

Nr 41

Kungl. Maj:ts proposition angående industripolitisk verksorganisation, m. m.; given Stockholms slott den 23 februari 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås förändringar i verksorganisationen inom industridepartementets ansvarsområde i syfte att bygga ut och effektivisera medlen för näringspolitiken. En ny myndighet, statens industriverk, föreslås således bli inrättad den 1 juli 1973, varigenom en basorganisation skapas på verksplanet för centrala industri-, energi- och mineralfrågor.

För att tillgodose behovet av en kontinuerlig planerings- och utredningsverksamhet på det industripolitiska området föreslås verket erhålla resurser för bl. a. branschundersökningar och långsiktig prognosverksamhet. Likaså inordnas den pågående utredningsverksamheten rörande mindre och medelstora företag i verket. Vidare avses industriverket överta de uppgifter inom inrikes- och industridepartementens verksamhetsområden som åvilar det nuvarande kommerskollegiets industribyrå, bl. a. omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher och administration av de statliga industrilånegarantierna. Verket kommer att svara även för tillsynen av företagareföreningarna.

Vidare föreslås en förstärkning av statens insatser i fråga om företagservice. Under ett särskilt anslag föreslås 2,5 milj. kr. bli anvisade budgetåret 1973/74 för rådgivning och informationsförmedling genom företagareföreningarna. Industriverket förordas erhålla det samordnande ansvaret för statens verksamhet på företagsserviceområdet.

I propositionen föreslås att industriverket övertar de arbetsuppgifter som de nuvarande bergs- och elbyråerna inom kommerskollegium sva-

rar för. I samband härmed vidgas ansvarsområdet till att efter hand omfatta hela energisektorn. Resurser för prognos- och utredningsarbete på energiområdet överförs även till verket.

I propositionen dras vissa riktlinjer upp för den statliga verksamheten på mineralområdet. En särskild nämnd föreslås bli inrättad för förvaltningen av statens gruvegendom. Kungl. Maj:t föreslås få möjlighet att till nämnden delegera viss beslutanderätt i hithörande frågor. Nämnden knyts till industriverket, som avses svara för dess administration.

Industriverket avses från kommerskollegium överta funktionen som chefsmyndighet för sprängämnesinspektionen, bergsstaten och statens elektriska inspektion.

Industriverket föreslås få en styrelse med högst nio ledamöter. Verket skall enligt förslaget bestå av en planerings- och utredningsenhet en industrienhet, en energienhet, en mineralenhet och en administrativ enhet. Till verket avses även vissa rådgivande organ bli knutna.

För industriverket beräknas budgetåret 1973/74 113 tjänster, vilket innebär att verket tillförs 41 tjänster för tillkommande arbetsuppgifter. Medelsbehovet för verket under nästa budgetår beräknas till sammanlagt 10,4 milj. kr., varav 2,2 milj. kr. föreslås bli anvisade under ett särskilt anslag till utredningar m. m.

Vidare förordas i propositionen att statens institut för företagsutveckling (SIFU) integreras i industriverket fr. o. m. budgetåret 1974/75. Samtidigt avses en ytterligare regional spridning av SIFU:s nuvarande arbetsuppgifter ske.

I propositionen föreslås vidare att en särskild fond, statens utvecklingsfond, inrättas med syfte att stödja riskbetonade investeringar inom industrin för utveckling av nya produkter, processer eller system. Stöd från fonden avses utgå i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Verksamheten föreslås inledningsvis bli finansierad genom att 30 milj. kr. av vinsten från Sveriges investeringsbank tillförs utvecklingsfonden. Fonden leds av en särskild styrelse. Administrativt knyts utvecklingsfonden till industriverket genom att verket avses svara för den löpande verksamheten vid fonden.

I propositionen läggs också fram riktlinjer för Sveriges geologiska undersöknings (SGU) verksamhet och organisation. SGU:s karaktär av geologiskt service- och fackorgan understryks med avseende på bl. a. geologisk kartering samt information och dokumentation på geologins område. SGU:s prospekteringsverksamhet avses successivt komma att bli utförd på uppdragsbasis. Slutligen redovisas principförslag till organisation för SGU och — mot bakgrund av den beslutade omlokaliseringen av SGU till Uppsala och Luleå — riktlinjer för fördelningen av SGU:s verksamhet mellan dessa två orter.

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 februari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, ODHNOFF, MOBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *industripolitisk verksamorganisation, m. m.* och anför.

1. Inledning

Sedan början av 1960-talet har behovet av en aktiv näringspolitik gjort sig starkt gällande. En hårdnande internationell konkurrens och en allt snabbare teknisk utveckling har resulterat i att strukturomvandlingen i det svenska näringslivet har ökat i takt och omfattning.

För att underlätta samordnade lösningar av de näringspolitiska problemen i samband med denna omvandlingsprocess fördes den 1 mars 1967 ärenden rörande bl. a. industri, flertalet statsägda bolag, teknisk forskning och energiförsörjning över från handels- till finansdepartementet (prop. 1967: 21, SU 1967: 29, rskr 1967: 74). En särskild organisatorisk ram skapades genom att verksamheten och de resurser som successivt tillkom förlades till särskilda enheter — ekonomienheterna — inom finansdepartementet.

Efter statsmakternas beslut år 1968 (prop. 1968: 165, SU 1968: 198, rskr 1968: 407) inrättades industridepartementet den 1 januari 1969. Till departementets verksamhetsområde hör bl. a. ärenden rörande den allmänna näringspolitiken, industri och hantverk, bergsbruk, energiförsörjning, teknisk forskning och utveckling samt statsägda företag.

Inom dessa områden hade redan före departementets tillkomst åtgärder vidtagits för att tillgodose vissa behov av basresurser för det näringspolitiska arbetet. Som exempel kan nämnas inrättandet av näringspolitiska rådet och styrelsen för teknisk utveckling (STU) samt bildandet av Svenska utvecklingsaktiebolaget (SU). Sedan departementet inrättats har den successiva uppbyggnaden av de näringspolitiska resurserna fortsatt. Alltjämt återstår dock åtskilligt att göra på detta område.

Som ett led i strävandena att stärka samhällets insatser och resurser

har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande en lång rad utredningar tillsatts med arbetsuppgifter på det näringspolitiska området. Flera av dessa har avlämnat förslag som berör den industripolitiska myndighetsorganisationen. Tiden är nu inne för en samlad översyn av dessa frågor.

Kommerskollegieutredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1968 tillkallades en särskild sakkunnig¹ för att utreda kommerskollegiets arbetsuppgifter och organisation.

Utredningen, som antog namnet kommerskollegieutredningen (KK-utredningen), har avlämnat betänkandet (SOU 1971: 69) Näringspolitiken — ny verksorganisation.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kollegiet för Sverige-information i utlandet, statens strålskyddsinstitut, arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmiljöutredningen, statskontoret, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket (RRV), konjunkturinstitutet (KI), statens personalnämnd, statens jordbruksnämnd, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, miljökontrollutredningen, sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden, kommerskollegium (KK), marknadsrådet, ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor, överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), exportkreditnämnden, exportrådet för den mindre industrin, handelskamrarnas nämnd, handelssekreterarna i Chicago, Prag och Zürich, exportfrämjandeutredningen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), industricentrautredningen, statens planverk, lantmäteristyrelsen, statens brandinspektion, länsstyrelserna i Norrbottens, Stockholms, Södermanlands, Västernorrlands, Västmanlands, Älvsborgs och Östergötlands län, länsberedningen, domänverket, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, statens vattenfallsverk, Sveriges geologiska undersökning (SGU), statens institut för företagsutveckling (SIFU), styrelsen för teknisk utveckling (STU), Norrlandsfonden, delegationen för de mindre och medelstora företagen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska teknologföreningen, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Företagareföreningarnas förbund, Kooperativa förbundet (KF), Svensk industriförening, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska turisttrafikförbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Centrala driftledningen (CDL), Industrins ut-

¹ Generaldirektören Sten Lundberg.

redningsinstitut (IUI), Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Jernkontoret, Svenska elektriska kommissionen, Svenska elverksföreningen, Svenska gruvföreningen, Svenska petroleum institutet, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Ångpanneföreningen, Sveriges investeringsbank AB (SIB), AB Atomenergi, AB Statsgruvor, Luossavaara—Kiirunavaara AB (LKAB), Statsföretag AB.

Gemensamma yttranden har avgetts av dels statens vattenfallsverk, Centrala driftledningen och Svenska kraftverksföreningen, dels AB Statsgruvor och LKAB, dels SAF och industriförbundet. LO har bifogat yttranden från Svenska metallindustriarbetareförbundet, Svenska textilarbetareförbundet och Samverkande träfacken. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från vissa länsorgan och kommuner.

Yttranden har dessutom inkommit från länsstyrelsen i Västerbottens län, metallmanufakturutredningen, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och fyra överinspektörer vid statens elektriska inspektion.

Betänkandet om företagsservice av delegationen för de mindre och medelstora företagen.

I ett betänkande (SOU 1972: 78) Företagsservice för utveckling av mindre och medelstora företag har delegationen (I 1970: 17) för de mindre och medelstora företagen lagt fram förslag om insatser från samhällets sida i fråga om företagsservice.

Över delegationens betänkande har efter remiss yttranden avgetts av KK, Sveriges exportråd, Handelskamrarnas nämnd, AMS, ERU, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Skaraborgs, Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län, statens provningsanstalt (SP), SIFU, STU, Norrlandsfonden, metallmanufakturutredningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet efter hörande av vederbörande landsting, Föreningen auktoriserade revisorer (FAR, LO, SAF, SACO, TCO, Familjeföretagens förening, Företagareföreningarnas förbund efter hörande av företagareföreningarna, Industriellt utvecklingscentrum (IUC), Svensk industriförening, Svenska bankföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, SHIO, Träindustrins branschorganisation, Sparbankernas redovisningstjänst AB.

Departementspromemorian angående principer för den framtida verksamheten vid statens institut för företagsutveckling

Den framtida verksamheten vid SIFU påverkas bl. a. av de förslag som lagts fram av KK-utredningen (SOU 1971: 69) och exportfrämjandeutredningen (Ds H 1972: 2) och av frågan om upprättandet av ett nytt verk för industripolitiska frågor. Mot denna bakgrund har en arbetsgrupp inom industridepartementet utarbetat promemorian (Ds I

1972: 6) Principer för den framtida verksamheten vid statens institut för företagsutveckling.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av statskontoret, RRV, skolöverstyrelsen (SÖ), KK, patent- och registreringsverket (PRV), statens konsumentråd, AMS, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Västmanlands och Västerbottens län, SP, SIFU, STU, Norrlandsfonden, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet LO, SAF, SACO, TCO, Familjeföretagens förening, Företagareföreningarnas förbund, Handelskamrarnas nämnd, Institutet för företagsledning (IFL), Kalmar kommun, Svensk industriförening, Svenska företagares riksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, IVA, SHIO.

Energikommittén

Med stöd av Kungl. Maj:t bemyndigande den 29 april 1964 tillkallades sakkunniga för att kartlägga läge och utvecklingsperspektiv på energiområdet och därvid även undersöka behovet av organisatoriska åtgärder.

De sakkunniga, som antog namnet energikommittén, avgav år 1967 en rapport (Ds Fi 1967: 8) Sveriges energiförsörjning 1955—85 och framlade år 1970 sitt slutbetänkande (SOU 1970: 13) Sveriges energiförsörjning, Energipolitik och organisation.¹

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av vattenöverdomstolen, arbetarskyddsstyrelsen, statens strålskyddsinstitut, statens vägverk, statskontoret, SCB, RRV, kontrollstyrelsen — med bifogat yttrande av energiskattenämnden —, riksskattenämnden, statens naturvårdsverk — med bifogat yttrande av Svenska naturskyddsföreningen —, koncessionsnämnden för miljöskydd, KK, SPK, ÖEF, AMS, bostadsstyrelsen, statens planverk, statens vattenfallsverk, SGU, STU, delegationen för atomenergifrågor, länsstyrelsen i Stockholms län — med bifogat yttrande av Stockholms stads industriverksstyrelse —, länsstyrelsen i Malmöhus län — med bifogade yttranden av drätselkammaren i Lund, drätselkammaren i Malmö, stadskollegiet i Helsingborg samt Skånes handelskammare —, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län — med bifogade yttranden av Göteborgs stadskollegium, drätselkamrarna i Uddevalla och Mölndal, länsarkitekten i Göteborgs och Bohus län, Svenska kommunförbundets Göteborgs och Bohus länsavdelning samt Handelskammaren i Göteborg —, länsstyrelsen i Västmanlands län, länsstyrelsen i Norrbottens län, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, KK-utredningen, utredningen om ledningsrätt, vattenlagsutredningen, AB Atomenergi, CDL, Föreningen för elektricitetens rationella användning (Fera), Hyresgästernas riksförbund, IVA, KF, LO, Landsbygdens elnämnd, Riksförbundet landsbygdens folk, Svenska bankför-

¹ Betänkandet har avgetts av departementsrådet Hans Håkansson, ordförande, direktören Bo Aler, generaldirektören Jonas Norrby och professorn Ingemar Ståhl.

eningen, Svenska elektriska kommissionen, Svenska elverksföreningen, Svenska gasföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska kraftverksföreningen, Svenska petroleum institutet, Svenska teknologföreningen, Svenska värmeverksföreningen, SACO, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, TCO och Ångpanneförening.

Jag kommer i det följande att ta upp energikommitténs förslag endast i den mån de har betydelse för organisationen av det föreslagna industriverket. Förslaget om upprättandet av en prognos- och utredningsverksamhet har jag anmält i samband med tillsättandet av energi-prognosutredningen (I 1972: 3). Övriga förslag fordrar ytterligare beredning och torde få anmälas i annat sammanhang.

Geologikutredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 januari 1964 tillkallades sakkunniga för att utreda frågor rörande den geologiska karteringen och prospekteringen.

Våren 1971 avlämnade utredningen som antog namnet 1964 års geologikutredningen betänkande (SOU 1971: 17) Malm — Jord — Vatten¹.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), överbefälhavaren, fortifikationsförvaltningen, civilförsvarsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens järnvägar (SJ), statens vägverk, statens väginstitut, statens geotekniska institut, SMHI, statskontoret, byggnadsstyrelsen, RRV, naturhistoriska riksmuseet, universitetskanslersämbetet (UKÄ), statens naturvetenskapliga forskningsråd, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, domänverket, statens naturvårdsverk, KK, ÖEF, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk (RAK), länsstyrelserna i Uppsala, Malmöhus, Älvsborgs, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län, statens vattenfallsverk, SGU, STU, Norrlandsfonden, KK-utredningen, havsresursutredningen, AB Atomenergi, Statsföretag AB, Jernkontoret, Svenska gruvföreningen, Sveriges industriförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska teknologföreningen, LO efter hörande av Svenska gruvindustriarbetareförbundet, TCO efter hörande av Statstjänstemannaförbundet, SACO och Kungliga vetenskapsakademien (KVA).

Till sitt remissvar har UKÄ fogat yttranden från berörda vid universitet och högskolor, skogsstyrelsen yttranden från skogsvårdsstyrelserna i Jönköpings, Kopparbergs och Norrbottens län, KK yttranden från rikets bergmästare, länsstyrelserna yttranden från berörda organ i resp. län, SACO ett av Sveriges naturvetareförbund såsom eget yttrande åberopat utlåtande från SACO-föreningen vid SGU samt Norrlandsfonden särskilt yttrande av styrelseledamoten direktör Sigvard Ando.

¹ Betänkandet har avgetts av landshövdingen Mats Lemne, ordförande, byråchefen Gunnar Kautsky och direktören Sven Swarting.

1967 års gruvutredning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 april 1967 tillkallades sakkunniga¹ med uppdrag att undersöka läget och utsikterna för gruvindustrin i Mellansverige samt att föreslå härav påkallade åtgärder i syfte att främja industrins rationella utveckling och därmed sysselsättningens trygghet på längre sikt. Den 1 januari 1969 överfördes utredningen till industridepartementet. Utredningen avgav år 1970 betänkandet (SOU 1970: 51) Mellansvensk gruvindustri.

Remissyttranden över betänkandet har avgetts av SJ, statens vägverk, UKÄ, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, KK, AMS, länsstyrelserna i Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, SGU, IVA, Jernkontoret, Svenska gruvföreningen, Svenska teknologföreningen, SAF och Sveriges industriförbund, vilka avgett ett gemensamt yttrande, LO, Svenska gruvindustriarbetareförbundet och Statsföretag AB.

Statsföretag AB har som eget yttrande överlämnat yttrande av AB Statsgruvor.

Vissa remissinstanser har bifogat yttranden från andra organ. Sålunda har UKÄ bifogat yttrande av rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm, KK yttranden från rikets bergmästare och länsstyrelserna yttranden från berörda organ i resp. län.

2. KK-utredningen

2.1 Bakgrund

KK är central förvaltningsmyndighet för ärenden om rikets handel, industri och bergshantering samt hantverk och slöjd. Därutöver handlägger KK bl. a. frågor som utan att omedelbart hänföra sig till nämnda näringar är av betydelse från allmän näringspolitisk synpunkt. KK är vidare bergsöverstyrelse och chefsmyndighet för bergsstaten, sprängämneshälsynsinspektionen och statens elektriska inspektion.

KK är organiserat på dels en utrikes- och utredningsavdelning med tre byråer och två fristående sektioner, dels ytterligare fyra byråer — bergsbyrån, elektriska byrån, industribyrån och allmänna byrån. Till verksamorganisationen är en rad rådgivande organ knutna. Hit hör handelspolitiska rådet, hemslöjdsnämnden, nämnden för stödprogrammet till textil- och konfektions-(TEKO-)industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin.

Verksamheten inom utrikes- och utredningsavdelningen är till övervägande del inriktad på frågor inom tull- och handelspolitiken men avser

¹ Generaldirektören Sten Lundberg, ordförande, förre bruksdisponenten Håkan Abenius, direktören Jan Boman, förbundssekreteraren Bernt Nilsson och direktören Sven Swarting.

även andra frågor som föranleds av Sveriges deltagande i det internationella ekonomiska samarbetet. En del av verksamheten innefattar en fortlöpande bevakning av utvecklingen och framläggande av därav föranledda förslag till åtgärder.

Vid bergsbyrån handhas de ärenden som hör samman med KK:s ställning som central förvaltningsmyndighet för bergsbruket. Verksamheten omfattar dels uppgifter i anslutning till gruvlagstiftningen, dels uppgifter i samband med förvaltningen av statens gruvegendom. Till byrån hör ett gruvkartekontor.

Elektriska byrån handlägger säkerhetsärenden och koncessionsärenden på elområdet. Elbyrån svarar för bl. a. utfärdande av säkerhetsföreskrifter för elektriska starkströmsanläggningar och bestämmelser om kontroll av elektrisk materiel. Byrån meddelar även behörighet att utföra elektriska starkströmsanläggningar. Till säkerhetsärendena hör även ett omfattande internationellt samarbete liksom det nationella normarbetet på elområdet. Koncessionsärendena avser beredning och beslut i frågor om tillstånd att utföra och nyttja elektriska starkströmsanläggningar samt registrering av sådana anläggningar. Byrån prövar och bereder ärenden om reglering av priset på elektrisk kraft.

Industribyrån handlägger bl. a. frågor som berör industrin med undantag för gruvindustrin och järnhanteringen, statliga lånegarantier, frågor om hantverk och slöjd samt ärenden om brandfarliga och explosiva varor. Till byrån har knutits administrationen av omställningsstödet till TEKNO-industrierna och den manuella glasindustrin. Industribyrån handhar även tillsynen av företagareföreningarnas verksamhet i stort och deras verksamhet i samband med fördelningen av statliga lån.

Allmänna byrån svarar för ärenden som rör näringslivet i allmänhet, KK:s budget- och personalfrågor och andra internadministrativa uppgifter. Vid allmänna byrån handläggs vidare ärenden rörande utlänningsrätt att bedriva näring i riket och att inneha uppdrag i aktiebolags och föreningars styrelse samt frågor om ställande av säkerhet för resebyråföretags verksamhet.

De tre lokalstaterna — bergsstaten, elektriska inspektionen och sprängämnesinspektionen — svarar för tillsyn i anslutning till den säkerhetsinriktade lagstiftningen och till de säkerhetsföreskrifter KK utfärdar på resp. område. Bergsstatens uppgifter på säkerhetsområdet har i årets statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 7 s. 225) föreslagits bli överförda till arbetarskyddsverket fr. o. m. den 1 januari 1974.

KK-utredningen tillkallades 1968 i en situation då flera utvecklingstendenser bidrog till att aktualisera en översyn av KK:s organisation och arbetsuppgifter. Det ökade statliga engagemanget på industripolitikens område ställde större anspråk på resurser på verksplanet för utredningar och kontaktverksamhet, anspråk som inte kunnat tillgodoses inom det existerande KK:s ram. Samtidigt aktualiserades i anslutning till en rad

utredningar — 1964 års geologiutredning, 1967 års gruvutredning angående de mellansvenska gruvornas framtid, gruvrättsutredningen, el-lagstiftningsutredningen, utredningen rörande det fortsatta lokaliseringsstödet, energikommittén, 1966 års atomenergiutredning och utredningen rörande statens institut för hantverk och industri — frågor som berörde olika delar av KK:s organisation och som, om de genomfördes, skulle medföra avsevärda förändringar av KK:s arbetsuppgifter. Redan vid de förändringar av KK:s organisation på utrikeshandelns område, som vidtogs år 1966, hade en allmän genomgång av **kollegiets verksamhet och organisation** förutskickats. KK-utredningen fick nu i uppdrag att genomföra denna översyn i nära samråd med de utredningar som i sina förslag berört KK:s uppgifter. Enligt direktiven skulle utredningen vid framläggandet av sina förslag sträva efter att renodla KK:s verksamhet genom att föra över förvaltningsuppgifter till eller från andra organ. I samband med översynen av KK skulle utredningen pröva även organisation och arbetsuppgifter inom bergsstaten, sprängämnesinspektionen och statens elektriska inspektion.

2.2 Huvudförslag

KK-utredningens betänkande omfattar dels förslag till principlösning för hur en ny näringspolitisk verksorganisation skall byggas upp, dels förslag till omorganisation inom en rad delområden som i dag täcks av KK och vissa andra verk.

Principlösningen innebär att ett antal verksamhetsgrenar med anknytning till industripolitiken, konkurrensövervakningen och handelspolitiken förs samman i en ny organisation som utredningen betecknar nya KK. Den nya organisationen skall vara central myndighet för näringspolitiska frågor som rör handel och industri.

Nya KK föreslås ha följande fem grupper av huvuduppgifter.

- Uppgifter i anslutning till den näringspolitiska planeringen, konkurrensövervakningen och handelspolitiken
- Uppgifter i samband med det statliga finansiella företagsstödet
- Uppgifter i samband med vissa statliga åtagandena i fråga om service till företagen vad avser såväl service till mindre och medelstora företag som den allmänna exportfrämjande verksamheten
- Planeringsinriktad och reglerande verksamhet i anslutning till energipolitiken
- Tillämpningen av näringsrättsliga regleringar.

Det föreslagna verksamhetsprogrammet omfattar uppgifter som hämtas från KK, SPK, AMS och i någon mån även från andra myndigheter.

Utredningen föreslår vidare att det nya verket t. v. övertar de säkerhetsinriktade verksamheter som f. n. åvilar KK. Frågan om dessa ärendens inplacering på längre sikt lämnas öppen, men utredningen skisserar

en överföring av dem och vissa andra uppgifter med liknande inriktning till arbetarskyddsverket.

Inom vissa områden föreslås nya KK få ett planerande ansvar för operativ verksamhet som utförs på annat håll. Verket föreslås bli centralt planeringsorgan för det statliga stödet till industriservice och chefsmyndighet för SIFU samt huvudman på verksplanet för företagareföreningarna. På utrikeshandelns område föreslås verket svara för fördelningen av de statliga anslagen till den exportfrämjande verksamheten.

KK-utredningen föreslår vidare att en del av de centrala uppgifterna i samband med det finansiella företagsstödet koncentreras inom det nya verket. Hit hör bl. a. handläggningen av lokaliseringsstödet, som förs över från AMS tillsammans med närbesläktade uppgifter, samt handläggningen av de statliga kreditgarantierna och de särskilda branschstödprogrammen som KK f. n. svarar för.

SPK:s uppgifter på konkurrensövervakningens område föreslås också bli överförda till verket. På det ekonomiska försvarets område förordas en samordning med ÖEF i första hand på utredningsområdet med sikte på en framtida integration av de två verken.

På energiområdet förespråkar utredningen att energikommitténs förslag om ett centralt energiorgan fullföljs genom att ett sådant organs uppgifter inordnas i nya KK:s arbetsområde.

På mineralområdet föreslår utredningen att uppgifter i samband med förvaltningen av statens gruvegendom förs från KK till den statliga företagsgruppen.

2.3 Principlösningen

2.3.1 Utredningen

En utgångspunkt för utredningens förslag är bedömningen att det är nödvändigt att vidta organisatoriska förändringar i större skala. Ett nytt mönster behövs som gör det möjligt att både ta till vara tillgängliga resurser och bygga upp en systematiserad verksamhet på nya områden, såsom den industripolitiska utredningsverksamheten och utrednings- och prognosverksamheten i anslutning till energipolitiken. Ett sådant nytt verksamhetsmönster förutsätter att nya arbetsenheter inrättas och att existerande arbetsuppgifter omgrupperas. Detta kan enligt utredningens bedömning inte genomföras i ett steg. Utredningen lägger därför fram förslag till en principlösning som innehåller huvudlinjerna för en ny organisation. Denna organisation kan genomföras först efter en flerårig omställnings- och uppbyggnadsperiod.

När det gäller vissa delförslag — samordningen mellan utrednings- och planeringsverksamheten inom det ekonomiska försvaret resp. inom industripolitiken samt den säkerhetsinriktade verksamheten inom nuva-

rande kommerskollegiet — föreslår utredningen att ställningstagandet uppskjuts tills ett mera detaljerat underlag kunnat arbetas fram.

Huvudmålet för den principiösa utredningen förordar är att utveckla organisationen på verksplanet så att den kan ta på sig mera omfattande uppgifter än f. n. inom det näringspolitiska fältet. I linje härmed är en av grundidéerna bakom principiösa utredningen att skapa en koncentrerad organisation på verksplanet för uppgifter med anknytning till näringspolitiken. Det betyder bl. a. att verksamhetsgrenar med olika departement som huvudmän bör dras samman, men enligt utredningens bedömning innebär detta inte några avgörande svårigheter. En sådan konstruktion är inte ovanlig och skulle i detta fall utgöra en fortsättning av nu gällande system.

Uppgifterna för den verksorganisation som utredningen skisserar ligger inom de delområden av näringspolitiken, som utredningen betecknar industripolitik, konkurrensövervakning och handelspolitik. En av de grundläggande bedömningarna bakom förslaget att sammanföra ett antal verksamhetsgrenar, som knyter an till dessa tre områden, är behovet att öka effektiviteten i verksamheten genom att bl. a. underlätta kunskapsöverföringen och omdisponering av resurser med hänsyn till aktuella prioriteringar. Även från saklig synpunkt är det enligt utredningen önskvärt att få ett närmande mellan verksamheten och åtgärderna inom dessa tre områden. Det ger möjligheter till ett mera enhetligt grepp på de strukturekonomiska frågorna.

Den nya verksorganisation som utredningen föreslår och som betecknas med arbetsnamnet nya KK ersätter det nuvarande KK och övertar de av SPK:s funktioner som sammanhänger med konkurrensövervakningen. Uppgifterna för den nya organisationen kommer vidare att avse administrationen av vissa näringspolitiska medel. En väsentlig del av förslaget är således att det innebär en koncentration av vissa uppgifter i samband med det finansiella företagsstödet. Bl. a. föreslås arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter i samband med lokaliseringsstödet bli överförda till den nya organisationen.

Som instruktionsmässig nyckelformulering för nya KK föreslår utredningen att verket skall vara "central myndighet för näringspolitiska frågor som rör handel och industri". Verkets huvuduppgifter föreslås omfatta fem områden:

- uppgifter i anslutning till den näringspolitiska planeringen, till konkurrensövervakningen och till handelspolitiken,
- uppgifter i samband med det finansiella företagsstödet,
- uppgifter i samband med vissa statliga åtaganden i fråga om service till företagen ("industriservice"); här ligger ett huvudansvar på verksplanet både vad gäller stödet till de mindre och medelstora företagen och stödet till den allmänna exportfrämjande verksamheten,
- planeringsinriktad och reglerande verksamhet i anslutning till energipolitiken,
- tillämpningen av näringsrättsliga regleringar.

Den volymmässigt dominerande delen av verksamheten kommer att ligga inom det första av de här angivna områdena. Verksamheten föreslås inom flertalet områden bli av såväl utredande som verkställande karaktär. Serviceinriktad verksamhet bör i princip inte ingå i verkets direkta uppgifter. Däremot föreslås verket få ansvaret för planeringen av och i övrigt vara huvudman för statliga serviceinsatser på två områden: stödet till de mindre och medelstora företagen och den exportfrämjande verksamheten. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att nya KK blir chefsmyndighet för SIFU och huvudman på verksplanet i förhållande till företagareföreningarna.

Utredningens förslag i fråga om det nya verkets uppgifter i anslutning till energiförsörjningen och energipolitiken knyter an till de tidigare förslagen från energikommittén. Den lösning som skisseras innebär att det nya verket kommer att få till uppgift att fungera som ett sammanhållande organ för utrednings- och planeringsverksamheten i anslutning till energiförsörjningen och energipolitiken och ha ett sammanhållande ansvar också för tillämpningen av de regleringar som har sin utgångspunkt i energipolitiken.

I motsats till energikommittén vill KK-utredningen dra en skiljelinje mellan energipolitiken i stort och de tekniska säkerhetsregleringarna på energiområdet. För de senare föreslås en utredning av organisationen för den säkerhetsinriktade verksamheten inom nya KK och vissa andra myndigheter.

På mineralområdet förespråkar utredningen att förvaltningen av statens gruvegendom förs över från KK till den statliga företagsgruppen. Nya KK föreslås överta de uppgifter i samband med tillämpningen av gruvlagstiftningen som ligger hos KK av idag. Detta innebär att handlingsfriheten bevaras i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till förslag om ny gruvlagstiftning. På sikt skisserar utredningen en framtidslösning som innebär att en ny organisation — nya SGU — inrättas för bl. a. myndighetsuppgifterna på mineralområdet. Vissa av bergsstatens uppgifter föreslås i samband härmed bli överförda till ett reorganiserat arbetarskyddsverk.

KK har idag ansvaret för säkerhetsarbetet rörande explosiva och brandfarliga varor samt materiel och installationer på det elektriska området. Denna verksamhet ligger enligt utredningen vid sidan av den huvudsakliga inriktningen för det nya verket. Önskemålet att renodla verkets uppgifter och att skapa möjligheter till oberoende bedömningar av säkerhetsfrågorna talar för en annan inplacering av dessa frågor. Samtidigt är de säkerhetsfrågor som handläggs av KK endast en del av ett större problemkomplex. Mot denna bakgrund förespråkar utredningen att denna ärendegrupp provisoriskt inordnas i det nya verket och att en ny utredning tillsätts som parallellt med arbetsmiljöutredningen tar upp organisationen inom ett mera vidsträckt område.

Det verksamhetsprogram som utredningen föreslår för nya KK förutsätter en rad medel för kontakt med företagen. Delvis kan kontaktverksamheten utgå från verket självt men enligt utredningens bedömning är det också nödvändigt att falla tillbaka på en regional organisation som kan ge närhetskontakt med företagen. I princip finns det samma behov av en regional förankring för verksamheten som exempelvis inom arbetsmarknadsverket.

Med dagens organisation är det framför allt företagareföreningarna som kan användas som regionala organ för det nya verket. Utredningens förslag innebär också att företagareföreningarna används som en regional basorganisation för det nya verket och att detta på den statliga sidan får funktionen som huvudman på verksplanet för föreningarna. Utredningen förutsätter således att det nya verket i likhet med det nuvarande KK blir tillsynsmyndighet för den del av föreningarnas verksamhet som gäller kreditstödet till den mindre och medelstora industrin.

Den starkare anknytning av verksamheten inom företagareföreningarna till organisationen på den statliga sidan som blir en följd av KK-utredningens förslag gör det befogat att på nytt ta upp företagareföreningarnas ställning till bedömning. Utredningen förordar att en ny utredning tillkallas med uppgift att pröva förutsättningarna att överföra företagareföreningarnas funktioner till en statlig organisation och i övrigt behandla uppbyggnaden av organisationen på regionalplanet vad gäller de delar av den näringspolitiska verksamheten på centralplanet som enligt utredningens förslag kommer att vara förankrade inom nya KK.

2.3.2 Remissyttranden

Nära hälften av remissinstanserna har yttrat sig över förslaget till principlösning och det stora flertalet tillstyrker förslaget. Hit hör bl. a. KK, KI, flera länsstyrelser, marknadsrådet, NO, statens planverk, statskontoret samt flertalet av näringslivets organisationer.

KK framhåller sålunda att vägande skäl talar för att det på verksplanet byggs upp en organisation med såväl utredande och initierande som verkställande uppgifter, vilken i sitt handlande, i samstämmighet med det näringspolitiska agerandet i övrigt, kan verka för att främja och underlätta omställningar i näringslivet.

KI framhåller att det synes vara en angelägen uppgift att få till stånd ett fungerande organ på verksnivå för näringspolitiken och att utredningens förslag — med vissa av KI föreslagna komplement — torde innebära en i stora drag tillfredsställande lösning.

Statskontoret finner det naturligt att organisationen på verksplanet anpassas till utvecklingen inom det näringspolitiska området.

Marknadsrådet hälsar med tillfredsställelse den strävan till renodling av nuvarande KK:s arbetsuppgifter som KK-utredningens betänkande

utmärks av. Marknadsrådet delar utredningens uppfattning att utvecklingen av den näringspolitiska verksamheten fordrar en konsolidering av den centrala utredningsverksamheten, inte minst för att tillgodose industridepartementets behov. Det skisserade nya KK synes, enligt marknadsrådet, ha förutsättningar att väl fylla detta behov.

KF tillstyrker utredningens förslag om ett nytt centralt verk för näringspolitiska frågor som rör handel och industri och understryker särskilt industridepartementets behov av ett effektivt fungerande verk för en långsiktig näringspolitisk planering.

LO anser att organisationsutformningen och ärendefördelningen på verksamhetsnivå måste underordnas fördelningen av de näringspolitiska frågorna på de olika departementen — en fråga som utredningen inte berör. *LO* anser sig med hänsyn härtill inte kunna ta ställning i detalj till utredningens förslag. Däremot anser *LO* att en enhetligare och mer koncentrerad verksorganisation på det näringspolitiska området är nödvändig och att lösningen med flera departement som överinstans för verket inte är tillfredsställande. Strävan bör vara att industridepartementet görs till enda överinstans. Den nuvarande besvärande splittringen med avseende på verktällande och utredande funktioner kan, enligt *LO*, förmodligen förklaras av frånvaron av ett effektivt fungerande verk under industridepartementet. Att industridepartementet tillförs ett verk som kan tjäna som bas för utredningsverksamheten och vara ett verkställande organ för den politik som initieras av departementet, ligger i linje med *LO*-kongressens krav att industridepartementet skulle tillföras ökade resurser. Den principiösa lösningen till ett nytt verk för näringsfrågor som utredningen framlägger framstår, enligt *LO*, som ändamålsenlig. Att handläggandet av de olika statliga stödåtgärderna till näringslivet samlas till ett verk under industridepartementet med ordentliga utredningsresurser har, enligt *LO*, betydande fördelar inte minst ur samordningssynpunkt.

SAF/Industriförbundet, som grundar sina synpunkter på en rent effektivitetsmässig bedömning av de praktiska konsekvenserna av utredningens förslag, anser att principiösa lösningen bör ge statsmakterna möjlighet att bygga upp ett effektivt utrednings- och samordningsorgan i näringspolitiska frågor. På utredningssidan torde en samordning på verksplanet ge rationaliseringsvinster och det nya verket borde enligt organisationerna kunna bli en naturlig kanal för kontakt och samverkan mellan myndigheterna och näringslivet.

I en del fall är dock den positiva inställningen förenad med reservationer. *Statskontoret* anser inte att utredningens förslag nu bör genomföras i sin helhet utan att detta bör ske stegvis för att i tiden samordnas med arbetet på att precisera och utveckla mål och medel för de näringspolitiska insatserna. En i dagsläget angelägen uppgift är att konsolidera den utredningsverksamhet som har industridepartementet

som huvudman. Utredningens principlösning kan enligt statskontoret utgöra ett riktmärke för en organisationslösning på längre sikt varvid dock efter hand även andra alternativ bör övervägas.

SAF/Industriförbundet och *Bankföreningen* understryker att möjligheterna till administrativa rationaliseringsvinster vid en koncentration och "stordrift" inte bör överskattas, vilket enligt *SAF/Industriförbundet* har skett i vissa fall.

I flera fall kombineras ett allmänt tillstyrkande av principlösningen med en negativ inställning till viktiga konkreta delförslag. Det gäller t. ex. marknadsrådet, NO, statskontoret, KF, LO, Landstingsförbundet, LRF, *SAF/Industriförbundet* och *Grossistförbundet*, som är negativa till ett eller flera av förslagen beträffande SPK, AMS och SIFU.

Till de instanser som avvisar principlösningen hör SIFU som kritiserar utredningens förslag i en rad avseenden. Utredningen borde enligt SIFU såsom underlag för sitt förslag till principlösning lämpligen ha försökt att mera samlat och adekvat precisera den statliga näringspolitikens mål och viktigare medel. En närmare analys av ekonomisk-politiska faktorer hade kunnat påverka såväl lokaliseringen av det föreslagna verket, som dess konstruktion och arbetsuppgifter. Utredningens motivering till en sammanhållen organisation för handelspolitiken och industripolitiken finner SIFU inte övertygande. Utredningen förbigår de komplicerade följder som kan uppkomma med olika departementala uppdragsgivare. Enligt SIFU måste en rimlig motsvarighet föreligga mellan organisation på departementsnivå och på verksnivå. Även med beaktande av industripolitiken och handelspolitiken som delar av näringspolitiken som skall bringas till samordning finner SIFU den föreslagna organisatoriska modellen tveksam. Mellan industripolitiken och handelspolitiken kan, enligt SIFU, föreligga olika intresselinjer som i vissa fall kan skära varandra.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att det är i hög grad angeläget att näringspolitiken får ett starkare inslag av långsiktighet och samtidigt integreras med övrig samhällsplanering. Detta bör även påverka de organisatoriska förutsättningarna för näringspolitiken. Länsstyrelsen förklarar sig dock vara mycket tveksam om man i detta skede skall genomföra utredningens principlösning som främst berör ansvarsfördelningen på verksplanet innan man bedömt ansvars- och arbetsfördelningen mellan departementen. När den interdepartementala situationen blivit föremål för översyn torde en omorganisation på verksplanet bli meningsfullare.

SHIO anser att det är av vikt att få till stånd en samordning på verksplanet av handläggning av frågor som rör det näringspolitiska fältet. *SHIO* tror dock att det föreligger risker för att man får ett alltför stort ämbetsverk med splittrade arbetsuppgifter, om man helt godtar *KK*-utredningens vittomfamnande principlösningar. *SHIO* ställer sig bl. a. tveksam till förslaget om integration av SIFU i nya *KK*.

2.4 Utredningsverksamhet med anknytning till den näringspolitiska planeringen, handelspolitiken, det ekonomiska försvaret och konkurrensövervakningen

2.4.1 Utredningens förslag om utredningsverksamheten på näringspolitikens, handelspolitikens och det ekonomiska försvarets områden

Utredningen föreslår att nya KK utrustas med en utredningsapparat med huvudsaklig inriktning på områdena näringspolitisk planering, handelspolitik och konkurrensövervakning.

Vad avser *den näringspolitiska planeringen* fastslår utredningen att det finns behov av att konsolidera den utredningsverksamhet som har industridepartementet som huvudman, genom att föra över den till nya KK. Detta får bl. a. till konsekvens att utredningsuppgifter som eljest skulle ha lagts hos kommittéutredningar kommer att förankras inom det nya verket. Vid sidan av en sådan uppdragsstyrd verksamhet kommer det att behövas en fortlöpande bevakning av de mest väsentliga utvecklingsområdena inom näringslivet som bl. a. innebär en kartläggning av de aktuella förutsättningarna för olika branscher och andra grupper av företag. En sådan bevakning bör vara framåtblickande i den bemärkelsen att den skall visa på sannolika förändringar i produktionsförhållandena och företagsstrukturen. Utredningen har förutsatt att också en sådan verksamhet bör ingå i uppgifterna för det nya verket.

Utredningen betonar att det ligger i sakens natur att man knappast kan ge någon i detalj preciserad beskrivning i fråga om innehållet i de kommande uppgifterna. Utredningen gör dock några allmänna bedömningar och lyfter fram vissa ämnesområden. Således anser utredningen att de faktorer som hittills påverkat näringspolitikens inriktning — strukturförändringarna inom näringslivet, sysselsättningsproblemen och strävan att stärka näringslivets konkurrenskraft — kommer att ha inflytande även i fortsättningen. Samtidigt finns det anledning att räkna med att näringspolitiken får ett delvis annat innehåll genom ett större inslag av långsiktighet.

Ett dominerande inslag i den näringspolitiska utredningsverksamheten kommer, liksom hittills, att utgöras av branschutredningar. Dessa förutses dock i högre grad få en inriktning motsvarande TEKO-utredningens. Det skulle betyda att man på område efter område kommer att arbeta med undersökningar som avser att belysa hela det spektrum av problem som knyter an till förhållandena för en viss bransch eller annan grupp av företag.

Användningen av sådana breda undersökningar kan också bli styrande för uppläggningsen av de konkreta åtgärderna. Det kan främja tillkomsten av integrerade program på ytterligare områden motsvarande vad som gäller på TEKO-området och som innebär att en kombination av åtgärder sätts in för att underlätta omställningarna för en viss

bransch eller annan grupp av företag. Sådana åtaganden kan innebära att man på ytterligare områden behöver bygga upp en motsvarighet till den administration som nu finns för TEKO-programmet. Utredningen anser att nya KK bör ges en sådan uppbyggnad att verket kan ta på sig huvudansvaret för branschutredningar av detta slag, något som förutsätter samverkan mellan olika intressenter och fackområden representerade av olika förvaltningsgrenar. Utredningen räknar med att speciella expertgrupper skall kunna stå till verkets förfogande för sådana utredningar.

Utredningen utgår vidare från att KK bör fungera som en informationscentral för den näringspolitiska planeringen i stort. Det betyder bl. a. att man från verkets sida bör ta del i det arbete som nu pågår på olika håll och som betyder att ett mera systematiserat planeringsunderlag blir tillgängligt. Exempel på hithörande uppgifter är arbetet på långtidsutredningen, frågor i samband med den regionala planeringen och framtidsstudier. Ytterligare ett område som utredningen pekar på i detta sammanhang är intresset av att kalkylera de sociala och samhälls-ekonomiska effekterna av olika åtgärder genom cost-benefitanalyser.

Ett område som utredningen betonar speciellt är utredningsverksamheten med anknytning till de mindre och medelstora företagen. Utredningen är medveten om att det finns specifika problem för de mindre företagen. Å andra sidan anser den att det i den statligt stödda service som riktar sig till företagen knappast finns några naturliga avgränsningar som är beroende av företagets storlek. Då en planeringsmässig samordning av de olika formerna för statligt stöd till företagen, oberoende av målkategori, framstår som önskvärd, bör även utredningsverksamheten rörande de mindre företagen förenas med motsvarande verksamhet inom ett mera vidsträckt område. Som en konsekvens härav föreslår utredningen att nya KK får ansvaret för utredningsverksamheten med anknytning till de mindre och medelstora företagens förhållanden och därmed de samordningsfunktioner som med gällande organisation ligger hos delegationen för mindre och medelstora företag.

När det gäller *det handelspolitiska området* konstaterar utredningen att det i dag finns en relativt enhetlig organisation på utrikeshandelsområdet med KK som huvudorgan. Kollegiets verksamhet har under senare år breddats. Ställningstagandena i de handelspolitiska frågorna måste vara samstämmiga med det näringspolitiska agerandet i övrigt och en penetrering av förhållandena inom olika branscher och varuområden har därvid blivit nödvändiga. Samtidigt har den tekniska och strukturmässiga utvecklingen inom det svenska näringslivet medfört en större grad av internationalisering för de näringspolitiska bedömningarna. En annan tendens som utredningen pekar på är att det internationella ekonomiska samarbetet vidgas till nya områden som miljö- och konsumentskyddsfrågor, internationell konkurrensövervakning och mul-

tionella företag, tekniska handelshinder samt de frågor som aktualiseras av avtalen om tekniskt, vetenskapligt och industriellt samarbete med östeuropeiska stater.

De olikheter som finns i fråga om de praktiska förutsättningarna i anslutning till utredningsinsatserna på handelspolitikens och industripolitikens område, behöver enligt utredningens bedömning inte lägga hinder i vägen för en utveckling mot ökad integration. Det som för utredningen varit det avgörande argumentet för att ge organisationen på verksplanet en utformning som underlättar en sådan integration är förutom den växelverkan och de beroendeförhållanden som gäller i fråga om bakgrunden till de statliga åtgärderna att kunskapsunderlaget i stor utsträckning är gemensamt.

En organisatorisk samordning av utredningsverksamheten i anslutning till handelspolitiken och industripolitiken ger framför allt den fördelen att man på båda områdena får en högre beredskap. De snabba bedömningar som bl. a. kan vara nödvändiga inom det handelspolitiska området underlättas av att det finns en väl etablerad organisation som i sin verksamhet täcker de näringspolitiska utvecklingsperspektiven i stort.

På *det ekonomiska försvarets område* diskuterar utredningen förutsättningarna för ett nära samarbete mellan nya KK och ÖEF, ett samarbete som tänkbart kan leda fram till fullständig samorganisation. Enligt utredningen finns det starka skäl för en sådan samorganisation. Till detta bidrar inte minst att utvecklingen i stort inom näringslivet och det ökade behovet av varutillförsel utifrån tycks leda till en allt starkare samhörighet mellan den allmänna näringspolitiska planeringen och den beredskapsmässiga försörjningsplaneringen. Särskilt gäller detta energiförsörjningsfrågorna. Utgångspunkten är därvid att nya KK enligt utredningens förslag skall få ställning som central energimyndighet med ett sammanhållande ansvar för planerings- och regleringsuppgifter som har anknytning till den allmänna energipolitiken.

Med hänvisning till andra pågående utredningar finner dock utredningen att tiden knappast är mogen för en omedelbar rekonstruktion som kommer att beröra de institutionella och organisatoriska ramarna för verksamheten inom ÖEF. För att ta upp denna problematik förordas att en särskild utredning tillkallas. Den bör prova olika alternativ för samorganisation mellan ÖEF och nya KK, bl. a. att integrera överstyrelsens verksamhet i dess helhet i nya KK.

För det närmaste skedet räknar utredningen med att en organiserad samverkan bör komma till stånd mellan nya KK och ÖEF i syfte att få en rationell arbetsfördelning vad gäller utredningsverksamheten.

2.4.2 Remissyttranden

Utredningens förslag att den näringspolitiska utredningsverksamheten skall koncentreras till nya KK har berörts av ett tjugotal remissinstanser, som nästan alla är positiva. Dit hör länsstyrelserna i Östergötlands och Västergötlands län, KK, marknadsrådet, KF, LO, Svensk industriförening, Grossistförbundet och SAF/Industriförbundet.

Enligt *KI:s* uppfattning är den inriktning på branschstudier KK-utredningen skisserar för den näringspolitiska utredningsverksamheten vid nya KK, knappast tillfyllest för att skapa underlag för de överväganden som krävs för en optimal inriktning och samordning av näringspolitiken. Utredningar som belyser förhållanden inom enskilda branscher är viktiga i och för sig, men ger föga vägledning i valet mellan insatser inom olika branscher eller när det gäller att bedöma konsekvenserna av den bransch-inriktade politiken för näringslivet i övrigt. För att tillgodose denna helhetsanalys föreslår *KI* att utredningsverksamheten vid nya KK kompletteras med en samordnings- och prioriteringsfunktion med anknytning till arbetet på långtidsutredningar och den fysiska riksplaneringen.

KK framhåller att det inte förefaller rimligt att till departementet koncentrera resurser för mer systematiserad utredningsverksamhet för bevakning av skilda sektorer av näringslivet. Den industripolitiska utredningsverksamheten bör, i likhet med annan näringspolitisk utredningsverksamhet, förankras på verksplanet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län delar utredningens tankegångar beträffande utredningsverksamheten för näringspolitiska frågor och anser det riktigt att, i den utsträckning detta är möjligt, på ett ställe sammanföra den centrala utredningsverksamheten på det näringspolitiska området.

Länsstyrelsen i Östergötlands län finner att den hittills genomförda utredningsverksamheten under industridepartementet ger intryck av viss slumpmässighet vid val av olika industribranscher. En koncentration av utredningsverksamheten till nya KK ger möjlighet till en systematisering i form av mer översiktliga, ofta återkommande rapporter om hela den svenska industrins utvecklingsutsikter med fördelning på branscher och med regional anknytning. Speciellt de regionala ansatserna har hittills varit blygsamma.

NO ansluter sig i stora delar till KK-utredningens uppfattning om behovet att konsolidera den statliga utredningsverksamheten på det näringspolitiska området. Det som framför allt saknats är en verksamhet som skall ha till uppgift att bevaka och analysera problem och utvecklingsmöjligheter för olika branscher och produktionsområden. *NO* ansluter sig därför till KK-utredningens förslag att inom nya KK bygga upp en permanent utredningsverksamhet med anknytning till den näringspolitiska planeringen. *NO* framhåller vidare att det synes ange-

läget att resultaten av utredningarna i största möjliga utsträckning delges berörda företag och branscher, arbetsmarknadens organisationer samt statliga organ med anknytning till näringspolitiken. Härigenom kan underlag skapas för en debatt i näringspolitiska frågor och dubbelarbete undvikas.

RRV instämmer i att det behövs en utbyggd utredningsapparat på myndighetsnivå som kan bidra till att kontinuitet i utredningsarbetet erhålles. Nya KK bör här i samarbete med andra myndigheter ha en viktig uppgift. För policyskapande utredningar bör dock enligt RRV särskilt tillkallade statliga utredningar även i framtiden vara det normala.

Som tidigare nämnts stöder *statskontoret* förslaget om nya KK som bas för den industripolitiska utredningsverksamheten. Denna bör omfatta såväl branschutredningar som en fortlöpande bevakning av väsentliga utvecklingsområden inom näringslivet. En huvuduppgift är härvid att ta tillvara kunskapsresurserna i den centrala statliga organisationen.

SAF/Industriförbundet framhåller att KK-utredningens i deras uppfattning vaga formuleringar om utredningssektionens organisation leder till bedömningen att nya KK skulle kunna tendera att få ett slags monopolställning på allt statligt utredningsarbete inom angivna områden. I uppbyggnaden av en tung utredningsapparat finns enligt organisationernas mening vissa risker i form av att verket kommer att låta utföra sådana uppgifter som andra utredningsinstitutioner på grund av tidigare erfarenheter m. m. kan vara bättre skickade att handha. Enligt organisationernas mening bör nya KK:s funktion på utredningssidan anges så att verket har dels det sammanhållande och överblickande ansvaret för branschutredningsverksamhet och motsvarande inom den statliga sektorn, dels ansvaret för kontakterna med andra organ som bedriver sådan verksamhet. I första hand bör man eftersträva att rationalisera nuvarande splittrade statliga utredningsresurser genom samordning. Samtidigt bör verket förses med något sånär väl tilltagna anslag för utredningsuppdrag som utförs vid fristående forsknings- och utredningsorgan.

Frågan om samhörigheten mellan industri- och handelspolitiska utredningar berörs av några få instanser.

KK påpekar att kunskapsunderlaget i stor utsträckning är gemensamt, vilket medför att en samorganisation ger möjlighet till ökad effektivitet genom att en kunskapsöverföring underlättas och personalstyrkan lättare kan disponeras.

SAF/Industriförbundet betonar det positiva i att frågor rörande näringspolitiken och den internationella handelspolitiken förs samman i ett ämbetsverk. Det borde få den fördelen att internationella hänsyn gör sig gällande i de näringspolitiska utredningarna i större omfattning än vad som hittills varit fallet.

I konsekvens med sitt principiella avståndstagande från en gemensam

verksorganisation för handelspolitiken och industripolitiken, tar *SIFU* även avstånd från tanken på en gemensam organisation för handelspolitiska och industripolitiska utredningar. Enligt institutets uppfattning är *KK*-utredningens förslag till dimensionering och inriktning av utredningsverksamheten grundat på alltför allmänna uppskattningar. En noggrannare analys av behovet borde sålunda ha gjorts. Likaså borde utredningen klarare ha analyserat behovet av och formerna för samarbete med näringslivet och olika branschorganisationer vad avser den bevakningsbetonade utredningsverksamheten.

Grossistförbundet anser det vara uppenbart att utredningsverksamheten inom industripolitiken å ena och handelspolitiken å andra sidan blir av olika karaktär. De industripolitiska utredningarna är sålunda vanligen betydligt mer omfattande och djupgående samt belyser industribranscherna från en rad olika synpunkter. Utredningarna på utrikeshandels och handelspolitikens område fordrar däremot normalt inte samma penetrering av olika frågor ur skilda aspekter. Visserligen föreligger enligt förbundet skäl för en viss samordning mellan berörda utredningar, men detta behöver inte nödvändigtvis ske genom en gemensam organisation.

Utredningens förslag rörande det ekonomiska försvaret tas upp av ett fåtal instanser.

ÖEF framhåller att ett organiserat samarbete mellan nya *KK* och *ÖEF* är både naturligt och nödvändigt. Däremot anser *ÖEF* att beslut om ny utredning ej bör fattas förrän resultat föreligger från 1969 års försvarsforskningsutredning och försörjningsberedskapsutredningen.

Övriga instanser — *KK*, *RRV*, statskontoret och *LO* — tillstyrker förslaget om en ny utredning och förordar ett vidgat samarbete mellan *ÖEF* och nya *KK*.

2.4.3 Utredningens förslag angående konkurrensövervakningen

Utredningen föreslår att *SPK*:s utredande uppgifter i samband med konkurrensövervakningen överförs till det nya verket. Som skäl för detta anför utredningen den betydelse konkurrensövervakningen har som ett led i samhällets bevakning av strukturförhållandena inom näringslivet. Utredningen har vidare tagit fasta på den omprövning av organisationen på konsumentpolitikens område som pågick inom konsumentutredningen.

Med utgångspunkt i utvecklingen av organisationen i stort för verksamheten inom det näringspolitiska fältet, kommer utredningen till slutsatsen att det är möjligt att dela upp *SPK*:s uppgifter och resurser på ett sådant sätt att en mera sammanhållen organisation erhålles för den näringspolitiska utredningsverksamheten, samtidigt som en del av *SPK*:s nuvarande uppgifter antingen kvarstår i en självständig organisation eller på ett naturligt sätt fogas in i verksamhetsprogrammet för ett bli-

vande konsumentverk. Uppdelningen förutses ske i två huvudområden — utredningar i anslutning till konkurrensövervakningen och prisregistrering/prisövervakning/prisupplysning och därmed sammanhängande verksamhet. Utredningen motiverar en dylik uppdelning bl. a. med att den verksamhet som enligt konsumentutredningens förslag kommer att höra hemma inom ett blivande konsumentverk framför allt kommer att ha sina utgångspunkter i hushållens situation. Prisövervakningen i detaljhandeln blir då en central uppgift för verket. När det däremot gäller att utreda prisbildningen i olika led, vilket är konkurrensövervakningens syfte, är anknytningen till övrig näringspolitisk utredningsverksamhet starkare än anknytningen till den bevakning av hushållens intressen som konsumentverket avses svara för.

Som en följd av den tänkta uppdelningen av SPK:s uppgifter föreslår utredningen att nya KK tillsammans med konkurrensövervakningsuppgifterna övertar SPK:s funktioner som utredningsorgan till näringsfrihetsombudsmannen och marknadsrådet. Utredningen tar däremot inte ställning beträffande den närmare avgränsningen mellan nya KK och det blivande konsumentverket när det gäller denna typ av uppdragsstyrd verksamhet utan förordar att frågan blir föremål för fortsatta överväganden.

2.4.4 Remissyttranden

Av det tjugotal instanser som berört denna fråga är bara fyra positiva till utredningens förslag, nämligen Handelskamrarnas nämnd, KK, SACO och Köpmannaförbundet.

KK biträder utredningens förslag och anför bl. a. att detta innebär en återgång till den ärendefördelning som gällde före 1957, då KK svarade för konkurrensövervakningen, medan priskontrollnämnden ansvarade för prisärendena. En ärendefördelning av samma slag ter sig motiverad nu mot bakgrund av förslaget att nya KK skall bli centralt utredningsorgan för handel och industri. Härigenom skulle en samordning av konkurrensövervakningen med den övriga strukturiinriktade utredningsverksamheten kunna ske, vilket är nödvändigt med hänsyn till att en bedömning av den framtida utvecklingen inom näringslivet eller en enskild bransch blir meningslös om inte konkurrensförhållandena klarläggs.

Köpmannaförbundet förordar att de branschriktade utredningar och utredningar på uppdrag av NO, som f. n. utförs vid SPK, förs över till nya KK. Härigenom skulle denna utredningsverksamhet i högre grad än som varit fallet inom SPK kunna komma att omfatta även förhållandena inom de bakomliggande leden inom produktions- och distributionskedjan, vilket skulle ge en fullständigare bild av de vertikala förhållandena inom olika branscher och varugrupper.

Övriga remissinstanser går emot förslaget, däribland marknadsrådet, NO, RRV, SPK, KF, LRF, SAF/Industriförbundet, Grossistförbundet

och SHIO. Det viktigaste skälet som åberopas är det nära sambandet mellan SPK:s utredande och prisövervakande verksamhet.

Marknadsrådet säger sig inte kunna dela KK-utredningens bedömning i denna del. Rådet fäster avsevärd vikt vid att SPK:s funktioner på konkurrensövervakningens område bevaras. Just det förhållandet att en och samma myndighet ombesörjer såväl pris- som konkurrensövervakningen bidrar enligt marknadsrådet till att effektivisera verksamheten på resp. delområde. Den nödvändiga samordningen mellan nya KK och SPK bör kunna tillgodoses genom ett samrådsförfarande. Marknadsrådet kan inte heller instämma i KK-utredningens uttalande att det kan visa sig lämpligt att NO i större utsträckning arbetar med egna resurser. Den åtskillnad som nu råder mellan den utredande resp. åklagande funktionen bedömer marknadsrådet som en särskild styrka, som bör bevaras. Dessutom befarar rådet att dess önskemål om utredningar måhända inte skulle mötas lika snabbt och flexibelt av den nya stora organisationen, som hittills av SPK.

NO ställer sig tvetsam till utredningsförslaget med hänvisning till bl. a. att det är värdefullt att ha tillgång till en utredningsmyndighet utan partsställning. NO betonar även i likhet med marknadsrådet det starka sambandet mellan prisövervakning och konkurrensövervakning. Med hänsyn till de goda erfarenheterna ter sig enligt NO en förändring av nuvarande tredelade organisation, med separata utredande, åklagande och dömande myndigheter, helt omotiverad.

SPK kritiserar utredningsförslaget och anser att det är illa underbyggt. Nämnden pekar på det starka samband som föreligger mellan pris- och konkurrensövervakning. En splittring av denna verksamhet skulle enligt SPK få synnerligen menliga konsekvenser. Vidare anser SPK att insamlandet av sekretessbelagt material skulle försvåras om det skulle lämnas till en myndighet som kommer att arbeta med ett så omfattande och mångsidigt verksamhetsområde som nya KK.

SAF/Industriförbundet anför att de finner utredningens förslag om att delar av SPK skall föras över till nya KK föga genomtänkt, avstyrker förslaget och anser att SPK skall behållas intakt. Även SAF/Industriförbundet hävdar att sambanden mellan SPK:s utredningsverksamhet i anslutning till konkurrensövervakning och prisregistrering/prisövervakning/prisupplysning är större än skiljaktigheterna och därmed skulle en splittring av SPK:s nuvarande verksamhet vara en större nackdel än fördel. Organisationerna hävdar vidare att karaktären på SPK:s utredningar är sådan att slutsatserna som kan dras av dem i regel äger relevans på både konkurrensövervakningsområdet och prissidan.

2.5 Det finansiella företagsstödet

2.5.1 Utredningen

Utredningen föreslår en koncentration av den centrala organisationen för vissa delar av det statliga finansiella företagsstödet genom att KK:s uppgifter på detta område liksom AMS:s uppgifter i anslutning till lokaliseringsstödet förs över till nya KK.

Förslaget innebär att nya KK övertar de uppgifter inom dagens KK som avser det särskilda kreditstödet till hantverk och mindre industri, dvs. industrilånegarantierna och tillsynen över företagareföreningarnas verksamhet vad gäller detta kreditstöd. Ärenden rörande hotellånegarantier, hemslöjdsstöd och glesbygdsstöd till företagare skulle likaså föras över till nya KK. Det nya verket föreslås vidare få ett sammanhållande ansvar för administrationen av stödprogram som riktar sig till bestämda industribranscher. De nu aktuella programmen avser TEKO-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin.

Förslaget om överförande av vissa uppgifter i samband med det finansiella företagsstödet från AMS till nya KK har som bakgrund bl. a. att olika former av finansiellt företagsstöd i allt större utsträckning kommit att användas parallellt och i kombination med varandra. Det har lett till samordningsproblem som man åtminstone delvis kan komma till rätta med genom en samordnad handläggning för några av de viktigaste medlen.

Utredningen instämmer här i de slutsatser som tidigare dragits av 1968 års lokaliseringsutredning. Bedömningar från denna ligger likaså bakom förslaget att göra nya KK till uppföljningsorgan för hela det statliga finansiella företagsstödet. Härmed tas ytterligare ett steg mot ökad samordning genom att KK föreslås få i uppdrag att företräda olika intressenter på den statliga sidan i samband med ackord eller konkurser för företag där staten har fordringar och eljest agera på statens vägnar i situationer där statliga ingripanden till stöd för nedläggningshotande företag är aktuella.

Som en konsekvens av överflyttningen av lokaliseringsstödet från AMS till det nya verket föreslås att administrationen av sysselsättningsstödet, bidragsgivning till utbildning inom lokaliseringsföretagen och investeringsfondernas användning i lokaliseringspolitiskt syfte flyttas över till nya KK. Likaså föreslås att lokaliseringsdelegationen förankras inom det nya verket.

2.5.2 Remissyttranden

Remissinstanserna är delade beträffande detta delförslag. Till dem som tillstyrker en överflyttning av lokaliseringsstödet och övriga närbesläktade ärenden från AMS till KK, hör KK, Företagareföreningarnas förbund, KF, SACO, SHIO och TCO. LO är i princip positiv till en

integration av lokaliseringspolitiken i näringspolitiken, men anser att det i dagens läge saknas förutsättningar att överföra de aktuella uppgifterna från AMS till nya KK.

KK pekar i sitt remissyttrande på det förhållandet att det ibland förekommit att ett och samma företag erhållit olika typer av kreditstöd från skilda hel- eller halvstatliga organ och där varje kreditbeslut fattas utan någon inbördes samordning; eller att flera olika institutioner löst ett företags finansieringsproblem genom beslut grundade på skilda utredningar och utan samordning. Mot den bakgrunden ser KK med tillfredsställelse utredningens förslag om samordning mellan lokaliseringstödet och det kreditstöd som f. n. administreras av KK. Man anser det vidare vara en stor fördel om myndighet som har att besluta i frågor om företagsstöd även handhar en utredande näringspolitisk verksamhet t. ex. beträffande bransch- och marknadsförhållanden.

Företagareföreningarnas förbund anför liknande motiv för sitt tillstyrkande av utredningsförslaget. Förbundet instämmer i KK-utredningens bedömning att det inte främst är insikter i arbetsmarknadssituationen som är avgörande för en framgångsrik lokaliseringspolitik. I betydligt högre grad är det, enligt förbundet, förmågan att bedöma lokaliseringsprojektens ekonomiska avkastning, företagsledningens kompetens och marknadseffekten i ett vidare perspektiv som ger livskraftiga företagsetableringar.

TCO instämmer i utredningens förslag och påpekar dessutom att beredning och verkställighet i lokaliseringspolitiska frågor av rent principiella skäl bör handhas av samma myndighet.

Till de negativa hör bl. a. *AMS*, *SIFU*, *statskontoret*, *SAF/Industriförbundet*, *kommunförbundet* och *landstingsförbundet*. Som skäl för att stödet skall ligga kvar hos AMS anføres bl. a. sambandet mellan lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken.

AMS anför att om arbetsmarknadspolitiken skall nå sitt mål krävs en differentierad uppsättning av medel, och det har visat sig vara en obestridd fördel att olika slag av åtgärder har kunnat administreras inom en organisation. För att lösa sysselsättningsproblemen på en ort måste arbetsmarknadsmyndigheterna göra den lämpliga avvägningen mellan olika slag av rörlighetsstimulerande och sysselsättningsskapande åtgärder. Vid dessa överväganden har det varit en styrka att *AMS* disponerat över lokaliseringspolitiska stödåtgärder av olika slag. *AMS* hävdar att den i sin verksamhet på fältet måste ha nära kontakt och samarbete med företagen för att sätta in åtgärder för en ömsesidig anpassning mellan arbetskraftsutbud och arbetstillfällen. Rörande de eventuella fördelarna med en samordning av det finansiella företagsstödet inom en organisation, anser *AMS* att syftet med de olika finansiella stödformerna kan vara helt olika. När det gäller lokaliseringstödet är det sysselsättningspolitiska motivet uppenbart, varför behovet av en

nära samordning med arbetsmarknadspolitiken är stort. En överföring av handläggningen av investeringsfonderna i lokaliseringsspolitiskt syfte till nya KK skulle innebära att handläggningen av investeringsfonderna splittrades upp på två verk, något som antas komma att leda till minskad flexibilitet i användningen av detta medel. En utbrytning av lokaliseringsutbildningen från den enhet inom AMS som handlägger arbetsmarknadsutbildningen förefaller inte rationell. AMS anför också att de fördelar, som enligt KK-utredningen står att vinna genom att branschutredningsverksamheten inom nya KK koordineras med lokaliseringsstödet, inte uppväger fördelen av att den operativa verksamheten inom sysselsättningspolitiken finns samlad inom ett organ som disponerar över en så rikhaltig uppsättning av åtgärder som möjligt. Resultaten av branschutredningarna kan mycket väl nyttiggöras inom lokaliseringsstödet, men det är inte därför nödvändigt att samordna utredningsverksamheten och stödverksamheten i en organisation. Enligt AMS:s mening ger KK-utredningen inte tillräckligt underlag för ett ställningstagande angående utbrytning av de lokaliseringsspolitiska frågorna från arbetsmarknadsverket.

Länsstyrelsen i Norrbottens län uttrycker tveksamhet inför förslaget och anser att en eventuell omfördelning av handläggningen av lokaliseringsstödet från AMS till nya KK bör ske först efter det att man fastställt arbetsfördelningen inom departementen samt mellan departement, verk och regionala organ. AMS har nu möjlighet att via samråd erhålla bedömningar om industri- och branschstrukturen och dess utveckling.

Statskontoret är inte berett att instämma i KK-utredningens förslag i dagsläget, men föreslår att förslaget tas upp till förnyad prövning då de regionalpolitiska riktlinjerna i stort och den näringspolitiska organisationen på verksplanet fastställts.

Även *LO* är inne på denna tanke och anser att lokaliseringsspolitiken bör ligga kvar hos AMS tills man tillskapat ett regionalpolitiskt handlingsprogram. Först då menar man att lokaliseringsspolitiken kan inordnas i en aktiv näringspolitik och överföras till den centrala myndighet som kommer att handlägga näringspolitiken i stort. *SAF/Industriförbundet* anför liknande synpunkter och framhåller att de regionalpolitiska synpunkterna måste betraktas som överordnade bransch- och struktursynpunkter och att frågan kan omprövas då den regionalpolitiska målsättningen preciserats.

Ett drygt tjugotal instanser behandlar förslaget att nya KK skall svara för uppföljningen av det finansiella företagsstödet. Flertalet är positiva till utredningens förslag. Till dessa hör *Handelskamrarnas nämnd*, *KK*, *RRV*, *SIFU*, *Företagareföreningarnas förbund*, *KF*, *SACO*, *SHIO* och *TCO*.

Handelskamrarnas nämnd anför att uppföljandet av vad som händer

med företag som erhållit stöd är ett naturligt efterföljande led i handläggningen av det statliga finansiella företagsstödet, och anser det därför påkallat att det nya verket anförtros denna uppgift. Även KK anser att nya KK, som huvudansvarig för ifrågavarande företagsstöd och tillika huvudman för företagareföreningarna, bör lämpa sig väl att bedriva uppföljande verksamhet. KK påpekar dessutom att om uppföljningen ligger hos annan myndighet än den som beviljat stödet, kan dels dubbelarbete uppkomma och dels praktiska olägenheter uppstå speciellt i brådskande krissituationer, då den uppföljande instansen rimligen måste ta del av den beviljande instansens underlagsmaterial.

RRV anser att uppföljning och bevakning av den statliga stödverksamheten i princip bör läggas på KK. Härigenom uppnås en samordning med stödverksamheten. *Företagareföreningarnas förbund, KF och SACO* anför liknande synpunkter.

Mot förslaget går bl. a. *länsstyrelsen i Norrbottens län, statskontoret, LO och SAF/Industriförbundet*.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att uppföljningsverksamheten även i fortsättningen kan skötas på länsnivå av länsstyrelse, företagareförening och länsarbetsnämnd och att det därför inte finns behov av ett nytt centralt organ på området.

LO anser för sin del att det nya verket synes få goda resurser att handha en effektivare uppföljning av stödföretag, vilket man tidigare efterlyst, men endast under förutsättning och i den mån lokaliseringstöddverksamheten, efter tillkomsten av ett regionalpolitiskt program, kommer att läggas på det nya verket.

SAF/Industriförbundet slutligen anser att uppföljningsverksamheten bör ligga på samma organ som ansvarar för lokaliseringstöddverksamheten, nämligen AMS, och att nya KK i dessa sammanhang kan bidra med utredningshjälp i fråga om bransch- och strukturpolitiska frågor. Vidare betonas att uppföljningsåtgärderna klart måste begränsas till enbart stödföretag och företas från företagsekonomiska utgångspunkter.

Flera remissinstanser betonar att uppföljningen av företagsstödet bör följa placeringen av lokaliseringstöddverksamheten.

2.6 Företagsservice

2.6.1 Utredningen

Utredningen lägger fram förslag på industriserviceområdet. Med begreppet industriservice avser utredningen utvecklingsstimulerande, företagsinriktade insatser. Då begreppet industriservice kan uppfattas som begränsat till enbart industriföretag kommer i det följande begreppet företagsservice att användas i stället.

Utredningens förslag omfattar två huvudområden — den statliga servicen till mindre och medelstora företag samt det aktiva exportstödet.

Inom bägge dessa områden innebär utredningens förslag att nya KK tilldelas vad utredningen betecknar som "huvudmannafunktioner". Dessa innebär

- att analysera behovet av statliga åtaganden
- att medverka i planeringen av utformningen och utbyggnaden av de statliga insatserna
- att fördela de medel som ställs till förfogande för genomförandet av beslutade program
- att medverka vid uppföljningen och värderingen av resultatet av de statligt finansierade insatserna.

Utredningen föreslår vidare att en skiljelinje dras mellan planerande och verkställande funktioner så att det centrala verket endast får befattning med de förra, medan de senare förläggs till tjänsteproducerande, serviceinriktade organ.

Beträffande den statliga servicen till mindre och medelstora företag anser utredningen att ansvaret för denna verksamhet bör knytas till nya KK som en naturlig följd av utredningens tidigare förslag att verket skall ta över såväl utredningsverksamheten som det finansiella stödet med inriktning på mindre och medelstora företag. Utredningen föreslår att verket får i uppdrag att analysera behovet av statliga åtgärder och medverka vid planeringen och utbyggnaden av dessa åtgärder. Verket skall vidare fungera som styrande organ vid genomförandet av beslutade program och medverka vid utvärderingen av dessa.

De verkställande, operativa funktionerna på företagsserviceområdet skall, enligt utredningens förslag, förläggas till SIFU. Institutet avses även framgent få en serviceinriktad verksamhet motsvarande den som nu äger rum inom institutet. Utredningen finner att en anknytning av denna verksamhet till nya KK är motiverad med hänsyn till den risk för splittring som kan vara till nackdel för kontakterna med de regionala aktiviteterna, främst verksamheten inom företagareföreningarna.

Utredningen föreslår att anknytningen av SIFU till nya KK utformas så att verket får ställning som chefsmyndighet för institutet. Det innebär att SIFU även i fortsättningen får ställning som en särskild myndighet med egna ledningsorgan och med eget ansvar för de medel som ställs till institutets förfogande. Institutets anslagsäskanden kommer enligt denna konstruktion att prövas av nya KK.

Utredningen tillmäter företagareföreningarnas roll som regional bas för den service som skall nå ut till de mindre och medelstora företagen stor betydelse. Utredningen betonar att ett nära samarbete mellan föreningarna och nya KK bör kunna etableras, bl. a. när det gäller att definiera behov av och utveckla nya grenar av den service som skall ställas till den mindre industrins förfogande.

Utredningens förslag innebär att företagareföreningarnas verksamhet knyts närmare till organisationen på den statliga sidan. Detta gör det, en-

ligt utredningen, befogat att ta upp företagareföreningarnas ställning till förnyad bedömning, i syfte att pröva förutsättningarna att överföra företagareföreningarnas funktioner till en statlig organisation.

Beträffande det aktiva exportstödet föreslår KK-utredningen att de fördelnings- och ledningsuppgifter med anknytning till den kommersiellt orienterade utlandsinformationen och statligt stöd i övrigt till exportmarknadsföringen som nu ligger hos kollegiet för Sverige-information i utlandet förs över till nya KK. Detta innebär att den allmänna Sverige-informationen och den kommersiellt orienterade informationsverksamheten inkl. stödet till marknadsföring på utlandet skiljs från varandra. Vidare föreslår utredningen att nya KK övertar KK:s och handelsdepartementets uppgifter beträffande utlands-handelskamrarna, samt KK:s uppgifter vad gäller handelssekreterarpraktikanter. De senaste årens expansion av administrationen i anslutning till handelssekreterarna motiverar enligt utredningen att huvudmannaskapet för dessa flyttas från departements- till verksplanet. Med avseende på särskilda exportstödjande program föreslås nya KK ta över den administration av exportstödsprogrammen för TEKO-industrin och den manuellt arbetande glasindustrin som i dag ligger hos KK. Nya KK skulle slutligen få ansvaret för stödet till turistrnäringen.

KK-utredningens förslag på exportområdet har förlorat aktualitet i och med att två av huvudförutsättningarna för dess förslag — principlösningen med ett verk för såväl handel som industri, och en oförändrad avgränsning mellan statens och näringslivets åtaganden på exportstödsområdet — inte längre gäller.

2.6.2 Remissyttranden

Utredningens förslag att nya KK skall få bli central myndighet med avseende på de statliga företagsserviceinsatserna vinner allmänt stöd bland remissinstanserna.

KK anför att de statliga insatserna för de mindre och medelstora företagen får ses som ett led i det system av åtgärder med vilka samhället vill påverka förutsättningarna för näringslivets verksamhet. Detta gäller självfallet även för service- och rådgivningsverksamheten till dessa företag. Enligt KK bör nya KK bli väl lämpat att svara för styrande och planerande funktioner rörande företagsservice. Härigenom skapas även goda förutsättningar för en samordning mellan olika statliga stöd- och utvecklingsåtgärder.

Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer i förslaget om företags-service i stort men understryker att företagareföreningarna behöver betydligt större personella resurser för att kunna fullgöra sina uppgifter väl.

SIFU säger sig å andra sidan inte vara övertygat av KK-utredningens

argument för en samordning av industristödet till nya KK, så länge nya KK:s föreslagna uppgifter i samband med det finansiella företagsstödet inte preciserats i omfattning.

SAF/Industriförbundet delar utredningens uppfattning om behovet av samordning av de statliga företagsserviceinsatserna till nya KK. Organisationerna framhäver att det är viktigt att i näringspolitiken avdelas erforderliga resurser för kvalificerad utbildnings- och rådgivningshjälp till mindre företag inom industri och hantverk. *SHIO* anför liknande synpunkter samt finner det angeläget att denna verksamhet blir väl förankrad bland de grupper av företag som främst efterfrågar och behöver företagsservice.

Rörande förslaget att göra nya KK till chefsmyndighet för *SIFU* är remissinstanserna delade. Positiva är *Handelskamrarnas nämnd*, *KK*, *länsstyrelserna i Östergötlands och Västmanlands län*, *RLF* och *SAF/Industriförbundet*.

Med hänvisning till att det är önskvärt att uppgifter i samband med den föreslagna statliga industriservicen fogas in i ett större och översiktligare näringspolitiskt sammanhang, ställer sig *Handelskamrarnas nämnd* positiv till att nya KK blir huvudman för den verksamhet som utförs av bl. a. *SIFU*. *RLF* och *SAF/Industriförbundet* anför liknande synpunkter. *KK* ansluter sig också till denna syn, men tillägger att det finns skäl överväga en direkt integration av institutet i nya KK enligt de riktlinjer som berörs i utredningen. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att förslaget är förnuftigt och *länsstyrelsen i Östergötlands län* har inte några principiella invändningar mot förslaget.

Invändningar mot förslaget anförs av *delegationen för de mindre och medelstora företagen*, *exportrådet för den mindre industrin*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *RRV*, *SIFU*, *statskontoret* och *SHIO*. Det understryks i regel att *SIFU*:s uppgifter — som huvudsakligen avser utbildning — inte hör hemma under nya KK utan bäst fullgörs av en fristående myndighet. Det framhålls också att uppdrag från nya KK bara skulle bli en mindre del av *SIFU*:s uppgifter.

Sålunda anför *delegationen för de mindre och medelstora företagen* att man ställer sig tveksam till utredningens förslag beträffande *SIFU*:s anknäpning till nya KK. *Delegationen* pekar på att den av utredningen föreslagna samordningen mellan nya KK och *SIFU* inte framstår som nödvändig, då nya KK kan antas komma att begagna sig av *SIFU*:s tjänster endast i begränsad omfattning samt därför att *SIFU* primärt är ett utbildningsproducerande organ.

Även *exportrådet för den mindre industrin* och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att *SIFU* med sin utbildningsinriktade verksamhet inte bör kopplas in på den operationella delen av industriserviceverksamheten inom det nya verket.

SIFU påpekar att beställningsarbetena från nya KK troligen blir av

mindre omfattning i förhållande till institutets övriga verksamhet. Man hävdar att SIFU:s självstyrda verksamhet, som fordrar snabbhet och flexibilitet, är så omfattande och differentierad att en centralstyrning vore olämplig. Vidare anser institutet att utredningen har underskattat det faktum att SIFU också bedriver en omfattande teknologisk verksamhet, vilken faller utanför ramen för det nya verkets tänkta verksamhetsfält.

Statskontoret är inte berett att ta ställning till utredningens förslag om nya KK:s ställning som huvudman för SIFU förrän en vägledande översyn har gjorts av hur det framtida sambandet mellan SIFU:s service till små och medelstora företag och verksamheten inom andra myndigheter på det näringspolitiska området bör se ut.

SHIO anser att utredningen underskattat SIFU:s verksamhet speciellt på det företagsinriktade fortbildningsområdet och att SIFU:s uppgift som serviceinstitut för information och fortbildning för mindre företag inom hantverk och industri bäst tillgodoses om SIFU får ha kvar sin ställning som fristående institut.

Vad beträffar förslaget att företagareföreningarna blir regional basorganisation för nya KK, har drygt tjugotalet instanser berört frågan, varav flertalet är positiva till utredningens förslag. Till dessa hör bl. a. *delegationen för de mindre och medelstora företagen, Handelskamrarnas nämnd, KK och länsstyrelsen i Västmanlands län.*

Delegationen för de mindre och medelstora företagen anser att det är angeläget att utnyttja de redan etablerade regionala resurserna på det företagsinriktade serviceområdet och pekar på att företagareföreningarna i detta avseende bör ligga främst i åtanke. För att uppnå större anpassning bör man, enligt delegationen, göra en allmän översyn av företagareföreningarnas verksamhet. *Handelskamrarnas nämnd* påpekar det felaktiga i att föreningarna uppfattas som organ för näringslivet och understryker nödvändigheten av en renodling av deras verksamhet till att bli organ för statlig näringspolitisk verksamhet på regionalplanet. Man tillstyrker en ny utredning om ett förstatligande av företagareföreningarna. *KK* betonar i sitt remissyttrande vikten av samordning mellan olika stödåtgärder för företagen och anser att företagareföreningarna med sin nära kontakt med berörda företag har en viktig och värdefull funktion att fylla på regionalplanet. Därför förordar man en kraftig utbyggnad av deras resurser och tillstyrker förslaget om en särskild utredning av föreningarnas verksamhet. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att förslaget om företagareföreningarna som nya KK:s regionala basorganisation innebär fördelar för båda parter. Å ena sidan får föreningarna en replipunkt på central nivå, å den andra sidan får verket en regional basorganisation. Vidare understryker man vikten av att länsstyrelsens roll i den regionala sam-

hållsplaneringen tas med i bilden när ny utredning görs om företagareföreningarnas framtida centrala organisatoriska anknytning.

Bland dem som är positiva till förslaget om företagareföreningarna som basorganisation för nya KK, är dock flera skeptiska till den föreslagna starkare statliga anknytningen av företagareföreningarna. Bl. a. anför *Företagareföreningarnas förbund* att det i utredningen inte framkommit något bärande skäl till att föreningarnas nuvarande fristående ställning skulle behöva närmare utredas. Man anser att föreningarna mycket väl kan samordna sin verksamhet med det nya verkets utan att en ändring av deras nuvarande status behöver komma till stånd. *Svensk industriförening* ser förslaget om ett förstatligande av företagareföreningarna som ett uttryck för statens bristande tro på ett förtroendefullt samarbete mellan staten och det fria näringslivet och att staten därför tydligen ser sig nödsakad att föreslå en ny utredning syftande till en statlig centralstyrning.

Löneberedningen ställer sig tveksam till KK-utredningens enligt beredningens syn ensidiga inriktning på företagareföreningarna som saknar den nödvändiga överblicken som krävs för att inpassa företagsstödet i dess regionalpolitiska sammanhang. En utbyggnad av företagareföreningarna direkt under nya KK skulle innebära en sektionell utbyggnad som skulle strida mot den nyligen genomförda partiella omorganisationen av den statliga länsförvaltningen.

LO anser att det är angeläget att förutsättningarna för en statlig regional näringspolitisk myndighet utreds skyndsamt. En lösning som därvid bör prövas är att de av staten till företagareföreningarna delegerade uppgifterna övertas av en länsnäringsnämnd.

2.7 Planeringsinriktad och reglerande verksamhet i anslutning till energipolitiken

2.7.1 Utredningen

Utgångspunkten för KK-utredningens överväganden på energiområdet utgörs av energikommitténs förslag att ett centralt energiorgan inrättas för prognosverksamheten, olika regleringsuppgifter samt de säkerhetsinriktade verksamheterna på energiområdet. Energikommittén tar inte ställning till om det föreslagna centrala organet skall vara fristående eller om det skall knytas till något av de centrala verken.

KK-utredningen tar fasta på detta förslag och föreslår att de berörda funktionerna inordnas i nya KK. Detta innebär att verket får till uppgift att fungera som central myndighet för energiförsörjningsfrågor.

Bakgrunden till att KK-utredningen velat föra in de funktioner som hänger samman med den energipolitiska planeringen i en bredare organisation är den bedömning som gjorts av såväl energikommittén som

KK-utredningen att statens agerande inom energisektorn bör utformas i samstämmighet med övrig industri- och näringspolitik.

På en avgörande punkt skiljer sig KK-utredningens förslag till ny organisation från energikommitténs, nämligen i fråga om de säkerhetsinriktade verksamhetsgrenarna. Medan energikommittén vill föra utfärdandet och tillsynen av säkerhetsföreskrifter på energiområdet till det centrala energigorganet, menar KK-utredningen att man mycket väl kan ha anledning att tala om programmässiga gränslinjer mellan de säkerhetsinriktade verksamhetsgrenarna och sådana som snarare knyter an till den allmänna samhällsplaneringen. Mot denna bakgrund föreslår KK-utredningen, som nämnts, att en ny utredning får till uppgift att studera hur organisationen i framtiden bör vara uppbyggd inom de delar av den säkerhetsinriktade verksamheten som i dag handhas av KK. Med hänsyn till behovet av fortsatt utredning förordar KK-utredningen att uppgifterna inom KK av i dag bör föras över till nya KK och där ges en provisorisk organisation. I konsekvens härmed anser utredningen att en reorganisation som berör verksamheten inom delegationen för atomenergifrågor också tills vidare bör skjutas upp.

Som tidigare nämnts, ställer sig KK-utredningen positiv till en långtgående samordning av uppgifterna inom nya KK och ÖEF, men anser att en eventuell omorganisation av det ekonomiska försvaret måste skjutas på framtiden. Detta gäller även ÖEF:s funktion på energiförsörjningens område, med undantag för de uppgifter som sammanhänger med prognos- och bränslestatistikfrågor samt rapporter till internationella organ som f. n. sköts av bränslebyrån inom ÖEF. Dessa uppgifter föreslås bli överförda till nya KK.

2.7.2 Remissyttranden

Remissinstanserna är delade i denna fråga. KK, planverket, statskontoret, ÖEF, IVA och SAF/Industriförbundet är positiva till utredningens förslag, medan vattenfallsverket, SIFU, CDL, Kraftverksföreningen, Elverksföreningen och kommunförbundet ställer sig kritiska till förslaget.

KK instämmer helt i KK-utredningens uttalande att statens agerande inom energisektorn måste utformas i samstämmighet med den övriga näringspolitiken. Med hänsyn till detta föredrar KK att såväl de planerings- och regleringsuppgifter som i dag åvilar KK, som den av energikommittén föreslagna prognos- och utredningsverksamheten och de uppgifter rörande bedömningar av atomkraftutbyggnaden som åvilar delegationen för atomenergifrågor, förs över till nya KK. Beträffande den säkerhetsinriktade verksamheten anser KK att starka skäl kan anföras för att denna för framtiden skall inordnas i nya KK.

Statskontoret anser att en fast central organisation för energifrågor

bör inordnas i nya KK, även om endast delar av utredningsförslaget i övrigt genomförs i dagsläget.

ÖEF tillstyrker att en enhet för energiförsörjningsfrågor inrättas inom nya KK. ÖEF tar emellertid bestämt avstånd ifrån förslaget att från ÖEF till nya KK föra planeringen och genomförandet av energiberedskapsåtgärder och anför som motiv de särskilda betingelser och krav som gäller för denna verksamhet. Samtidigt uttrycker ÖEF stöd för förslaget om ett nära samarbete mellan ÖEF och den föreslagna energienheten vid nya KK för att klarlägga de beredskapsmässiga konsekvenserna av olika energipolitiska alternativ.

Även SAF/Industriförbundet ansluter sig till förslaget att nya KK skall fungera som central myndighet för energiförsörjningsfrågorna, men poängterar att prognos- och utredningsarbetet på området bäst utförs av redan existerande branschsammanlutningar, som t. ex. CDL. Det centrala organet föreslås få begränsade uppgifter i detta avseende, såsom att sammanställa och värdera resultaten av detta arbete.

Mot förslaget går bl. a. CDL/vattenfallsverket/Kraftverksföreningen och Elverksföreningen och Svenska kommunförbundet.

CDL/vattenfallsverket/Kraftverksföreningen säger i sitt gemensamma yttrande att beslut om permanent organisationsform för ett statligt energiorgan först kan tas när man tagit ställning till energikommitténs olika sakförslag, samt till de förslag som kan komma att framläggas genom den nya utredningen om elproduktion och eldistribution, en uppfattning som även Svenska elverksföreningen företräder. Svenska kommunförbundet anser att t. ex. statistik- och prognosverksamhet borde omhändertas av ett fristående utredningsorgan med representanter för såväl staten som andra intressenter.

Utredningens förslag om ny utredning rörande den säkerhetsinriktade verksamheten tillstyrkes endast av några få instanser. Dit hör tullverket, SIFU, statens personalnämnd och Angpanneföreningen.

Angpanneföreningen hälsar med tillfredsställelse förslaget om en utredning i syfte att samordna organisationen på säkerhetsområdet. Enligt föreningen har den tekniska utvecklingen lett till att antalet berörda myndigheter ökat och därmed försvårat en klar ansvarsfördelning.

Elverksföreningen stöder tanken på en ny utredning, men finner förslaget om en eventuell anknytning av den säkerhetsinriktade verksamheten till arbetarskyddsverket diskutabel med hänsyn till elsäkerhetsarbetets mångskiftande karaktär och den begränsade del därav som har anknytning till egentligt arbetarskydd.

Arbetskyddsstyrelsen, arbetsmiljöutredningen, LO och TCO uttalar sig mot att en ny utredning påbörjas innan arbetsmiljöutredningen presenterat sina förslag.

2.8 Nya KK:s organisation

2.8.1 Utredningen

I sina överväganden rörande uppbyggnaden av en organisation för nya KK diskuterar utredningen bl. a. vilken typ av styrelse verket bör ha, vilka lednings- och kontaktorgan som bör knytas till nya KK, samt kansliorganisationens utformning.

Beträffande styrelsen anser utredningen att valet står mellan två huvudlinjer. Den ena innebär att ledningsansvaret koncentreras hos en styrelse uppbyggd för att ge en bred förankring för verksamheten och som ger möjligheter till inflytande från allmänna samhällsintressen och/eller för partsintressen, som berörs av verksamheten. Den andra huvudlinjen innebär att styrelsen består av personer med kvalificerad kunskap om de viktigaste sektorerna i verksamheten. För att få samma breda förankring för verksamheten som i det första alternativet krävs i detta fall att styrelsen kompletteras med andra organ.

Utredningen har valt att föreslå en lösning efter den senare av de här angivna huvudlinjerna. Förslaget innebär att styrelsen kommer att bestå av fem personer med verkschefen som ordförande.

Alla styrelsens ledamöter kommer enligt förslaget att vara heltidsanställda tjänstemän, var och en med ansvar för en viss sektor av verksamheten.

Det avgörande motivet för utredningens val av styrelse anges vara praktiska hänsynstaganden. Framför allt sammanhänger det med svårigheterna att i dag mera definitivt fastställa vilka institutionella funktioner som det nya verket kommer att fylla. Det ger anledning att bygga upp organisationen på ledningsplanet så att den inte binder utvecklingen för organisationen som helhet. Också i övrigt finns det ett behov av rörlighet som måste påverka uppbyggnaden av organisationen på ledningsplanet och som inte minst har sina utgångspunkter i svårigheterna att förutse vilka problem som kommer att vara dominerande.

Konstruktionen med tjänstemannastyrelse gör det enligt utredningen nödvändigt att bygga ut ett system av lednings- och kontaktorgan i syfte att trygga en bred kontaktyta med myndigheter och organisationer på näringspolitikens område. Utredningen tänker sig en successiv utbyggnad av lednings- och kontaktorganen med utgångspunkt i de organ som finns i dagens situation. Sålunda föreslås ett handels- och industripolitiskt råd som skall överta handelspolitiska rådets uppgifter samt kunna fungera som forum för överläggningar i centrala näringspolitiska frågor inom nya KK:s uppgiftsområde. Vidare föreslås ett råd för konkurrensfrågor med en sammansättning som motsvarar den i SPK:s styrelse.

För ett antal mera avgränsade uppgifter finns det behov av samverkan utåt i organiserade former med ett innehåll som knappast kan till-

godoses direkt inom ramen för det föreslagna handels- och industri-politiska rådet. Speciella arrangemang för samverkan utåt kan bl. a. vara nödvändiga i samband med den uppdragsbundna utredningsverk-samheten. Med tanke på att man enligt principlösningen förutsätter att det nya verket kommer att ta över den typ av utredningar som riktar sig till branscher eller andra grupper av företag och som hittills bl. a. skötts genom kommittéutredningar kan det bli aktuellt att knyta expert-grupper till verket.

För speciella områden och verksamhetsgrenar tänker sig KK-utred-ningen att sådana expertgrupper kan utvecklas till grupper med perma-nenta funktioner. Utredningen anser det vara mycket möjligt att man med tiden kommer att få behov av ett antal permanenta branschorien-terade kommittéer. Utredningen föreslår i linje härmed att nya KK över-tar de organ med branschinriktning — hemslöjdsnämnden, TEKÖ och glasexportnämnden — som f. n. är knutna till KK. Vidare ansluter sig KK-utredningen till gruvrättsutredningens förslag om en gruvnämnd och energikommitténs förslag om ett energipolitiskt råd. Som tidigare nämnts föreslår utredningen att de uppgifter som f. n. åvilar delegatio-nen för de mindre och medelstora företagen skall föras över till nya KK. I konsckvens härmed föreslås att en direkt motsvarighet till den nuvarande delegationen knyts till verket. Ett kontaktorgan föreslås bli bildat även för den exportfrämjande verksamheten.

Som rådgivande organ för behandlingen av olika fördelningsärenden i anslutning till det lokaliseringspolitiska stödet och kreditstödet till den mindre och medelstora industrin vill utredningen föreslå att det bildas en nämnd för finansiellt företagsstöd.

För kontakterna med vissa centrala verk — ÖEF, AMS och STU — föreslår utredningen samarbetsorgan i form av samarbetsdelegationer.

Kansliorganisationen i nya KK föreslås bestå av fyra sektorer — en för vardera utredningsverksamheten, utvecklingsinsatser, energi- och bergsbruk samt en juridisk-administrativ sektor. Vid sidan av sektor-organisationen skulle ett planeringssekretariat finnas.

2.8.2 Remissyttranden

Förslaget om tjänstemannastyrelse behandlas av drygt 20 instanser, som samtliga går emot det och i stället förordar en lekmanastyrelse.

KK anser att alternativet med en styrelse med representanter för nä-ringsliv och arbetsmarknad är en lämpligare lösning. En sådan kon-struktion torde, enligt KK, vara en betingelse för att kunna skapa det förtroende för verksamheten som krävs om man skall kunna bygga upp en aktiv näringspolitik.

RRV avstyrker förslaget om tjänstemannastyrelse för nya KK och förordar att styrelserepresentanterna bör representera erfarenhet och kunnande av främst näringspolitisk och allmänpolitisk art.

LO förordar bestämt att ledningsansvaret för nya KK läggs på en styrelse uppbyggd så att en bred förankring av verksamheten uppnås. Därigenom ges utrymme för allmänna samhällsintressen och partsintressen att direkt göra sig gällande vid verkets ledning.

TCO konstaterar att en förutsättning för att TCO skall kunna tillstyrka den föreslagna ombildningen av KK är att det kommer att ledas av en lekmannastyrelse med representanter för löntagare och arbetsgivare.

2.9 Verksamheten på mineralområdet

2.9.1 Bakgrund

Den svenska mineralpolitiken har sedan länge i första hand gått ut på att stimulera till ökad prospekterings- och exploateringsverksamhet. Bedömningen har varit och är fortfarande att man inte beträffande något mineral nått en så hög exploateringsnivå att särskild restriktivitet av någon anledning kan anses motiverad. Detta avspeglar sig bl a i det regelsystem som finns i lagstiftningen på området.

Ramen för nuvarande statliga aktiviteter på mineralområdet utgörs av minerallagarna. De viktigaste av dessa är gruvlagen (1938: 314), lagen (1886 nr 46 s. 1) om stenkolsfyndigheter m. m., uranlagen (1960: 679) och lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln. Rätten till sådana mineralfyndigheter som inte omfattas av dessa lagar, t. ex. sand, grus och kvarts, tillkommer jordägaren.

Gruvlagen reglerar huvudparten av den ekonomiskt mest intressanta mineralexploateringen i landet, dvs. brytning av bl. a. malmer av järn, koppar, zink och bly. Lagen är baserad på en i princip fri inmutningsrätt. Detta innebär att var och en genom s. k. inmutning kan få ensamrätt att undersöka och bearbeta mineralfyndigheter på egen eller annans mark. Om en fyndighet av någon betydelse kan påvisas skall inmutaren efter ansökning anvisas arbetsområde, s. k. utmål, och får där bryta och tillgodogöra sig fyndigheten. Genom nuvarande gruvlag, som trädde i kraft den 1 januari 1940, infördes rätt för staten att delta i enskildas utmål, s. k. kronoandel. I äldre utmål har jordägaren motsvarande rätt, s. k. jordägarandel.

Införandet av regeln om kronoandel går tillbaka på önskemål att tillförsäkra samhället inflytande över gruvbrytningen och att för samhället reservera en del av malmernas inneboende värde. Bestämmelsen är utformad så att staten har rätt att inträda med upp till 50 % i ett gruvprojekt och i proportion därtill dela vinsten eller förlusten.

Vissa områden är undantagna från den fria inmutningsrätten. Sedan år 1910 har således ett antal s. k. statsgruvefält lagts ut i syfte att skydda vissa staten tillhöriga fyndigheter från enskildas inmutning och förbehålla staten rätten till eventuella ytterligare fynd inom fälten. Enligt

statsmakternas beslut får enskilda under åren 1963—1973 inte utan särskilt tillstånd beviljas inmutning inom Norrbottens län. Vidare har staten tillförsäkrats rätten till de mineralfyndigheter som kan påträffas på kontinentalsockeln och till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde i vissa stora sjöar.

Vissa särskilt angivna mineralfyndigheter är också undantagna från den fria inmutningsrätten. För dessa gäller i stället att utvinning förutsätter tillstånd, s k. koncession, av Kungl. Maj:t eller underställd myndighet. Stenkols- och uranlagarna är sådana koncessionslagar. Stenkolslagen omfattar utöver stenkol även vissa eldfasta leror, alunskiffer, olja, gas och salt. Uranlagen gäller uran och torium.

Ett väsentligt inslag i koncessionslagarna, dit även kontinentalsockellagen kan hänföras, är att upptäckaren av en fyndighet inte som i gruvlagen får en ovillkorlig rätt att undersöka eller bearbeta fyndigheten. Frågan om vem som skall få denna rätt och på vilka villkor prövas av myndighet.

Denna tämligen omfattande rättsliga reglering kräver givetvis aktiviteter från statens sida i form av tillståndsgivning, kontroll, teknisk tillsyn etc. Uppgifter av ekonomisk karaktär har i ökad utsträckning tillkommit. Statens direkta ekonomiska intressen på mineralområdet har således ökat starkt framför allt under de senaste decennierna på grund av regeln om kronoandel och genom de avsevärda insatser som gjorts i form av statlig malmprospektering. Till detta kan läggas aktieinlösningen i LKAB år 1956 som i praktiken gjorde staten till den dominerande järnmalmshintressenten i landet och den största arbetsgivaren i Norrbottens län.

Under Kungl. Maj:t ligger ansvaret för de statliga aktiviteterna på mineralområdet f. n. på främst KK och SGU.

KK svarar för tillsyn och kontroll samt lagtillämpning, för tillståndsgivning i vissa fall samt för utredning och beredning i sådana fall där Kungl. Maj:t beslutar. Vidare svarar KK för utredningar, förhandlingar och beredning i övrigt inför nyttiggörandet av statlig gruvegendom, utom beträffande sådan egendom som tillhör de statliga aktiebolagen. KK svarar även för redovisning av avgifter m. m.

KK är vidare chefsmyndighet för bergsstaten, som är den regionala organisationen för teknisk tillsyn, utmålsförrättningar, säkerhetsfrågor, yrkesinspektion under jord m. fl. för bergshanteringen speciella uppgifter. Bergsstatens hittillsvarande uppgifter i samband med yrkesinspektion och arbetarskydd avses bli förda till den allmänna yrkesinspektionen (prop. 1973: 1 bil. 7 s. 225).

SGU svarar för insamling och spridning av geologisk information, t. ex. i form av kartor. SGU svarar vidare för malmletning för statens räkning, för geologisk forskning i kontakt med universitet och högskolor

samt för geologiska uppdrag av olika slag och tillhandahållande av geologisk expertis för stat, kommuner och enskilda.

Vid sidan av myndigheterna bör framför allt nämnas LKAB och AB Statsgruvor, som svarar för huvudparten av statens mineralexploatering. Undantag härifrån är legodriften i Adakfältet och verksamheten i Ranstad.

Några förändringar vad gäller inriktningen av statens mineralpolitik har inte aktualiserats. Förslagen från de utredningar som på senare år arbetat inom det mineralpolitiska området, främst gruvrättsutredningen, 1967 års gruvutredning och 1964 års geologiutredning utgår från i stort sett oförändrade förutsättningar.

2.9.2 Prospekteringsverksamhet och förvaltning av statens gruvegendom

2.9.2.1 Utredningen

KK-utredningen konstaterar inledningsvis att det sedan länge föreligger ett behov av en reorganisation av förvaltningen av statens gruvegendom. Bakgrunden härtill är framför allt den kraftigt ökade statliga prospekteringen samt enskilda företags aktivitet avseende fyndigheter där staten har kronoandel, vilket aktualiserat ställningstaganden till en rad tämligen omfattande gruvprojekt. Utredningen anser att det finns reellt underlag för att konstatera att den nuvarande organisationen är otillräcklig. Det finns dessutom anledning att uppmärksamma den dubbelroll som det nuvarande KK har med anknytning till gruvnäringen. Verket skall både fungera som myndighetsorgan för tillämpningen av gruvlagstiftningen och arbeta med affärsmässiga uppgifter. Trots att den nuvarande ordningen i praktiken knappast betytt några svårigheter i form av rollkonflikter är det berättigat att ifrågasätta den. I framtiden kan den visa sig betydligt mer problematisk. En ny gruvlagstiftning som lämnar möjligheter för en starkare statlig styrning kan bidra därtill.

Den principiella innebörden av utredningens bedömning är att en ny organisation bör ge rågångar mellan myndighetsuppgifter i anslutning till gruvlagstiftningen och uppgifter i anslutning till förvaltningen av de statliga gruvrätterna samt den statliga prospekteringen. De senare verksamheterna måste drivas under affärsmässiga former och bör uppfattas som en parallell till annan affärsmässig verksamhet. Utredningen föreslår därför att de samordnas inom ramen för den statliga företagsgruppen. Att de statliga åtgärderna på mineralområdet delvis utgår från privilegier (kronoandelsinstitutet) bör enligt utredningens bedömning inte hindra att det operativa ansvaret läggs hos ett aktiebolag.

Enligt utredningen är de statliga uppgifterna i samband med exploateringen av naturtillgångarna på kontinentalsockeln, icke inmutningsbara fyndigheter på kronomark samt sand-, grus- och stenförekomster inom vissa allmänna vattenområden parallella med uppgifterna

i samband med de statliga gruvrätterna. För tillståndsgivningen i fråga om exploateringen av dessa naturtillgångar och för bestämningen av den ekonomiska ersättningen till kronan har KK, vissa länsstyrelser samt vederbörande markförvaltande myndighet ansvaret. Den uppdelning som föreslås beträffande KK:s uppgifter på gruvområdet bör tillämpas även i detta sammanhang, anser utredningen. Tillståndsgivningen och uppgiften att på statens vägnar träffa de ekonomiska avgörandena bör särskiljas.

Samma princip bör tillämpas i samband med beviljande av koncession enligt den gruvrättsliga speciallagstiftningen och fastställande av villkor om statligt deltagande eller om ekonomisk ersättning till staten. Tillståndsgivningen bör i båda dessa fall läggas hos en myndighet medan det företag som skall svara för förvaltningen av statens gruvegendom bör få till uppgift att företräda staten i samband med bestämmandet av den ekonomiska ersättningen.

KK-utredningen anger som förutsättning för sina förslag angående den statliga prospekteringen att denna i framtiden kommer att vara en motsvarighet till den nuvarande, men att styrningen av den kan förändras. Det material som i dag finns tillgängligt ger enligt utredningen knappast underlag för en ekonomisk jämförelse mellan alternativen att ha den statliga prospekteringsverksamheten knuten till SGU resp. till den statliga företagsgruppen. Alltså måste andra faktorer fälla utslaget. Det avgörande för utredningens bedömning är, som tidigare nämnts, behovet att i organisationsstrukturen skapa klara rågångar mellan allmännyttiga och affärsmässiga uppgifter.

Utredningens förslag att prospekteringen skall brytas ut från SGU och överföras till ett statligt bolag betyder att SGU:s ställning som geologisk fackmyndighet för framtiden ytterligare markeras.

2.9.2.2 Remissyttranden

Utredningens förslag beträffande förvaltningen av den statliga gruvegendomen behandlas av ett 10-tal instanser, bl. a. *statskontoret*, *KK*, *SGU*, *Norrlandsfonden*, *Jernkontoret*, *Svenska gruvföreningen*, *AB Atomenergi*, *LKAB/AB Statsgruvor* och *Statsföretag AB*. Alla tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag.

Statskontoret anser att en lösning enligt utredningens riktlinjer skapar förutsättningar för en samordning av mineralfrågorna med övriga näringspolitiska uppgifter.

KK tillstyrker i stort utredningens förslag och anför att det synes ändamålsenligt att förvaltningen av statens gruvegendom förs över till ett statligt bolag inom ramen för Statsföretag AB. Eventuella uppkommande svårigheter i konkurrenshänseende bör kunna lösas t. ex. genom att insynsfrågorna regleras i avtal mellan det statliga förvaltningsbolaget och berörda gruvföretag. *KK* delar också utredningens

uppfattning att uppgiften att företräda staten vid träffande av ekonomiska uppgörelser om utnyttjandet av sand, grus och sten på kontinentalsockeln och i vissa större sjöar samt av icke inmutningsbara mineralförekomster på kronomark bör läggas på förvaltningsbolaget.

SGU biträder helt den del av utredningens förslag som behandlar överföringen av uppgifter i samband med förvaltningen av statens gruvegendom till ett helstatligt bolag.

Några av remissinstanserna framhåller att förvaltning av kronoandelar o. d. inte bör föras till den statliga företagsgruppen. Till dessa remissinstanser hör bl. a. *Jernkontoret* och *Svenska gruvföreningen*.

Jernkontoret framhåller att statens gruvegendom har ett äganderättsligt mångskiftande innehåll. Mot denna bakgrund finner *Jernkontoret* det naturligt att förvaltningen av bl. a. statligt helägda utmålsfält förs över från KK till den statliga företagsgruppen. Beträffande t. ex. enstaka, spridda utmål och blygsamma statliga andelar i utmål anslutande till större utmålsgrupper anser emellertid *Jernkontoret* att dessa bör förvaltas med hänsyn till näringspolitiska aspekter snarare än statligt företagärintresse. Organisationen för förvaltningen av statens gruvegendom bör enligt *Jernkontoret* ge rum såväl för en effektiv exploatering av statens egna gruvor som en god samverkan med de enskilda gruvföretagen vad gäller statens jordägar- och kronoandelar samt perifera utmål i företagens normala malmförsörjningsområden. *Jernkontoret* vill därför starkt ifrågasätta lämpligheten av att anförtro den senare uppgiften åt ett med den övriga gruvnäringen konkurrerande statligt företag. Dettas huvudintresse måste vara att visa ett gott ekonomiskt resultat och inte att syssla med näringspolitiska problem. Enligt *Jernkontorets* mening kan denna del av förvaltningen med fördel bibehållas inom KK och närmast handläggas under ledning av den gruvnämnd, som utredningen föreslår skall ingå bland de rådgivande organen inom verket.

Svenska gruvföreningen menar att förvaltningen av kronoandelar, med undantag av sådana som är föremål för undersökningsarbete eller bearbetning från statens sida, tills vidare alltjämt bör åvila en myndighet, vilken efter samhällsekonomiska och näringspolitiska kriterier bör avgöra om och i så fall i vilken utsträckning och på vilka villkor kronoandelarna skall upplåtas till det statliga gruv och prospekteringsbolaget eller till annat gruvföretag. Gruvföreningen erinrar om att kronoandelsinstitutet har till syfte att tillgodose inte bara statens privatekonomiska intresse utan även allmänna intressen av samhällsekonomisk karaktär.

Vad gäller prospekteringen understryker flera remissinstanser att endast kommersiellt motiverad prospektering bör föras över till ett statligt bolag. Till dessa remissinstanser hör bl. a. *SGU*, *Jernkontoret*, *Svenska gruvföreningen*, *LKAB/AB Statsgruvor* och *Statsföretag AB*.

SGU anser att styrningen av den företagsekonomiskt bedömbara delen av den statliga prospekteringen bör ligga på det statliga bolaget, me-

dan den prospektering som motiveras av långsiktiga malmförsörjningsbehov bör ligga kvar hos SGU. Motivet härför är att den senare prospekteringen har mycket starka samband med övriga verksamheter vid undersökningen. Utredningens önskemål om klara rågångar mellan affärsmässiga och allmännyttiga uppgifter kan enbart gälla en uppdelning mellan den företagsekonomiskt bedömbara delen och den övriga prospekteringsverksamheten, hävdar SGU. SGU anser slutligen att ett förverkligande av KK-utredningens förslag i detta avseende skulle medföra en splittring av statens resurser inom geologi och geofysik med därmed ökade kostnader och sänkt effektivitet även för den statliga prospekteringen. Detta vore, menar SGU, till skada inte endast för statens malmintressen utan också för svensk bergshantering i sin helhet.

Jernkontoret ansluter sig till utredningens förslag i stort men framhåller att organisationsfrågan kan fordra vidare utredning. Särskilt bör, enligt *Jernkontoret*, problemet om gränsdragningen mellan å ena sidan den regionala prospekteringen, som nära sammanhänger med den geologiska karteringen, och å andra sidan den målinriktade lokala prospekteringen uppmärksammas. De två i det förra ledet ingående uppgifterna förefaller enligt *Jernkontoret* vara SGU:s huvuduppgift, medan målinriktade lokala prospekteringsarbeten inrymmer ett företagsekonomiskt intresse, som av principiella skäl bör hållas skilt från SGU:s verksamhet.

Svenska gruvföreningen tillstyrker förslaget att överföra den statliga prospekteringsverksamheten och förvaltningen av statens gruvegendom till ett bolag inom den statliga företagsgruppen i syfte att åstadkomma en gemensam styrning av den affärsmässigt inriktade statliga prospekteringsverksamheten och exploateringen av de statliga gruvrättigheterna. Gruvföreningen förutsätter att det nya statliga gruv- och prospekteringsföretaget skall konkurrera med de enskilda gruvföretagen på lika villkor.

2.9.3 Myndighetsuppgifter på mineralområdet

2.9.3.1 Utredningen

Med hänsyn till planerna på ny gruvlagstiftning anser KK-utredningen att ett definitivt ställningstagande till den statliga organisationen på gruvområdet f. n. ligger utom räckhåll. Utredningen förutsätter därför att myndighetsuppgifterna samt bergsstaten tills vidare skall sortera under nya KK.

Utredningen skisserar också en framtidslösning, vilken i stort sett innebär att en sammanhållen organisation för myndighetsuppgifterna på mineralområdet skapas. Utredningen förutsätter att denna organisation byggs upp vid SGU. SGU skulle då överta de myndighetsuppgifter på bergsbruksområdet som f. n. ligger hos KK. Utredningen gör dock undantag för en del uppgifter av mera begränsad räckvidd, som

anses kunna föras över till andra organ såsom utformandet av säkerhetsföreskrifter för olje- och gasprospektering på kontinentalsockeln.

Vad gäller bergsstaten diskuterar utredningen en framtida avveckling av denna, vilket skulle möjliggöras bl. a. genom att den verksamhet som har anknytning till arbetarskyddslagstiftningen överförs till den allmänna yrkesinspektionen.

Utredningen förutsätter att det bör höra till uppgifterna för nya SGU att svara för en systematisk prognos- och utredningsverksamhet med inriktning bl. a. på de allmänna försörjningsfrågorna. Denna verksamhet har i dag knappast någon organiserad form på den statliga sidan. Utredningsverksamheten inom SGU bör omfatta analyser av resurstillgångar och resursutnyttjande och ge underlag för analyser av marknads- och strukturförhållanden inom näringsgrenar med anknytning till mineralområdet. De senare analyserna bör enligt utredningen utföras av nya KK, vilket bör ha ansvaret för den del av den samhälleliga bevakningen på mineralområdet som har näringspolitiska utgångspunkter.

Utredningen utgår från att nya SGU ställs under ledning av en styrelse. Denna bör ha ansvar för de frågor som har att göra med planeringen i stort av verksamheten. Däremot är en sådan styrelse knappast lämplig att vara huvudansvarig för frågor i samband med tillämpningen av gruvlagstiftningen. Det finns därför, menar utredningen, ett behov av att komplettera styrelsen med ett fackorgan för frågor i anslutning till gruvnäringen och gruvlagstiftningen. Utredningen tar fasta på gruvrättsutredningens förslag (SOU 1969: 10) om bildandet av en gruvnämnd, men föreslår att denna ges ställning som beslutande myndighet. Nämnden skall kunna användas också för andra frågor än de som direkt har att göra med tillämpningen av gruvlagstiftningen. Bl. a. kan det bli fråga om att använda nämnden som rådgivande organ för frågor som gäller servicefunktioner gentemot gruvindustrin och som kontaktorgan i övrigt.

2.9.3.2 Remissyttranden

Samtliga tio remissinstanser som yttrar sig i fråga om organisationen ställer sig positiva till utredningens förslag till provisorisk lösning, dvs. att myndighetsuppgifterna handhas av KK.

Statskontoret ansluter sig således till utredningens förslag till provisorisk lösning med motiveringen att förslaget skapar förutsättningar för en samordning av mineralfrågorna och övriga näringspolitiska uppgifter.

Endast några få av remissinstanserna är positivt inställda till utredningens förslag om en framtida överföring av myndighetsuppgifterna till SGU. De flesta anser dessa uppgifter naturligen höra till KK:s verksamhetsområde.

KK anser att uppgifter med ett markerat inslag av samhällsekono-

miska bedömningar, bl. a. tillståndsgivning enligt gruvlagen, bör skötas av nya KK. Verket pekar bl. a. på att enligt gruvrättsutredningens förslag till ny gruvlag den näringspolitiska delen av KK:s myndighetsfunktioner skall utvidgas och samhället få möjlighet att aktivt ingripa så att fyndigheterna utnyttjas rationellt.

Angående frågan om de gruvrättsliga myndighetsfunktionerna inom bergsstaten anser *Svenska gruvföreningen*, liksom utredningen, att de måste lösas i anslutning till statsmakternas behandling av förslagen till ny gruvlagstiftning. Gruvföreningen påpekar att bergsstatens uppgifter blir av avgörande betydelse för ett ställningstagande till frågan om vart myndighetsfunktionerna på bergsbruksområdet bör förläggas. Gruvföreningen anser att tillämpningen av gruvlagstiftningen i första instans i fortsättningen bör handhas av en avdelning hos den myndighet som centralt skall svara för myndighetsuppgifterna på området. Tillämpningen av gruvlagstiftningen bedöms ha betydligt större samband med den näringspolitiska bevakning av förhållandena på mineralområdet, som nya KK avses utöva, än med det tänkta verksamhetsområdet för nya SGU, som genom utbrytningen av prospekteringen skulle bli i mindre grad orienterat mot gruvnäringen än f. n. Den förvaltning av vissa kronoandelar, som enligt gruvföreningens mening bör omhändertas av en myndighet, anses höra hemma hos nya KK. Utredningens förslag om inrättande av en gruvnämnd tillstyrks däremot av gruvföreningen. Denna nämnd bör dock knytas till KK.

Beträffande en överföring av myndighetsfunktionerna på gruvområdet från KK till SGU ifrågasätter *Jernkontoret* inte minst med hänsyn till de nya funktioner, som skulle tillkomma enligt förslaget till ny gruvlag, om SGU har möjlighet att inom sig hålla en härför kompetent personalgrupp. Dessa funktioner ansluter sig däremot naturligt till nya KK:s näringspolitiska verksamhet. *Jernkontoret* framhåller att den ofta påtalade principiella konflikten mellan KK:s gruvförvaltande verksamhet och dess myndighetsutövning enligt gruvlagen väsentligen bortfaller, om förvaltningen av exploateringsobjekten skils från KK. *Jernkontoret* förordar därför att myndighetsfunktionerna bibehålls inom KK.

AB Atomenergi rekommenderar för sin del att myndighetsuppgifter i anslutning till gruvlagstiftningen i framtiden ligger kvar på nya KK och inte förs samman med uppgifterna inom nya SGU. Bolaget anför flera skäl för sitt ställningstagande. Det anser det således vara en viktig näringspolitisk uppgift att observera läget och utvecklingen vad gäller landets malmförsörjning. Bolaget menar att anspråken på myndighetsutövningen förstärks om gruvrättsutredningens förslag till ny gruvlag genomförs och att SGU:s karaktär av geologisk fackorganisation förändras om verket får myndighetsuppgifter på gruvnärringsområdet. *AB Atomenergi* tillstyrker däremot förslaget att bergsstaten i sin nuvarande form avvecklas.

SGU anser att den framtidslösning beträffande verket som skisserats av utredningen inte kan genomföras utan ytterligare undersökningar.

Statsföretag AB anför att lagtillämpningen, som är en betydande del av myndighetsutövningen, är starkt näringspolitiskt inriktad och därför med fördel bör behandlas tillsammans med de övriga näringspolitiska frågor som föreslås åvila nya KK.

LKAB och Statsgruvor avstyrker i sitt gemensamma yttrande utredningens skiss till framtidslösning. De förordar, eftersom de anser att SGU skall bedriva prospektering och kunna åta sig kommersiellt motiverade prospekteringsuppdrag, att myndighetsuppgifterna på mineralområdet bör åläggas något annat organ, t. ex. nya KK.

3. Betänkandet om företagsservice av delegationen för de mindre och medelstora företagen

3.1 Principiella utgångspunkter

3.1.1 Delegationen

Delegationen konstaterar att ett ökat utnyttjande av externa tjänster kan vara ett effektivt sätt för mindre företag att komplettera egna resurser och därmed skapa förutsättningar för en gynnsam utveckling. Ett servicebehov föreligger enligt delegationen när en komplettering av företagets resurser genom utnyttjande av externa tjänster är fördelaktigare än att inom företaget bygga upp egen kapacitet på området i fråga. De mindre och medelstora företagen saknar i många fall både ekonomiska och personella resurser för att bygga upp egen kapacitet på alla områden som är nödvändiga för ett framgångsrikt agerande.

Förutom den ökade arbetsfördelningen och specialiseringen inom näringslivet grundas detta ökade serviceberoende enligt delegationens uppfattning på att den miljö företagen verkar i blir mer komplicerad i ett flertal avseenden. De tekniska kraven på såväl produkter som produktionsteknik växer. Marknadsföringen blir mer komplicerad i takt med en ökad internationell handel och genom de regler och bestämmelser som måste iakttas till följd därav. Produktionsekonomiskt ställs högre krav på företagen med avseende på fullt kapacitetsutnyttjande av arbetskraft och kapital om de skall kunna uppnå ett konkurrenskraftigt kostnadsläge. Till detta kommer ett flertal standardiserings-, patent-, provnings-, säkerhets- och miljövärdskrav.

De mindre företagen, som borde ha det största behovet av företags-service, har enligt delegationen hittills endast i liten utsträckning utnyttjat denna möjlighet till komplettering av de egna resurserna. I de fall serviceutnyttjande skett är emellertid erfarenheterna positiva. En förklaring till att utnyttjandet hittills varit begränsat kan vara att det, innan ett serviceutnyttjande kommer till stånd, ofta behövs ett relativt

tidskrävande arbete från företagens sida för att bli orienterade på servicemarknaden. Existerande serviceorgan kan enligt delegationen i många fall inte på för de mindre företagen acceptabla villkor presentera de tjänster dessa kräver. Serviceutnyttjande betraktas t. ex. ofta som alltför kostsamt och utbudet framstår som föga anpassat till det enskilda företags behov. Det låga serviceutnyttjandet kan också bero på företagen själva. De saknar i många fall tillräcklig förmåga eller möjlighet att tillgodogöra sig service. Detta kan bottna i attitydmässiga, kunskapsmässiga eller ekonomiska orsaker. Företagen saknar med andra ord erforderlig mottagarkapacitet.

Mot denna bakgrund anser delegationen att ett ökat serviceutnyttjande bland de mindre och medelstora företagen skulle vara till gagn inte bara för det enskilda företags utan för hela näringslivets utveckling och att det därför finns anledning att överväga samhälleliga insatser för att stimulera serviceutnyttjandet främst på regional eller lokal nivå.

3.1.2 Remissyttranden

Ett drygt 30-tal remissinstanser har yttrat sig om delegationens principiella utgångspunkter. Av dem är flertalet positiva till delegationens allmänna synsätt, bl. a. *SHIO, Företagareföreningarnas förbund, några länsstyrelser, KK, SACO, TCO, Svenska kommunförbundet, några handelskamrar, STU* samt *IUC*.

Företagareföreningarnas förbund instämmer helt i delegationens principiella utgångspunkter och anser att ett mera allmänt och riktigt serviceutnyttjande från de mindre företagens sida inte endast skulle reducera riskerna för nedläggning, utan framför allt kunna medföra en mera medvetet styrd och balanserad utveckling inom många företag.

Länsstyrelserna i Östergötlands-, Jönköpings-, Hallands-, Skaraborgs-, Västerbottens och Norrbottens län instämmer i delegationens grundläggande uppfattning. Serviceinsatserna bör enligt *länsstyrelsen i Norrbottens län* vara inriktade på ett långsiktigt och systematiskt utvecklingsarbete i företagen. *SACO* påpekar det angelägna i att, mot bakgrund av de mindre och medelstora företagens andel av den samlade produktionen och sysselsättningen, främja dessa företags effektivisering.

STU anser betänkandet utgöra en intressant genomgång av många faktorer, som kan stimulera och påverka de mindre och medelstora företagens fortsatta utveckling. *IUC* instämmer i delegationens syn och understryker vikten av att de mindre och medelstora företagen erbjuds konkreta servicetjänster anpassade till deras behov.

Några av de remissinstanser som i princip instämmer i delegationens synsätt har lämnat vissa kompletterande synpunkter. Sålunda anser *SIFU* att delegationen ej tillräckligt beaktat utbildning och information/dokumentation såsom utvecklingsstimulerande åtgärder. *Stockholms*

handelskammare, med instämmande av *Gotlands handelskammare*, anser att företagsservice är en betydelsefull del av den industriella miljön, men att det även finns andra förhållanden, t. ex. branschstrukturella, som påverkar de mindre och medelstora företagen. *Svenska landstingsförbundet* gör motsvarande bedömning.

SAF/Industrieförbundet anser att delegationen i allt för begränsad utsträckning beaktat de kvalitetsproblem, som sammanhänger med grundproblemet att skapa praktiska och företagsnära tjänster förmedlade till företagen av specialister med den kompetens som erfordras för att upprätta ett förtroendefullt samarbete. Enligt organisationerna gäller det att förbättra företagarens egna möjligheter att avgöra huruvida han behöver ytterligare service.

ERU delar delegationens bedömning att tillgången till regional och lokal företagsservice är väsentlig för att goda produktionsförhållanden skall kunna utvecklas i en region. *ERU* anser dock att det skulle ha varit värdefullt om en jämförelse gjorts av effekterna av servicestöd till små, medelstora resp. stora företag. Enligt *ERU* borde också ha undersökts vilka servicetyper som har en lokal, regional resp. nationell efterfrågan. Detta skulle ha gett möjligheter att bedöma vilka serviceutbud som kan utvecklas spontant i olika regions- och ortstyper. Därigenom skulle man också, enligt *ERU*, närmare kunna precisera vilka organ som kan vara lämpliga för resp. form av företagsservice.

FAR anser att konsultinsatser i form av t. ex. kvalificerade ekonomiska översikter, sannolikt skulle bidra till att många företag, som eljest skulle ha uppskjutit en på sikt oundviklig avveckling, redan på ett tidigt stadium kunde överväga samgående, försäljning eller planerad avveckling.

Sveriges köpmannaförbund menar att delegationen i sitt betänkande är alltför snävt inriktad på industriföretag.

Familjeföretagens förening anser att delegationen tar upp ett område av stor angelägenhetsgrad. De företag som har ett speciellt behov av tillgång till företagsservice på olika områden för sin verksamhet och då gärna regionalt tillgänglig, är de företag som storleksmässigt icke inrymmer egna specialistfunktioner. Enligt föreningens uppfattning föreligger dock redan med nuvarande informationsmönster goda förutsättningar att via näringslivets organisationer, kreditinstitut, företagens revisorer etc., informera företagen och bistå på skilda områden där insatser behövs göras.

Svensk industriförening delar inte helt delegationens bedömning att företagen i ringa utsträckning utnyttjar extern hjälp och rådgivning. När det gäller renodlade privata konsultföretag är detta riktigt, medan service från andra instanser, t. ex. revisorer, banker, speditörer, advokater och branschorganisationer, enligt föreningens uppfattning utnyttjas i stor utsträckning.

Svenska företagares riksförbund slutligen anser att marknaden själv

kan tillgodose behov av företagsservice inom de områden delegationen behandlar. Enligt förbundet har det icke framkommit några bevis på att samhällsinsatser skulle behövas.

3.2 Statligt bidrag till vissa konsult- och rådgivningsinsatser

3.2.1 Delegationen

Delegationen föreslår att en försöksverksamhet med statliga bidrag till vissa konsult- och rådgivningsinsatser — oavsett om statliga eller privata konsulter kommer att utnyttjas — tas upp inom ett eller ett par län. Viss branschavgränsning bör därvid även övervägas. Delegationen föreslår att 800 000 kr. anvisas för detta ändamål för budgetåret 1973/74.

Bakgrunden till förslaget är enligt delegationen att det ur samhälls-ekonomisk synpunkt kan vara motiverat att staten står för vissa kostnader för att göra företagen mer benägna att utnyttja externa tjänster. Speciellt gäller detta, enligt delegationens uppfattning, vid utnyttjande av mer kvalificerade och för företagen genomgripande konsultinsatser. Detta kan ske genom att statliga bidrag utgår till företagen i ett inledningsskede för att täcka de kontakt- och tröskelkostnader som ingår i varje nytt konsultuppdrag och vilka ur småföretagens synvinkel torde framstå som speciellt betungande och samtidigt hämmande för intresset att utnyttja kvalificerad rådgivning.

3.2.2 Remissyttranden

Av det 20-tal remissinstanser som yttrat sig om försöksverksamhet med statliga bidrag till konsult- och rådgivningsinsatser är nästan samtliga positiva, bl. a. *KK*, *SIFU*, *några länsstyrelser*, *IUC*, *Svenska kommunförbundet*, *Företagareföreningarnas förbund* och *SHIO*.

KK tillstyrker således mot bakgrund av sina erfarenheter av det statliga stödet för omställningsfrämjande åtgärder inom vissa branscher den av delegationen föreslagna försöksverksamheten och menar att statliga bidrag stimulerar företagen att utnyttja konsulttjänster. Enligt *SIFU:s* uppfattning bör försöksverksamheten komma till stånd och anförtros institutet och företagareföreningarna gemensamt, varvid föreningarna närmast bör svara för fältarbetet och *SIFU* för samordning, uppföljning och erfarenhetsbearbetning.

Länsstyrelserna i Hallands, Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län anser att den föreslagna försöksverksamheten bör prövas i deras resp. län.

IUC anser att försöksverksamheten lämpligen bör bedrivas inom de nordligaste länen, beroende bl. a. på att de norrländska företagens behov av serviceåtgärder accentueras genom de stora avstånden mellan olika orter och till andra regioner.

Företagareföreningarnas förbund anser att ett permanent inslag av

statliga bidrag är starkt motiverade för att täcka vissa tröskelkostnader. Företagen bör emellertid själva delta i kostnadstäckandet. Försöksverksamheten anser förbundet ha värde, eftersom olika former av bidrag torde kunna stimulera ett förstagångsutnyttjande av service hos företagen och därigenom viljan att i framtiden utnyttja servicetjänster. *SHIO* tillstyrker också försöksverksamheten men understryker att de offentliga insatserna inte skall konkurrera med utan komplettera de privata företagens och branschorganisationernas servicetjänster.

Länsstyrelsen i Jönköpings län tillstyrker försöksverksamheten, även om en sådan enligt länsstyrelsens mening är förknippad med praktiska problem.

SAF/Industriförbundet framhåller att försöksverksamheten med bidrag till utnyttjande av privata eller statliga konsultinsatser är den viktigaste delen av delegationens förslag även om organisationerna har principiella betänkligheter mot subventionerad rådgivning. Försöksverksamheten bör enligt organisationerna kunna drivas i sådana former att den ger ökade kunskaper om hur de mindre företagen kan använda service och företagarnas benägenhet att utnyttja alternativa serviceformer. Motsvarande synpunkter framförs av *Sveriges grossistförbund*.

De remissinstanser som ställer sig negativa till delegationens förslag om försöksverksamhet är *Familjeföretagens förening*, *Svensk industriförening* samt *Svenska företagares riksförbund*.

Familjeföretagens förening anser att man generellt ej bör belasta det allmänna genom att företagen subventioneras för vissa konsulttjänster. Dessutom uppställer sig enligt föreningen frågan om vilka kriterier som skall bli vägledande vid subventioneringen.

Enligt *Svensk industriförening* kan några bestämda slutsatser sällan dras av en sådan försöksverksamhet som delegationen föreslår, varför föreningen ställer sig tveksam till förslaget.

Svenska företagares riksförbund finner för sin del inte några bärande skäl för att organisera en försöksverksamhet i enlighet med delegationens förslag och avvisar sålunda detsamma.

3.3 Länsorganisation för företagsservice

3.3.1 Delegationen

Delegationen konstaterar att det serviceutbud, som finns i dag, inte i tillräcklig utsträckning når företagen. För att effektivisera kommunikationerna mellan utbudare och mottagare av service är det, enligt delegationens uppfattning, väsentligt att utveckla en slagkraftig serviceorganisation på länsnivå. Delegationen framhåller att detta inte är någon ny tanke eftersom behovet av en regional organisation för serviceinsatser med inriktning på näringslivet tidigare påtalats av bl. a. vissa offentliga utredningar. Delegationen pekar vidare på det förhållandet

att regeringen aviserat att den avser framlägga förslag om att inrätta ett nytt centralt verk för industripolitiken. Nödvändigheten av att till ett dylikt verk knyta en regional eller lokal organisation är enligt delegationen helt uppenbar.

Det finns enligt delegationen flera organ som arbetar med näringslivskontakter på länsnivå, men inget av dessa är i alla avseenden helt anpassat till de uppgifter som en serviceorganisation bör ha. När det gäller att bygga ut en serviceorganisation på länsnivå är det dock enligt delegationen angeläget att ta vara på de resurser som redan finns. I första hand kommer här företagareföreningarna i åtanke. Företagareföreningarna utgör i dag enligt delegationens uppfattning den lämpligaste basen för en utbyggd serviceorganisation. Föreningarna har kännedom om företagen inom länen och dessutom är de redan i dag engagerade i vissa viktiga delar av serviceutbudet, nämligen rådgivning och finansiellt företagsstöd. Företagareföreningarna uppvisar dock samtidigt en del brister. Dels föreligger betydande skillnader såväl kvalitetsmässigt som resursmässigt mellan föreningarna i de olika länen vilket gör att företagarnas förtroende för föreningarna varierar. Dels är föreningarnas associationsform den ekonomiska föreningens, varför vissa svårigheter kan uppstå när det gäller att snabbt bygga upp dem till en effektiv serviceorganisation i länen med en jämförbar slagkraft i alla delar av landet. Dels har verksamhetsinriktningen hos föreningarna efter hand kommit att i högre grad än tidigare gälla utrednings-, uppföljnings- och bevakningsuppgifter i anslutning till de olika regionalpolitiska stödformerna — för vilka uppgifter föreningarna dock fått sig tilldelade särskilda resurser — sannolikt på bekostnad av de övriga uppgifterna, t. ex. rådgivnings- och konsultverksamhet, som åvilar föreningarna. Då ett ökat ansvar för näringslivets utveckling enligt delegationen bör läggas på föreningarna är det väsentligt att åtgärder av olika slag vidtas inom resp. förening för att effektivisera såväl styrelsearbetet som arbetet inom kanslierna så att föreningarna därigenom blir en mer homogen grupp och samtidigt i ökad utsträckning kommer att åtnjuta näringslivets förtroende.

Mot denna bakgrund föreslår delegationen att en serviceorganisation som baseras på företagareföreningarna byggs ut och att föreningarnas resurser stärks.

När det gäller storleken på resurstillskott är det delegationens uppfattning att behovet av utvecklingsstimulerande eller allmänt produktionsbefrämjande insatser för de mindre företagen är betydande. De statliga medel, som f. n. utgår till företagareföreningarnas verksamhet — 10 milj. kr. under innevarande budgetår — är otillräckliga inte minst med hänsyn till föreningarnas nu i praktiken dominerande inriktning på regionalpolitiska frågor. Delegationen vill dock framhålla att serviceorganisationen på länsnivå bör byggas ut successivt för att därige-

nom undvika att verksamheten låses vid en viss struktur eller inriktning.

En sådan handlingslinje innebär emellertid enligt delegationen att de resurstillskott som kan bli aktuella under de första åren givetvis inte står i paritet med de totala behoven.

Delegationen anser dock att redan i initialskedet bör resurser skapas som möjliggör insatser i fråga om information och aktiv uppsökande verksamhet av en relativt betydande volym. Årskostnaden för en sådan insats uppskattar delegationen till 5 milj. kr. Delegationen föreslår att ett anslag inrättas fr. o. m. budgetåret 1973/74 för ifrågavarande ändamål. Anslaget bör förvaltas av det industripolitiska verket som i sin tur ansvarar för vidarefördelningen av resurserna till företagareföreningarna.

Det föreslagna resurstillskottet bör enligt delegationen främst inriktas på att förbättra föreningarnas möjligheter att utan kostnad för företagen fullgöra kontakt- och informationsskapande uppgifter och att i ökad utsträckning bedriva uppsökande verksamhet med inriktning främst på allmänna företagsanalyser eller företagsdiagnoser. Genom en sådan allmän diagnos på företaget får företagsledaren väsentligt förbättrade möjligheter att bedöma värdet av de åtgärder, som en konsult vid en fördjupad teknisk och ekonomisk genomgång av företaget kan komma att föreslå.

3.3.2 Remissyttranden

Av de tjugotal remissinstanser som yttrat sig är de flesta positiva. Dit hör bl. a. *KK, SIFU, STU, några länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, Företagareföreningarnas förbund, ett par handelskamrar, Svensk industriförening, SHIO, AMS* samt *Sveriges exportråd*.

KK delar delegationens uppfattning att den rådgivande verksamheten vid företagareföreningarna bör förstärkas avsevärt och vill särskilt understryka vad delegationen anfört om inriktningen av en utökad verksamhet vid föreningarna. Företagsanalyser ligger således i linje med föreningarnas huvuduppgift, medan det enligt *KK*, inte är nödvändigt att inom företagareföreningarnas ram bygga upp en omfattande konsultorganisation med egna specialister på olika områden. *KK* påpekar också det väsentliga i att åtgärder vidtas inom föreningarna för att effektivisera såväl styrelsearbetet som arbetet inom kanslierna.

Liknande synpunkter framförs av *SIFU, STU, länsstyrelsen i Jönköpings-, Skaraborgs-, Hallands- och Norrbottens län, Familjeföretagens förening, Svensk industriförening, SHIO* och *Företagareföreningarnas förbund*.

STU understryker starkt betydelsen av ett ingående informationsutbyte mellan de organ som engageras på detta område. Vidareutvecklingen av en ändamålsenligt anpassad serviceorganisation måste enligt *STU* helt naturligt ske mot bakgrund av att man tillgodoser flexibla och

effektiva samarbetsmöjligheter. *Länsstyrelsen i Västerbottens län, Familjeföretagens förening, SHIO, Svenska kommunförbundet samt Stockholms och Gotlands handelskamrar* anför liknande synpunkter.

Anslagsfördelningen bör, enligt *länsstyrelsen i Jönköpings län*, ske på ett sådant sätt att de varierande behov av insatser, som föreligger med hänsyn till företagets struktur m. m. i olika län, tillgodoses och anser det viktigt att företagareföreningarna ges relativt stor frihet att anpassa verksamheten efter förhållanden inom den egna regionen. *STU, KK och Företagareföreningarnas förbund* anför också motsvarande synpunkter.

Svensk industriförening föreslår att även de näringslivsorganisationer som arbetar med företagsservice, skall ges möjlighet att erhålla del av det nya anslaget, eftersom den uppsökande verksamheten enligt föreningen bäst handhas av de organ som skall lämna företagsservice och inte enbart genom företagareföreningarna. Föreningen föreslår vidare att den uppsökande verksamheten byggs ut i den takt som påkallas av efterfrågan och som möjliggörs med hänsyn till tillgången på lämplig personal.

Norrlandsfonden har inget att invända mot att företagareföreningarnas resurser förstärks, även om förslagen om uppsökande verksamhet enligt fonden inte har några garantier att lyckas, främst beroende på den korta tid varje företag kan ägnas. Enligt *Norrlandsfonden* bör i stället en intensivare satsning göras på företag, som på eget initiativ önskar anlita konsulter under en längre tid.

Företagareföreningarnas förbund anser att den föreslagna uppsökande verksamheten bör kunna medföra förbättrad information till företagsledningen om vilken typ av service som finns att tillgå, var denna skall sökas och vad den kan tänkas kosta. Förbundet anser emellertid det föreslagna anslaget för litet i förhållande till de behov och problem delegationen klarlagt.

SAF/Industriförbundet anser principiella skäl tala mot en väsentlig utvidgning av företagareföreningarnas rådgivningsarbete, såvida inte en klar gränsdragning i förhållande till föreningarnas kreditgivning sker. *SACO* hyser liknande farhågor.

Organisationerna motsätter sig emellertid inte delegationens förslag.

Svenska företagares riksförbund slutligen avvisar delegationens förslag då man inte anser att några samhällsinsatser på området är behövliga.

Vissa remissinstanser tar i sina yttranden från olika utgångspunkter upp frågan om företagareföreningarnas framtida verksamhetsinriktning och organisatoriska ställning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län riktar uppmärksamheten på att företagareföreningarna alltmör kan få karaktären av myndighet. Enligt länsstyrelsen måste då diskuteras en samordning av företagareföreningarnas

verksamhet och den verksamhet som bedrivs av länsstyrelsen och länsarbetsnämnden vad gäller regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik. Länsstyrelsen förutsätter att en samlad bedömning sker av företagareföreningarnas organisatoriska ställning mot bakgrund av arbetsuppgifterna.

Även *Svenska landstingsförbundet* anser att en översyn av kompetensfrågorna inom näringspolitiken på det regionala planet är påkallad. Enligt förbundet är det angeläget att företagareföreningarnas verksamhet inriktas i första hand på en renodlad serviceverksamhet gentemot företagen, medan utredningsfrågor med anknytning till regionalpolitiska stödformer överförs till det organ på läns/regionnivå som har att svara för den regionala utvecklingsplaneringen.

Enligt *metallmanufakturutredningen* måste hänsyn tas till frågan om huvudmannaskapet för den regionala serviceorganisationen. Utredningen anser att det finns anledning överväga huvudmannaskapet för en organisation som på centrala punkter skulle komma att svara för förverkligandet av viktiga näringspolitiska målsättningar. Utredningen erinrar om sitt remissvar över KK-utredningen, i vilket man anslöt sig till ståndpunkten att företagareföreningarnas ställning borde bli föremål för prövning i samband med att den regionala näringspolitiska organisationen behandlades.

LO anför i sitt yttrande att den delar delegationens uppfattning att det är nödvändigt att förbättra de organisatoriska förutsättningarna för att på ett bättre sätt än hittills nå ut till företagen med de samhällliga servicefunktionerna. Detta problem bör dock enligt LO ses i samband med behovet av att utifrån en bredare utgångspunkt få till stånd en effektivt fungerande regional organisation för näringspolitiken. I likhet med metallmanufakturutredningen vidhåller LO den uppfattning, som kom till uttryck när organisationen biträdde KK-utredningens förslag, om en särskild utredning med uppgift att klarlägga förutsättningarna för en statlig näringspolitisk myndighet på regional nivå. LO anser att en statlig myndighet är den enda möjliga lösningen på längre sikt om en nödvändig samordning av och effektivitet i de näringspolitiska strävandena skall komma till stånd.

3.4 Central service

3.4.1 Delegationen

Delegationen framhåller att det, för att serviceorganisationen — företagareföreningarna — skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt, också måste finnas resurser för att vidareutveckla organisationens personal och arbetsmetoder, bl. a. genom metodutvecklingsarbete och informationsaktiviteter i form av t. ex. regelbundna kontaktkonferenser för personalen samt kontinuerlig vidareutbildning. Olika centrala organ

torde behöva engageras i detta. Delegationen anser att i första hand SIFU bör vara lämpligt att sköta denna verksamhet. Delegationen föreslår att 300 000 kr. anvisas för budgetåret 1973/74 för detta ändamål.

3.4.2 Remissyttranden

Av det 10-tal remissinstanser som yttrat sig om detta förslag är nio positiva bl. a. *KK, länsstyrelserna i Hallands- och Östergötlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges exportråd, SIFU* samt *STU. Svenska företagens riksförbund* ställer sig avvisande till förslaget.

SIFU anser att de föreslagna medlen till utveckling av personal och metoder oavkortat bör ställas till institutets förfogande mot bakgrund av att *SIFU* bedriver utbildning av företagareföreningarnas personal sedan budgetåret 1969/70.

STU påpekar att de föreslagna resurserna för utbyggnad och utveckling av olika former av service är otillräckliga, vilket också *länsstyrelsen i Östergötlands län* anser.

3.5 Service på regional nivå

3.5.1 Delegationen

I vissa fall kan enligt delegationen länen vara för små för att erbjuda tillräckligt stort underlag för mer specialiserade serviceinsatser. Samtidigt finns ett behov för de centrala statliga organen — *SIFU, STU, SP* och *Sveriges exportråd* — att arbeta på regional nivå som då omfattar flera län. Delegationen föreslår att denna fråga löses genom att de centrala organen i ökad utsträckning försöker regionalisera sin verksamhet, bl. a. genom att låta särskilda konsulenter arbeta i direkt anknäytning till serviceorganisationen.

3.5.2 Remissyttranden

Av det 10-tal remissinstanser som yttrat sig om förslaget är bl. a. *länsstyrelsen i Hallands län, IUC, Sveriges exportråd* samt *SAF/Industrieförbundet* positiva medan *Svenska företagens riksförbund* ställer sig avvisande.

IUC anför att dess hittillsvarande erfarenheter styrker att det är önskvärt med bättre kontakter mellan centrala organ och företagen, och tillstyrker därför den förordade regionaliseringen.

SAF/Industrieförbundet tillstyrker i sitt gemensamma yttrande regionaliseringen men understryker att det bör vara fråga om att omlokalisera resurser, inte att förstärka exempelvis *SIFU*.

4. Departementspromemorian angående principer för den framtida verksamheten vid statens institut för företagsutveckling

4.1 Bakgrund

SIFU inrättades den 1 juli 1970 genom omorganisation av dåvarande statens institut för hantverk och industri (SHI), (prop. 1970: 1, bil. 15, SU 1970: 13, rskr 1970: 13). Underlaget för omorganisationen utgjordes av de förslag som den s. k. SHI-utredningen lade fram i sitt betänkande Aktiv företagsutveckling (Ds Fi 1968: 9). Med hänsyn till arbetet i vissa då pågående utredningar, främst KK-utredningen och exportfrämjandeutredningen, genomfördes emellertid endast en partiell omorganisation.

SIFU har till uppgift att främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till de mindre och medelstora industriföretagen samt hantverket.

Det åligger SIFU bl. a. att bygga upp kunskaper och erfarenheter i tekniska, administrativa, kommersiella och ekonomiska frågor av betydelse för utvecklingen inom industri- och hantverksföretag samt att förmedla dessa kunskaper genom kurser, föreläsningar, publiceringsverksamhet och rådgivning. Institutet får också, om det behövs för verksamheten i övrigt, bedriva försöks- och utvecklingsarbete samt utföra provningar och undersökningar av material, arbetsmetoder, driftsförhållanden, redskap, instrument och apparater. Provningar och undersökningar får också utföras på uppdrag av myndigheter eller enskilda. Tyngdpunkten i institutets verksamhet ligger inom utbildningsområdet.

Institutet administrerar vidare de utbildningsåtgärder som ingår i programmen för stöd åt TEKNO-industrierna, den manuella glasindustrin samt delar av den träbearbetande industrin.

Institutets verksamhet finansieras dels genom statsanslag, dels genom kursavgifter och arvoden. Statens bidrag täckte budgetåret 1971/72 omkring 40 % av institutets totala kostnader, som uppgick till ca 22 milj. kr.

SIFU är organiserat på tre byråer, en allmän byrå, en informations- och utbildningsbyrå samt en teknisk byrå. Huvudkontoret ligger i Stockholm. SIFU sysselsätter f. n. omkring 230 personer varav ca 30 är placerade vid regionalkontor i Göteborg, Luleå och Malmö. Vidare har SIFU fr. o. m. budgetåret 1972/73 fem utbildningskonsulenter som är utplacerade vid företagareföreningarna i Växjö, Härnösand, Göteborg, Malmö och Örebro. Ett avtal har träffats mellan SIFU och respektive företagareförening. Ekonomiskt ingår konsulentverksamheten helt i SIFU:s administration.

4.2 Regional organisation

4.2.1 Departementspromemorian

I promemorian, som utarbetats av en arbetsgrupp inom industridepartementet, behandlas främst frågor rörande SIFU:s regionala organisation, anknytning till industriverket samt gränsdragningen och samarbetet gentemot andra myndigheter och organ.

I promemorian konstateras att det finns skäl att anta att SIFU:s nuvarande organisation är mindre lämpligt utformad för att tillgodose de mindre och medelstora företagens behov av fortbildningstjänster. Detta sammanhänger enligt arbetsgruppen till stor del med den nuvarande fördelningen mellan regionala och centrala resurser. Regionalt finns för små resurser för uppsökande verksamhet och för genomförande av företagsanpassade utbildningsåtgärder. Dessa begränsade regionala resurser i kombination med att SIFU:s nuvarande regionala kontor saknar självständigt budgetansvar innebär enligt arbetsgruppen att genomförandet av regionala initiativ försvåras. Mot denna bakgrund föreslås därför en ökad regionalisering av SIFU:s nuvarande kursverksamhet, vilket innebär att antalet regionala kontor utökas samt att viss del av nuvarande centrala resurser, främst kursadministrativ personal, förs ut till dessa regionala kontor. Regionaliseringen bör enligt arbetsgruppen kunna genomföras inom ramen för SIFU:s nuvarande personella resurser. Regionala kontoren förutses komma att arbeta i intim samverkan med främst företagareföreningarna inom regionen. Kontoren föreslås få ökad självständighet och ett klart budgetmässigt ansvar för sin verksamhet. Varje regionala kontor förutsätts vidare ha resurser för bl. a. uppsökande och företagsanpassad kursverksamhet samt för genomförande av högfrekventa standardkurser. Utbildningskonsulenter skall därvid enligt förslaget ingå i regionalorganisationen. Förslaget innebär enligt arbetsgruppen en orientering av kursverksamheten mot större anpassning till lokala utbildningsbehov hos företagen. Enligt förslaget skall regionala kontoren inte själva producera kurspaketen utan dessa skall beställas från främst SIFU:s nuvarande facksektioner inom främst den tekniska byrån. Dessa sektioner kommer då att bl. a. fungera som centrala serviceenheter till regionala kontoren. Vidare föreslås att ett rådgivande organ knyts till varje regionala kontor.

Regionaliseringen föreslås i promemorian bli påbörjad fr. o. m. budgetåret 1974/75 eller 1975/76. SIFU avses få i uppdrag att i anslagsframställningen för 1974/75 lägga fram ett konkret organisationsförslag och beräkningar av kostnader.

4.2.2 Remissyttranden

I stort sett uttalar sig samtliga remissinstanser positivt beträffande principen om en ökad regionalisering av SIFU:s verksamhet. Samtidigt påpekar dock remissinstanserna att de på föreliggande utredningsmaterial inte är beredda att ta slutlig ställning till utformning, organisatoriska detaljer, ansvars- och befogenhetsfördelning m. m. vid regionaliseringen utan förordar att dessa frågor blir föremål för ytterligare utredning.

Från flera håll framförs att det är angeläget att en nära samverkan etableras mellan SIFU och företagareföreningarna. *Företagareföreningarnas förbund* hävdar att utbildning och konsulting måste knytas samman till en enhet gentemot företagen. Förbundet anser att regionaliseringen inte skall ske genom att SIFU bygger upp egna regionkontor utan att den lämpligen sker genom att ifrågavarande resurser för regional verksamhet knyts till företagareföreningarna. *RRV, länsstyrelserna i Jönköpings- och Västmanlands län, Familjeföretagens förening och Sveriges industriförbund* framför i stort motsvarande synpunkter.

Handelskamrarnas nämnd anser att möjligheterna att inordna SIFU:s regionalkontor under länsstyrelserna bör prövas.

I fråga om antalet regioner för utbildningsverksamheten framhåller *länsstyrelsen i Östergötlands län* att varje län bör tillföras resurser. *SÖ* för sin del menar att det är angeläget att regionalindelningen samordnas med övriga indelningar och regionala arrangemang inom utbildningssektorn.

SIFU anser att de centrala och regionala enheterna måste hållas samman i en integrerad organisation. Direkta sambandslinjer måste således enligt SIFU finnas mellan central tjänsteproduktion och regional aktivitet. Motsvarande synpunkter framförs av *SHIO*.

Statskontoret slutligen anser det vara motiverat att ställa under diskussion om inte en mer samlad organisation behövs regionalt för samhällsstödd företagsservice i stort. Därvid bör undersökas möjligheterna att på serviceområdet utveckla nya former för organiserat samarbete mellan stat och näringsliv i linje med vad som kommit att gälla för den exportfrämjande verksamheten.

4.3 Anknytning till industriverket

4.3.1 Departementspromemorian

I promemorian konstateras att betydande samordningsbehov kommer att föreligga mellan SIFU och industriverket.

Samordning mellan SIFU och verket har enligt arbetsgruppen stark anknytning till frågan om behovet av effektivisering och utbyggnad av regionalt baserade industripolitiska insatser. För att syftet med den re-

gionalisering av SIFU som arbetsgruppen föreslår skall uppnås kommer en nära samverkan mellan regionalkontoren och företagareföreningarna att krävas. Ett starkt behov av samverkan med företagareföreningarna kommer också att föreligga från de centrala serviceenheternas sida eftersom dessa avses tillhandahålla tjänster till företagareföreningarna i vissa frågor. Då föreningarna förutsätts komma att vara anknutna till det nya verket på samma sätt som de i dag är knutna till KK anser arbetsgruppen att starka skäl talar för att den övergripande samordningen mellan SIFU och föreningarna sker via verket. Detta förutsätter då givetvis att även SIFU har en nära anknytning till verket.

Behovet av samordningen mellan verket och SIFU framgår enligt arbetsgruppen också av att SIFU vid framtagning av kurspaket bör söka nyttiggöra den information som kommer från de utredningar som utarbetats inom verket. I annat fall kan SIFU behöva bygga upp egna utredningsresurser vilket torde skapa betydande gränsdragningsproblem mellan SIFU och verket.

Industriverkets ansvar för de särskilda branschprogrammen, i vilka bl. a. utbildningsstöd utgör en viktig delkomponent talar också enligt arbetsgruppen för en nära samverkan mellan SIFU och verket.

För att på bästa sätt tillgodose dessa behov föreslås en integration mellan SIFU och industriverket varvid två alternativ presenteras.

Båda alternativen innebär att de frågor som handläggs inom nuvarande SIFU kommer att vara uppdelade på dels en enhet för utbildningsplanering m. m. centralt inom industriverket, dels en central serviceenhet och dels ett antal självständiga regionalkontor.

Enheten för utbildningsplanering m. m. skall bereda olika frågor rörande utbildning, teknisk information m. m. Dessa frågor gäller då främst fördelning av budgetmedel till olika program vid den centrala serviceenheten och regionalkontoren, långsiktig planering och utvärdering av verksamheterna samt samordning mellan utbildnings- och andra insatser i branschprogrammen.

Den centrala serviceenheten skiljer sig enligt arbetsgruppens förslag från nuvarande SIFU på i huvudsak tre punkter, nämligen dels att den övergripande planeringen, styrningen och utvärderingen av statliga insatser som rör utbildning m. m. således förs in centralt i det nya verket och samordnas med motsvarande aktiviteter för hela industripolitikens område, dels att de administrativa uppgifterna — redovisnings-, personalfrågor m. m. — överförs till den administrativa enheten i industriverket och dels att en regionalkontorsorganisation byggs ut. Serviceenheten kommer bl. a. att ha ett operativt ansvar för utveckling och produktion av kursprogram. Vad gäller kurser som har hela landet som upptagningsområde föreslås enheten dessutom få ansvar för marknadsföringen och genomförandet. Samma ansvar förutsätts gälla för den tekniska informationen och rådgivningen inkl. provningen.

De regionala kontoren har enligt förslaget ansvar för uppläggning och genomförande av de högfrekventa standardkurserna och för den företagsanpassade utbildningen. Själva framtagandet av kurserna kommer dock att ligga hos serviceenheten.

Enligt alternativ I sorterar regionalkontoren under enheten för utbildningsplanering medan serviceenheten sorterar direkt under verkschefen. Enligt alternativ II handläggs samtliga utbildningsfrågor av en enda enhet i verket. I övrigt överensstämmer i stort de båda alternativen.

Inflytandet på verksamheterna från SIFU:s nuvarande intressegruppers sida skall enligt förslaget bl. a. kanaliseras genom styrelsen i industriverket. Vidare skall till serviceenheten knytas en rådgivande nämnd och som tidigare nämnts till regionalkontoren särskilda regionala rådgivande organ. Enligt förslaget skall också delegationen för de mindre och medelstora företagen omvandlas till en till industriverket knuten nämnd, som föreslås få vidgade och mer övergripande uppgifter inom företagsserviceområdet. Mot denna bakgrund framhålls i promemorian att möjligheterna till inflytande från SIFU:s nuvarande intressegrupper torde bli lika stora eller större inom ramen för den föreslagna principkonstruktionen.

Integrationen mellan SIFU och industriverket enligt något av de två alternativförslagen föreslås ske tidigast i samband med att den föreslagna regionaliseringen av SIFU inleds dvs. fr. o. m. budgetåret 1974/75 eller 1975/76. Förberedelser och planering av integrationen bör enligt arbetsgruppen påbörjas i samarbete mellan SIFU och industriverket under budgetåret 1973/74.

4.3.2 Remissyttranden

Av det drygt 20-tal instanser som behandlat frågan om SIFU:s anknytning till industriverket ställer sig *statskontoret*, *KK*, *STU*, *länsstyrelserna i Östergötlands-, Jönköpings- och Västerbottens län*, *LO* och *Företagareföreningarnas förbund* i princip positiva till förslaget om en integration men anser att frågan om den inre organisationen bör bli föremål för ytterligare överväganden. *KK* uttalar dock preferenser för alternativ I i arbetsgruppens förslag medan exempelvis länsstyrelserna i *Östergötlands- och Västerbottens län* och *LO* föredrar en lösning enligt alternativ II. Även *SACO* ställer sig i princip positiv till en integration enligt alternativ II men anser samtidigt att ett alternativ till integration, som bör prövas, är att ansvar och huvudmannaskap för väsentliga avsnitt av yrkesutbildningen åläggs SIFU och att erforderliga resurser därvid ställs till institutets förfogande. *TCO* anser också att alternativ II är att föredra.

SAF, *Handelskamrarnas nämnd*, *Svensk industriförening*, *Sveriges industriförbund* m. fl. vill med hänvisning till bl. a. de knapphändiga upp-

gifter som föreligger om industriverket inte uttala sig i integrationsfrågan utan föreslår att den blir föremål för ytterligare utredning. *SAF* betonar emellertid att relationerna mellan SIFU:s verksamhet och industriverket är ytterst betydelsefulla. *Handelskamrarnas nämnd* anser att det kan vara rationellt att SIFU i enlighet med arbetsgruppens förslag integreras med verket. *Svensk industriförening* är av den uppfattningen att en samordning mellan industriverket och SIFU på sikt torde vara ofrånkomlig. *Sveriges industriförbund* slutligen delar arbetsgruppens mening att starka skäl talar för en nära samordning mellan SIFU och industriverket men förordar att slutligt ställningstagande i integrationsfrågan får anstå tills dess industriverket funnit sina verksamhetsformer.

Negativa till arbetsgruppens förslag om en integration ställer sig *SIFU*, *Familjeföretagens förening*, *Svenska företagares riksförbund*, *Sveriges köpmannaförbund* och *SHIO* som anser att SIFU:s uppgifter bör kunna fullgöras bättre av ett självständigt institut i jämförelse med ett i industriverket integrerat. Man pekar bl. a. på handlingsfriheten, kontaktvägarnas längd till avnämarna och de marknadsmässiga förutsättningarna. SIFU:s styrelse har emellertid inte avgivit enhälligt yttrande i frågan. En av personalens representanter samt LO:s representant i styrelsen anser att SIFU bör integreras i verket. SIFU påpekar nödvändigheten av att skilja mellan myndighetsutövning och renodlade serviceuppgifter. Sistnämnda påpekande görs även av bl. a. *LO*, *Svensk industriförening* och *Sveriges industriförbund*.

RRV är för sin del inte berett att på grundval av föreliggande utredningsmaterial tillstyrka en fullständig integration mellan industriverket och SIFU. Vissa allmänna uppgifter som SIFU nu har bör dock överföras till verket.

Beträffande tidpunkten för en integration framhåller *statskontoret*, en av personalrepresentanterna i *SIFU:s styrelse*, *SACO* och *Företagareföreningarnas förbund* att denna bör vara redan den 1 juli 1973. *SACO* framhåller vidare att om integrationen sker vid senare tidpunkt bör industriverkets administration till viss del kunna åläggas SIFU för att undvika uppbyggnad av dubbla resurser vad gäller främst kansli- och ekonomifunktionen.

4.4 Riktlinjer för samarbete med andra myndigheter och organ

4.4.1 Departementspromemorian

I promemorian behandlas riktlinjer för samarbete med andra utbildningsinstitutioner, företagareföreningarna, *SP* och *STU*.

Vad beträffar samarbetet mellan SIFU och andra utbildningsorganisationer föreslås att SIFU, i enlighet med sin nuvarande instruktion, inriktar sin egen utbildningsverksamhet på områden där brist på utbild-

ningsmöjligheter föreligger. Vidare framhålls att SIFU:s relativt breda och i flera fall traditionella fortbildningsverksamhet successivt bör begränsas i den mån motsvarande utbildning kan erbjudas från annat håll.

Vidare framgår av promemorian att det vore lämpligt om SIFU — senare industriverket — och skolöverstyrelsen gemensamt utarbetar ett förslag om hur ett samarbete dem emellan bör utformas vad beträffar yrkes- och företagsinriktad utbildning.

Vad gäller särskilda utbildningsprogram för vissa branscher — f. n. TEKNO-, glas- samt vissa delar av den träbearbetande industrin — bör, enligt promemorian, den centrala serviceenheten och regionalkontoren i stort medverka på motsvarande sätt som SIFU f. n. medverkar, i den mån liknande program kommer till stånd för andra branscher. Huvudansvaret och den övergripande planeringen avses dock ligga centralt inom enheten för utbildningsplanering i industriverket.

Vad gäller utbildningsfrågor kommer samarbetet mellan SIFU och företagareföreningarna enligt promemorian att innebära att nuvarande SIFU åtar sig att inom föreningarnas verksamhetsområde svara för utbildningsproduktion, huvudsakligen inriktad mot mindre och medelstora företag. Utbildningen kan antingen anordnas direkt av SIFU eller förmedlas från annan lämplig utbildningsgivare.

Arbetsgruppen påpekar att det i fråga om rådgivningsverksamhet råder enighet mellan föreningarna och SIFU om att den allmäntekniska och allmänekonomiska direkt till enskilda företag riktade rådgivningsverksamheten skall utföras av företagareföreningarna. Den specialtekniska rådgivningsverksamheten skall däremot enligt överenskommelsen utföras eller förmedlas av SIFU. SIFU:s rådgivningsverksamhet inom marknadsföringsområdet är i praktiken begränsad till att omfatta en samverkan med företagareföreningarna i västra Sverige inom ramen för det särskilda bolaget FVS Marknadsservice AB. SIFU:s medverkan i detta bolag kan ses som ett led i institutets strävan att skaffa sig praktiska erfarenheter inom marknadsförings- och företagsledningsområdet.

För att en effektiv och ändamålsenlig arbetsfördelning skall åstadkommas vad gäller statliga konsultinsatser på marknadsföringsområdet inom landet synes det enligt arbetsgruppen ändamålsenligt att dessa kanaliseras genom företagareföreningarna. Antingen kan konsultresurser finnas inom varje enskild förening eller också kan flera föreningar gemensamt anställa lämplig expertis. Detta innebär således att SIFU:s nuvarande aktivitet på området enligt arbetsgruppen inte bör utvidgas utöver en medverkan i FVS Marknadsservice AB. Däremot bör man antingen i egen regi eller i samarbete med exempelvis IFL söka initiera och utveckla kurspaket rörande marknadsföring.

Vad gäller statens insatser på exportförsäljningsområdet anser arbetsgruppen att arbetsfördelningen är klar genom inrättandet av Sveriges exportråd. Ett samarbete bör emellertid utvecklas mellan exportrådet

och den föreslagna nya organisation för SIFU inom industriverkets ram. Ett sådant samarbete bör enligt arbetsgruppen leda till en komplettering av de utbildningsresurser som finns inom exportrådet. Exportrådet bör dock vara huvudansvarig för utbildning i exportteknik och internationell marknadsföring.

Sammanfattningsvis framhåller arbetsgruppen att den centrala serviceenheten bör fungera som serviceorgan åt företagareföreningarna när det gäller utbildning och den specialiserade tekniska rådgivningen som föreningarna själva inte kan lämna. Samtidigt skall föreningarna å sin sida medverka till att de utbyggda regionalkontoren på ett effektivt sätt når ut med sina utbildningstjänster till näringslivet. Det samarbete som redan inletts mellan nuvarande SIFU och företagareföreningarna står väl i överensstämmelse därmed och bör därför byggas ut.

Beträffande samarbete med SP konstateras i promemorian att SIFU:s nuvarande uppdragsprovning av officiell karaktär, enligt statsmakternas ställningstagande (prop. 1972: 54, NU 1972: 38, rskr 1972: 199) i princip bör överföras till SP. Tills vidare bör den emellertid knytas till SP:s verksamhet genom riksprovplats- och auktorisationssystemen.

I den mån provnings- och kontrollresurser överförs från den centrala serviceenheten till SP bör enligt arbetsgruppen garantier skapas för att serviceenheten även fortsättningsvis i erforderlig utsträckning kan utnyttja dessa resurser som stöd för fortbildnings- och rådgivningsverksamheten i tekniska frågor. I detta sammanhang är det vidare viktigt att understryka att den personal inom serviceenheten som berörs av en eventuell resursöverföring till SP, garanteras möjlighet till fortsatt anställning inom industriverket eller SP.

SP bör också enligt arbetsgruppen kunna repliera på den centrala serviceenhetens resurser. Den kompetens och de erfarenheter som byggs upp inom enheten inom ramen för utbildnings- och rådgivningsverksamheten bör därvid kunna utnyttjas av SP när det gäller att främja utvecklingen av provnings- och mätteknik.

Sammanfattningsvis anför arbetsgruppen att den centrala serviceenhetens uppdragsprovning på sikt antingen bör överföras till SP eller inordnas i riksprovplats- och auktorisationssystemen. Frågan om en överföring bör enligt arbetsgruppen bedömas från fall till fall med utgångspunkt från de totala effekterna för provnings- och kontrollverksamhet i sin helhet. Väsentligt i sammanhanget är att serviceenheten under alla omständigheter måste ha tillgång till vissa provnings- och kontrollresurser som stöd för fortbildnings- och rådgivningsverksamheterna i tekniska frågor oavsett om dessa resurser finns hos enheten självt eller SP.

Enligt arbetsgruppen är det vidare angeläget att söka åstadkomma en närmare samverkan mellan nuvarande verksamheten vid SIFU och

STU och att klarlägga rollfördelningen. Utformningen av riktlinjerna för denna samverkan bör emellertid anstå tills dess slutlig ställning tagits till den framtida organisationen och lokaliseringen av SIFU:s nuvarande verksamhet.

I detta sammanhang uppmärksammar arbetsgruppen även PRV:s roll som spridare av information om ny teknik. En nära samverkan mellan den verksamhet som bedrivs vid nuvarande SIFU och PRV bör därför eftersträvas.

4.4.2 Remissyttranden

Statskontoret understryker behovet av en renodling av verksamhetsfältet för SIFU och anser att detta gäller speciellt för den tekniska facktjänsten. Även TCO framhåller att det är angeläget — inte minst ur personalsynpunkt — att gränsdragningsfrågorna blir lösta. SHIO förordar en fortsatt översyn av SIFU:s arbetsuppgifter och kontakter med olika myndigheter och institutioner.

Flera remissinstanser tar upp frågan om SIFU:s relationer till andra utbildningsgivare. SÖ finner det angeläget att samarbete med SIFU snarast kommer till stånd. En jämförande analys bör enligt SÖ utföras av kursutbudet hos SIFU resp. övriga kursgivare och då främst den yrkesinriktade utbildningen inom gymnasieskolan samt den kommunala och statliga vuxenutbildningen. Analysen bör mynna ut i förslag till fördelning av arbetsuppgifter mellan å ena sidan SIFU och å andra sidan övriga utbildningsinstitutioner. Motsvarande synpunkter framförs av bl. a. länsstyrelsen i Östergötlands län, SACO och SHIO.

SAF framhåller bl. a. att SIFU:s resurser bör utnyttjas på områden där icke annan utbildning finns att tillgå eller har otillräcklig omfattning. SAF anser vidare att SIFU:s egen kursproduktion koncentreras till teknologisk utbildning samt att SIFU i ökad utsträckning samverkar med andra utbildningsorganisationer, företagen och deras organisationer.

RRV anser att en närmare kartläggning bör ske av SIFU:s provningsverksamhet. De delar av provningsverksamheten som därvid inte bedöms erforderliga som stödfunktion till annan verksamhet bör enligt RRV överföras till annat organ t. ex. SP. Konsumentverket understryker att SIFU som självständig enhet inte får utvecklas till ett teknologiskt institut med uppgifter som kolliderar med SP:s funktioner. Företagareföreningarnas förbund anser att de delar av SIFU:s verksamhet som har anknytning till SP bör överföras dit.

5. Energikommitténs betänkande

5.1 Kommittén

Energipolitikens mål kan enligt kommittén sägas vara att påverka energimarknaderna i riktning mot ett bättre samhällsekonomiskt resursutnyttjande än vad som är möjligt utan samordning och medveten styrning. Denna politik bör bl. a. syfta till att utnyttja tekniska stordriftsfördelar med undvikande av monopolistisk prispolitik samt till att beakta miljö- och beredskapsfrågor. Stor vikt måste i ett långsiktigt perspektiv läggas på en samordnad investeringsplanering.

Även om det grundläggande målet för energipolitiken står fast kan pågående och väntad utveckling på energimarknaderna och förändringar i den allmänna synen på hur samhällsutvecklingen skall styras ge delvis ändrade förutsättningar för statens aktiviteter.

Enligt energikommitténs mening är det motiverat att nu stärka samhällets planerings- och styrningsmöjligheter på energiområdet. Kommittén har därför sökt ge generella riktlinjer för en sådan förstärkning samt föreslår en central organisation med ansvar och resurser för den fortsatta, konkreta verksamheten.

Som utgångspunkt och underlag för de energipolitiska aktiviteterna förordas att en fortlöpande prognos- och utredningsverksamhet upprättas liksom en i anslutning därtill utvecklad energistatistik.

I fråga om det svenska atomenergiprogrammet framhåller kommittén bl. a. det angelägna från energipolitisk synpunkt att säkerhetskraven vid atomenergianläggningar inte går längre än vad som är tekniskt motiverat. För att de ansvariga myndigheterna snabbt skall kunna ta hänsyn till nya tekniska lösningar förordas en väsentlig förstärkning av resurserna för säkerhetsprövning.

I fråga om energins rationella användning anser kommittén att en fortlöpande bevakning av utvecklingen när det gäller energibesparande metoder och apparatur liksom initiativ till åtgärder för optimal energianvändning bör ses som permanenta och centrala uppgifter för ett statligt organ.

I fråga om statlig organisation på energiområdet konstaterar kommittén inledningsvis att den nuvarande företer en tämligen splittrad bild. De nya uppgifter som enligt kommitténs förslag skulle tillkomma kan knappast utföras på ett ändamålsenligt sätt utan en genomgripande förändring och utbyggnad av organisationen.

Kommittén anser därför att en samlad organisation nu bör skapas på myndighetsnivå och därvid fogas in så, att riktlinjerna för statens agerande på energisektorn kan utformas i nära samstämmighet med övrig industri- och näringspolitik.

Kommittén påpekar emellertid att överväganden pågår som kan leda

till en helt förändrad organisatorisk bild på det närings- och industri-politiska området. Av direkt intresse för energikommittén är främst kommerskollegieutredningen samt övervägandena om atomenergiutredningens förslag. Energitkommittén anser inte att dessa överväganden kan eller bör föregripas. Samtidigt är det emellertid angeläget att så snabbt som möjligt skapa en fast organisation som dels kan överta uppgifter från atomenergidelegationen och kan medverka i uppbyggnaden av förordade energipolitiska aktiviteter dels också ta ansvaret för uppbyggnaden av en utrednings- och prognosverksamhet.

Mot bakgrund därav förordar kommittén att en fullständig organisationsenhet — ett centralt energiorgan — nu skapas. Energiorganet bör få funktion som centralt utrednings-, berednings- och tillsynsorgan för energifrågor och utformas på sådant sätt att det vid behov kan inpassas i annan organisatorisk ram när överväganden om förändringar i större skala blir aktuella.

Huvuduppgifter för energiorganet bör enligt förslaget, såvitt nu är i fråga, bli följande:

1. Utförande av mål/medel-analyser och samhällsekonomiska bedömningar av energipolitiska åtgärder och energimarknadens funktionssätt.
2. Upprättande och publicerande av balanser och prognoser på energiområdet samt analyser härav.
3. Övrig löpande bevakning av den inhemska utvecklingen inom energisektorn i syfte att vid behov initiera forskning, försöksverksamhet och utredningar samt att framlägga därav föranledda förslag.
4. Uppföljning av den internationella utvecklingen på området.
5. Tillämpning av koncessionslagstiftning.
6. Utfärdande och tillsyn av säkerhetsföreskrifter för energianläggningar.

För säkerhetsfrågorna bör enligt kommittén övervägas att utforma en organisation där beslutsfunktionerna är avskilda mot övriga myndighetsuppgifter. Kommittén förordar att två särskilda nämnder, en för reaktorsäkerhet och en för övriga energisäkerhetsfrågor, inrättas som beslutande organ inom energiorganets administrativa ram. Den förra nämnden bör överta säkerhetsuppgifterna hos den nuvarande delegationen för atomenergifrågor och den senare nämnden elsäkerhetsfrågorna hos KK och statens elektriska inspektion samt eventuellt även sprängämnesinspektionens uppgifter.

Energiorganets verksamhet bör enligt förslaget uppdelas organisatoriskt på underavdelningar såsom planerings- och utredningsenhet, koncessionsenhet, reaktorsäkerhetsenhet, energisäkerhetsenhet och administrativ enhet.

Kommittén har uppskattat totalkostnaden för energiorganet med utgångspunkt från ett antagande om sammanlagt ca 70 anställda, varav ca 45 handläggande personal. Totalkostnaden för ett budgetår uppskattas till ca 8,5 milj. kr., varav för löner inkl. pålägg ca 6,3 milj. kr.

Jämfört med uppskattade kostnader för nuvarande verksamhet — inom främst kommerskollegium och delegationen för atomenergifrågor — och verksamhet enligt atomenergiutredningens förslag, kan kostnadsökningen på grund av energikommitténs förslag beräknas utgöra ca 2,5 milj. kr. för ett budgetår.

Uppskattade resursbehov avser energigorganet vid full utbyggnad. Kommittén förutsätter dock att utbyggnad sker etappvis i takt med bl. a. utformning av föreslagen lagstiftning. Angeläget är att den första etappen genomförs senast fr. o. m. budgetåret 1971/72 så att en ansvarig instans skapas snarast möjligt för att handha verksamheter som i dagsläget endast har provisorisk, eller helt saknar, organiserad form på den statliga sidan samt för att medverka i lagstiftningsarbetet.

Verksledningens utformning har inte behandlats närmare av kommittén med hänsyn till att denna blir beroende av om energigorganet byggs in i annan myndighet eller görs till självständigt organ. Oavsett hur denna fråga löses vill kommittén förorda att institutionella möjligheter skapas för olika intressenter — företag, branschorganisationer m. fl. — att medverka i energigorganets allmänna verksamhet. Detta bör ske inom ett energipolitiskt råd, sammansatt av en begränsad krets av företrädare för producent- och konsumentintressen samt för teknisk och ekonomisk sakkunskap på energiområdet.

5.2 Remissyttranden

Alla remissinstanser som yttrat sig över förslagen om fortlöpande prognosverksamhet och utbyggd energistatistik är ense om att de motsvarar ett behov. Hit hör bl. a. *statskontoret*, *SCB*, *RRV*, *naturvårdsverket*, *KK*, *ÖEF*, *vattenfallsverket*, *IVA*, *Elverksföreningen*, *Gasföreningen*, *kommunförbundet*, *Kraftverksföreningen*, *Petroleuminstitutet*, *Teknologföreningen*, *Värmeverksföreningen* och *Fera*. Meningarna delar sig däremot vad beträffar formerna för verksamheten. Energikommitténs förslag till uppläggning av arbetet lämnas utan erinran bl. a. av *statskontoret*, *KK*, *ÖEF* och *KK-utredningen*. Andra remissinstanser som t. ex. *Elverksföreningen*, *kommunförbundet*, *Petroleuminstitutet*, och *Teknologföreningen* vänder sig dock mot tanken på att verksamheten skall bedrivas av ett statligt organ med styrande uppgifter på energiområdet och föreslår i stället att den förläggs till något fristående organ utan beslutanderätt i energipolitiska frågor.

Beträffande förslaget om ett centralt energigorgan har flertalet remissinstanser understrukit behovet av att den nuvarande splittringen i handläggningen av energifrågorna upphör och att dessa frågor samordnas hos en myndighet. Dit hör bl. a. *statens planverk*, *statskontoret*, *ÖEF*, *länsstyrelserna i Stockholms län*, *Malmöhus län*, *Göteborgs och Bohus län* och *Västmanlands län*, *vattenfallsverket*, *delegationen för*

atomenergifrågor, STU, KK-utredningen, AB Atomenergi, Hyresgästernas riksförbund, Industriförbundet, IVA, KF, LO, TCO och Värmeverksföreningen. Avvisande till energipolitisk samordning ställer sig bl. a. *Gasföreningen, SACO och Teknologföreningen.*

Inställningen till att samordningen sker genom inrättandet av ett centralt energigorgan är däremot mera negativ. Delvis sammanhänger remissinstansernas inställning på denna punkt med vad de anser om kommitténs förslag i övrigt. I kommittéförslaget ingår bl. a. att koncessionslagstiftningen för energiproduktion och energidistribution skall utvidgas till att omfatta alla anläggningar av väsentlig betydelse för energiförsörjningen. De instanser som avstyrker kommitténs förslag om utvidgad koncessionslagstiftning anser att arbetsuppgifterna inte ger underlag för en särskild myndighet för energifrågor. Ett övervägande antal av remissinstanserna förordar att energifrågorna behandlas i någon redan existerande organisation, varvid *KK* föredras av de flesta. Många hänvisar också till att den pågående *KK-utredningen* bör avvaktas.

Ett centralt energigorgan tillstyrks av bl. a. *planverket, ÖEF, länsstyrelserna i Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Västmanlands län och Norrbottens län, vattenfallsverket, delegationen för atomenergifrågor, AB Atomenergi, KF, LO, TCO och Värmeverksföreningen.*

Överföring av myndighetsuppgifterna på *KK* förordas av bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län, Industriförbundet och IVA.*

Statskontoret, arbetarskyddsstyrelsen, RRV, KK-utredningen, Hyresgästernas riksförbund, kommunförbundet och Kraftverksföreningen vill avvakta *KK-utredningens* betänkande innan ställning tas till förslaget. *Vattenfallsverket* uttalar att utformningen av organisationen bör vänta tills *KK-utredningen* är klar.

Elverksföreningen, Gasföreningen, Petroleuminstitutet, Teknologföreningen, SACO och Skånes handelskammare tar avstånd från förslaget om inrättande av ett centralt energigorgan.

Bl. a. *statskontoret* och *KK-utredningen* förordar en samlad organisationslösning för industri- och näringspolitiken, däri inbegripet energisektorn. *LO* understryker också nödvändigheten av att det centrala energigorganet utformas så att det på ett smidigt sätt kan anpassas till den förändring av hela den industri- och näringspolitiska organisationen på både verks- och departementsnivå som pågående utredningar och överväganden kan leda till.

Beträffande energigorganets arbetsuppgifter förordar *KK* ett utrednings-, planerings- och tillsynsorgan som är fristående från produktionsledet. Verksamheten bör inledas med prognosverksamhet och därefter byggas ut allteftersom det fortsatta utredningsarbetet på energiförsörjningens område ger vid handen att så är lämpligt. Enligt kollegiets mening bör i detta organ inrymmas bl. a. den verksamhet som nu bedrivs inom *KK:s* elbyrå och inom elinspektionen. Däremot finner man det

föga ändamålsenligt att redan i det skede av energipolitikens konkretisering som nu förestår flytta över elbyråns koncessionsverksamhet till energioorganet.

ÖEF förutsätter att inrättandet av ett centralt energioorgan inte föranleder ändrade uppgifter eller organisatoriska förändringar för ÖEF:s del.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller vikten av att kontinuerliga samarbetsformer kommer till stånd mellan energioorganet och centrala och regionala myndigheter om samhällsplaneringens skilda områden.

En fördjupad analys av energiförsörjningens fysiska aspekter skulle enligt planverkets mening få konsekvenser för det föreslagna energioorganets organisation och verksamhetsområde. För byggnadsindustrins del bör enligt planverket samordning ske främst i organ på olika nivåer som ansvarar för den fysiska planeringen och byggnadsväsendet.

KK-utredningen har lämnat ett utförligt förslag om provisorisk energioorganisation i avvaktan på att "nya KK" kan organiseras. Tanken på ett helt fristående energioorgan avvisas av utredningen.

SPK finner det vara av väsentlig betydelse att koncessionsenheten från början erhåller tillräckliga resurser såväl ifråga om antal anställda som i fråga om kompetens. Möjlighet bör finnas att helt eller delvis delegera koncessionsgivningen till myndigheten.

Samtliga de remissinstanser som har yttrat sig om säkerhetsfrågorna understryker behovet av att de säkerhetsmässiga funktionerna får ett betydande oberoende i förhållande till energioorganets övriga funktioner. AB Atomenergi finner den föreslagna lösningen utgöra en lämplig kompromiss mellan en helt oberoende säkerhetsmyndighet och en i energioorganet helt integrerad, medan andra, bl. a. vattenfallsverket och STU anser att den enda anknytningen bör vara samarbete på det kontorsadministrativa området. LO uttalar att en möjlighet som bör prövas är att säkerhetsenheterna får en från den övriga verksamheten fristående ställning.

KK-utredningen påpekar att den också utreder dessa verksamhetsgrenars organisatoriska placering och anser det vara en öppen fråga om de skall föras in i "nya KK". Man påpekar att det inte finns någon så självklar samhörighet mellan planeringsinriktade och säkerhetsinriktade verksamhetsgrenar, att man kan utesluta andra anknytningsmöjligheter för de senare. Även delegationen för atomenergifrågor är inne på denna linje. Planverket vill ha ytterligare utredning och eventuellt samordning av elsäkerhetsbestämmelserna med byggbestämmelserna i övrigt.

Ångpanneföreningen anser att hela säkerhetsområdet bör ses över inom den närmaste framtiden.

Planverket och Ångpanneföreningen hänvisar till statens omfattande kommersiella engagemang inom energisektorn och framhåller vikten av

att kompetenskonflikter i möjligaste mån undviks. Ett förslag från planverket är att reaktorsäkerhetsnämnden får stå helt fri från bindningar till industridepartementet.

Därutöver påpekar *arbetarskyddsstyrelsen* att de säkerhetsfunktioner på energiområdet, som styrelsen och yrkesinspektionen utövar och som gäller de anställdas säkerhet, inte kan flyttas över på energiorganet.

Förslaget om inrättande av ett energipolitiskt råd får ett gynnsamt mottagande. En del av de remissinstanser som är negativa mot skapandet av ett centralt energiorgan är positiva till förslaget om ett energipolitiskt råd. Dit hör bl. a. *Elverksföreningen*, *Gasföreningen*, *Industriförbundet*, *Kraftverksföreningen* och *Skånes handelskammare*. Ett sådant råd tillstyrks också av bl. a. *AB Atomenergi*, *IVA* och *Värmeverksföreningen*.

6. Geologiutredningens betänkande

6.1 Bakgrund

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är central förvaltningsmyndighet för ärenden om landets geologiska beskaffenhet.

Enligt instruktionen åligger det SGU att bedriva kartering av jord- och bergarter. Denna verksamhet inriktas f. n. huvudsakligen på framställning av dels jordartskartor i skala 1 : 50 000, dels berggrundskartor i samma skala. Kartorna utnyttjas framför allt för olika planeringsändamål.

Det åligger vidare SGU att uppsöka och undersöka förekomster av malmer och andra tekniskt och industriellt användbara mineral, bergarter och jordarter, dvs. att utföra prospektering. Denna verksamhet har ett intimt samband med karteringen, som i allmänhet ingår som en beståndsdel i eller utgör en förutsättning för prospekteringen. SGU:s prospektering har i vissa fall skett på särskilt uppdrag av statsmakterna, t. ex. beträffande Stenjakkmalmen. Prospekteringen inriktas i allmänhet på de mineral och områden där en utökning av industrins råvarubas bedömts vara önskvärd.

Som ett led i prospekteringsarbetet har SGU rätt att ta inmutningar samt i Norrbottens och Västerbottens län att lägga utmål för statens räkning. De gruvrätter som härigenom uppkommer och som tillsammans med vissa andra tillgångar utgör statens gruvegendom förvaltas av KK.

SGU har vidare till uppgift att göra undersökningar av jordmåner och grundvatten samt att bedriva forskning av såväl vetenskaplig som praktisk art. Grundvattenundersökningarna består f. n. av mätning och re-

gistrering av grundvattendata, vilken verksamhet främst bedrivs vid ett år 1966 försöksvis inrättat brunn- och borrhärskiv, samt av regionala grundvattenundersökningar. Forskningen och utvecklingsarbetet avser främst sådana geologiska frågor som är av betydelse för näringslivets utveckling och tillgodoseende av samhälleliga behov.

Resultaten av SGU:s verksamhet görs tillgängliga för allmänheten genom de geologiska kartorna samt genom avhandlingar, uppsatser och ett museum som med samlingar belyser främst Sveriges geologi. Dessutom tillhandagår SGU andra myndigheter, kommuner och enskilda med geologiska utredningar. Ersättning för utförda uppdrag utgår efter grunder som Kungl. Maj:t fastställer.

Chef för SGU är en generaldirektör. Verket är försöksvis organiserat på tre byråer och tre avdelningar. Dessa är allmänna byrån, kartbyrån, malmbyrån, kemiska avdelningen, geofysiska avdelningen och administrativa avdelningen. Verket har ca 450 anställda.

SGU ligger i Stockholm men skall enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) lokaliseras till Uppsala och Luleå.

Inom SGU utarbetades under år 1963 ett betänkande om den egna verksamheten och organisationen. SGU begärde därvid betydande förstärkningar för att intensifiera karteringsarbetet. Dessutom föreslogs att ett allmänt geologiskt kartverk i skalan 1 : 100 000 skulle upprättas. SGU framlade vidare ett förslag till lösning av verkets grundorganisation, vilket väsentligen baserades på den indelning i byråer och sektioner som tillämpats på försök sedan 1960. Slutligen föreslog SGU att en geologisk kartkommission skulle inrättas för att vara rådgivande organ i mer betydelsefulla frågor avseende riktlinjer för geologisk kartering. Betänkandet remissbehandlades och mottogs i stort sett positivt. Viss kritik riktades dock mot förslaget i fråga om bl. a. kartornas utformning och utgivningstakt.

Med anledning av betänkandet skedde 1964 vissa förstärkningar av karteringsresurserna (prop. 1964: 1 bil. 11 s. 62, SU 1964: 10, rskr 1964: 10). Samtidigt vidtogs vissa förändringar i verkets organisation. En provisorisk instruktion utfärdades (1965: 649, ändrad genom beslut den 3 juni 1966). Ytterligare åtgärder ställdes på framtiden i avvaktan på närmare utredning. Sådan har nu kommit till stånd genom geologiutredningen. Även KK-utredningen tar i sitt betänkande Näringspolitiken — ny verksorganisation upp vissa frågor om SGU:s uppgifter, särskilt den statliga prospekteringen och dennas sammanhang med samhällets allmänna mål på det närings- och mineralpolitiska området. Vissa frågor som berör SGU har behandlats även av 1967 års gruvutredning i betänkandet Mellansvensk gruvindustri.

6.2 Geologisk kartering

6.2.1 Utredningen

Geologiutredningen diskuterar inte närmare behovet av kartering i sitt betänkande. Utredningen påpekar dock att den geologiska karteringen utgör ett viktigt underlag vid lösningen av många problem både inom allmän och enskild verksamhet och nämner som exempel på sådan verksamhet samhällsplanering, industrilokalisering, vattentäktsutredningar, vägbyggen, naturvårdsinventering, fritidsbebyggelse, malmprospektering samt utvinning av industriella mineral, såsom kvarts och fältspat, och fyllnadsmaterial, såsom grus m. m. Även vid bedömning av frågor rörande rationalisering av lantbruk och skogsbruk används geologiska kartor. Enligt utredningen är den geologiska karteringen f. n. starkt efterlämnad.

Mot bakgrund härav förordar utredningen en kraftig utbyggnad av den geologiska karteringen med målet att med en femtioårig omloppstid kartera hela landet. Detta långsiktiga program kan inte låsas vid en från början fast fixerad form, varför karteringsorganisationen bör ges resurser för utvecklings- och forskningsarbete. Vidare bör resurser ges för sammanställning av special- och översiktskartor, när särskilda skäl härtill föreligger. De allmänna geologiska kartorna föreslås bli utgivna i form av dels berggrundskartor, dels jordartskartor med viss differentiering av berggrunden. Utredningen framhåller, att separata jordarts- och berggrundskartor är mer överskådliga och för olika konsumentgrupper mer ändamålsenliga än kombinerade kartor. Kartorna föreslås, liksom de topografiska kartorna, bli utgivna i skalan 1 : 50 000 (i nordvästra Norrland 1 : 100 000).

Om geofysiska flygmätningar utförts för hela kartblad, bör enligt utredningen separata geofysiska kartor utges i samma skala som övriga geologiska kartblad. Den pågående länskarteringen av norra Sverige bör fullföljas, så att dessa områden åtminstone får översiktliga geologiska kartor. Utgivningen av de malmgeologiska kartorna över vissa norrländska malmtrakter bör fullföljas. Vid jordartskarteringen bör enligt utredningens mening tätortsområdena prioriteras.

Utredningen föreslår att en basorganisation för karteringen inrättas. Basorganisationen skall ha till uppgift att biträda den del av organisationen som sysslar med fältarbeten genom att ge viss specialisthjälp, bedriva forsknings- och utvecklingsarbete m. m.

Utredningen diskuterar även vissa samarbetsfrågor och konstaterar, att ett nära samarbete mellan RAK och SGU är påkallat på planeringsstadiet för att produktionsplanerna för geologiska och ekonomisk-topografiska kartor skall kunna anpassas till varandra.

Utredningen föreslår att all publikationsverksamhet inom SGU liksom nu av praktiska skäl förläggs till karteringsenheten.

6.2.2 Remissyttranden

Ett stort antal remissinstanser berör utredningens förslag beträffande den geologiska karteringen. Samtliga understryker starkt behovet av sådan kartering och påpekar att denna är av betydelse i ett flertal verksamheter. Vissa remissinstanser, bl. a. *fortifikationsförvaltningen*, framhåller behovet av geologisk kartering t. ex. vid anläggande av berg-rum. Vid vägbyggen kommer geologiska data beträffande bl. a. jordartsfördelningen till användning, framhåller *statens väginstitut*. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* anför att kartorna kan vara till hjälp bl. a. vid naturvårdsinventeringar och byggnadsplanering. *Skogsstyrelsen* betonar vikten för skogsbruket av att en jordartskartering genomförs. *Norrlandsfonden* och *Svenska gruvföreningen* påpekar betydelsen av geologiska kartor som underlag vid prospektering efter malm och andra nyttiga mineral.

Remissinstanserna diskuterar inte frågan huruvida karteringen skall bedrivas av SGU eller av någon annan myndighet.

Vad beträffar verksamhetens omfattning förtjänar att nämnas, att ett stort antal remissinstanser, bl. a. *statens vägverk*, *lantmäteristyrelsen*, *länsstyrelserna* i Örebro, Västerbottens och Norrbottens län, *STU*, *Jernkontoret*, *Svenska gruvföreningen* och *KVA*, förordar en kortare omloppstid för karteringen än den av utredningen föreslagna.

Utredningens uppfattning att separata jordarts- och berggrundskartor är mer överskådliga och för olika konsumentgrupper mer ändamålsenliga än de s. k. kombinerade kartorna delas av flertalet remissinstanser som berört frågan. Likaså tillstyrks förslaget om skala 1 : 50 000 för den landstäckande geologiska kartan. *RAK* anser att en närmare bedömning av merkostnaderna för kartframställning i skala 1 : 50 000 jämfört med 1 : 100 000 borde ha gjorts. Då perspektivet för den geologiska kartläggningen enligt utredningens förslag är 50 år, borde en jämfört med utredningens förslag utökad utgivning i skala 1 : 100 000 kunna bidra till en kortare utgivningstid. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* påpekar, att de kvartärgeologiska förhållandena liksom berggrundens sammansättning är speciella i Malmöhus län. Mot denna bakgrund samt med hänsyn till den intensiva och snabbt föränderliga markanvändningen finner länsstyrelsen det motiverat att föreslå, att länet skall kartteras i större skala än 1 : 50 000. Länsstyrelsen vitsordar, att de agrogeologiska kartor i skala 1 : 20 000, som utgivits över en mindre del av länet, har varit av stort värde i samhälls- och naturresursplaneringen.

Några remissinstanser föreslår utgivning av specialkartor, framför allt med geofysiska data. Sålunda föreslår *statens naturvetenskapliga forskningsråd* upprättande av kartor med hydrogeologiska, geotekniska, geo-

morfologiska, geoelektriska och seismiska data samt data angående jorddjup m. m. *Gruvföreningen* föreslår att översiktskartor med uppgifter om magnetiska, elektriska, gravimetriska och radiometriska förhållanden upprättas.

Några instanser påtalar vikten av att även våra kuster och sjöar innefattas i ett program för geologisk kartering. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* framhåller, att data från havsbotten och från våra stora insjöar i många sammanhang är av lika stor betydelse som data från landområdena. Det bör ankomma på SGU att i samråd med andra intressenter utarbeta lämplig metodik för undervattenskarteringen och att svara för denna. *RAK* anser att, eftersom en noggrann lägesbestämning ingår som ett led vid de flesta marina aktiviteter, det är ofrånkomligt att en ökad kartläggning av havsområdena kommer till stånd. *STU* anser att det icke minst för utvinning av lösa sediment men också för malm- och oljeletning torde finnas ett stort behov av maringeologisk kartering. En geologisk kartläggning av svenskt område under vatten bör därför snarast påbörjas.

Den föreslagna prioriteringen till förmån för tätorterna godtas av flertalet remissinstanser, bl. a. *statens vägverk*, *lantmäteristyrelsen*, *STU*, *Jernkontoret* och *Svenska teknologföreningen*. *Skogsstyrelsen* anser dock, att den av utredningen föreslagna prioriteringen är mycket ogynnsam ur skogsbrukets synpunkt. Skogsbruket torde för sin planering inte kunna vara utan geologiska data under så lång tid, som blir följderna av den föreslagna prioriteringen. Om denna inte ändras framtvingas således ett kostsamt dubbelarbete genom att skogsbruket måste göra en egen kartering av bl. a. markbärigheten. *Statens vattenfallsverk* framhåller, att kartering av områden som enligt den fysiska riksplaneringen kommer att reserveras för industrilokalisering, måste ske med förtursrätt för att kunna vara till nytta vid den fortsatta värmekraftsprojekteringen.

RAK tar upp vissa samarbetsfrågor och föreslår samarbete mellan verket och SGU, bl. a. vad gäller användning av viss utrustning.

Vissa remissinstanser, bl. a. *statens naturvetenskapliga forskningsråd*, *statens institut för byggnadsforskning* och *SGU*, pekar på möjligheter till rationalisering bl. a. genom ökat utnyttjande av automatisk databehandling (ADB) och föreslår dessutom möjliga vägar för metodutveckling såsom fjärranalys m. m.

Beträffande planeringen och inriktningen av karteringsverksamheten framhåller *statskontoret* att SGU:s konsumenter bör vara företrädade i en föreslagen verksamhetsstyrelse, samt att möjligheterna att på ett mer markant sätt låta konsumenternas önskemål komma till uttryck genom någon form av prismekanism bör övervägas. *Statens planverk* anför, att urvalet av data och utformningen av kartornas innehåll bör anpassas till de praktiska synpunkter och krav, som kan föreligga i samband med planeringsverksamheten inom samhälle och näringsliv. Dessa synpunk-

ter och krav bör enligt verkets uppfattning utredas i samarbete med berörda myndigheter m. fl. innan de nya kartornas detaljutförande fastställs. Liknande åsikter uttrycks av *statens institut för byggnadsforskning*, *Svenska gruvföreningen* och *KVA*.

6.3 Prospektering

6.3.1 Utredningen

Utredningen inleder med att definiera begreppet malmprospektering som sökande efter ekonomiskt exploaterbara fyndigheter av malmer och vissa andra mineralråvaror, t. ex. grafit och uran. Som malm definieras berg och jordarter ur vilka metaller kan utvinnas med ekonomiskt lönsamt resultat.

Prospektering är, anför utredningen, ett vidsträckt begrepp som i sig innefattar en rad vetenskapliga och tekniska aktiviteter. Tre huvudområden diskuteras, nämligen malmgeologi, geokemi och tillämpad geofysik. Malmgeologi omfattar kunskapen om de geologiska processerna, vilka bildar malmer och bestämmer deras uppträdande och form samt läge i jordskorpan. Detta förutsätter ett ingående studium av potentiellt malmförande områdets geologiska historia och uppbyggnad, bergarternas inbördes åldersförhållanden och de geologiska processer som efter bergarternas bildande har påverkat berggrunden. Den tillämpade geokemin syftar till att finna avvikande av malmmineralisering framkallade metallhalter i täckande jordlager eller i fast berggrund och vatten. Med den tillämpade geofysiken har det visat sig möjligt att genom mätningar av naturliga eller framkallade fysikaliska fenomen lokalisera zoner i jordskorpan med avvikande fysikaliska egenskaper, vilka direkt eller indirekt kan ha samband med förekomsten av malmkroppar. Bland de metoder som oftast används nämns magnetiska, gravimetriska, elektriska och seismiska undersökningar samt radioaktivitetsbestämningar.

Utredningen gör en översikt av den tekniska utvecklingen av prospekteringsmetoder samt beskriver det nuvarande förfarandet. Därefter övergår utredningen till att diskutera landets tillgångar av olika malmer.

Järnmalmstillgångarna i Norrbottens län år 1963 uppskattas av utredningen till 2 720 milj. ton med ett järninnehåll av 1 590 milj. ton. Brytningen uppgick år 1968 till 32,4 milj. ton. I Mellansverige beräknades reserverna år 1966 till 976 milj. ton med ett järninnehåll av 373 milj. ton. Med en årlig brytning av ca 13 milj. ton (1968 års produktion) skulle reserverna räcka i omkring 70 år. Emellertid beräknas en betydande del av reserverna ligga i vilande gruvor, dvs. gruvor som har för låg järnhalt för att i dag vara ekonomiskt brytvärda. Om dessa lågvärdiga malmer inte medräknas blir återstående brytningstid ca 25 år.

Tillgångarna på sulfidmalmer, till vilka hör malmer som i varierande

halter och föreningar utöver svavel innehåller t. ex. koppar, zink och bly, kan endast uppskattas med stor osäkerhet. Mindre mineraliseringar är ganska allmänt förekommande inom stora delar av Sverige. En särskild malmprovins bildas av sulfidmalmsmineraliseringar inom området kring Skellefteälven, i det s. k. Skelleftefältet. Regionalt uppträdande mineraliseringar finns även i fjällkedjans skifferområden, i delar av Mellansverige och på vissa andra håll.

Till legeringsmetallerna hör krom, mangan, molybden, volfram, vanadin, nickel och kobolt. Dessa metaller används inom industrin främst vid framställning av ferro- och andra legeringar, men även för plätering, tillverkning av hårdmetall, kemikalier, katalysatorer m. m. Den svenska industrins förbrukning av legeringsmetaller, räknad per ton framställt stål, är förmodligen störst i världen. Förbrukningen av olika legeringsmetaller har under senare år ökat snabbt i såväl Sverige som de flesta andra industriländer. Någon brytning av legeringsmetallernas malmer förekommer f. n. inte i Sverige med undantag för produktion av små mängder lågprocentig manganmalm. Sedan utredningen avlämnade sitt betänkande har dock produktion av volframmalm startat. Utsikterna för framgångsrik prospektering efter såväl molybden som volfram har dock ökat väsentligt under senare år, särskilt genom utveckling av geokemiska arbetsmetoder. Dessutom finns på ett flertal platser betydande potentiella reserver av vanadin.

Beträffande urantillgångarna påpekar utredningen, att stora men låghaltiga förekomster har påträffats på flera håll, samt att de geologiska förutsättningarna för uranprospektering i Sverige torde vara bättre än på många andra håll i Europa. Fyndigheterna är inte brytvärda, men bedöms på grund av stigande uranpriser kunna exploateras under 1980-talet.

Utredningen konstaterar sammanfattningsvis, att Sveriges berggrund är rikt mineraliserad, men att de lättast anträffbara malmen redan torde ha hittats. Flera av de största och rikaste fyndigheterna har börjat brytas och andra är helt utbrutna. För att kunna leta upp nya fyndigheter är det idag nödvändigt att på ett helt annat sätt än tidigare begagna sig av förfinade vetenskapliga arbetsmetoder. Detta kräver omfattande organisation, teknisk utrustning och stora ekonomiska insatser. Mot denna bakgrund och med hänsyn bl. a. till gruvnäringens betydelse är det enligt utredningens mening ofrånkomligt att den statliga malmletningen intensifieras.

Målet för prospekteringen bör, anför utredningen, på lång sikt vara att påvisa nya förekomster av malmtillgångar i minst samma omfattning som metallkonsumtionen ökar. Verksamhetens inriktning och omfattning får slutligt bestämmas av statsmakterna mot bakgrund av bl. a. försörjnings-, beredskaps- och handelspolitiska synpunkter. Utredningen

anser dock att den mest angelägna arbetsuppgiften f. n. är prospektering efter uran.

Utredningen föreslår att det för malmletningsverksamheten vid SGU inrättas en basorganisation i likhet med vad som föreslagits för karteringen. I basorganisationen bör ingå olika slag av specialutbildad personal för kontinuerlig bevakning och uppföljning av utvecklingen avseende bl. a. olika malmområden samt mineraliseringstyper, arbetsteknik m. m. Basorganisationens utformning i detalj bör göras av SGU:s ledning och planeringsorgan så att samordning sker med annan verksamhet.

6.3.2 Remissyttranden

Vad utredningen anför beträffande mål för den statliga malmprospekteringen mottas positivt av de 16 instanser som uttalar sig i denna fråga. Dessa remissinstanser är eniga om att prospekteringen bör hållas på en hög nivå. Det är av beredskapsskäl värdefullt med en ökad kännedom om landets mineraltillgångar, framhåller ÖEF. Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län anför, att gruvnäringen i resp. län är närmast livsviktig ur sysselsättningssynpunkt. STU påpekar att mineralsektorn dessutom är av stor betydelse för vår export och att, eftersom behovet av mineralråvaror snabbt ökar, ansträngningar bör göras för att upprätthålla en hög prospekteringsnivå.

Inriktningen av prospekteringen diskuteras av flera remissinstanser. ÖEF framhåller att varje möjlighet att utnyttja och tillvarata inhemska energikällor är av stor betydelse för beredskapen. ÖEF vill därför understryka betydelsen av att SGU erhåller resurser för bearbetning och uppföljning av geologiska resultat från de för landets energiförsörjning betydelsefulla olje-, gas- och skifferundersökningarna. Utbyggnaden av kärnkraftverken innebär ett växande beroende av uran som energikälla. ÖEF delar därför från sina utgångspunkter utredningens uppfattning att prospektering efter uran har hög angelägenhetsgrad. Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att SGU i detta län hittills enbart haft resurser för prospektering avseende järnmalm. Utredningen synes inte föreslå någon ändring, vilket ur länets synpunkt ter sig betänkligt, då effektiviteten i exploateringen av tillgångarna på industrimineral därmed fortfarande blir alltför låg. Industrimineral bör därför enligt länsstyrelsens mening jämföras med malmer i prospekteringshänseende. Statens vattenfallsverk understryker behovet av en kraftfull insats på uranprospekteringen och trycker därvid särskilt på den betydande tidsåtgången för utvärdering, analysering av brytnings- och anrikningsmetoder samt utbyggnad av exploateringsanläggningar. Den inledande regionala och på uppslag inriktade allmänna SGU-prospekteringen, finansierad över statsbudgeten, bör därför redan nu inställas på högsta ambitionsnivå med hänsyn till personella och tekniska resurser. Några remissinstanser vill, utöver uranprospektering, ge prospek-

tering efter legeringsmetaller hög prioritet. Dit hör *statens naturvetenskapliga forskningsråd* och *Jernkontoret*. *AB Atomenergi* påpekar beträffande uranprospekteringen, att Sverige har gynnsamma förutsättningar för uranmineraliseringar, och att efterfrågan på uran ökar snabbt.

SGU anser att inriktningen av prospekteringen i dess helhet i hög grad bör bestämmas av teknisk-ekonomiska synpunkter. Självfallet bör arbetena inriktas på sådana områden och objekt som, med hänsyn till geologi, mineralisering och tillgänglig prospekteringsteknik, bedöms erbjuda goda möjligheter för malmfynd.

Beträffande den av utredningen föreslagna basorganisationen anför *SGU* att forsknings- och utvecklingsstiden inom malmprospekteringen är av avgörande betydelse för att på sikt trygga den inhemska råvarubasen. Det är således ett samhällsintresse att det inrättas en stark basorganisation för prospektering efter malmer. *TCO*, *SACO* och *AB Atomenergi* framför liknande synpunkter.

6.4 Inventering av grundvatten samt nyttiga jord- och bergarter m. m.

6.4.1 Utredningen

I sitt betänkande föreslår utredningen, att geologisk verksamhet avseende utredningar och forskning beträffande jordarternas och berggrundens egenskaper samt tillgångar på råvaror, utom beträffande malmmineral, hålls samman inom en naturresursavdelning vid *SGU*. Vid enheten skall enligt förslaget bedrivas forskning och inventering främst beträffande grundvatten, sand och grus samt industriella råvaror. Särskild vikt skall läggas vid grundvattenfrågor i samarbete med statens naturvårdsverk.

Utredningen anser forskning och inventering beträffande grundvatten önskvärd emedan förbrukningen av vatten inom såväl industrin som hushållen har ökat mycket kraftigt i samband med att befolkning och näringsliv alltmer koncentrerats till lokalt avgränsade tätorter. En samordning av alla tillgängliga resurser och en planmässig inventering av landets vattentillgångar är åtgärder, som är oundgängligen nödvändiga om allvarliga och svårreparerade skadeverkningar skall kunna undvikas, menar utredningen. *SGU* bedriver sedan 1966 en försöksverksamhet med insamling av data från brunnborrningar. Det s. k. brunn- och borrarkivet har redan under uppbyggnadsperioden varit till stor nytta såväl för grundvattenundersökningar som för rent geologiska ändamål. Insamlingen av data möter dock vissa svårigheter och skulle fordra stöd av en lagstadgad uppgiftsskyldighet för att kunna bli effektiv. Förutom verksamheten vid brunn- och borrarkivet har vissa regionala hydrogeologiska undersökningar utförts. Dessa bör enligt utredningens mening främst inriktas på områden med särskilda vattenförsörjningsproblem.

Utredningen anser inventeringar av sand- och grusförekomster ange-

lägna mot bakgrund av den ökade förbrukningen av grus och sand för byggnads- och anläggningsverksamhet. Önskemålet om exploatering av välbelägna grusförekomster måste vägas mot behovet av skydd för grundvattentillgångar och mot naturvårdsaspekter. En geologisk-teknisk bedömning av fyndigheternas storlek och sammansättning samt exploaterings inverkan på grundvattnet är i detta sammanhang synnerligen viktig.

Behovet av kännedom om olika industriella råvaror, t. ex. kvarts och fältspat, har enligt utredningen ökat i betydelse. Sedan 1964 har SGU inom denna sektor utfört inventeringar och undersökningar rörande förekomster av industriella mineral och bergarter i Norrland. Arbetena har utförts som särskilda uppdrag från länens företagareföreningar, numera från Norrlandsfonden. Avsevärda vinster i form av bättre planering och större kontinuitet skulle emellertid enligt utredningen kunna göras om dessa arbeten bildade självständiga projekt inom SGU:s egen verksamhet.

Även på det bergmekaniska arbetsområdet finns det enligt utredningen arbetsuppgifter för SGU. Dessa uppgifter bör främst avse att klarlägga de geologiska förhållandenas inflytande på berggrundens egenskaper i bergmekaniskt avseende. Med tanke på dessa frågors stora betydelse vid såväl gruvdriften som den alltmer omfattande anläggningsverksamheten i berg (tunnlar, vägskärningar etc.) syns det befogat att mera systematiska arbeten på detta fält kommer till stånd.

Slutligen föreslår utredningen, att alla från staten, kommunerna och enskilda inkommande uppdrag förs till den nämnda naturresursavdelningen såvida de inte genom sin art direkt faller under den planmässiga kartverksamheten eller malmprospekteringen.

6.4.2 Remissyttranden

Ett flertal remissanstanser har yttrat sig över förslaget att frågor om jordarternas och berggrundens egenskaper samt tillgångar på råvaror, fränsett speciella malmmineral, skall hållas samman inom en enhet vid SGU. Förslaget mottas i huvudsak positivt.

Lantbruksstyrelsen framhåller att en planmässig inventering av naturtillgångarna underlättar möjligheterna till en reglering av utnyttjandet av dessa resurser ur såväl samhällsekonomisk som naturvårdssynpunkt. Bland dessa naturtillgångar kan nämnas sand, grus, industrimineral, fossila bränslen m. m. SGU påpekar att konkurrenssituationer mellan naturvårdsintressen och exploateringsintressen i framtiden kan beräknas bli allt vanligare. Vid samhällsplanering i allmänhet och speciellt vid byggnads- och anläggningsverksamhet är kännedom om sand- och grusförekomster liksom om grundvattenförhållanden värdefull.

Statens naturvårdsverk anför att erfarenheterna från den vattenplanering som bedrivits tyder på att problemen beträffande vattnets kvan-

titet är relativt små i Sverige. En totalinventering av landets vattentillgångar enligt utredningens förslag skulle innebära betydande kostnader. Enligt verkets mening är det främst på det lokala planet som vatteninventeringar behöver ske med utgångspunkt från aktuella och prognosticerade vattenbehov. Sådana inventeringar görs även regelmässigt från kommuners och industriers sida. *Statens råd för byggnadsforskning* och *statens planverk* framhåller att frågan om vattentillgångarnas kvalitet och kvantitet har fått stor betydelse i det moderna samhället. Dessutom kan t. ex. grundvattensänkningar genom att de leder till sättningsproblem få allvarliga konsekvenser. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att speciella hydrogeologiska kartor bör upprättas i den mån det är möjligt.

Den under senare år bedrivna försöksverksamheten med insamling och behandling av data från brunnborrningar vid det s. k. brunn- och borrhälsarkivet har vunnit remissinstansernas gillande. *Statens väginstitut* framhåller vikten av att SGU ges resurser för att fortsätta insamlingen av brunn- och borrhälsdata, emedan dylika uppgifter är och kommer att vara av stor betydelse inte endast för hydrogeologisk utredningsverksamhet och forskning utan också för byggnads- och anläggningsverksamhet. Ett oavvisligt krav är emellertid att de insamlade uppgifterna sammanställs och publiceras i kart-, tabell- och diagramform. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser i likhet med *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att arkivet bör permanentas och att de juridiska möjligheterna att erhålla data bör förbättras.

Beträffande inventeringsverksamheten betraktar *statens naturvetenskapliga forskningsråd* en långsiktig planering av täktverksamheten vad gäller grus och sand som ytterligt angelägen och finner det uppenbart att SGU har en roll i detta sammanhang. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser att inventering av grundvatten samt nyttiga jord- och bergarter m. m. snarast möjligt bör komma till stånd framförallt i tätortsregionerna. En sådan inventering torde med fördel kunna samordnas med den allmänna geologiska karteringen. *ÖEF* pekar särskilt på de råvaror som är av intresse ur beredskapssynpunkt och anför som exempel flusspat, grafit, kaolin, steatit, bentonit och apatit samt torv. *Länsstyrelsen i Örebro län* påpekar att en mängd för militära myndigheter värdefull information kommer att samlas vid en utbyggnad av SGU. Som exempel kan nämnas brunn- och borrhälsarkivet som ger upplysningar om vattenförsörjning m. m.

LKAB påpekar att prospekterings- och exploateringstekniken för malmer och flertalet industrimineral är likartad. Den föreslagna naturresursavdelningens prospektering bör därför endast omfatta sand och grus. *Statsföretag AB* instämmer i dessa synpunkter, medan övriga remissinstanser inte behandlar frågan.

Statens väginstitut anser, vad gäller SGU:s uppdragsverksamhet, att

organisationen bör göras flexibel för att underlätta en anpassning till fluktuationer i verksamheten. Institutet anser vidare att verksamheten inte får splittras på grund av att alltför många små konsultuppdrag tas upp.

6.5 Forskning och utveckling

6.5.1 Utredningen

Eftersom den av UKÄ tillsatta 1965 års geoutredning, vilken tillkom på geologiutredningens initiativ, i sitt betänkande Geovetenskaplig utbildning och forskning (UKÄ 1968) utförligt behandlat den geologiska forskningen i landet, tar geologiutredningen inte upp SGU:s forskning till någon mer ingående granskning.

Utredningen finner inte någon väsentlig ändring av nuvarande förhållanden påkallad men föreslår att SGU ges ökade resurser för forsknings- och utvecklingsarbete inom de områden av geologin som är av betydelse för utnyttjandet och vården av landets naturresurser. Omfattningen av den nuvarande forskningen framgår inte klart av utredningen.

6.5.2 Remissyttranden

De 15 remissinstanser som uttalar sig i frågan är ense om att det finns stort behov av både grundforskning och tillämpad forskning inom geologiska ämnesområden. Såväl prospekterings- som karteringsmetoder bör fortlöpande vara föremål för utvecklingsarbete. Det är något mindre klart vilken roll remissinstanserna menar att SGU skall ha i det framtida forskningsarbetet.

UKÄ betonar vikten av samarbete med universitets- och högskoleinstitutionerna och menar bl. a. att vissa forskningsuppgifter bör kunna utföras vid dessa institutioner samt att forskare anställda vid SGU bör kunna fungera som forskningshandledare. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* anser att SGU:s forskning bör vara målinriktad och främst ligga inom området metodutveckling, medan *länsstyrelsen i Örebro län* menar att SGU i första hand bör ägna sig åt grundforskning och kartering. *SACO* anför att tillkomsten av basorganisationer bör tillåta en upprustning av och ge önskvärd kontinuitet åt SGU:s grundläggande arbete, samtidigt som den medför att verkets viktiga insatser inom tillämpad geologi kan fortsätta.

Frågan om samarbete mellan SGU och vetenskapliga organ berörs av bl. a. *SMHI*, *UKÄ* och *SGU*, varvid vikten av svenskt deltagande i internationella forskningsprojekt betonas. *SMHI* ser ett utökat samarbete med SGU i vattenfrågor som önskvärt.

Flera remissinstanser ger konkreta förslag till områden för fördjupat utvecklingsarbete. *SGU* diskuterar frågan om metodutveckling och

nämner bl. a. en ökad användning av ADB och fjärranalys. Dessutom framhåller SGU, att ökade resurser bör ges till den malmgeologiska forskningen, för vilken det f. n. inte finns utrymme. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* för i likhet med SGU fram förslag om metodutveckling. *Domänverket* påpekar att utredning och forskning beträffande grusförekomster är av väsentlig betydelse. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anför i samband med ett förslag om att utveckla tekniken för djupprospektering, att möjligheterna att knyta detta arbete till den tekniska högskolenheten i Luleå och Kiruna geofysiska observatorium bör studeras.

6.6 Organisation

6.6.1 Utredningen

Utredningens uppfattning är att SGU även i framtiden bör vara central förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet. SGU:s mål skall vara att rationellt och effektivt svara för den statliga geologiska verksamheten i landet med avseende på geologisk kartering, prospektering och inventering inkl. visst forsknings- och utvecklingsarbete samt att centralt ansvara för olika myndighetsfunktioner avseende gruvnäring m. m.

Den organisation som föreslås bygger på den nuvarande indelningen i byråer och avdelningar. Allmänna byrån föreslås byta namn till naturresursavdelningen, malmbyrån till prospekteringsavdelningen och kemiska avdelningen till laboratoricavdelningen. En styrelse föreslås bli inrättad för verket. En sådan ger enligt utredningen verket möjlighet att lättare knyta kontakter med olika företrädare för intresseområden med anknytning till SGU:s verksamhet. Vidare torde styrelserepresentanterna kunna lämna värdefulla synpunkter när det gäller att utveckla och förbättra organisation och administration. Utredningen framhåller att, med den mångskiftande och ocfattande verksamhet SGU numera har, kraven skäps på planering, samordning och efterkontroll av verksamheten på längre sikt för att möjliggöra effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. För att kunna lösa planerings- och samordningsfrågor avseende hela SGU:s verksamhet föreslår utredningen att ett stabsgorgan i form av ett centralt planeringssekreteriat inrättas med placering i organisationen direkt under generaldirektören. Slutligen föreslås att en ny avdelning inrättas för vissa myndighetsuppgifter på bergsbruksområdet, vilka föreslås bli överförda från KK.

6.6.2 Remissyttranden

Utredningens förslag på denna punkt behandlas av 16 remissinstanser. De flesta ansluter sig utan vidare kommentarer till utredningsförslaget. *Naturhistoriska riksmuseet* anser det dock vara påfallande att al-

ternativa lösningar av tekniska eller organsatoriska problem endast i ringa grad framförs eller diskuteras. Vissa luckor i den nuvarande organisationen bibehålls, anser museet. Det är en brist i utredningens betänkande att en objektrinriktad organisation inte diskuteras. Vidare framhåller museet att delar av utredningens betänkande måste ses som inaktuella med hänsyn till den planerade omlokaliseringen av verket. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser att inventering av grundvatten samt nyttiga jord- och bergarter med fördel torde kunna samordnas med geologisk kartering. *SACO* framhåller att det inte är självklart att den valda struktureringen av SGU är den mest ändamålsenliga och rationella. Då utredningen inte diskuterat alternativa organisationsformer finner organisationen det angeläget att fästa uppmärksamheten på den brist av samverkan över gränserna för de nuvarande byråerna, som otvetydigt föreligger med nuvarande organisation. Exempel finns på direkt dåligt samarbete, då två byråer arbetar inom samma område utan inbördes kontakt. Organisationen anser det därför inte vara någon fördel att utgå från den nuvarande organisationen, eftersom detta innebär att möjligheter till flexibilitet och samordning går förlorade. Beträffande den föreslagna naturresursavdelningen påpekar *SACO*, att denna får ett konglomerat av arbetsuppgifter som samlats på den nuvarande allmänna byrån. Dessutom måste ett intimt samarbete finnas mellan inventering och undersökning av berggrunden, prospektering och kartering.

Beträffande utredningens förslag om inrättande av en styrelse framhåller *SGU* att utredningens förslag totalt sett innebär en ytterligare expansion av verksamheten. Härav föranledda ökade krav på verkets ledning motiverar inrättandet av en styrelse. *SACO* anser att en styrelse bör finnas och främst vara ett organ som tillgodoser konsumenternas behov av styrning av SGU:s verksamhet. Enligt organisationens uppfattning bör i styrelsen ingå även representanter för personalen. *SACO*:s uppfattning om personalrepresentation i styrelsen delas av *LO* och *TCO*. Även *länsstyrelsen i Uppsala län*, *AB Atomenergi* och *Svenska gruvföreningen* tillstyrker inrättandet av en styrelse vid SGU.

Några remissinstanser, bl. a. *Statens naturvårdsverk* och *SGU*, anser att det föreslagna planeringssekreteriatet behöver förstärkas för att kunna utföra de av utredningen föreslagna uppgifterna.

SGU anser, mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs inom serviceavdelningarna, att basorganisationer bör inrättas även vid dessa. Särskilt den geofysiska avdelningen, vilken har en självständig produktion av geomagnetiska kartor och flygkartor m. m., är i behov av en basorganisation om man med framgång skall kunna bedriva ett arbete av internationell klass.

6.7 Vissa frågor rörande statens mineralintressen

6.7.1 Utredningen

Utredningen anser att den nuvarande organisationen och samordningen av statens mineralintressen är otillfredsställande. Enligt utredningens mening bidrar den splittrade organisationen till svårigheterna att enhetligt bedöma resultaten av verksamheten med avseende på bl. a. ekonomisk målsättning och rationell drift. Den kraftigt ökade statliga prospekteringen under senare år och den ständigt stegrade efterfrågan på olika mineral och råvaror aktualiserar en omprövning av statens insatser inom mineralområdet. Åtgärderna bör främst syfta till att de ekonomiska aspekterna beaktas på ett helt annat sätt än nu och att en effektiv organisation upprättas för att tillvarata statens intressen. Även möjligheterna till samordning med enskild verksamhet bör undersökas.

Utredningen föreslår därför att KK:s myndighetsuppgifter inom bergsbruksområdet inkl. bergsstaten överförs till SGU. Enligt utredningens åsikt vinnns härigenom en önskvärd koncentration av statens näringspolitiska uppgifter beträffande gruvnäringen.

Utredningen föreslår vidare att ett statligt bolag för förvaltningen av statens gruvegendom bildas. Bolaget avses ansvara för den statliga exploateringen av sulfidmalm och eventuellt fungera som moderbolag för statens samtliga mineralintressen. Utredningen påpekar att myndighetsfunktionerna och de ekonomiska förvaltningsfunktionerna åtskiljs genom en sådan omorganisation, vilket upphäver den sammanblandning av dessa funktioner som kritiserats i olika sammanhang.

Utredningen anser att krav på lönsamhet liksom övriga mål för statligt företagande i princip bör gälla också vid utnyttjandet av statens gruvrätter. I den mån gruvrätter skall utnyttjas med hänsyn till exempelvis sysselsättnings- eller försvarsberedskapsåtgärder förutsätter utredningen, att berörda ämbetsverk tar erforderliga initiativ och svarar för finansiering härav genom att kontakta det föreslagna bolaget.

Beträffande prospekteringen gör utredningen en uppdelning mellan å ena sidan landsomfattande och regionala prospekteringsarbeten, vilka enligt utredningens mening är nödvändiga för att långsiktigt säkerställa tillräckliga malmreserver för landet, och å andra sidan prospektering av sådan karaktär, att företagsekonomiska bedömningar får avgörande betydelse. Utredningen föreslår att det tidigare nämnda statliga bolaget får ansvaret för den senare typen av prospektering. Finansieringen av prospekteringen kan ske bl. a. genom de intäkter som bolaget erhåller från förvaltningen av statens gruvegendom. Utredningen förutsätter att SGU svarar för utförande av bolagets prospekteringsarbete på uppdrag från bolaget och att ett nära samarbete etableras.

Beträffande landsomfattande och regionala prospekteringsarbeten medför det totala och långsiktiga risktagande som det här i allmänhet

gäller, att endast det allmänna i någon större utsträckning kan väntas genomföra sådana. Utredningen förordar därför att SGU, som redan ha ren för ändamålet lämplig organisation, liksom hittills får ansvaret för denna malmprospektering. Syftet med ifrågavarande prospektering blir att översiktligt inventera malmförekomsterna i landet. I samband med anslagsprövningen torde statsmakterna närmare få fastställa målsättningen för varje särskilt prospekteringsprogram.

Utredningen lämnar exempel på olika program som kan tänkas bli aktuella:

1. Prospektering efter järnmalm i norra Sverige
2. Prospektering efter järnmalm i Mellansverige
3. Prospektering efter sulfidmalm i norra Sverige
4. Prospektering efter sulfidmalm i Mellan- och Sydsverige
5. Prospektering efter malmer inom fjällkedjan
6. Prospektering efter legeringsmetallernas malmer
7. Prospektering efter radioaktiva mineral.

6.7.2 Remissyttranden

Beträffande utredningens förslag till statlig organisation på mineralområdet råder delade meningar bland de ca 25 remissinstanser som tagit upp denna fråga.

Flertalet remissinstanser, bl. a. *KK*, *Statsföretag AB* och *Svenska gruvföreningen* avstyrker den av utredningen föreslagna överföringen av *KK*:s myndighetsuppgifter till SGU. Ett antal andra remissinstanser, bl. a. *SGU*, *Sveriges industriförbund* och *TCO*, föredrar att avvakta *KK*-utredningens förslag i dessa frågor.

Remissinstansernas inställning till utredningens förslag om ett statligt bolag för förvaltningen av den statliga gruvegendomen och det därmed sammanhängande förslaget om uppdelning av ansvaret för statens prospektering varierar. Ett fåtal remissinstanser, t. ex. *ÖEF* och *statens vattenfallsverk*, ansluter sig till utredningsförslaget.

Flera instanser, bl. a. *LKAB* och *SACO*, ställer sig frågande till den av utredningen gjorda uppdelningen mellan "affärsmässig" prospektering och inventering.

KK anför mot tanken på bildandet av ett bolag bl. a. att detta genom sin befattning med krono- och jordägarandelsinstitutet får betydande insyn i andra företags ställning, samtidigt som bolaget via förvaltningen av genom statlig inmutning uppkommen gruvegendom står i ett konkurrensförhållande med samma företag. Bolaget kan härigenom erhålla ett orättmätigt övertag gentemot andra företag på gruvområdet.

Länsstyrelsen i Uppsala län ansluter sig till förslaget om att ett statligt bolag skall bedriva statens företagsekonomiskt motiverade prospektering och anför som motiv härför att förtroendet för SGU både som myndighet och som informationsspridare kan tänkas rubbas om SGU dels

prospekterar, dels har myndighetsuppgifter. *LKAB* anser, mot bakgrund av de motsättningar mellan samhällsekonomiska och företagsekonomiska mål som kan väntas uppstå inom det föreslagna bolagets verksamhet, att detta inte bör vara direkt engagerat i exploatering av mineralfyndigheter. Det bör däremot kunna ges ansvaret för statens kommersiellt motiverade prospektering. Även *Statsföretag AB* framför liknande synpunkter.

KK-utredningen framhåller angelägenheten av att det i själva organisationsstrukturen finns klara rågångar mellan allmännyttiga och affärsmässiga uppgifter. Detta är ett starkt skäl för att bryta ut den av affärsmässiga intressen styrda prospekteringsverksamheten från den organisation som *SGU* kommer att utgöra efter ett genomförande av geologiutredningens förslag. Verksamheten bör knytas direkt till det bolag som enligt utredningens förslag kommer att ha det operativa huvudansvaret för förvaltningen av statens gruvegendom. Någon prospekteringsverksamhet av annat slag förefaller knappast aktuell enligt utredningen. Det betyder att den statliga prospekteringsverksamheten som helhet bör vara knuten till ett sådant bolag. *Svenska teknologföreningen* anser att ett eventuellt statligt bolag bör bedriva all prospektering självt, bl. a. på det underlag *SGU* ställer till allmänt förfogande, och åta sig uppdrag från skilda håll.

Beträffande *SGU:s* arbetsuppgifter på prospekteringssidan anför *SGU* att det innebär en tillbakagång om *SGU:s* resurser splittras. *Jernkontoret* föreslår att *SGU:s* prospekteringsuppgifter definieras på ett sådant sätt att statens äganderättsintressen i malmletningen blir så entydigt avgränsade, att ett förtroendefullt samarbete mellan *SGU* och den enskilda gruvnäringen kan upprätthållas. *Svenska gruvföreningen* anser att *SGU:s* arbetsuppgifter på prospekteringssidan bör begränsas till långsiktig eller regional prospektering emedan det annars finns risk för att de enskilda företagens prospektering minskar starkt. Gruvföreningen föreslår dessutom att resultaten av *SGU:s* prospekteringsarbeten skall offentliggöras.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att man bör inrikta sig på att öka den totala prospekteringsvolymen. Inmutningsförbudet i Norrbotten bör därför upphävas och enskilda företags malmletning stödjas.

7. 1967 års gruvutrednings betänkande

7.1 Utredningen

Enligt 1967 års gruvutredning har för järnmalsproduktionen 1960-talets lågkonjunkturlägen med låga malmpriser, åtföljande gruvnedläggningar och friställande av arbetskraft efterföljts av en markerad förbättring under senare år. Även för sulfidmalmsproduktionen har utvecklingen under senare år varit gynnsam. Avsättningsmöjligheterna för så-

väl järn- som sulfidmalmsprodukter synes enligt utredningen förbli gynnsamma under avsevärd tid, beträffande järnmalmsprodukterna på grund av ökad inhemsk förbrukning. Vid de mellansvenska järnverken väntas nuvarande malmbehov komma att fördubblas inom 12—15 år.

Enligt utredningens mening kräver säkerställandet av de mellansvenska järnverkens långsiktiga malmförsörjning en rationell utveckling inom den mellansvenska gruvindustrin. Utredningen räknar med att en sådan utveckling kommer att främjas genom ett fortsatt intensifierat samarbete i strukturellt avseende mellan gruvindustrin och dess avnämare. De insatser — utöver lagstiftningsåtgärder — som f. n. bör övervägas från samhällets sida för att säkerställa malmförsörjningen för de inhemska järn- och metallverken avser enligt utredningens mening i första hand åtgärder i fråga om prospekterings förutsättningar och malmproduktionens teknik. Möjligheterna att genom medverkan av myndigheterna rationalisera malmtransporterna bör även uppmärksammas.

Utredningen konstaterar att de existerande berggrundsgcologiska kartorna över Mellansverige bl. a. på grund av sin ålder — vissa områden har inte karterats sedan 1882 — inte kan tjäna som underlag för malmletning. Inom SGU har framställningen av en ny berggrundskarta för hela landet påbörjats. Enligt utredningens mening bör framställningen av denna karta anpassas till angelägenheten av en snar utökning av mellansvensk malmprospektering. Utredningen föreslår därför att SGU får i uppdrag att utarbeta ett program för snar utgivning av berggrundskartan över Mellansverige. För de kartdelar som avser sannolika malmtrakter bör framställningstiden inte överstiga tio år.

Med hänsyn till det behov av utvecklingsarbete som föreligger inom det geofysiska ämnesområdet om djupare liggande malmer skall kunna lokaliseras och närmare undersökas föreslår utredningen att resurserna för sådana arbeten snarast ökas. Detta bör ske bl. a. genom att en högre tjänst i ämnet tillämpad geofysik inrättas vid någon av de nuvarande eller planerade tekniska högskolorna.

I och för vidgad och mer grundläggande bergteknisk forskning och utveckling har Svenska gruvföreningen undersökt och funnit möjligheter till samarbete med andra branscher och intressenter med bergteknisk anknytning. Ett sådant samarbete skulle ske inom ramen för ett bergtekniskt institut, gemensamt finansierat av staten och näringslivet. Utredningen finner det angeläget att den förestående forskningen på detta område samordnas och föreslår därför att staten medverkar till att ett bergtekniskt institut snarast kommer till stånd samt att staten ger ett i förhållande till näringslivets insatser väsentligt stöd.

Fortgående grundforskning är enligt utredningens mening generellt av stort värde — i vissa fall en förutsättning för gruvindustrins verksamhet och i synnerhet för dess tillämpade forskning. De för gruvindustrin väsentliga grundforskningsområdena är framför allt bergmekanik

och teknisk mineralogi. F. n. bedrivs forskning enbart inom vissa delar av dessa ämnen. Ytterligare forskningsresurser skulle i förening med den tidigare föreslagna förstärkningen av den tillämpade forskningen kunna medföra effektivare teknik för bergbrytning, särskilt underjordsbrytning, samt effektivare teknik för de utvunna råvarornas bearbetning till malm- och andra mineralprodukter. Utredningen vill särskilt framhålla den betydelse en fortsatt utveckling av mineraltekniken kan få för vilande järnmalmgruvor i Mellansverige. En sådan metodutveckling skulle kunna medföra att malmen i någon eller några av dessa gruvor blir brytvärd. Utredningen föreslår därför att en högre tjänst i vardera ämnet bergmekanik och teknisk mineralogi snarast inrättas vid någon av de nuvarande eller planerade tekniska högskolorna.

Vidare rekommenderar utredningen ett intensifierat samarbete mellan vägmyndigheter och malmtransportörer i syfte att underlätta de transporter som endast obetydligt kan effektiviseras genom ombyggnad av fordonen och hävdar att dispenser från bestämmelserna om högsta tillåtna axel- och boggitryck skulle medföra rationellare transporter.

7.2 Remissyttranden

De flesta remissinstanserna är allmänt positiva till utredningens förslag till åtgärder, vilka på längre sikt anses främja den mellansvenska gruvindustrins rationella utveckling och därmed sysselsättningen inom regionen. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att de av gruvutredningen föreslagna åtgärderna är ett värdefullt led i en bredare regionalpolitisk offensiv i en länsdel med svårigheter att åstadkomma en ur sociala och ekonomiska synpunkter angelägen stabilitet. *Jernkontoret* understryker angelägenheten av de åtgärder från samhällets sida som föreslås i betänkandet. De kostnader som åtgärderna föranleder kommer enligt *Jernkontoret* att ge samhället en god framtida återbärning. Åtgärderna är dessutom av värde ur beredskapssynpunkt. *KK* anser för sin del att en redovisning av alternativa förslag vad beträffar råvaruförsörjningen skulle ha varit av stort intresse. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* menar att sysselsättningsfrågorna ägnas ett alltför sparsamt utrymme i betänkandet. Dessa frågor är enligt länsstyrelsens mening så väsentliga att de borde ha belysts bättre.

LO hänvisar till en rad brister i utredningen och anser det omöjligt att ta ställning till förslagen. Utredningen har varken beräknat kostnaderna för sina förslag eller angett vem som skall betala dem. Då förslagen är av mycket långsiktig karaktär förordar *LO* ytterligare utredning innan beslut fattas.

Utredningens positiva inställning till samarbetssträvandena inom gruvindustrin delas av de remissinstanser som uttalar sig i frågan. *KK* anser att ett långt gående samarbete mellan de gruvägande järn- och

stålverken är av stor betydelse om en strukturförändring av järnmalmsbrytningen i syfte att åstadkomma en effektiv tillförsel av malm till de mellansvenska järnverken skall komma till stånd. KK betonar den betydelse som ett för gruvorna gemensamt beslutsorgan har för en rationell utveckling av den mellansvenska gruvindustrin. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* ansluter sig till utredningens åsikt att en rationell utveckling av den mellansvenska gruv-, järn- och stålindustrin kräver en långsiktig planering i syfte att trygga en solid råvarubas. *SAF/Sveriges industriförbund* accepterar i stort sett utredningens tankegångar om att ett ännu intimare samarbete än f. n. mellan olika ägare av järnverk och gruvor blir naturligt under 1970-talet. Malmförsörjningsproblematiken och den nya gruvlagen bör enligt organisationernas mening kunna stimulera till samarbete mellan olika gruvor.

Samtliga instanser som uttalat sig i frågan stöder med skilda motiveringar förslaget om utökad berggrundskartering i Mellansverige. *SGU*, som beräknar kostnaderna för det föreslagna programmet till 50 milj. kr., påpekar dock att det finns små möjligheter att genomföra programmet under en tioårsperiod. Det är däremot möjligt att under perioden producera flygmagnetiska och radiometriska kartor samt vissa malmgeologiska kartor. Redan detta är enligt *SGU* av väsentlig betydelse för prospekteringen inom området. *STU* påpekar att den geologiska kartan över Bergslagen utkom åren 1880—82 och att den endast reviderats i vissa delar. Det är därför enligt *STU* synnerligen angeläget att i första hand en magnetisk karta upprättas över Bergslagen. *IVA* konstaterar att behovet av en ny berggrundskarta över Mellansverige varit stort under flera decennier. *LO* framhåller att utredningens förslag till åtgärder är av två principiellt olika slag. Berggrundskartan är användbar endast för det område i Mellansverige som den är uppritad för, medan resultaten från ökad forskning däremot inte har denna geografiska begränsning. Förslagen kan trots detta inte bedömas oberoende av varandra. De fyndigheter som en berggrundskarta kan påvisa måste förmodligen till stor del brytas med nya och förbättrade metoder för att brytningen skall bli lönsam.

Förslaget om stöd åt tillämpad forskning och grundforskning biträds allmänt. *Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland* biträder förslaget om en högre tjänst i tillämpad geofysik. Tjänsten skulle innebära att landets prospektering fick ett stöd beträffande utveckling av mätapparater och mätmetoder samt tolkning av erhållna data. Tillkomsten av en högre tjänst i bergmekanik är enligt organisationskommitténs mening en för hela landets gruv- och anläggningstekniska industri viktig angelägenhet. Behovet av resursförstärkning inom den mycket expansiva mineraltekniken är också uppenbart. Kommittén vill därför tillstyrka även förslaget om en högre tjänst i teknisk mineralogi. *STU* påpekar att ökad forskning i tillämpad

geofysik kan ge avsevärt ekonomiskt utbyte genom uppdagande av nya malmförekomster på större djup samt att förbättrad mineralteknik möjliggör utnyttjandet av malmer som nu är för fattiga för att brytas. *IVA* anser att högsta prioritet bör ges åt tjänsten i läroämnet tillämpad geofysik. Denna tjänst bör snarast inrättas, eftersom en sådan tjänst torde vara en av de viktigaste förutsättningarna för en effektivare prospekteringsverksamhet. *IVA* anser det inte heller vara omöjligt att några nu vilande järnmalmsgruvor eller nya fyndigheter, som kan framkomma vid prospektering, blir brytvärda genom förändrade malmbehandlingsmetoder. *LO* anser sig inte kunna ta ställning till de framlagda förslagen om ökade resurser för forskning, eftersom dessa förslag och förslaget om berggrundskartering av Mellansverige måste bedömas i ett sammanhang, vilket inte gjorts av utredningen.

Svenska gruvindustriarbetareförbundet understryker betydelsen av att utökad, samlad forskning i bergteknik kommer till stånd. Förbundet vill särskilt framhålla betydelsen av att studera bergets sönderbrytning och metoderna att förstärka berg.

Utredningens förslag om inrättande av ett bergtekniskt institut stöds av flera remissinstanser. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* påtalar vikten av att betydande forskningsresurser ägnas den mellansvenska järn- och stålindustrins utveckling. Ett bergtekniskt institut enligt utredningens förslag motsvarar väl önskemål som länsstyrelsen tidigare framfört. Enligt *STU* behövs ett organ som kan samordna, fördela och eventuellt integrera resurserna på det bergtekniska området. Detta organ bör lämpligen få formen av ett branschforskningsinstitut. *IVA* finner med tillfredsställelse att utredningen som ett av sina huvudförslag föreslår tillkomsten av ett bergtekniskt institut. Förläggningen av institutet diskuteras av några remissinstanser.

Utredningens rekommendation om intensifierat samarbete mellan vägmyndigheter och malmtransportörer har föranlett delade meningar bland berörda instanser. *SJ* menar att utredningen närmast förordar en övervältring av en del av kostnaderna för malmtransporterna på samhället eller andra trafik kategorier; en form av subventionering som står i strid med den allmänna trafikpolitiska målsättningen om kostnadsansvar för de olika trafikmedlen. *Statens vägverk* har vissa invändningar mot utredningens påstående att dispenser från bestämmelserna om högsta tillåtna axel- och boggitryck skulle kunna medföra rationellare transporter. Verket har under en lång följd av år successivt ökat omfattningen av det vägnät på vilket trafik tillåts med 10 tons axeltryck och 16 tons boggitryck. Dessa ökningar har givits så stor omfattning som verket ur dels trafiksäkerhetssynpunkt, dels underhållskostnadssynpunkt har kunnat försvara. Mot denna bakgrund är det, anför verket vidare, naturligt att dessa åtgärder sammankopplats i policyhänseende med en strävan från verkets sida att eliminera eller i varje fall så långt

möjligt minska antalet dispenser från de givna bestämmelserna. Dispenser bör således enligt verkets mening endast i yttersta undantagsfall komma till användning för att effektivisera malmtransporter med lastbil. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* ifrågasätter om inte en ökad satsning på järnvägstransporter borde övervägas.

8. Departementschefen

8.1 Inledande synpunkter

Industripolitiken är den del av näringspolitiken som har till speciell uppgift att främja utvecklingen av en internationellt konkurrenskraftig svensk industri, som inte minst ger möjligheter att erbjuda arbetstagarna inkomster, trygghet, stimulerande arbetsuppgifter och en positiv arbetsmiljö samtidigt som dess produkter kan tillfredsställa väsentliga individuella och kollektiva behov. Den övergripande uppgiften för industripolitiken blir mot denna bakgrund att underlätta uppnåendet av en effektiv produktionsstruktur inom varje bransch och att medverka till utvecklingen av branscher med stora framtida tillväxtmöjligheter. Samtidigt är det väsentligt att den industriella utvecklingen ges en sådan inriktning att hänsyn tas till miljö och begränsade naturresurser.

Det sker en successiv förändring inom industrin som berör såväl företagens interna förhållanden som branschstrukturen. Industrins omvandling medför emellertid inte bara att vissa företag och branscher utvecklas. Den innebär också att många människor på många arbetsplatser ställs inför svårigheter bl. a. till följd av skärpt konkurrens utifrån, vilken kan leda till driftsinskränkningar eller nedläggningar med minskade sysselsättningstillfällen som följd. En väsentlig uppgift för industripolitiken måste därför vara att se till att en minskning av aktiviteten inom företag och branscher med mindre gynnsamma konkurrensförutsättningar inte får socialt oacceptabla konsekvenser och att befintliga resurser i fråga om kapital och kunnande inte förslösas.

Ett för industripolitikens utformning väsentligt förhållande är att industriföretagen arbetar i en marknadsekonomi, där främst konkurrensen och prisbildningen styr fördelningen av resurserna och därmed strukturomvandlingen. Vi har således ett decentraliserat beslutsystem där avgöranden beträffande sysselsättning, investeringar, forskning och utveckling träffas i de enskilda företagen på grundval av företagsekonomiska överväganden. Samhället har emellertid genom lagstiftning och på annat sätt begränsat eller modifierat företagens handlingsfrihet. Det är självfallet viktigt att de industripolitiska åtgärderna anpassas till marknadssystemets sätt att fungera. De industripolitiska insatserna bör i hög grad grundas på och utnyttja det kunnande, den erfarenhet och den kompetens som finns inom företagen. Även inom företagen är ett

decentraliserat beslutsfattande önskvärt. Strävan bör vara att frigöra den i dag outnyttjade kapacitet i form av initiativförmåga, kunskap, verksamhetslust och ansvarskänsla som finns hos de i produktionen verksamma människorna. Detta förutsätter ett väsentligt ökat löntagarinflytande i företagen. Bl. a. därför måste industripolitiken verka för att en vidgad företagsdemokrati kommer till stånd.

Att beslutsfattandet i hög grad är decentraliserat ökar behovet av en framåtblickande och övergripande industripolitisk planering. De industripolitiska insatserna måste kunna sättas in på ett förutseende sätt vilket kräver ett sammanhållet informations-, prognos- och planeringssystem. Syftet med ett sådant system är att utgöra underlag för bedömning av varför, var och hur industripolitiska åtgärder bör sättas in. Däremot är inte avsikten att det skall vara ett instrument för central dirigering av investerings-, produktions- och andra beslut i varje enskilt företag.

Insamling, bearbetning och utveckling av det för industripolitikens genomförande erforderliga informationsunderlaget kräver särskilda insatser. Som jag närmare kommer att utveckla i det följande, har de senaste årens reformarbete på det industripolitiska verksamhetsfältet påvisat behov av att nya resurser och former skapas för en utveckling av det industripolitiska informations-, prognos- och planeringsunderlaget. I anslutning till detta bör även en bas skapas på verksplanen för industripolitiska insatser.

8.2 De senaste årens industripolitiska reformarbete

En rad initiativ har tagits inom industripolitiken under de senaste åren. Ett av de viktigaste är tillkomsten av industridepartementet den 1 januari 1969. Till departementets verksamhetsområde hör bl. a. frågor rörande den allmänna näringspolitiken, branschpolitik, bergsbruk, energiförsörjning, teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete samt statsägda företag.

Departementet har sedan starten byggts ut successivt. En uppgift har under denna tid varit att utveckla den långsiktiga industri- och näringspolitiska planeringen. En sådan planering förutsätter tillgång till såväl information om väntade förändringar inom näringslivet som nya och förbättrade former för samarbete mellan företagen och samhällets organ. Parallellt med uppbyggnaden av departementet har nya industripolitiska medel tillskapats.

Ett underlag för utformningen av de långsiktiga industripolitiska övervägandena och strukturanpassningsåtgärderna utgör branschutredningar. Sådana har under de senaste åren initierats med inriktning såväl på branscher med akuta eller skönjbara omställningsproblem som på verksamhetsgrenar med möjligheter till framtida expansion. Som ex-

empel på de förra kan nämnas utredningarna rörande TEKÖ-, gju-teri-, metallmanufaktur- samt snickeri- och möbelindustrierna, medan till de senare kan räknas utredningarna rörande data- och petrokemiska industrierna. Som ett resultat av sådana utredningar genomförs nu branschprogram inom TEKÖ-, möbel-, snickeri- och varvsindustrierna. Programmen omfattar bl. a. vidgade kreditmöjligheter, stöd till teknisk forskning och utveckling, export och utbildning samt konsult hjälp för undersökningar av omställningsmöjligheter hos företagen. I vissa fall har överenskommelser träffats med industrin om långsiktigt samarbete beträffande bl. a. strukturfrågor. Exempel härpå är inrättandet av styrande kommittén för varvssamarbete och av AB Svensk petrokemisk utveckling.

En central ställning när det gäller att skapa en fakta- och prognosmässig ram för de industripolitiska insatserna intas av de återkommande långtidsutredningarna som utarbetas inom finansdepartementets ekonomiska sekretariat. I samband med att utfallet av den senaste långtidsutredningen följs upp genomförs inom industridepartementet en undersökning av den svenska industrins struktur m. m.

En annan utredning av övergripande natur är koncentrationsutredningen, som presenterat en rad detaljerade analyser av näringslivets förhållanden speciellt vad avser ägandestrukturen.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om lagstiftning rörande viss uppgiftsskyldighet för företagen i planeringsfrågor (prop. 1972: 116, NU 1972: 62, rskr 1972: 340), vilken möjliggör utvecklandet av ett nytt informationssystem som kommer att skapa ett bättre underlag för anpassningsåtgärder framför allt på det regionala planet.

De mindre och medelstora företagen är av stor betydelse för den ekonomiska och regionala utvecklingen. Genom delegationen för de mindre och medelstora företagen har ett särskilt organ upprättats för samordning av olika utredningsaktiviteter som berör denna företagsgrupp. Delegationen har bl. a. initierat utredningar och lagt fram förslag, som rör de mindre företagens försörjning med riskkapital och främjande av företagsservice.

En viktig näringspolitisk uppgift är att främja investeringsverksamheten inom industrin. Sveriges investeringsbank AB (SIB) inrättades år 1967 i detta syfte. SIB:s uppgift är att medverka vid finansieringen av främst större, långsiktiga och mer riskbetonade projekt, som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling av näringslivet. SIB:s eget kapital jämte reserver uppgår nu till nära 1 300 milj. kr. Vid utgången av år 1972 hade SIB beviljat krediter till ett belopp av ca 2 900 milj. kr. Huvudparten av dessa medel har lånats ut till pappers- och massaindustri, verkstads-, kemisk och metallindustri samt till kraftindustri. Under de senaste två åren har SIB med betydande belopp engagerat sig också på exportfinansieringsområdet.

Staten har sedan länge lämnat kreditstöd i olika former för att främja den regionala och industriella utvecklingen inte minst med avseende på de mindre och medelstora företagen. Jag vill erinra om den kreditgivning som sker bl. a. genom statliga lånegarantier och genom direkt lån ur statens hantverks- och industrilånefond. Genom tillkomsten av de halvstatliga instituten AB Industrikredit och AB Företagskredit har finansieringsmöjligheterna ytterligare förbättrats. Genom tillkomsten av Företagskapital AB vid årsskiftet 1972/73 har en ny möjlighet öppnats för utvecklingskraftiga mindre och medelstora företag att få tillgång till riskbärande kapital på liknande sätt som större företag i dag redan har genom bl. a. aktiemarknaden. Förslag har nyligen lagts fram om en fördubbling av Svensk Exportkredit AB:s aktiekapital för att möjliggöra ökade insatser på exportkreditfinansieringsens område (prop. 1973: 35).

För att främja en rationell strukturanpassning i vissa branscher med särskilda omställningsproblem inrättades förra året ett nytt institut, AB Strukturgaranti, som är ett dotterbolag till SIB. Företagets uppgift är att genom statliga garantier underlätta finansieringen av önskvärda företagssamgåenden, speciellt sådana där förvärvet långsiktigt ökar sysselsättningsstryggheten i det uppköpta företaget. Sådana garantier kan f. n. lämnas TEKO-industrierna, möbel- och skoindustrin samt den manuell glasindustrin.

Den svenska industrins framtid är i hög grad beroende av produkternas kvalitet och produktionens effektivitet. En uppgift för industripolitiken måste därför vara att främja industrins tekniska förnyelse, inte minst genom att verka för att effektiv teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet bedrivs. Det samhälleliga stödet till industrins forskning och utveckling har fått en central organisation i STU, som bildades 1 juli 1968. Till STU:s huvuduppgifter hör att fördela det statliga ekonomiska stödet till teknisk forskning och utveckling och att främja industrins innovationsnivå och tekniska kvalitet. STU bevakar även de långsiktiga utvecklingstendenserna i fråga om forskning och teknisk utveckling och vidtar åtgärder för att upprätthålla eller skapa erforderlig kompetens inom viktiga teknik- och tillämpningsområden. Anslagen till STU har ökat från 53 milj. kr. budgetåret 1968/69 till 149 milj. kr. budgetåret 1972/73. För budgetåret 1973/74 har föreslagits 178 milj. kr.

Delvis som ett komplement till STU bildades samtidigt det helstatliga Svenska utvecklingsaktiebolaget. Bolagets uppgift är att på affärsmässiga grunder i egen regi eller genom samarbete med andra intressenter vidareutveckla och exploatera produktidéer inom vissa för samhället angelägna sektorer.

Under senare år har i växande utsträckning uppmärksamats den betydelse som en god tillgång till olika former av företagsservice har, speciellt för de mindre och medelstora industriföretagen. En utbyggnad

av den statliga industriella servicen framstår som en viktig del i en utvecklingsstimulerande industripolitik. Insatser görs här av SIFU som förmedlar kunskaper i tekniska, administrativa, kommersiella och ekonomiska frågor till företag inom industri och hantverk. Institutet bedriver vidare försöks- och utvecklingsarbete samt utför prövningar och undersökningar. På länsplanet samverkar SIFU med företagareföreningarna som utför service- och utvecklingsinsatser för den mindre företagsamheten i form av kreditförmedling och rådgivning.

I de nordligaste länen gör Norrlandsfonden insatser för näringslivets utveckling genom direkt finansieringshjälp till företagen för utvecklingsarbete och industriell utbyggnad. Fonden har i samarbete med andra organ som SIFU och STU tagit initiativ till en samordnad regional försöksverksamhet med industriell service i form av ett industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå. IUC bildades år 1971.

Den 1 juli 1972 inrättades statens delegation för rymdverksamhet med uppgift att svara för utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten. I samband härmed bildades Svenska rymdaktiebolaget.

Statens provningsanstalt är sedan den 1 juli 1972, då nya riktlinjer för verksamheten fastställdes, central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt för officiell metrologisk verksamhet. Provningsanstalten svarar för att officiell provningsverksamhet utförs av organ med opartisk ställning och lämpliga resurser.

Statens skeppsprovningsanstalt utför på uppdrag av myndigheter och enskilda provningar och undersökningar av betydelse för skeppsteknik och sjöfart.

Den totala energiförbrukningen i landet har av CDL förutsetts komma att bli fördubblad till år 1985. Elförbrukningen stiger snabbast och bedöms redan 1980 vara nära dubbelt så stor som nu. Stora krav kommer således att ställas på utbyggnaden av energisektorernas produktions- och distributionsresurser.

Staten gör stora insatser när det gäller energiförsörjningen. Forskningssatsningen på kärnenergiområdet har lett fram till att en självständig svensk teknik utvecklats för konstruktion av kärnreaktorer. För att kommersiellt exploatera denna teknik bildades år 1968 ett halvstatligt företag AB Asea-Atom. Företaget bedriver tillverkning även av bränsleelement. I samband härmed har AB Atomenergi ombildats till ett renodlat forsknings- och utvecklingsorgan.

Kärnkraftverk beräknas svara för huvudparten av det tillskott av elkraft som erfordras under de närmaste årtiondena. Vattenfallsverket, som svarar för ca 45 % av landets elektricitetsförsörjning, har erhållit ökade anslag för investeringar i bl. a. kärnkraftanläggningar. Förbedelser för att tillgodose den framtida kärnbränsleförsörjningen har vidtagits. Ett halvstatligt bolag, Svensk kärnbränsleförsörjning AB, har nyligen bildats för detta ändamål. En kontinuerligt bedriven prognos-

verksamhet på energiområdet har inletts. Vidare pågår en utredning rörande den framtida strukturen inom eldistributionen och -produktionen.

Genom bildandet år 1969 av det delstatliga Oljeprospektering AB har arbete inletts för att närmare klarlägga eventuella förekomster av oljetillgångar i Sverige och på den svenska kontinentalsockeln. Undersökningar pågår även rörande möjligheterna att införa naturgas på den svenska energimarknaden.

Den reglerande verksamheten och myndighetsuppgifterna i anslutning till gruvlagstiftningen utövas av Kungl. Maj:t, KK och den regionala organisationen, bergsstaten samt i viss utsträckning av länsstyrelserna.

Geologiska arbeten, främst kartering och prospekteringsverksamhet, bedrivs av SGU, som är det centrala organet på området. Resultaten av SGU:s verksamhet görs tillgängliga för allmänheten genom bl. a. geologiska kartor. SGU utför även mot ersättning geologiska utredningar åt andra myndigheter, kommuner och enskilda. Ett exempel på utredningsverksamhet av betydelse från näringspolitisk synpunkt är den systematiska inventering avseende järnmalm och andra mineral inom Norrbottens län som beslutades av 1963 års riksdag. F. n. pågår sammanställning och utvärdering av inventeringens resultat.

Den offentliga kommersiella verksamheten inom minneralsektorn omfattar främst prospekteringsverksamhet, förvaltning av statens gruvrätter samt exploatering av fyndigheter. Prospekteringsverksamheten ombesörjs av SGU som har befogenhet att inmuta mineralfyndigheter för statens räkning. Staten har genom SGU:s verksamhet blivit ägare till betydande gruvegendom. Den gällande gruvlagen ger vidare staten rätt till andel med hälften i gruvföretag, kronoandel. Förvaltningen av de statliga kronoandelarna åvilar KK. Statens mineralexploatering omhändersas i huvudsak av bolag där staten är aktieägare — LKAB och AB Statsgruvor. Inom det mineralpolitiska området har under de senaste åren flera utredningar genomförts.

En genomgripande organisatorisk omstrukturering av den statliga företagsgruppen har genomförts i samband med bildandet av Statsföretag AB den 1 januari 1970. Vidare har en företagsekonomisk sanerings-, rekonstruktions- och expansionsverksamhet igångsatts inom flera av de statliga bolagen. Ett omfattande investeringsprogram med tyngdpunkten förlagd till övre Norrland är under genomförande.

För att genom statligt engagemang i industriell verksamhet bidra till sysselsättningen i områden med sysselsättningssvårigheter har Sveriges industrietableringsaktiebolag (Svetab) bildats.

En viktig uppgift för de statliga företagen är också att genom en vidgad företagsdemokrati och förbättrad arbetsmiljö skapa större inflytande och ökad arbetstillfredsställelse för de anställda. En central funktion i detta sammanhang har delegationen för försöksverksamhet

med företagsdemokrati inom de statsägda bolagen. Statsföretags styrelse har antagit riktlinjer för arbetet med vidgad företagsdemokrati inom koncernen.

I syfte att stärka arbetstagarnas inflytande och ge dem medbestämmanderätt i fråga om företagets ledning, har statsmakterna nyligen beslutat att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda skall ha rätt att under en försöksperiod på tre år utse två ledamöter i företagets styrelse (prop. 1972: 116, NU 1972: 62, rskr 1972: 340).

En rad betydelsefulla initiativ har således tagits inom industripolitiken under de senaste åren. Den allmänna inriktningen av politiken har i samband därmed lagts fast. Erfarenheterna har samtidigt visat att det fortfarande finns ett behov av att förstärka det för politikens genomförande nödvändiga administrativa och organisatoriska systemet.

En vidareutveckling av industripolitiken erfordrar framför allt att den centrala utredningsverksamheten konsolideras. En ytterligare förstärkning av kunskapsunderlaget för industripolitiken framstår som en nödvändig förutsättning för att framgångsrikt fortsätta det arbete som inletts. De nuvarande utredande resurserna är splittrade och det har inte varit möjligt att i den utsträckning som varit önskvärd följa utvecklingen inom industrin via bl. a. statistikbearbetning och kontakter med intressorganisationer, företag och myndigheter. Även de verkställande funktionerna är splittrade och behöver samordnas. Viktiga delar av industridepartementets verksamhetsområde saknar förankring på verksamhetsnivå, vilket fått till följd att man inom departementet fått ägna stor del av sina krafter åt bl. a. utredningsuppgifter som normalt borde ha fullgjorts inom ett centralt verk.

Ett flertal utredningar har under de senaste åren belyst de behov av organisatoriska förändringar och förstärkningar som finns på det närings- och industripolitiska fältet. Mina överväganden i det följande grundas främst på kommerskollegieutredningens betänkande (SOU 1971: 69) Näringspolitiken — ny verksamorganisation, vilket behandlar de centrala organisatoriska frågorna. Ställningstagandena i mineralfrågorna har som underlag även geologiutredningens betänkande (SOU 1971: 17) Malm — jord — vatten och 1967 års gruvutrednings betänkande (SOU 1970: 51) Mellansvensk gruvindustri. Jag beaktar vidare energikommiténs betänkande (SOU 1970: 13) Sveriges energiförsörjning och det betänkande (SOU 1972: 78) Företagsservice som avgetts av delegationen för de mindre och medelstora företagen. När det gäller SIFU grundas övervägandena huvudsakligen på en inom industridepartementet utarbetad promemoria (Ds I 1972: 6) angående principerna för den framtida verksamheten vid SIFU.

8.3 Huvuddragen av en ny verksorganisation

KK är idag central förvaltningsmyndighet för frågor om inrikes- och utrikeshandel, industri, bergshantering, hantverk och slöjd. KK är organiserat i en utrikes- och utredningsavdelning med tre byråer samt ytterligare fyra byråer — bergsbyrån, elektriska byrån, industribyrån och allmänna byrån. KK är bergsöverstyrelse och chefsmyndighet för bergsstaten samt chefsmyndighet för sprängämnesinspektionen och statens elektriska inspektion.

Mot bakgrund av en genomgång av de väsentliga utvecklingslinjerna inom olika centrala delar av det näringspolitiska verksamhetsområdet har KK-utredningen i nyss nämnda betänkande lagt fram ett förslag till organisatorisk principlösning för uppbyggnaden av näringspolitiska verksamhetsresurser. Den centrala tankegången bakom förslaget är att det föreligger sådana samband mellan olika näringspolitiska arbetsuppgifter och funktioner på de handels-, industri-, konsument- och lokaliseringspolitiska fälten att en nära organisatorisk samordning är nödvändig. För att åstadkomma detta krävs enligt utredningen organisatoriska förändringar i större skala.

Utredningens principlösning tar därför sikte på att verksamheter med anknytning till industripolitiken, konkurrensövervakningen och handelspolitiken koncentreras till ett nytt verk, av utredningen benämnt nya KK, som skall svara för dels KK:s nuvarande uppgifter, dels därutöver uppgifter inom industripolitiken och konkurrensövervakningen. Verkets uppgifter grupperas till fem huvudområden.

Det första området avser utredningsverksamhet med anknytning till den näringspolitiska planeringen, konkurrensövervakningen och handelspolitiken. Hit hänför utredningen bl. a. den verksamhet som f. n. leds av delegationen för de mindre och medelstora företagen samt delar av SPK:s utredande uppgifter. Vidare föreslås branschutredningarna bli överförda till verket tillsammans med KK:s nuvarande utredningsverksamhet på det handelspolitiska och industripolitiska området.

Det andra området avser det finansiella företagsstödet, dvs. de stödformer som f. n. administreras av KK, främst kreditstödet till hantverk och mindre industri och stödprogrammen för vissa branscher såsom TEKO-industrin och den manuella glasindustrin. Därutöver föreslås att lokaliserings-, sysselsättnings- och utbildningsstödet överförs från AMS liksom handläggningen av frisläppandet av investeringsfonderna i regionalpolitiskt syfte. Slutligen föreslås att uppföljningen av det finansiella företagsstödet koncentreras till det nya verket.

Det tredje uppgiftsområdet omfattar vad utredningen kallar industriservice, dvs. offentligt stöd till insatser för att stimulera främst de mindre och medelstora företagen till teknisk, ekonomisk och

administrativ utveckling av den egna verksamheten. Dessa insatser skall enligt utredningens förslag delas upp i planerings- och beredningsuppgifter, vilka förläggs till det centrala planet, medan de verkställande uppgifterna sköts av företagareföreningarna. Dessa tjänstgör därutöver som verkets regionala basorganisation med vidgade uppgifter rörande industriservice och finansiellt företagsstöd. Förslaget innebär vidare en nära samordning mellan SIFU och nya KK genom att nya KK föreslås bli chefsmyndighet för SIFU. Det nya verket föreslås även få en samordnande roll när det gäller de statliga insatserna i syfte att stimulera svensk export. Härmed avses den kommersiella utlandsinformationen, stödet till turistnäringen, den administrativa ledningen av handelssekreterarnas verksamhet och administrationen av de särskilda exportstödprogrammen inom TEKÖ- och den manuella glasindustrin.

Det fjärde uppgiftsområdet är den planeringsinriktade och reglerande verksamheten i anslutning till energipolitiken. Här tänker sig utredningen att verket skall få till uppgift att fungera som sammanhållande organ för utrednings- och planeringsverksamheten i anslutning till energiförsörjningen och energipolitiken och ha ett sammanhållande ansvar också för tillämpningen av de regleringar som har sin utgångspunkt i energipolitiken. Till verket för utredningen även säkerhetsfrågorna på atomenergiområdet som i dagens läge handhas av delegationen för atomenergifrågor.

Utredningen föreslår vidare att frågan om en inordning av beredskapsfrågorna inom energiområdet i verket genom sammanslagning av nya KK och ÖEF utreds. I väntan på resultatet av en sådan utredning förordar utredningen att vissa uppgifter rörande prognos- och bränslestatistikfrågor överförs till det nya verket.

Det femte huvudområdet avser tillämpningen av näringsrättsliga regleringar. Här avses den verksamhet med anknytning till skiftande näringsrättsliga regleringar som har motsvarighet inom nuvarande KK:s allmänna byrå och industribyrå.

Vid sidan av dessa fem huvudområden behandlas även den organisatoriska inplaceringen av de statliga uppgifterna på mineralområdet. Enligt utredningens mening kan förvaltningen av statens gruvegendom vid KK och prospekteringsverksamheten vid SGU föras över till ett statligt bolag. På sikt tänker sig utredningen att myndighetsuppgifterna — som f. n. ligger på KK — överförs till ett omorganiserat SGU, medan bergsstaten avvecklas och dess uppgifter med anknytning till arbetarskyddet förs över till ett omorganiserat arbetarskyddsverk.

Remissinstanserna delar överlag utredningens uppfattning att ett nytt verk bör skapas med övergripande uppgifter inom det näringspolitiska området. Vissa remissinstanser framför dock tvivel på det lämpliga i eller nyttan av att samordna handelspolitiska och industripolitiska ut-

redningar i en organisation. Den föreslagna överföringen av viss utredningsverksamheten från SPK till det nya verket möts av invändningar från flertalet av de närmast berörda myndigheterna och organisationerna. Remissopinionen är splittrad i fråga om förslaget att koncentrera det finansiella företagsstödet till nya KK. Flera remissinstanser med anknytning till arbetsmarknadsfrågor ställer sig positiva till samordningen av detta stöd, men riktar invändningar mot att föra över lokaliseringssöd m. m. från AMS till det nya verket. De hänvisar till det samband som råder mellan lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken. Förslaget att det nya verket får ett överordnat ansvar för utbudet av industriservice och att företagareföreningarna blir regional basorganisation för nya KK får stöd hos merparten av de instanser som uttalat sig. Där emot avstyrker flera remissinstanser att en ny utredning tillsätts för att bedöma företagareföreningarnas ställning. Beträffande förslaget att det nya verket skall bli central myndighet för energiförsörjningsfrågor har remissinstanserna delade meningar. Invändningarna riktar sig främst mot förslaget att frågan om vilka uppgifter som bör åligga den centrala myndigheten skall utredas ytterligare.

Vad slutligen gäller de statliga uppgifterna på mineralområdet framhåller flera remissinstanser att förvaltningen av kronoandelarna inte bör föras till den statliga företagsgruppen, liksom att endast kommersiellt motiverad prospektering bör föras över till ett statligt bolag. De närmast berörda remissinstanserna tar avstånd från förslaget att i framtiden föra över de statliga myndighetsuppgifterna på mineralområdet till ett omorganiserat SGU med motiveringen att dessa uppgifter hör hemma hos nya KK.

Vid ställningstagandet till KK-utredningens organisationsförslag har jag samrått med cheferna för handels- och inrikesdepartementen. Jag finner att övervägande såväl principiella som praktiska skäl talar för en organisation inom vilken de exekutiva och utredande resurserna på det industripolitiska området avgränsas från motsvarande resurser på det handelspolitiska området. Detta innebär att de funktioner som avser handelspolitik samt utrikes- och inrikeshandel kvarstår i KK under handelsdepartementet. Förslag till ändrad organisation av detta verk har anmälts av chefen för handelsdepartementet tidigare denna dag (prop. 1973: 64).

För de industripolitiska uppgifterna förordar jag att ett nytt verk inrättas den 1 juli 1973. Det nya verket — som lämpligen bör benämnas statens industriverk — skall vara central myndighet för industri-, energi- och mineralpolitiska frågor. Till verket bör också hänföras de regionalpolitiska frågor som f. n. handläggs av KK:s industribyrå.

En omständighet som bidrar till att jag i motsats till KK-utredningen förordar att de handels- och industripolitiska frågorna handläggs i två skilda verksorganisationer är att man på så sätt begränsar de admini-

strativa olägenheter som kan följa när ett verk har att handlägga ärenden som faller inom flera departements verksamhetsområden. Vidare blir enligt min åsikt det behov av renodling av verksfunktionerna på det näringspolitiska området, som utredningen konstaterat, bättre tillgodosett genom att ett industriverk inrättas och övertar uppgifter från KK.

Utredningens förslag om en sammanhållen organisation motiveras bl. a. med de samordningsvinster som skulle stå att vinna genom koncentration av utredningsresurserna för handelspolitik och industripolitik inom ett verk. Flera remissinstanser har en annan uppfattning än utredningen på denna punkt. Min bedömning är att det föreligger så betydande skillnader mellan de handelspolitiska och industripolitiska utredningarna i fråga om inriktning och syften att samordningsvinsterna skulle bli begränsade. De fördelar som skulle kunna uppnås med en koncentration av dessa olika utredningsverksamheter till en organisation anser jag inte är tillräckliga för att väga upp nackdelarna. Vid mitt ställningstagande har jag även beaktat att de fördelar som står att vinna i fråga om samordning bör kunna uppnås genom ett kontinuerligt och omfattande informationsutbyte och samarbete mellan de handelspolitiska och industripolitiska utredningsverksamheterna vid de två verken. Det blir en viktig uppgift för industriverket och KK att vidta nödvändiga åtgärder för att ett sådant informationsutbyte och samarbete skall komma till stånd.

Med denna organisatoriska lösning blir det inte aktuellt att genomföra vissa av KK-utredningens delförslag som utgår från utredningens stora principlösning.

KK-utredningen föreslår att utredningsverksamheten vid nya KK även skulle innefatta de konkurrensövervakande funktioner som nu handhas av SPK. Detta förslag är inte längre aktuellt med hänsyn till statsmakternas beslut om riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m. (prop. 1972: 33, NU 1972: 40, rskr 1972:225). Detta beslut innebär att SPK:s nuvarande organisation i stort bibehålls. Behovet av samordning mellan SPK:s utredningsverksamhet och motsvarande verksamhet inom industriverket bör dock beaktas. Det ankommer på resp. verksledning att finna lämpliga former för informationsutbytet mellan verken.

Jag går så över till KK-utredningens förslag om att lokaliserings-, sysselsättnings- och utbildningsstöd liksom investeringsfondernas användning i lokaliseringspolitiska sammanhang skulle föras över från AMS till nya KK. De främsta motiven för en sådan överföring är enligt utredningen, att man härigenom kan samordna de olika formerna av statligt, företagsinriktat finansiellt stöd inom ramen för en organisation. Samtidigt kan arbetsmarknadsmyndigheterna ges en mer renodlad roll och en mera enhetlig planeringsram.

Remissopinionen är splittrad på denna punkt. Till dem som är posi-

tiva till en överflyttning hör bl. a. KK, RRV, TCO, SHIO. RRV framhåller dock att de negativa effekterna av en överföring inte till fullo be-lysts. AMS betonar att arbetsmarknadspolitiken kräver en mycket diffe-rentierad uppsättning medel och att det därför har varit en obestridlig för- del att denna rikt varierade åtgärdsarsenal administreras inom ett enda organ som har ansvaret för sysselsättningsfrågorna.

Jag anser, i likhet med flertalet remissinstanser, att vinster skulle kunna uppnås från administrativ och informationsmässig synpunkt ge- nom att samordna det finansiella företagsstödet. Vad avser lokalise- ringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken föreligger emellertid uppen- barligen också samordningsbehov i synnerhet när det gäller den praktis- ka avvägningen mellan olika konkreta åtgärder. Till detta kommer att den regionala utvecklingsplaneringen fortfarande befinner sig i ett upp- byggnadsskede. Starka skäl talar sålunda också för att nuvarande ord- ning behålls. Jag har efter samråd med chefen för inrikesdepartementet kommit till uppfattningen att någon ändring av nuvarande myndighets- organisation vad gäller lokaliseringpolitiken inte bör komma till stånd. En konsekvens härav blir att utredningens förslag om nya KK som cen- tralt uppföljnings- och förhandlingsorgan för det finansiella företagsstö- det förlorar sin aktualitet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att en expertgrupp har inrättats inom inrikesdepartementet med uppgift att som försöksverksamhet samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd och arbeta fram förslag till åtgärder också i enskilda uppföljningsärenden. Förslag i frå- ga om uppföljnings- och bevakningsverksamhetens utformning på det regionala planet har tidigare denna dag anmälts av chefen för inrikes- departementet.

Efter tillkomsten av Sveriges exportråd och genom att ansvaret för de handelspolitiska och industripolitiska frågorna kommer att ligga på KK resp. industriverket är likaså utredningens förslag beträffande det nya verkets ansvar för att samordna de statliga exportstimulerande åtgärderna inte längre aktuella.

Slutligen vill jag ta upp utredningens förslag att nya utredningar skall tillsättas för att granska förutsättningarna för en eventuell integra- tion mellan ÖEF och det nya verket, inplaceringen av den säkerhets- inriktade verksamheten samt uppbyggnaden av den regionala organisa- tionen på näringspolitikens område. Även dessa förslag har kommit i ett annat läge i och med att principlösningen har blivit en annan än den som KK-utredningen skisserade.

Ett omfattande samarbete mellan ÖEF och industriverket är självfal- let nödvändigt. Sådant samarbete bör dock kunna utformas gemensamt av de bägge verksamheterna utan att en särskild utredning behöver tillsättas. Vissa prognos- och statistikfrågor rörande bränslen, som ti-

digare legat på ÖEF och som nu energiprognosutredningen svarar för, bör föras till industriverket.

När det gäller säkerhetsärenden avseende explosiva och brandfarliga varor, samt materiel och installationer på det elektriska området, ansluter jag mig till KK-utredningens förslag att dessa tills vidare överförs till det nya verket i avvaktan på ställningstagande i fråga om säkerhetsverksamheten på arbetarskyddets område.

Vad beträffar uppbyggnaden av den regionala organisationen på det näringspolitiska området tar jag i det följande upp riktlinjerna för SIFU:s framtida verksamhet. Jag kommer härvid att föreslå att verksamheten regionaliseras. Jag kommer i det följande vidare att förorda en ökad satsning på den företagsservice som länens företagareföreningar förmedlar.

Sammanfattningsvis instämmer jag i stort med KK-utredningens bedömning rörande behovet av en fastare organisatorisk ram för de utredande och verkställande funktionerna inom de centrala industripolitiska verksamhetsfälten. Om industriverket, som jag här har förordat kommer till stånd, blir det möjligt att dels bättre samordna pågående verksamheter, främst den utrednings- och prognosverksamhet som f. n. finns spridd på ett antal organ, dels att effektivisera denna utredningsverksamhet. Vidare får man en ökad integration mellan å ena sidan den utredande verksamheten och å den andra den verkställande verksamheten på det industripolitiska området. På så sätt bör verket kunna få en överblick över de strukturella utvecklingstendenserna inom industrin, verkställandet av de åtgärder som statsmakterna beslutar och effektiviteten hos dessa åtgärder när det gäller att påverka utvecklingen i önskad riktning.

Industriverket bör i första hand ha följande uppgifter:

- industripolitisk utredningsverksamhet,
- vissa uppgifter i samband med det statliga finansiella företagsstödet, vilka f. n. åligger KK,
- statliga insatser för företagsservice, främst till de mindre och medelstora företagen,
- det säkerhetsinriktade arbete som nu utförs av KK,
- centrala myndighetsuppgifter på energipolitikens område,
- centrala myndighetsuppgifter i fråga om den statliga mineralpolitiken.

Verket bör organiseras med fem enheter, nämligen en planerings- och utredningsenhet, en industrienhet, en energienhet, en mineralenhet och en administrativ enhet.

Verket bör byggas upp av dels nuvarande resurser vid KK:s industri-, bergs- och elbyråer, dels nya resurser, främst på utrednings- och företagsserviceområdena. Uppbyggnaden bör ske successivt.

SIFU bör som närmare redovisas i det följande integreras i verket budgetåret 1974/75.

För fullgörande av vissa särskilda uppgifter kommer jag vidare att förorda att vissa självständiga organ inrättas med kanslimässig anknytning till industriverket. För ökat stöd till riskbetonade utvecklingsinvesteringar förordas således i det följande att en särskild fond — statens utvecklingsfond — inrättas. För förvaltningen av statens gruvegendom förordar jag att en fristående nämnd, nämnden för statens gruvegendom, inrättas.

I samband med min behandling av verkets mineralenhet kommer jag att ta upp även vissa andra organisationsfrågor mot bakgrund av de förslag som aktualiserats av geologi- och KK-utredningarna. Vidare tar jag upp frågan om SGU:s framtida funktioner. Mina förslag innebär för SGU:s del att verket kommer att svara för allmän geologisk kartering, geologisk information och dokumentation samt uppdragsverksamhet beträffande bl. a. prospektering. Den ändring jag förordar innebär främst att verket efter en övergångsperiod inte avses bedriva prospektering med egna anslag, utan på uppdrag av berörda myndigheter och företag.

Jag övergår nu till att behandla frågan om industriverkets arbetsuppgifter och organisatoriska struktur.

8.4 Statens industriverk m. m.

8.4.1 Utrednings- och planeringsverksamhet

Ett väsentligt motiv för inrättandet av ett nytt industripolitiskt verk är behovet av att samordna och förstärka de utredande och planerande funktionerna inom industridepartementets verksamhetsområde. En planerings- och utredningsverksamhet som är förankrad i ett verk medger en högre grad av kontinuitet i bevakningen av olika branscher eller branschövergripande frågor än vad som nu är möjlig.

Mot denna bakgrund bör en utrednings- och planeringsenhet inrättas vid det nya verket. Det ankommer på Kungl. Maj:t att, liksom beträffande övriga enheter, närmare bestämma vilka arbetsuppgifter enheten bör ha. För överblickens skull kommer jag dock i det följande att relativt utförligt redovisa vilka uppgifter som bör åvila denna enhet.

Den industripolitiska prognos- och utredningsverksamhet som föreslås få sin förankring i verket kan delas upp i tre underområden — branschriktade utredningar, långsiktiga prognoser och allmänna industripolitiska frågor.

Branschriktade utredningar är en oundgänglig del av industripolitiken. Det föreligger behov av att utvidga denna verksamhet och ge den bättre organisatoriska förutsättningar. Helt naturligt har under industridepartementets första år företräde getts åt utredningar av särskilt

brådsakande art och undersökningar som mer översiktligt belyst olika branscher. Efter hand har dock departementets utredningsverksamhet också kunna breddas och ges en mer framåtsyftande inriktning. Som exempel kan nämnas de utredningar som f. n. arbetar med vissa mer tekniskt avancerade branscher såsom dataindustrin och den petrokemiska industrin. En viktig uppgift för industriverket blir att fortlöpande svara för branschbedömningar som underlag för den statliga långsiktiga samhällsplaneringen bl. a. inom ramen för den fysiska riksplaneringen.

Bland de branscher som i framtiden kommer att kräva speciell uppmärksamhet vill jag nämna stålindustrin där verket kommer att spela en central roll såväl i den kontinuerliga bevakningen som i fråga om särskilda utredningar rörande branschens framtida struktur och lokalisering. Arbetet med dessa frågor kommer, bl. a. mot bakgrund av Sveriges avtal med CECA, att ställa krav på en omfattande information om stålindustrins förhållanden såväl i Sverige som utomlands. Verkets arbete på stålområdet förbereds f. n. av en utredning som tillsattes hösten 1972. Utredningen har bl. a. till uppgift att framlägga förslag om hur informationen till verket rörande stålindustrins utveckling i olika avseenden bör utformas och inhämtas samt att bedöma på vilka områden undersökningar av olika slag är önskvärda.

Industriverket bör självt kunna ta initiativ till och genomföra utredningsverksamhet på branschområdet. Härutöver kommer den utredningsverksamhet som kan initieras antingen direkt genom att Kungl. Maj:t lämnar uppdrag till verket eller indirekt genom att offentliga utredningar anlitar verkets utredningsresurser. I det senare fallet bör i första hand en anknytning eftersträvas till den långsiktiga verksamhet som kommer att bedrivas vid verket. Kommittéernas effektivitet bör kunna ökas genom att verket tillhandahåller sekretariatsresurser, genomför av utredningarna önskade delundersökningar och tillhandahåller tjänster av olika slag. Sambandet mellan verket och utredningarna får säkras genom att verket som regel är representerat i utredningarna på expert- eller sekreterarplanen. För redan i gång varande utredningar bör etablering av ett dylikt samband övervägas från fall till fall. Utredningsverksamhet som syftar till att mer kontinuerligt följa utvecklingen inom ett område och samordna utrednings- och andra aktiviteter inom det berörda fältet bör i princip åvila verket.

Hittillsvarande erfarenheter inom industridepartementet visar att behoven av utredningsinsatser inom ett givet branschområde kan komma att uppvisa tämligen stora variationer över tiden. Av detta skäl är det angeläget att organisationen inom planerings- och utredningsenheten inte låses fast utan att ett stort mått av flexibilitet bibehålls när det gäller att utnyttja personalen för uppgifter inom olika branschområden. Detta måste gälla också i fråga om verkets relationer med olika

avnämare och intressentgrupper. Jag finner det väsentligt att verket i de fall det initierar egna utredningsprojekt genomgående eftersträvar att berörda intressenter på lämpligt sätt bereds möjlighet till insyn och medverkan.

De uppgifter som tillhör området *långsiktiga prognoser* omfattar bl. a. vidareutveckling av underlagsmaterialet till långtidsutredningens industriavsnitt. Det är angeläget att studierna av industrins medel- och långsiktiga utveckling dels bedrivs i former som lätt kan anpassas till varierande behov, dels ges en mera kontinuerlig prägel än f. n. Ett steg i denna riktning har tagits i och med att det inom industridepartementet har inletts en systematisk undersökning av den svenska industrins struktur. De aspekter som särskilt studeras inom ramen för denna industristrukturutredning rör sysselsättnings- produktions- och produktivitetsutveckling samt industrins finansiella och regionala struktur. För bedömning av den framtida industriella utvecklingen är en beskrivning och analys av vad som sker under ett strukturomvandlingsförlopp nödvändiga. Det är vidare angeläget att drivkrafterna bakom den strukturella omvandlingen liksom konsekvenserna för den framtida utvecklingen inom olika delar av industrin kartläggs och analyseras. I samband härmed är det väsentligt att ett nära samarbete etableras med utredningsverksamheten inom KK.

I samband med att den långsiktiga prognosverksamheten vidareutvecklas kommer regionala aspekter att få ökad betydelse. Ett mycket nära samarbete med ERU vid inrikesdepartementet blir därför nödvändigt.

I det betänkande (SOU 1972: 59) Att välja framtid, som avgetts av arbetsgruppen för framtidsforskning framhåller arbetsgruppen i sina sammanfattande synpunkter rörande fortsatta framtidsstudier att vad gäller planeringsunderlag olika sektoriella organ måste ha primärt ansvar för planering inom sina områden.

När det gäller prognosverksamhet på det industriella området utförs f. n. inom STU arbete med att söka förutse nya tekniska landvinningar och behovet av ny teknik. Denna uppgift är en integrerad del av STU:s kompetensområde, och bör så förbli även för framtiden. Medan STU svarar för de tekniska bedömningarna bör industriverket kunna vara den primärt ansvariga instansen när det gäller att sätta in de förutsedda tekniska förändringarna i ett industriellt och ekonomiskt framtidsperspektiv i stort. Verket bör ha särskilda förutsättningar att svara för sådana bedömningar i och med att det kommer att svara för den löpande bevakningen av industristrukturens utveckling.

Med *allmänna industripolitiska* frågor avses här frågor av branschövergripande karaktär. Med nödvändighet är det svårt att närmare avgränsa hithörande frågor på grund av deras mångfald, men jag vill peka på vissa frågor.

Ett område där betydande utredningsverksamhet kommer att bli nödvändig är den fysiska riksplaneringen. Chefen för civildepartementet har i prop. 1972: 111 som sedermera antagits av riksdagen (InU 1972: 28, CU 1972: 35, rskr 1972: 347, 348) bl. a. dragit upp vissa riktlinjer för hushållningen med mark och vatten i riket och redovisat formerna för en fortlöpande fysisk riksplanering. Jag vill framhålla betydelsen av att industriverket blir en väl integrerad länk i den kedja av organ som skall svara för vidareutvecklingen och genomförandet av den fortlöpande fysiska riksplaneringen. Verket kan bedömas bli en av de centrala remissinstanserna vid den handläggning hos Kungl. Maj:t av lokaliseringsärenden enligt 136 a § byggnadslagen, som riksdagen beslutat om på grundval av den tidigare nämnda prop. 1972: 111.

I samband med vissa av de branschutredningar som utförts inom industridepartementets område har studier inletts med syfte att belysa arbetsmiljön inom den aktuella branschen. Departementet bevakar även miljövarsfrågor från industripolitisk synpunkt. Industriverket bör inom ramen för den allmänna industripolitiska utredningsverksamheten följa frågor rörande arbetsmiljö och yttre miljö från industripolitisk synpunkt.

Jag vill i detta sammanhang ta upp även KK-utredningens förslag att det nya verket skall överta de funktioner som f. n. fullgörs av delegationen för de mindre och medelstora företagen. Delegationen har till uppgift att verka för en samordning av de utredningar som huvudsakligen berör de mindre och medelstora företagen och bedöma behovet av och föreslå utredningar samt vidare att lämna synpunkter och avge förslag i frågor rörande dessa företagsgrupper. I likhet med flertalet remissinstanser biträder jag KK-utredningens förslag att delegationens verksamhet ges en mera permanent karaktär genom att den överförs till industriverket. Ansvar för utredningsverksamheten rörande mindre och medelstora företag bör alltså åvila industriverket. Vidare anser jag, i likhet med KK-utredningen, att verket för fullgörande av sina uppgifter på detta område bör ha ett särskilt rådgivande organ knutet till sig. För att ersätta delegationen bör således ett råd för mindre och medelstora företag knytas till verket. Verket får på så sätt möjlighet att fortlöpande höra ett organ i vilket de närmast berörda avnämmarkategorierna är representerade. En konsekvens av mitt förslag blir att de funktioner som åvilar den nuvarande delegationens sekretariat förs över till industriverkets planerings- och utredningsenhet. Genom den lösning jag förordar bör en effektiv samordning kunna uppnås mellan industriverkets övriga utredningsverksamheter och de utredningar som är speciellt inriktade på den mindre industrin. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om inrättande och sammansättning av samt fastställa riktlinjer för rådet för mindre och medelstora företag.

Som jag tidigare angivit bör ett område för planerings- och utred-

ningsenhetens arbete vara långsiktiga prognoser. Jag anser det lämpligt att till denna verksamhet knyta ett expertråd som skall biträda verket främst i planerings- och metodutvecklingsfrågor. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att närmare ange rådets uppgifter och besluta om dess sammansättning.

8.4.2 Industripolitiska stöd- och utvecklingsinsatser

8.4.2.1 Inledning

De industripolitiska stöd- och utvecklingsinsatser som behandlas i det följande och som enligt min uppfattning bör få sin förankring i industriverkets industrienhet kan indelas i fyra områden, nämligen företagsservice, finansiellt företagsstöd, branschprogram och stöd till industriellt utvecklingsarbete.

Den samhällsstödda företagsservicen, som omfattar främst information, rådgivning, utbildning och tekniska tjänster, förmedlas eller bjuds ut från flera olika organ. Jag kommer att ta upp frågan om en samordning av de statliga serviceinsatserna såväl beträffande verksamhetsinriktning som vägar att nå kontakt med företagen. Vidare kommer jag att i det sammanhanget speciellt behandla de verksamheter inom företagsserviceområdet som nu är knutna till SIFU och företagareföreningarna.

I avsnittet om finansiellt företagsstöd kommer jag att beröra de icke-branschbundna finansiella stödformer som f. n. administreras av KK. Dessa utgörs främst av de statliga lånegarantierna samt lån ur statens hantverks- och industrilånefond.

Under branschprogram kommer jag att ta upp de speciella arrangemang i form av serviceinsatser och kreditstöd som f. n. finns för vissa branscher.

Under stöd till industriellt utvecklingsarbete kommer jag slutligen att ta upp behovet av att komplettera de nuvarande finansieringsmöjligheterna för utvecklingsinvesteringar och därvid föreslå inrättandet av en ny fond, *statens utvecklingsfond*.

8.4.2.2 Företagsservice—företagareföreningarna, SIFU m. m.

Under senare år har en rad åtgärder vidtagits från samhällets sida för att förbättra företagens verksamhetsbetingelser. Därvid har insatser med inriktning på förbättrad företagsservice spelat en betydelsefull roll.

Med företagsservice avses i detta sammanhang främst

Den övervägande delen av utbudet av företagsservice i Sverige kommer från privata företag eller intresseorganisationer. Där ett sådant utbud existerar och fungerar väl är behovet av ett statligt engagemang begränsat. Statliga insatser är däremot angelägna inom områden där service saknas eller är bristfälligt utvecklad.

- *information* till företagen i olika frågor t. ex. om former för finansiering, beskattningsregler, regler för handel på olika utlandsmarknader eller olika standardiserings-, patent-, provnings-, säkerhets- och miljövårdskrav,
- *utbildning* (fortbildning) i tekniska, ekonomiska och administrativa frågor inkl. marknadsföringsfrågor,
- *rådgivning* (konsulttjänster) i tekniska, ekonomiska och administrativa frågor inkl. marknadsföringsfrågor,
- *tekniska tjänster* beträffande produktutveckling, prototyp-tillverkning och provning.

Behovet av företagsservice varierar givetvis mellan företag i olika branscher, regioner och storleksklasser. Inte minst för de mindre och medelstora företagen torde behovet av företagsservice vara påtagligt. Ett företag inom denna grupp kan inte i samma utsträckning som ett större företag förfoga över kunskande och utrustning med tillräcklig kvalifikationsnivå på alla för företaget väsentliga områden. Genom att köpa tjänster utifrån kan även sådana företag med begränsade resurser tillgodose starkt specialiserade behov. P. g. a. sin obundenhet till dessa specialiserade resurser får företagen dessutom en betydande flexibilitet eftersom de kan utnyttja de tjänster som är mest lämpliga och välja en tidpunkt för utnyttjandet som är fördelaktig.

Behovet av företagsservice torde ha ökat i takt med den industriella utvecklingen genom att den miljö företagen verkar i successivt blivit alltmer komplicerad. De tekniska kraven på såväl produkter som produktionsteknik växer. Marknadsföringen blir mer komplicerad i takt med en ökad internationell handel och genom de regler och bestämmelser som måste iakttas. Produktionsekonomiskt ställs allt större krav på företagen om de skall kunna nå ett konkurrenskraftigt kostnadsläge. Till detta kommer ett flertal standardiserings-, patent-, forsknings-, säkerhets- och miljövårdskrav.

Detta ökade beroende av företagsservice gör det betydelsefullt att tjänster finns att tillgå och att dessa är anpassade efter näringslivets behov. Det framstår därför som en viktig uppgift för industripolitiken att medverka till att en lämpligt urformad företagsservice finns tillgänglig.

Den övervägande delen av utbudet av företagsservice i Sverige kommer från privata företag eller intressorganisationer. Där ett sådant utbud existerar och fungerar väl är behovet av ett statligt engagemang begränsat. Statliga insatser är däremot angelägna inom områden där service saknas eller är bristfälligt utvecklad.

Det statliga och statsunderstödda utbudet av företagsservice kanaliseras främst genom SIFU, Sveriges exportråd, SP, företagareföreningarna samt STU.

SIFU har till uppgift att genom kurser, informations- och rådgiv-

ningsverksamhet främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till de mindre och medelstora industri-företagen samt hantverket. Institutet administrerar vidare de utbildningsåtgärder som ingår i programmen för stöd åt TEKO-industrierna, den manuella glasindustrin samt delar av den träarbetande industrin.

Sveriges exportråd, som inrättats i samverkan mellan staten och näringslivet, skall som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. Handelssekreterarnas uppgift är att öka den svenska exporten.

SP är central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll. Anstalten utför provningar och undersökningar av material och konstruktioner på uppdrag av myndigheter och enskilda.

I varje län finns en företagareförening, som är en fristående ekonomisk förening. Medlemmar är företag, kommuner och landsting samt enskilda personer. Staten och landstingen stöder verksamheten ekonomiskt. Föreningarnas arbetsuppgifter består av rådgivande verksamhet, kreditstöd, utredande verksamhet i lokaliseringsärenden m. m. Den allmänna rådgivningen är avgiftsfri medan konsultverksamheten är avgiftsbelagd.

STU slutligen har till huvuduppgift att stödja teknisk forskning och industriellt inriktat utvecklingsarbete. Uppmärksamhet skall ägnas möjligheterna att stödja projekt av betydelse för den mindre och medelstora industrin. En med stödet till forsknings- och utvecklingsprojekt sammanhängande uppgift är att förmedla resultat av sådana projekt till exploatering.

Alla dessa organ har en speciell huvudinriktning. En samordning av de olika organens serviceinsatser är emellertid angelägen både när det gäller verksamhetens inriktning och vägarna till kontakt med företagen.

Jag kommer i det följande att närmare utveckla hur en sådan samordning av statens insatser i fråga om företagsservice både på central och regional nivå bör komma till stånd. Jag kommer därvid att förordna att industriverket ges ett ansvar på central myndighetsnivå för samordning och planering av dessa insatser. Vad gäller den regionala nivån framstår det som viktigt att samordna lokalt knutna serviceinsatser och att få en huvudkanal för informationen till företagen om tillgängligt utbud av företagsservice. Jag föreslår att företagareföreningarna ges denna informations- och kontaktsförmedlande roll. Av detta skäl bör en förstärkning av resurserna till företagareföreningarnas informations- och rådgivningsverksamhet komma till stånd. Jag kommer också att behandla vissa organisatoriska förändringar i SIFU:s nuvarande verksamhet som bl. a. syftar till att förbättra möjligheterna att nå ut till de mindre och medelstora företagen och som underlättar samordningen med övriga företagsserviceinsatser.

Jag tar först upp frågan om den *centrala samordningen* av de statliga serviceinsatserna. KK-utredningens förslag på denna punkt innebär att det av utredningen föreslagna nya verket tilldelas ett sammanhållande ansvar på myndighetsnivå för statens insatser när det gäller företags-service. Detta ansvar omfattar analys av behovet av statliga åtaganden på området samt medverkan i planering av statliga insatser. Vidare ingår fördelning av de medel som ställs till förfogande för att genomföra beslutade program. Verkets ansvar för företagsservicen bör enligt utredningen även omfatta medverkan vid uppföljning och utvärdering av resultaten av statligt finansierade insatser.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till utredningens förslag.

Även jag finner det lämpligt att industriverket i stort tilldelas de uppgifter rörande företagsservice som utredningen föreslår. Verket bör således enligt min uppfattning ges ett ansvar för samordning och övergripande planering av statens insatser på företagsserviceområdet med inriktning främst på de mindre och medelstora företagen. Detta innebär att verket skall ha överblick över serviceområdet och kontinuerligt följa utvecklingen. Verket bör härigenom få goda förutsättningar att utarbeta förslag beträffande omfattning och inriktning av samhällsreliga insatser rörande företagsservice. Till verket bör överföras de tillsynsfunktioner för företagareföreningarna som i dag åvilar KK. Verket blir även enligt min uppfattning den naturliga instansen när det gäller att utföra utvärderingar av genomförda program.

Som jag framhållit i det föregående finns en rad samhällsstödda organ som i olika avseenden lämnar näringslivet service. Industriverket bör ta initiativ till och verka för att insatserna genom företagareföreningarna, STU och SP med inriktning på företagsservice på lämpligt sätt samordnas och utvecklas. När det gäller företagsservice inom exportområdet förutsätts Sveriges exportråd i sin regionala verksamhet samverka med företagareföreningarna. Beträffande SIFU kommer jag i det följande att återkomma med vissa konkreta förslag.

Jag övergår nu till att behandla frågan om företagsservicens *organisation på regional och lokal nivå*. Denna fråga har under de senaste åren varit föremål för överväganden inom bl. a. KK-utredningen och delegationen för de mindre och medelstora företagen.

KK-utredningen anför att det nya verket kommer att ha behov av en regional basorganisation för olika företagsstödande insatser och föreslår att företagareföreningarna används för detta ändamål. Eftersom förslaget innebär en starkare anknytning av föreningarna till den statliga organisationen förordar KK att en ny utredning tillsätts med uppgift att se över företagareföreningarnas ställning.

Förslaget att göra företagareföreningarna till regionala basorgan för det nya verket får ett positivt mottagande av flertalet remissinstanser. Delegationen för de mindre och medelstora företagen anser det ange-

läget att redan etablerade regionala resurser utnyttjas och pekar främst på företagareföreningarna. KK betonar vikten av samordning mellan olika stödåtgärder för företagen och anser att företagareföreningarna, med sin nära kontakt med de mindre och medelstora företagen, har en viktig och värdefull funktion att fylla på regionalplanet. Kollegiet förordar en kraftig utbyggnad av föreningarnas resurser. LO för sin del menar att de organisatoriska förutsättningarna för att nå ut med service till företagen bör förbättras. Frågan om en regional basorganisation bör dock bedömas utifrån behovet av en regional organisation för hela näringspolitiken. Liknande synpunkter företräder metallmanufakturutredningen.

Till KK-utredningens förslag om en ny utredning rörande företagareföreningarna ställer sig flera remissinstanser skeptiska. LO, Svenska landstingsförbundet och metallmanufakturutredningen är dock positiva till en ny utredning.

Även delegationen för de mindre och medelstora företagen behandlar i ett betänkande behovet av regionalt eller lokalt baserade serviceinsatser. Enligt delegationens uppfattning är det framför allt de mindre företagen som har det största behovet av att på regional och lokal basis kunna erhålla olika typer av externa tjänster.

Delegationen konstaterar emellertid att de mindre företagens serviceutnyttjande hämmas av en rad faktorer, t. ex. bristande information hos företagsledningen och långa geografiska avstånd till serviceleverantörer. Ett ökat serviceutnyttjande bland de mindre och medelstora företagen skulle enligt delegationens uppfattning vara till gagn för näringslivets utveckling, vilket borde motivera insatser från samhällets sida. Ett ökat samhälleligt serviceutbud bör för att få verklig effekt enligt delegationen baseras på en fältorganisation som kan verka i nära kontakt med företagen. Delegationen anser att företagareföreningarna utgör den lämpligaste basen för en sådan organisation. Delegationen är emellertid medveten om att det föreligger betydande skillnader såväl kvalitetsmässigt som resursmässigt mellan föreningarna i de olika länen. Åtgärder måste därför enligt delegationen vidtas inom resp. förening för att effektivisera såväl styrelsearbetet som arbetet inom kanslierna.

Enligt delegationen bör företagareföreningarnas resurser förstärkas och resurstillskottet i första hand inriktas på att förbättra föreningarnas möjligheter att erbjuda informations- och kontakttjänster samt i ökad utsträckning bedriva uppsökande verksamhet med inriktning främst på allmänna företagsanalyser.

Delegationen förordar att förstärkningen av företagareföreningarnas resurser sker successivt och föreslår att 5 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74.

Delegationen föreslår också att 300 000 kr. anvisas för budgetåret

1973/74 för att vidareutveckla företagareföreningarnas arbetsmetoder m. m. Vidare föreslås en begränsad försöksverksamhet inom ett eller ett par län med statliga bidrag till vissa konsult- och rådgivningsinsatser. För budgetåret 1973/74 föreslår delegationen att 800 000 kr. anvisas för detta ändamål.

Avslutningsvis behandlar delegationen behovet av service på regional nivå och konstaterar att länen i vissa fall kan vara för små för att erbjuda tillräckligt stort underlag för mer specialiserade serviceinsatser. Samtidigt finns ett behov hos de centrala statliga organen — SIFU, STU, SP och Sveriges exportråd — att ha regionala replipunkter. Delegationen föreslår att denna fråga löses genom att de centrala organen i ökad utsträckning försöker regionalisera sin verksamhet.

Samtliga remissinstanser utom Svenska företagares riksförbund anser att delegationens principiella utgångspunkter i stort är riktiga. Även delegationens konkreta förslag godtas i stort av flertalet remissinstanser.

LO anser det således nödvändigt att snabbt få till stånd en utbyggd och effektiviserad företagsservice och tillstyrker att företagareföreningarna tillförs de ökade resurser och uppgifter som delegationen föreslår.

SAF och Industriförbundet menar att principiella skäl talar mot en väsentlig utvidgning av företagareföreningarnas rådgivningsinsatser, såvida inte en klar gränsdragning sker i förhållande till föreningarnas kreditgivning. Organisationerna motsätter sig emellertid inte delegationens förslag på denna punkt.

Familjeföretagens förening, Svensk industriförening och Svenska företagares riksförbund ställer sig negativa till delegationens förslag om försöksverksamhet med statliga bidrag vid konsultutnyttjande med hänvisning främst till principiella betänkligheter mot subventionerad rådgivning. SAF och Industriförbundet anför motsvarande betänkligheter även om organisationerna tillstyrker den av delegationen föreslagna försöksverksamheten.

Frågan om en förstärkning av företagsservicen har även aktualiserats i de senaste presenterade länsprogrammen. Länsstyrelserna framhåller genomgående företagareföreningarnas betydelse för den regionala utvecklingen samt för de mindre och medelstora företagens möjligheter att utvecklas. I programmen krävs därför en kraftig resursförstärkning till föreningarna.

Jag delar KK-utredningens och delegationens uppfattning att det finns behov av regionala organ som kan svara för industripolitiska stödsatser. Jag anser företagareföreningarna vara mest lämpade för den uppgiften. Jag delar också den uppfattning som framförs av delegationen och flertalet remissinstanser att en ökad satsning på den regionala företagsservicen bör komma till stånd.

Företagareföreningarna fyller idag viktiga uppgifter inom regionalpolitiken. Föreningarna utnyttjas sålunda som förmedlare av kreditstöd i form av direktlån och lånegarantier. I föreningarnas uppgifter ingår också rådgivning i lokaliseringsfrågor, kreditberedning av lokaliseringsärenden, uppföljning av lokaliseringsärenden samt administration av glesbygdsstödet. Föreningarna bör också i fortsättningen fullgöra dessa regionalpolitiska uppgifter. Vid sidan av de regionalpolitiska uppgifterna fullgör föreningarna också i varierande omfattning uppgifter av allmänt utvecklingsbefrämjande natur, t. ex. allmän informations- och kontaktförmedlande verksamhet, rådgivning i ekonomiska och tekniska frågor.

Konsulttjänsterna är i stor utsträckning avgiftsfinansierade. I den mån avgiftsbefrielse eller avgiftsreducering förekommer finansieras denna framför allt genom medel från staten eller landstingen. Dessa konsulttjänster är då ofta kopplade till uppföljning av det finansiella stöd som förmedlas via föreningarna. Under 1972 erhöll företagareföreningarna från landstingen ca 8 milj. kr., medan motsvarande statliga bidrag uppgick till 10 milj. kr.

Dessa statliga bidrag utgår från elfte huvudtiteln. Jag kommer i det följande att förorda att 2,5 milj. kr. anvisas under trettonde huvudtiteln till förstärkning av företagareföreningarnas resurser. Jag följer därvid i stort principerna i delegationens förslag. Avsikten är att den allmänt utvecklingsbefrämjande verksamheten skall förstärkas och breddas.

Denna resursförstärkning bör inriktas mot teknisk och ekonomisk rådgivning, kontaktförmedling och informationsverksamhet. Fördelningen av medlen bör baseras på programförslag från företagareföreningarna. Enligt min uppfattning bör fördelningen av de tillgängliga medlen ske så att samtliga föreningar kan få bidrag under förutsättning att de presenterat ett tillfredsställande förslag.

Rådgivningen bör i första hand ta sikte på översiktliga analyser rörande behov av olika kompletterande insatser av mera specialiserad karaktär — utbildningsprogram eller konsulttjänster — som kan förbättra företagets produktionsförmåga. Föreningarna bör i detta sammanhang bedriva en aktiv uppsökande verksamhet.

Som ett led i denna verksamhet bör föreningarna även informera om och förmedla kontakter till olika serviceorgan såsom STU, SP, exportrådet och privata konsultföretag. Företagareföreningarna bör således utgöra en allmän kontaktförmedlare mellan olika serviceorgan och företagen. Som jag nämnt i det föregående, torde en av de bidragande orsakerna till det ringa serviceutnyttjandet bland de mindre och medelstora företagen vara den bristfälliga informationen om existerande serviceutbud. Genom att företagareföreningarnas resurser i detta avseende förstärks torde företagsledarnas möjligheter att vidta lämpliga åtgärder komma att väsentligt förbättras.

På sikt bör den uppsökande verksamheten kunna nå flertalet företag inom resp. län oavsett branschtillhörighet. Det kan dock enligt min uppfattning finnas anledning att ägna särskild uppmärksamhet åt vissa branscher under de första åren av företagareföreningarnas uppsökande verksamhet. Som exempel härpå kan nämnas gjuteriindustrin. Jag kommer senare denna dag dessutom att föreslå Kungl. Maj:t att framlägga proposition om vissa åtgärder för denna industribransch.

En förutsättning för att en uppsökande verksamhet av det slag jag nu behandlat skall bli effektiv, är att föreningarnas personal har en så bred kunskaps- och erfarenhetsbakgrund att de på ett riktigt sätt kan förstå och analysera företagens problem. En bred erfarenhet är också en förutsättning för att deras rekommendationer och förslag skall uppfattas som realistiska av företagsledarna. För att stödja de enskilda föreningarna bör industriverket stimulera utbildning av företagareföreningarnas personal och aktivt verka för att förbättrade analysmetoder utvecklas och används.

Jag fäster stor vikt vid den av delegationen framförda synpunkten att styrelsearbetet men också verksamheterna inom kanslierna vid föreningarna bör effektiviseras och intensifieras. Industriverket bör på skilda sätt kunna stödja dessa strävanden. Jag anser att speciella medel bör anvisas för dessa ändamål.

Med hänsyn till företagareföreningarnas ökade betydelse inom ramen för såväl industri- som regionalpolitiken har i olika sammanhang — bl. a. av KK-utredningen — föreslagits en översyn av föreningarnas status och verksamhetsinriktning. Efter samråd med chefen för inrikesdepartementet är jag dock f. n. inte beredd att föreslå en sådan översyn. Föreningarna bör enligt min uppfattning även i nuvarande form kunna utgöra en lämplig bas för en till industriverket knuten regional organisation.

Alla de organ som erbjuder företagsservice har behov av att informera företagen om sina tjänster. Speciellt om man vill nå de mindre och medelstora företagen krävs en bred kontaktyta. Olika centrala organ som SP, Sveriges exportråd och STU bör kunna repliera på föreningarna. Formerna för sådan samverkan bör i samråd med industriverket anpassas till förutsättningarna i de enskilda fallen.

STU har i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 hemställt om medel för en försöksverksamhet med särskilda tekniska företagskonsulter placerade vid vissa företagareföreningar. Den förstärkning av företagareföreningarnas kontaktförmedlande och analyserande verksamhet som jag förordat, bör enligt min mening göra det möjligt för STU att bättre nå ut med sina tjänster till främst de mindre och medelstora företagen. Enligt min uppfattning föreligger därför f. n. inget behov av att STU inrättar egna vid företagareföreningarna placerade tekniska företagskonsulter.

Jag övergår nu till att behandla *SIFU*. Frågan om *SIFU*:s verksamhet har senast varit föremål för översyn av en arbetsgrupp inom industridepartementet och förslag har redovisats i en departementspromemoria. Jag kommer här att beröra dels arbetsgruppens förslag till en ökad regionalisering av *SIFU*:s utbildningsverksamhet dels förslaget till integration av *SIFU* i industriverket.

I promemorian konstateras att *SIFU*:s nuvarande organisation behöver modifieras. *SIFU* är f. n. organiserat på tre byråer, en allmän byrå, en informations- och utbildningsbyrå samt en teknisk byrå. Huvudkontoret, som ligger i Stockholm, omfattar ca 195 anställda. Övrig personal — ca 35 — är i huvudsak placerad vid kontor i Göteborg, Luleå och Malmö. I den regionalt placerade personalen ingår fem utbildningskonsulenter med uppgift att bl. a. bedriva uppsökande verksamhet bland företagen. Arbetsgruppen anser att *SIFU* har svårigheter att nå ut till de mindre och medelstora företagen med sina fortbildningstjänster. Geografisk närhet till företagen bedöms vara en avgörande faktor både när det gäller information om kursverksamheten och vid själva genomförandet. Vidare är närhet till företagen viktig vid kursplaneringen. Kursernas inriktning bör i görligaste mån svara mot det lokala behovet. Mot denna bakgrund föreslås en ökad regionalisering av *SIFU*:s nuvarande kursverksamhet, vilket innebär att antalet regionalkontor utökas och att viss del av nuvarande centrala resurser, främst kursadministrativ personal, förs över till dessa regionalkontor. Regionalkontoren förutses komma att arbeta i intim samverkan med främst företagareföreningarna inom regionen och föreslås få ökad självständighet och ett budgetmässigt ansvar för sin verksamhet. *SIFU*:s nuvarande regionalt placerade utbildningskonsulenter föreslås bli inordnade i regionalkontoren. Enligt arbetsgruppen skall regionalkontoren inte själva producera kursmaterial utan dessa skall beställas från främst *SIFU*:s nuvarande centrala facksektioner inom den tekniska byrån. Dessa sektioner kommer då att bl. a. fungera som centrala serviceenheter till regionalkontoren. Vidare föreslås att ett rådgivande organ knyts till varje regionalkontor. I dessa organ bör bl. a. företagareföreningarna och avnämarna vara företrädare.

Regionaliseringen föreslås i promemorian bli påbörjad budgetåret 1974/75 eller 1975/76.

Flertalet remissinstanser delar arbetsgruppens principiella uppfattning att det är angeläget att i ökad utsträckning söka regionalisera *SIFU*:s nuvarande verksamhet för att institutet därigenom bättre skall nå ut med sina tjänster. Samtidigt påpekar dock remissinstanserna att de inte är beredda att nu ta slutgiltig ställning till de organisatoriska detaljerna, ansvarsfördelningen m. m. vid en regionalisering utan förordar att frågan blir föremål för ytterligare utredning.

Från flera håll påtalas vikten av en nära samverkan mellan *SIFU*

och företagareföreningarna. Företagareföreningarnas förbund anser att regionaliseringen av SIFU inte bör ske genom att institutet bygger upp egna regionalkontor utan att ifrågavarande resurser för den regionala utbildningsverksamheten i stället bör knytas till företagareföreningarna. RRV, några länsstyrelser, Familjeföretagens förening och Sveriges industriförbund framför i stort motsvarande synpunkter.

Från bl. a. SHIO:s och SIFU:s sida framhålls att det måste finnas direkta sambandslinjer mellan central tjänsteproduktion och regional aktivitet. De centrala och regionala enheterna måste därför hållas samman i en integrerad enhet. SIFU anser vidare att väsentliga effekter i institutets verksamhet inte kan nås genom organisatoriska åtgärder i den ena eller andra formen utan först genom betydligt större anslag.

Jag ansluter mig till den uppfattning, som redovisas i promemorian och som vinner anslutning hos flertalet remissinstanser, att det är angeläget att söka åstadkomma en ytterligare regionalisering av SIFU:s nuvarande verksamhet. Jag vill därför förorda att åtgärder i denna riktning vidtas. I likhet med remissinstanserna är jag dock inte beredd att nu ta slutlig ställning till omfattningen av och de organisatoriska detaljerna vid en regionalisering. Jag avser därför att ta initiativ till att frågan snarast blir föremål för ytterligare överväganden inom ramen för en särskild organisationskommitté. I denna kommitté bör frågor rörande antal regionalkontor, deras omfattning och geografiska placering, kostnader för regionaliseringen, ansvars- och befogenhetsfördelning mellan centrala och regionala aktiviteter m. m. klargöras. Jag kommer att senare ytterligare behandla kommitténs uppgifter.

Jag vill i detta sammanhang även ta upp frågan om SIFU:s anknytning till industriverket.

KK-utredningen föreslår i sitt betänkande att SIFU anknyts till nya KK i den formen att verket får ställning som chefsmyndighet för SIFU. Förslaget innebär att SIFU även i fortsättningen får ställning som särskild myndighet med egen styrelse och ledning och med eget ansvar för de medel som ställs till dess förfogande. SIFU:s anslagsäskanden föreslås dock skola prövas av verket.

Av det drygt tiotal remissinstanser som behandlar förslaget ställer sig bl. a. KK, Industriförbundet och SAF positiva. Negativa till utredningens förslag är bl. a. RRV, SIFU samt SHIO. Dessa understryker i regel att SIFU:s uppgifter bäst fullgörs av en fristående myndighet.

I departementspromemorian om SIFU:s framtida verksamhet konstateras att den planerade uppbyggnaden av ett centralt verk för enbart industripolitiska frågor medför att frågan om SIFU:s relationer till det nya verket kommit i ett något annat läge i förhållande till KK-utredningens förslag. I promemorian framhålls att ett betydande samordningsbehov kommer att föreligga mellan SIFU och industriverket. Enligt arbetsgruppens uppfattning tillgodoses detta behov lämpligen ge-

nom en integration mellan SIFU och verket. Arbetsgruppen presenterar två alternativ för en sådan integration.

Båda alternativen bygger på en uppdelning av SIFU:s nuvarande verksamhet i tre delar nämligen dels en enhet för utbildningsplanering m. m. med central placering inom industriverket, dels en självständig regionalkontorsorganisation och dels en central serviceenhet.

Enheten för utbildningsplanering m. m. skall bereda olika övergripande frågor rörande utbildning, teknisk information m. m. Dessa frågor gäller främst fördelning av budgetmedel till olika program vid den centrala serviceenheten och regionalkontoren, långsiktig planering och utvärdering av verksamheterna samt samordning mellan utbildnings- och andra insatser i branschprogrammen.

De regionala kontorens verksamhet har berörts i det föregående.

Den centrala serviceenheten slutligen skiljer sig enligt promemorian från SIFU:s nuvarande huvudkontor på i huvudsak tre punkter. För det första sammanförs vissa övergripande planeringsfunktioner med motsvarande aktiviteter för hela industripolitikens område. För det andra förs de administrativa uppgifterna — redovisnings-, personalfrågor m. m. — till den administrativa enheten i industriverket. Slutligen överförs resurser till regionalkontorsorganisationen.

Enligt alternativ I sorterar regionalkontoren under enheten för utbildningsplanering som i sin tur ingår i industrienheten. Serviceenheten sorterar direkt under verkschefen i industriverket. Enligt alternativ II hålls samtliga nuvarande SIFU-funktioner samman i en enhet. I övrigt överensstämmer de båda alternativen.

Inflytandet på verksamheterna från SIFU:s nuvarande intressegruppers sida skall enligt förslaget bl. a. kanaliseras genom styrelsen i industriverket. Vidare skall till serviceenheten knytas en rådgivande nämnd och som tidigare nämnts till regionalkontoren särskilda regionala rådgivande organ. Mot denna bakgrund framhålls i promemorian att möjligheterna till inflytande för SIFU:s nuvarande intressegrupper torde bli lika stora eller större inom ramen för den föreslagna principkonstruktionen.

Integrationen mellan SIFU och industriverket enligt något av de två alternativförslagen föreslås ske tidigast i samband med att den föreslagna regionaliseringen av SIFU inleds, dvs. fr. o. m. budgetåret 1974/75 eller 1975/76.

Bland de remissinstanser som behandlat integrationsfrågan ställer sig LO, statskontoret, KK, STU, Företagareföreningarnas förbund m. fl. positiva till en integration. Flertalet anser dock att frågan om detaljorganisationen bör bli föremål för ytterligare överväganden. Även SACO ställer sig positiv till en integration men anser att ett alternativ till integration, som bör provas, är att väsentliga avsnitt av yrkesutbildningen åläggs SIFU.

Vissa andra remissinstanser berör också behovet av samordning mellan industriverket och SIFU. Sveriges industriförbund delar arbetsgruppens mening att starka skäl talar för en nära samordning mellan de båda verken. Motsvarande synpunkter anförs av Svensk industriförening som framhåller att en samordning på sikt är ofrånkomlig. SAF betonar att frågan om relationerna mellan de båda verken är ytterst betydelsefull. Man vill emellertid inte med hänvisning till de knapphändiga uppgifterna som föreligger om industriverket slutgiltigt uttala sig i integrationsfrågan.

Negativa till arbetsgruppens förslag om en integration ställer sig SIFU, Familjeföretagens förening, Svenska företagares riksförbund, Sveriges köpmannaförbund och SHIO som anser att SIFU:s uppgifter bör kunna fullgöras bättre av ett självständigt institut. SIFU:s styrelse har emellertid inte avgivit ett enhälligt yttrande på denna punkt.

Beträffande tidpunkten för en integration framhåller statskontoret, en personalrepresentant i SIFU:s styrelse, SACO och Företagareföreningarnas förbund att denna bör vara redan den 1 juli 1973.

Arbetsgruppens uppfattning att det kommer att föreligga ett stort behov av nära samordning mellan SIFU och industriverket delas av flertalet remissinstanser. Även jag ansluter mig härtill. För att syftet med den regionalisering av SIFU som jag förordat i det föregående skall uppnås kommer en nära samverkan mellan utbildningsverksamheten vid nuvarande SIFU och företagareföreningarna att krävas. Eftersom företagareföreningarna enligt mitt förslag knytes till industriverket talar starka skäl för att samordningen mellan föreningarna och SIFU sker via verket. Detta förutsätter att även SIFU har en nära anknytning till verket.

Behovet av samordning mellan SIFU:s verksamhet och verket framgår också av att verksamheten vid nuvarande SIFU enligt min uppfattning bör nyttiggöra all den information som kan erhållas inom ramen för industriverkets utredningsverksamhet. I annat fall kan SIFU behöva bygga upp egna utredningsresurser varvid dubbelarbete och gränsdragningsproblem svårligen kan undvikas.

Industriverkets ansvar för de särskilda branschprogrammen, i vilka bl. a. utbildningsinsatser utgör viktiga komponenter, talar också enligt min uppfattning för en nära samordning mellan SIFU:s verksamhet och verket.

SIFU-verksamhetens samordning med det nya industriverket kan ske på flera sätt. Vid min bedömning av frågan har jag kommit fram till att övervägande skäl talar för att SIFU helt inordnas i verket. Jag är emellertid inte bredd att nu ta ställning till den närmare organisatoriska utformningen av en sådan inordning. Denna fråga liksom frågan om SIFU:s regionala verksamhet bör bli föremål för ytterligare överväganden inom ramen för organisationskommitténs arbete och behandlas

i ett sammanhang. En allmän utgångspunkt för kommitténs arbete bör dock vara att SIFU:s verksamhet, i enlighet med arbetsgruppens uppfattning, i stort kan sägas bestå av funktionerna övergripande planering och styrning, central service samt regionala aktiviteter. Dessa funktioner bör enligt min uppfattning återspeglas i den organisatoriska inordningen av SIFU. Jag vill i detta sammanhang också crinra om att chefen för finansdepartementet tidigare framlagt förslag om att ca 100 personer vid SIFU omlokaliseras till Borås.

Beträffande tidpunkten för integrationen vill jag förorda att denna sker fr. o. m. budgetåret 1974/75.

8.4.2.3 *Finansiellt företagsstöd*

De olika typer av finansiellt statligt stöd som utvecklats spelar en betydelsefull roll för att främja den industriella utvecklingen i vårt land. I betydande utsträckning är stödet inriktat på de mindre och medelstora företagen. En rad stödformer med varierande inriktning och uppläggning förekommer. I vissa fall förmedlas det finansiella stödet genom särskilda bolag exempelvis Industrikredit, Företagskredit och det nyligen inrättade Företagskapital. I andra fall sker förmedlingen genom företagareföreningarna eller statliga myndigheter, däribland KK.

KK beslutar f. n. om statliga lånegarantier samt om vissa ärenden rörande förlusttäckning vid sådan garantigivning. Större ärenden avgörs av Kungl. Maj:t. Lånegarantierna regleras genom kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (ändrad senast 1971: 450) samt genom brev den 30 juni 1965 om statlig garanti för lån till turishotell. Garantiramen för innevarande budgetår uppgår till 80 milj. kr. De utestående lån som beviljats mot statlig garanti uppgår f. n. till ca 210 milj. kr. De förberedande utredningarna om statliga lånegarantier görs av företagareföreningarna som också är engagerade i uppföljningsarbetet. En klar tendens till ökad efterfrågan på lånegarantier föreligger.

Lånegarantierna kompletteras av lån ur statens hantverks- och industrilånefond, vilka också regleras genom den nämnda kungörelsen. Fondens utlåning uppgår f. n. till ca 300 milj. kr. Lån ur fonden förmedlas genom företagareföreningarna och lämnas till i första hand hantverks- och småindustriföretag. Den övre gränsen för dylika lån är satt till 200 000 kr. Det hör till KK:s uppgifter att ha tillsyn över företagareföreningarnas verksamhet i samband med deras utlåning av medel från hantverks- och industrilånefonden. Verket har också i övrigt vissa tillsynsfunktioner i förhållande till föreningarna.

KK svarar vidare för försöksverksamheten med särskilda stödåtgärder i glesbygder. Verksamheten syftar främst till att stimulera sysselsättningen i glesbygder genom hemarbete. För innevarande budgetår uppgår stödet till 5 milj. kr. Chefen för inrikesdepartementet har tidi-

gare denna dag föreslagit att anslaget höjs till 25 milj. kr. för att bl. a. ge ökat utrymme för kommunala sysselsättningsinsatser.

Vad gäller det finansiella stöd som KK svarar för bör slutligen nämnas stödgivningen till hemslöjden.

Jag har i det föregående i samband med behandlingen av verkets organisation i stort berört KK-utredningens förslag rörande det finansiella företagsstödet. Jag har även diskuterat de skäl som gör att jag förordar en annan lösning än utredningen. Jag finner det således naturligt att till det nya verket med dess ansvar för industripolitiska frågor knyta vissa former av finansiellt företagsstöd. Härigenom ges möjligheter att på ett effektivt sätt planera och genomföra de industripolitiska program i vilka finansiella insatser utgör ett inslag. Mitt förslag syftar till att vid industriverket skapa en organisatorisk bas för det finansiella stöd som f. n. administreras av KK och de nya stödformer som kan bli aktuella på det industripolitiska området. Jag förordar därför efter samråd med chefen för inrikesdepartementet att KK:s nuvarande uppgifter rörande de statliga hantverks- och industrilånen och lånegarantierna samt glesbygdssstödet förs över till industriverket. Medlen för dessa uppgifter kommer även fortsättningsvis att upptas under elfte huvudtiteln. Vidare förordar jag att KK:s nuvarande uppgifter rörande hemslöjdsstödet förs över till industriverket.

8.4.2.4 *Branschprogram*

De industristödande åtgärder som jag hittills behandlat — företags-service och finansiellt företagsstöd — är av allmän och branschövergripande karaktär. De avser problem som företagen möter oberoende av branschtillhörighet. Det uppstår emellertid ständigt problem som mer eller mindre exklusivt berör en viss bransch till följd av t. ex. förändringar i efterfrågebetingelser, tillverkningsteknik eller internationella konkurrensrelationer.

Staten har under de senaste åren för flera branscher utformat särskilda *branschprogram*. Hittills har varvsindustrin, TEKO-industrierna, skoindustrin, den manuella glasindustrin och delar av den träbearbetande industrin berörts av sådana sammanhållna åtgärdsprogram, vilka i allmänhet gjorts tidsbegränsade. De åtgärder som ingår i programmen spänner över ett vidsträckt register, alltifrån utbildningsinsatser, främjande av forsknings- och utvecklingsverksamhet och exportstimulans till kreditgarantier, konsultbidrag och stöd till företagssamgånaden i strukturrationaliserande syfte.

KK har f. n. uppgifter i samband med administrationen av branschprogrammen. Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag behandlat kollegiets uppgifter i anslutning till de exportfrämjande åtgärderna. Kollegiet administrerar vidare de omställningsfrämjande åtgärder i form av statliga konsultbidrag, som för innevarande budgetår

uppgår till 5 milj. kr. och som utgår till företag inom TEKO-industrierna, skoindustrin, möbelindustrin och den manuella glasindustrin (prop. 1971: 1 bil. 15, NU 1971: 13, rskr 1971: 120 och prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195). Detta stöd avser främst bidrag till utredningar rörande samgåenden mellan företag men utgår också till undersökningar som rör organisatoriska förändringar inom ett företag, exempelvis specialisering. Vid företagssamgåenden inom nämnda branscher kan statliga låncgarantier — strukturgarantier — lämnas. Dessa beviljas av AB Strukturgaranti, som är ett dotterbolag till SIB. KK handlägger vidare vissa ärenden rörande räntebefrielse och förlusttäckning vid statliga strukturgarantier till företag inom nämnda branscher (prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195).

De i branschprogrammen ingående utbildningsåtgärderna för TEKO-industrierna (prop. 1970: 41, SU 1970: 60, rskr 1970: 164) och vissa delar av den träbearbetande industrin (prop. 1972: 47, NU 1972: 33, rskr 1972: 196) administreras av SIFU.

Jag har i det tidigare förordat att industriverket ges ett huvudansvar på myndighetsnivå för olika statliga industristödande insatser. De uppgifter i anslutning till omställningsstödet för TEKO-industrierna, skoindustrin, den manuella glasindustrin och vissa delar av den träbearbetande industrin som f. n. åvilar KK bör därför enligt min uppfattning föras över till industriverket. I enlighet med mitt förslag om att inordna SIFU i industriverket kommer även de särskilda utbildningsåtgärderna för TEKO-industrierna och delar av den träbearbetande industrin att administreras av industriverket. Verket bör vidare enligt min uppfattning utgöra en naturlig bas för de nya branschprogram som statsmakterna kan komma att fatta beslut om.

Beredskapen i fråga om försörjningen med vissa varor är f. n. föremål för översyn. Den s. k. försörjningsberedskapsutredningen lade i fjol fram förslag till åtgärder för att upprätthålla en tillfredsställande ekonomisk försörjningsberedskap framför allt inom beklädnadsområdet. Bl. a. föreslogs statliga bidrag till samarbetsprojekt inom skoindustrin. På förslag av chefen för handelsdepartementet efter samråd med mig, har beslut fattats om att införa sådana bidrag med administrativ förläggning till den enhet vid nuvarande KK — i framtiden det nya industriverket — som har hand om de omställningsfrämjande åtgärderna inom bl. a. skoindustrin (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325). Chefen för handelsdepartementet har senare föreslagit att 500 000 kr. anslås för bidrag till samarbetsprojekt inom skoindustrin under budgetåret 1973/74 (prop. 1973: 1 bil. 12 s. 74).

8.4.2.5 Stöd till industriellt utvecklingsarbete

En viktig uppgift för industripolitiken är att främja den industriella förnyelsen genom ett effektivt utnyttjande av teknisk utveckling. Syftet

kan antingen vara att stimulera till spridning och nyttiggörande av befintliga tekniska kunskaper och forsknings- och utvecklingsresultat eller att medverka till att behov av ny teknik tillgodoses.

I Sverige har, liksom i flertalet industriländer, staten efter hand tagit på sig ett allt större ansvar för både utveckling av teknik och utnyttjande av teknik för samhällets allmänna utveckling. Samhällets insatser rörande teknisk forskning och utveckling (fou) sker i flera former, vilka direkt eller indirekt positivt påverkar industrins förmåga till förnyelse.

Grundläggande är de statliga insatserna för högre naturvetenskaplig och teknisk utbildning och forskning. En annan typ av insatser görs inom områden där statens ansvar är särskilt stort, exempelvis hälso- och sjukvård, miljövård, arbetsmiljö, försvar, energiförsörjning, transporter och telekommunikationer. En tredje typ består av stöd till utveckling av tekniska innovationer, dvs. nya produkter, processer eller system av betydelse för näringslivets och industrins förnyelsemöjligheter. Ett fjärde slag av insatser utgörs av de s. k. kollektiva forskningsprogrammen, där staten bidrar till finansieringen av för en viss bransch gemensamma forsknings- och utvecklingsprogram. En femte typ av insatser har ett teknologifrämjande syfte, dvs. avser att bevara och utveckla kompetens inom teknikområden av allmän eller framtida betydelse, där man eljest riskerar att utvecklingen skulle stagnera utan ett statligt stöd.

Det kan således konstateras att staten spelar en väsentlig roll för att stimulera forskning och teknisk utveckling. För vissa typer av insatser har staten tagit på sig det avgörande ansvaret, medan staten i andra sammanhang spelar en kompletterande och stödjande roll. Det sistnämnda är fallet då det gäller innovationsfrämjande åtgärder. Det är främst genom enskilda individers och företags agerande som innovationer kommer till stånd, men statens kompletterande roll är av väsentlig betydelse bl. a. för att reducera marknadsfullkomligheter och innovationshinder av olika slag.

Samtidigt som innovations- och utvecklingsstödet byggts ut genom bl. a. STU har kraven på ytterligare insatser ökat. Det framstår som naturligt att den planmässiga utbyggnaden av det statliga utvecklingsstödet fortsätter och intensifieras. Till en del kan detta ske genom komplettering och utvidgning av verksamheterna vid befintliga organ men till en del krävs nya åtgärder. Skälen härför kan exemplifieras med hjälp av en starkt schematiserad förklaringsmodell av skeendet från projektidé till färdig produkt.

I det första steget efter den projektidé, som utgör startpunkten för varje teknisk nyutveckling, kommer ofta fram preliminärt tekniskt underlag i form av skisser, konstruktionsutkast, patenthandlingar etc.

Nästa steg består t. ex. av att laboratoriemodeller byggs samt att

provning av prestanda och material inleds. Parallellt härmed görs normalt andra tekniska, men även ekonomiska och marknadsmässiga utvärderingar. På grundval av gjorda erfarenheter görs därefter olika ändringar varefter projektet förs så långt att realistiska prov under laboratorieförhållanden kan genomföras. Erfarenheterna från sådana prov visar inte sällan att ytterligare forskning och utveckling krävs innan projektet kan drivas vidare.

I det tredje utvecklingssteget följer vad som kan benämnas produktionsutvecklingen. Denna består bl. a. av att prototyper tillverkas, lämpliga produktionsmetoder utarbetas, konstruktions- och ritningsunderlag för serietillverkning framställs samt verktygs- och tillverkningsutrustning för en första serie tas fram. I vissa fall kan även en pilotanläggning visa sig vara nödvändig.

I utvecklingsprocessens fjärde och sista steg sker investeringar i produktionsanläggningar och marknadsföring för reguljär produktion.

I utvecklingsprocessens tidigare skeden är den tekniska osäkerheten betydande. Risker för tekniska misslyckanden minskar ju närmare produktions- och marknadsföringsinvesteringarna ett projekt kommer. Totalt sett är projektkostnaderna till en början relativt små, åtminstone i normalfallet, och består till större delen av löpande kostnader för exempelvis personal, patent, laboratorieutrustning m. m. Det ekonomiska risktagandet är således förhållandevis begränsat i dessa utvecklingsfaser.

Kostnaderna tenderar emellertid att stiga kraftigt när projektet närmar sig produktionsutvecklingsstadiet, dvs. det tredje steget i den använda förklaringsmodellen. Erfarenhetsmässigt kommer projekten därmed in i ett kritiskt beslutsskede. Samtidigt som kostnaderna når en ansenlig nivå är projektens avkastningsmöjligheter fortfarande osäkra, främst beroende på att marknadsmöjligheterna är svårbedömbara. Det är inte ovanligt att t. ex. framtagandet av en prototyp anstränger likviditeten och även soliditeten för mindre företag hårt. I ett sådant skede löper företaget, även om projektet bedöms intressant och exploateringsbart, en allvarlig risk att inte kunna klara av finansieringen under skedet fram till dess projektet kan marknadsföras och därigenom börja lämna avkastning. Kreditgivare kan anse att en lånefinansiering erbjuder så stora risker att man inte är villig att medverka i erforderlig omfattning. Ett i och för sig lovande projekt torde knappast ensamt accepteras som säkerhet vid kommersiella krediter. Det kan också vara så att företaget väljer att avstå från investeringen även om lån kan erhållas. Det finns en påtaglig tendens att betrakta fou-investeringar som så osäkra att ett företag högst ogärna lånefinansierar dessa på normala villkor, även om detta skulle vara möjligt. Risker härför är särskilt påtagliga för mindre och medelstora företag.

För att stödja näringslivets tekniska utveckling genom statligt ägar-

engagemang finns olika instrument. SU har som främsta uppgift att — vanligen i egen regi — utveckla och exploatera produkter, processer eller system inom vissa från samhällets synpunkt angelägna sektorer. Hitills har bolagets insatser måst koncentreras till ett relativt litet antal projekt. Statligt ägarengagemang är vidare naturligt när det gäller stora exploateringsprojekt med avancerad teknik. Slutligen har Statsföretag AB och även SIB möjligheter att medverka vid industrins utvecklingsinvesteringar genom aktieteckning i olika former. Det finansiella stöd för industriell utveckling som SIB ger i form av krediter har i praktiken kommit att till helt övervägande del sättas in på ett relativt sent stadium i utvecklingskedjan. Detta torde hänga samman med det företagsekonomiska förräntningskrav, som banken skall uppfylla.

Beträffande STU är förhållandena annorlunda. STU har flera viktiga funktioner i samband med samhällets stöd till teknisk forskning och industriell utveckling. Den finansiellt mest omfattande insatsen består av bidrag eller lån med villkorlig återbetalningsskyldighet till utvecklingsprojekt. Det stöd till industriellt utvecklingsarbete som lämnas avser företrädesvis utvecklingsförloppets tidigare skeden. I den mån STU ger stöd till de senare stegen i förloppet från idé till färdig produkt är det som regel fråga om antingen små belopp, som endast kan bidra till en mindre del av den totala utvecklingskostnaden eller projekt med totalt sett låga utvecklingskostnader.

Av vad jag nu sagt framgår att det statliga utvecklingsstödet kommit att få sin huvudsakliga effekt dels i de tidigare stegen via STU dels i det sista steget via främst SIB. Beträffande de mellanliggande faserna, bl. a. det tidigare nämnda produktionsutvecklingssteget, som kan ses som bryggan mellan det egentliga utvecklingsarbetet och den industriella produktionen, är det statliga stödet otillräckligt.

Jag föreslår därför att särskilda medel avsätts i en fond, benämnd statens utvecklingsfond. Fondens ändamål bör vara att stödja riskbetonade investeringar inom industrin för utveckling av nya produkter, processer eller system. Härmed avses exempelvis tillverkning av prototyper, utformning av produktionsmetoder, framtagning av konstruktions- och ritningsunderlag, anskaffning och anpassning av produktionsutrustning för en första produktionsserie samt byggande av pilotanläggningar. Verksamheten bör inte omfatta investeringar för reguljär produktion. Fonden bör inte heller stödja rena marknadsföringsinvesteringar. För projekt, som erhåller stöd från fonden, bör utvecklingsarbetet ha nått så långt att den tekniska osäkerheten kan bedömas vara låg. Utvecklingsfondens verksamhet bör få formen av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Investeringar, som kan erhålla lån på kreditmarknaden i övrigt, bör inte stödjas av utvecklingsfonden.

En utvecklingsfond, som verkar enligt de riktlinjer jag angett, bör bli ett värdefullt komplement till STU och SIB.

Vad gäller utvecklingsfondens administrativa förankring finns det skäl som skulle kunna tala för såväl STU, SIB som industriverket. I nuvarande läge finner jag dock att övervägande skäl talar för att utvecklingsfonden administrativt knyts till industriverket. För denna ordning talar bl. a. att utvecklingsfonden bör arbeta bransch- och sektormässigt konsekvent, koncentrerat och långsiktigt. Vid bedömningen av — i synnerhet större — projekt bör inte endast traditionella tekniska, företagsekonomiska och bankmässiga överväganden komma in utan även en samhällsekonomisk analys av exempelvis projektets branschekonomiska konsekvenser bör om möjligt göras. Inom ramen för industriverket kommer resurser att finnas för sådana bedömningar baserade på branschkunskande och de sektorpolitiska och andra industripolitiska riktlinjer som statsmakterna angivit.

Verket kommer även att ha en central överblick och ansvaret för frågor rörande mindre och medelstora företag. Verket skall bl. a. administrera det statliga stödet till företagsservice samt ha nära kontakter med företagareföreningarna. I praktiken torde fondens huvudsakliga avnämare — åtminstone antalsmässigt — komma att bli mindre och medelstora företag. Även detta talar för att fonden anknyts till industriverket. Genom att industriverket kommer att handha andra former av finansiellt företagsstöd är fondens anknytning till verket lämplig även ur administrativ synvinkel.

Den kompetens som STU besitter kommer att vara av stort värde för fondens verksamhet. Det bör vidare vara en allmän strävan, att de som söker stöd av STU skall beredas tillfälle att diskutera förutsättningarna för stöd i ett senare skede av projektet från främst utvecklingsfonden och SIB. Detta understryker att nära kontakter mellan främst STU, utvecklingsfonden och SIB är betydelsefulla. För projekt, som erhåller stöd från fonden kan det i praktiken ofta bli fråga om kompletterande kapitalanspråk där SIB eller andra kreditinrättningar kan medverka som delfinansiärer.

Utvecklingsfondens insatser bör som jag tidigare sagt ges formen av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Betydande flexibilitet bör eftersträvas vad gäller fondens praktiska arbete. Om fonden skall kunna föra vidare potentiellt framgångsrika projekt måste den vara beredd att ta stora risker — större än vad kreditmarknaden normalt gör. Vidare krävs att låntagaren uppfattar villkoren som gynnsamma — gynnsammare än vad som normalt kan fås på kreditmarknaden i liknande situationer. Lån med villkorlig återbetalningsskyldighet torde vara den enda finansieringsform som vid sidan av eget kapital kan kombinera ett högt risktagande med tillräckligt gynnsamma villkor för låntagaren. Lånen bör så långt möjligt vara knutna till projekt. Återbetalningen blir beroende av i vilken utsträckning projektet blir framgångsrikt. Utformningen av lånekonstruktionerna bör kunna varieras

inom vida gränser. Lånen bör utbetalas på sådant sätt att projektens utbetalningsanspråk och lanspråktagande av lånen så långt möjligt stämmer överens. Räntebetalningen skall kunna vara löpande eller ackumuleras. Utvecklingsfonden bör således ha möjlighet att i varje särskilt fall tidsmässigt anpassa räntebetalningarna i enlighet med det aktuella företags situation.

Lånens löptider och amorteringsvillkor bör vara anpassade till projektens betalningsförmåga. Det torde vara realistiskt att räkna med att lånen i praktiken kommer att få amorteringstider som ofta uppgår till 5—10 år.

Det är angeläget att låntagarna bär en väsentlig del av risken. Normalt bör de därför själva svara för en avsevärd del av kostnaderna för de projekt som stöds. I den mån det i projektet ingår marknadsinvesteringar bör denna del inte täckas av fonden.

För projekt som uppnår kommersiell exploatering bör royalty eller annan löpande ersättning utgå till fonden. Utvecklingsfonden bör även ha möjlighet att komma överens med låntagarna om andra ersättningsgrunder. Grundläggande princip bör härvid vara att ränteintäkterna och andra intäkter till fonden för ett framgångsrikt projekt, inte bör ge en förräntning, som underskrider företagets förräntningskrav.

För lån från utvecklingsfonden bör säkerhet utöver projektet i fråga inte krävas.

Eftersom fonden skall stödja projekt som innebär ett relativt högt ekonomiskt risktagande måste man räkna med att en del projekt kommer att misslyckas, dvs. de kommer inte att kunna kommersiellt exploateras. Utvecklingsfonden bör i sådana fall ha möjlighet att efter förhandlingar med låntagaren nedskriiva eller helt avskriiva lånet. Kan utvecklingsresultatet helt eller delvis försäljas bör fonden tillförsäkra sig en rimlig andel.

Riktlinjerna för fondens verksamhet bör således vara att kombinera anpassningsförmåga i avskrivningshänseende med så utformade överenskommelser med låntagarna att återbetalningarna står i rimlig proportion till projektens intäkter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa de närmare riktlinjerna för fonden.

Utvecklingsfondens verksamhet kommer till en del att vara av samma karaktär som den som Norrlandsfonden redan bedriver i de fyra nordligaste länen. Min uppfattning är att de bägge fonderna bör kunna komplettera varandra på ett värdefullt sätt.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till formerna för utvecklingsfondens finansiering på lång sikt. För att fondens verksamhet skall kunna komma igång redan budgetåret 1973/74 förordar jag att 30 milj. kr. av statens vinst från SIB för år 1972 avsätts till utvecklingsfonden.

Den närmare prövningen av erforderliga tillskott för kommande budgetår till fonden bör få ske årligen på sedvanligt sätt. I samband härmed

bör även formerna för fondens långsiktiga finansiering övervägas. Jag bedömer att en betydande efterfrågan på fondens medel kommer att föreligga.

För att möjliggöra en mer långsiktig planering av fondens verksamhet och göra det möjligt för fonden att engagera sig i fleråriga projekt vill jag föreslå att det redan nu förutskickas att medel kommer att ställas till förfogande som medger en vidareutveckling av verksamheten. Tillsammans med dessa årliga tillskott bör återförda medel i form av räntor, royalty etc. samt återbetalningar på utlämnade lån användas för fondens verksamhet. Dessa medel bör även kunna användas för att bestrida kostnaderna för avskrivningar och viss del av fondens administration och förvaltning. Det ankommer på Kungl. Maj:t att lämna erforderliga föreskrifter härom.

Fondens förvaltning bör handhas av en styrelse. Styrelsen bör bestå av högst nio ledamöter. I styrelsen bör finnas en verkställande ledamot som svarar för de exekutiva funktionerna. En av ledamöterna i styrelsen bör representera industriverket. Med tanke på behovet av nära samarbete mellan fonden samt STU och SIB bör även dessa båda organ vara representerade i fondstyrelsen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utse ledamöter.

Styrelsens beslut i låneärenden bör inte kunna överklagas.

Det bör finnas möjlighet att hemlighålla de uppgifter angående affärsförhållanden m. m., som lämnas till fondstyrelsen i låneärenden. Detta kan åstadkommas med stöd av 21 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Vidare bör en bestämmelse om tystnadsplikt införas. Dessa frågor torde få anmälas i annat sammanhang.

Fonden bör ägna stor uppmärksamhet åt att sprida information till innovatörer och företag om möjligheterna att få utvecklingslån hos fonden. Detta kan ske med hjälp av andra statliga organ eller via företagareföreningar, branschföreningar, olika intresseorganisationer etc.

Eftersom de stödda projekten i princip skall utgöra den enda säkerheten för lånen, krävs för fondens verksamhet en ingående projektbedömning. Vidare fordras en noggrann uppföljning av projektens vidare utveckling och resultat. Jag finner det väsentligt att fonden skaffar sig den insyn som behövs för hantering av låneärenden.

Enligt min mening är en förutsättning för att utvecklingsfonden skall kunna fungera effektivt att den ges ett aktivt och flexibelt funktionssätt. Detta krav motiverar den långtgående beslutsmässiga självständighet som jag förordat, men kräver också att fondens exekutiva funktioner anpassas i enlighet härmed. Den begränsade organisation som erfordras för fondens löpande administration bör byggas upp inom industriverket. Ett sådant kanslimässigt samband möjliggör att fonden kan dra nytta av industriverkets kompetens vid bl. a. bedömningar av olika projekt.

Jag förutsätter att fonden för projektbedömning kommer att behöva anlita expertis i betydande omfattning. Både STU och SIB torde kunna göra väsentliga insatser i detta sammanhang genom att låta sina tjänstemän biträda fonden med projektbedömning. Kostnaderna härför bör bestridas med fondens medel.

I samband med inrättandet av utvecklingsfonden uppkommer frågor bl. a. om beskattningen av den.

Till en början vill jag här nämna att staten enligt 53 § 1 mom. b) kommunalskattelagen (1928: 370, KL) är skyldig att erlagga kommunalskatt endast för inkomst av vissa fastigheter samt för inkomst av rörelse med vissa särskilt angivna undantag. Enligt 7 § första stycket c) förordningen (1947: 576) om statlig inkomstskatt (Si) är staten helt frikallad från statlig inkomstskatt.

Vissa stiftelser och institutioner, bl. a. Norrlandsfonden har enligt 53 § 1 mom. d) KL att erlagga kommunalskatt bara för inkomst av fastighet. Från statlig inkomstskatt är de enligt 7 § första stycket c) Si helt frikallade.

Som jag tidigare nämnt bör fonden administrativt vara knuten till industriverket. Fonden skall dock inta en självständig ställning och dess förvaltning handhas av en särskild styrelse, som tillsätts av Kungl. Maj:t.

Det torde vara lämpligt att utvecklingsfonden i viss utsträckning undantas från skatteskyldighet. Den verksamhet som fonden avses bedriva kommer som jag tidigare angett att till en del vara av samma karaktär som Norrlandsfondens. Enligt min mening bör utvecklingsfonden jämföras med Norrlandsfonden i skattehänseende. Jag föreslår alltså efter samråd med chefen för finansdepartementet att utvecklingsfonden helt fritas från inkomstbeskattning utom såvitt avser kommunal inkomstskatt för fastighet. Mitt förslag föranleder ändring av 53 § 1 mom. d) KL.

Lån från fonden skall vara förenade med villkorlig återbetalningskyldighet. Några särskilda skattemässiga problem för mottagaren av lånet uppkommer inte om lånet återbetalas. Efterskänkes däremot lånet skall det efterskänkta beloppet redovisas som inkomst under förutsättning att de lånade medlen använts för kostnader som är avdragsgilla vid inkomsttaxeringen. Har däremot medlen använts till inte avdragsgilla utgifter är det efterskänkta lånebeloppet skattefritt.

Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete överfördes år 1970 till STU (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 65, SU 1970: 13, rskr 1970: 13). Fonden bör därför utgå ur 53 § 1 mom. d) KL.

Förslag till erforderliga ändringar i 53 § 1 mom. d) KL har upprättats inom industridepartementet.

8.4.3 Verksamhet i anslutning till energipolitiken

Den statliga verksamheten på energiområdet, särskilt när det gäller elområdet, är mer omfattande än för andra sektorer av näringslivet.

Bland orsakerna härtill kan till en början nämnas att energiförsörjningen utgör en nödvändig förutsättning för industriell verksamhet, transporter, uppvärmning och belysning i bostäder etc. På grund härav söker staten att så långt som möjligt trygga den nationella försörjningen mot såväl inhemska som utifrån kommande störningar i fråga om både kvantiteter och priser.

Energisektorns omfattning och betydelse för näringsliv och konsumenter understryker vikten av en omsorgsfull planering så att energiförsörjningen kan ske rationellt och till låg kostnad.

Kraven på teknisk-ekonomisk rationalitet har för delar av energisektorn medfört att monopol visat sig vara ändamålsenligt, t. ex. beträffande detaljdistributionen av elkraft. Detta har i sin tur medfört behov av samhällskontroll över verksamheten bl. a. i syfte att bevaka konsumenternas intressen. I sammanhanget kan också crinras om samhällets uppgift att övervaka den tekniska säkerheten, t. ex. för elektriska starkströmsanläggningar, kärnkraftanläggningar m. m.

Energisektorn ställer vidare stora krav på naturresurser. Energiproduktionen innebär således i allmänhet, fränsett vattenkraftproduktionen, att naturtillgångar som inte förnyas, tas i anspråk.

Det är slutligen ett samhällsintresse att produktion, distribution och förbrukning av energi sker på ett sådant sätt att negativa verkningar i form av vatten- och luftföroreningar samt ingrepp i landskapet begränsas.

Av de skäl jag nyss berört har en rad lagstiftnings- och kontrollåtgärder vidtagits på energiområdet.

För att anlägga en vattenkraftstation eller genomföra en vattenreglering krävs tillstånd. Kärnkraftproduktionen är också reglerad bl. a. från skydds- och säkerhetssynpunkt. För att dra fram eller begagna elektrisk starkströmsledning krävs linje- eller områdeskoncession. Koncessionsinnehavare åläggs vissa förpliktelser. Bl. a. är innehavaren skyldig att iaktta de pris- och andra leveransvillkor som fastställs av en statlig nämnd, prisregleringsnämnden för elektrisk ström. Vidare finns bestämmelser rörande beredskapslagring av vissa oljeprodukter.

De nämnda regleringsåtgärderna syftar förutom till att tillvarata skydds- och säkerhetsintressen även till att främja försörjningen med energi. Staten har emellertid engagerat sig också direkt i produktionen för att säkra en rationell energiförsörjning. Statens vattenfallsverk har spelat en avgörande roll för exploateringen av vattenkraft i vårt land och för utbyggnaden av ett stamlinjenät. Genom vattenfallsverkets omfattande affärsverksamhet får staten ett betydande inflytande över utvecklingen på elmarknaden, bl. a. på prisbildningen.

Statens verksamhet inom energiområdet inriktas nu i hög grad på kärnkraft. Till grund härför ligger bedömningen att endast kärnkraften kan uthålligt och med tillfredsställande ekonomi tillgodose våra framti-

da energibehov. Samtidigt anses kärnkraften — jämfört med tillgängliga alternativ — medföra väsentliga fördelar från bl. a. beredskaps- och miljösynpunkt.

Det statliga engagemanget inom kärnkraftssektorn tar sig flera uttryck. Främst bör nämnas den utbyggnad av kärnkraftverk som sker inom det statliga kraftsystemet. Staten verkar även för uppbyggnaden av en tillverkande industri inom landet bl. a. genom verksamheten vid AB Atomenergi och genom samarbetet med ASEA inom ramen för AB Asca-Atom. När det gäller de särskilda säkerhets- och miljöfrågorna på kärnenergiområdet görs betydande insatser av utvecklingskaraktär som underlag för den tillståndsgivning och tillsyn som utövas av vederbörande myndigheter.

Frågan om försörjningen med kärnbränsle är av särskilt intresse från energipolitisk synpunkt. Statsfinansierade arbeten har bedrivits under lång tid för att finna ekonomiska metoder för exploateringen av uranskiffarna i mellansverige. De riktlinjer för kärnbränsleförsörjningen som fastställdes av statsmakterna våren 1972 (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200) innebär att Sverige skall söka uppnå en viss grad av försörjningstrygghet även inom andra led av kärnbränslekedjan. Ett halvstatligt bolag — Svensk kärnbränsleförsörjning AB — har bildats för att utforma och genomföra ett program på området.

Åtgärder för att främja en rationell distribution av elkraft utgör ett viktigt inslag i den statliga energipolitiken. För att kompensera de höga kostnaderna för glesbygdens elektrifiering bidrar staten i vissa fall till upprustning och nyanläggning av elnät på landsbygden. Detta stöd tjänar tillsammans med koncessionsgivningen även syftet att skapa bärkraftigare distributionsenheter på landsbygden.

Statens direkta engagemang på energiområdet har hittills varit inriktat främst på elsektorn. Det ökade beroendet av olja — oljan svarar för över 70 % av vår totala energiförsörjning — har emellertid tvingat fram åtgärder även på detta område. Ett omfattande lagringsprogram har genomförts med statligt finansiellt stöd.

Vidare görs vissa insatser i syfte att bredda underlaget för vår försörjning med bränslen. Statliga företag deltar med 50 % i ett särskilt bildat bolag — Oljeprospektering AB — för prospektering på svenskt område efter olja och naturgas. Vidare undersöks möjligheterna att föra in naturgas på den svenska energimarknaden.

Produktion och distribution av elektricitet har ägnats omfattande statlig uppmärksamhet medan övriga energiformer hittills berörts endast i mindre mån. Detta förhållande avspeglar sig även i den nuvarande myndighetsorganisationen, som är jämförelsevis väl utbyggd vad gäller elområdet men föga omfattande i fråga om övriga energiformer.

Främst av intresse i detta sammanhang är de myndighetsuppgifter som berörs av den nya verksorganisationen. Bland de viktigaste uppgif-

terna för nuvarande KK kan nämnas att utfärda säkerhetsföreskrifter för elektriska starkströmsanläggningar och meddela bestämmelser om kontroll av elektrisk materiel, att bereda eller avgöra frågor om tillstånd att utföra och nyttja elektriska starkströmsanläggningar, att meddela behörighet att utföra sådana anläggningar samt att avgöra ärenden om statligt stöd till nyanläggning eller upprustning av elektriska distributionsnät på landsbygden. Inom KK ansvarar elbyrån för dessa uppgifter. Vidare skall byrån följa det internationella samarbetet inom sitt ämnesområde, särskilt i vad gäller forskning, teknisk utveckling och standardisering.

Lokal statlig organisation för tillsyn av elektriska starkströmsanläggningar och handläggning av därmed sammanhängande frågor är statens elektriska inspektion. Denna är uppdelad på fem distrikt. Inspektionens överinspektörer, dvs. distriktscheferna, har även uppgifter som specialinspektörer inom yrkesinspektionen. KK är inspektionens chefsmyndighet.

Av övriga energisäkerhetsfrågor handläggs de rörande säkerhet vid kärnreaktorer av delegationen för atomenergifrågor. Denna handhar även sådana uppgifter med avseende på kontroll av atområbränsle och särskilt klyvbart material som följer av Sveriges internationella åtaganden.

Behovet av åtgärder för att få till stånd en rationellare energisektor med bättre beaktande av säkerhets- och miljösynpunkter har behandlats av energikommittén i betänkandet (SOU 1970: 13) Sveriges energiförsörjning. Kommittén föreslår bl. a. inrättandet av ett centralt energiorgan, komplettering och utvidgning av koncessionslagstiftningen på energiområdet, införandet av s. k. värmeplaner, komplettering av lagstiftningen till skydd för energikonsumenter mot eventuell monopolprissättning samt upprättandet av en fortlöpande prognos- och utredningsverksamhet för energisektorn. För att ge olika intressenter möjlighet att medverka i det centrala energiorganets verksamhet förordar kommittén att ett energipolitiskt råd inrättas.

Kommitténs förslag om löpande prognos- och utredningsverksamhet har beaktats genom tillkallandet våren 1972 av energiprognosutredningen (I 1972: 03). För att utreda frågor om lagstiftning om allmänna värmeanläggningar, har statsrådet Lidbom tillkallat en sakkunnig med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 februari 1973. Utom frågor om anslutning av byggnader till fjärrvärmenät och andra former av ledningsbunden uppvärmning skall den sakkunnige även ta upp frågor om konsumentskydd på värmeförsörjningsområdet.

Förslaget om att inrätta ett centralt energiorgan har fått ett övervägande positivt gensvar hos remissinstanserna. Meningarna har däremot delat sig i fråga om behovet av en självständig energimyndighet.

KK-utredningen ansluter sig, vad beträffar den planeringsinriktade

myndighetsorganisationen på energiområdet, i huvudsak till energikommitténs förslag. Utredningen anser att det nya KK bör få till uppgift att fungera som central myndighet för alla energiförsörjningsfrågor. Enligt förslaget skall till verkets uppgifter höra att svara för en fortlöpande prognos- och utredningsverksamhet inom området och för sådana regleringar med avseende på energiproduktionen och distributionen som knyter an till energipolitiken.

Enligt energikommittén bör det av kommittén föreslagna centrala energioorganet ha till uppgift även att utfärda säkerhetsföreskrifter för energianläggningar och att utöva tillsyn över dessa. Kommittén föreslår att dessa uppgifter handhas av en reaktorsäkerhetsenhet och av en enhet för övriga energisäkerhetsfrågor till vilken elektriska inspektionen knyts. För att hålla säkerhetsfrågorna avskilda från övriga myndighetsuppgifter förordar energikommittén att två särskilda nämnder, en för reaktorsäkerhetsfrågor och en för övriga energisäkerhetsfrågor inrättas som beslutande organ inom energioorganets administrativa ram.

KK-utredningen delar inte energikommitténs uppfattning om organisationen på säkerhetsområdet. Utredningen stannar för att föreslå en provisorisk lösning eftersom den bl. a. anser att behov finns av ett mera genomarbetat underlag vad gäller den kommande organisationen. Lösningen innebär att uppgifterna på elsäkerhetsområdet förs till en enhet för säkerhetsfrågor inom det av utredningen föreslagna nya KK. Någon organisatorisk ändring rörande delegationen för atomenergifrågor bör enligt utredningen t. v. inte komma till stånd.

Vad beträffar nuvarande KK:s planeringsinriktade uppgifter med koncessionsgivning och elektrifieringsbidrag föreslår KK-utredningen att dessa förs till en enhet för energiförsörjningsfrågor.

För egen del vill jag anföra följande.

De senaste årens utveckling, liksom den utveckling som förutses för de närmaste decennierna, innebär i flera avseenden nya förutsättningar för statens aktivitet på energiområdet.

Utvecklingen synes innebära att en ökad andel av energikonsumtionen kommer att täckas med elenergi, som i växande utsträckning produceras i kärnkraftanläggningar. Utbyggnaden av dessa innebär nya och speciella samordningsproblem. På samma sätt måste värmeförsörjning i större tätorter samordnas genom tillkomsten av ny teknik som stora fjärrvärmenät etc. Förutsättningar måste skapas för att stordriftsfördelar i denna utveckling skall komma till ekonomiskt och miljömässigt riktigt utnyttjande.

Med främst kärnenergis genombrott följer lokaliserings- och miljöproblem av annan karaktär än under vattenkraftutbyggnadens epok. Vidare följer krav på en genomtänkt och långsiktig försörjningspolitik beträffande kärnbränslen.

Inom gas- och oljeområdet kan också nya arbetsuppgifter väntas.

Om import av naturgas i större kvantiteter kommer till stånd och om rörledningar för transport av olja byggs ut tillkommer nya statliga myndighetsuppgifter.

Även när det gäller energiberedskapen har utgångspunkterna förändrats. Inhemsk ersättningsproduktion under fredstid utgör inte längre ett ekonomiskt beredskapsalternativ jämfört med oljelagring. Vidare innebär de möjligheter som nu skymtar att i viss utsträckning ersätta oljebaserad lokal uppvärmning med fjärrvärme eller elvärme från kärnkraftverk på lång sikt ändrade förutsättningar för energiberedskapspolitiken.

I likhet med energikommittén finner jag det angeläget att de energipolitiska resurserna på myndighetsplanet koncentreras och förstärks och att verksamheten breddas till en bevakning av hela energiområdet. Jag är dock inte beredd att nu förorda att kommitténs förslag om en utvidgad koncessionsgivning och en statlig prövning av kommunala värmeplaner genomförs. Dessa frågor bör övervägas ytterligare. Liksom KK-utredningen anser jag att ställning ännu inte kan tas till en slutlig organisation på säkerhetsområdet.

Jag anser därför att förändringarna i den nuvarande organisationen t. v. bör begränsas men samtidigt utformas så, att en utvidgning av de energipolitiska uppgifterna och en omorganisation av säkerhetsarbetet i framtiden underlättas. Den lösning som bäst uppfyller dessa krav är att en enhet för energifrågor upprättas inom det föreslagna industriverket.

Den nuvarande elbyråns uppgifter beträffande säkerhetsfrågor, däri inräknat statistik och behörighetsärenden, samt koncessions- och bidragsgivning, bör föras över till denna energienhet. Enheten bör även ges uppgiften att följa utvecklingen rörande andra energiformer än elektricitet. Elektriska inspektionen bör t. v. knytas till industriverket så som den f. n. är knuten till KK. Utöver säkerhetskontrollen bör inspektionen få i uppgift även att såsom industriverkets fältorgan följa hur eldistributörerna uppfyller sina förpliktelser som koncessionshavare. Delegationen för atomenergifrågor bör t. v. behålla sin nuvarande organisation.

För att utforma en politik som sträcker sig några år fram i tiden krävs självfallet en prognos över utvecklingen och en bedömning av på vilka punkter den förutsedda utvecklingen bör styras. Tillgång till välgrundade prognoser för energisektorn är en av förutsättningarna för den långsiktiga planering av resursutnyttjandet — kapital, arbetskraft, naturtillgångar — som nu krävs från olika håll. Investeringarna inom sektorn utgör en ökande del av de totala investeringarna och de avser ett antal mycket stora objekt med lång livslängd. Tillståndsgivningen för energiproducerande anläggningar och för viss energidistribution måste självfallet vila på en framtidsbedömning. Av dessa skäl måste frågan om prognosverksamhet för energisektorn tillmätas stor vikt.

Utarbetandet av samlade energiprogner, som redan har påbörjats av energiprognosutredningen, bör få formen av en fortlöpande fast organiserad verksamhet. Uppgifterna har nära anknytning till den föreslagna verksamheten inom industriverkets energienhet och bör därför förläggas dit. Energiprognosutredningen bör emellertid slutföra sitt uppdrag. Energienheten bör dock redan i inledningsskedet erhålla erforderliga resurser för prognos- och utredningsverksamhet, vilka ställs till energiprognosutredningens förfogande så länge denna pågår. När energiprognosutredningens arbete slutförts, vilket beräknas ske under år 1974, bör även ansvaret för prognos- och utredningsuppgifterna överföras till verket. Samtidigt bör frågan om det av energikommittén föreslagna energipolitiska rådet tas upp.

I enlighet med vad jag anfört får således industriverkets energienhet tre huvuduppgifter, nämligen säkerhetsfrågor, koncessions- och bidragsfrågor samt prognos- och utredningsarbete.

8.4.4 Verksamhet på mineralområdet

Sedan lång tid tillbaka har behov förelegat av en särskild politik på mineralområdet. Den omständighet som stått i centrum är att mineraltillgångarna sedan de en gång tagits ut inte återbildas. Bl. a. har en kontroll över uttaget med tanke på framtida behov därigenom motiverats. Samtidigt bör observeras att metallerna i fysisk mening egentligen inte förbrukas. Om priset så medger kan de således ofta återvinnas som skrot och användas på nytt.

När regler för mineralexploatering formuleras bör hänsyn tas till att värdet av naturtillgångarna till någon del bör komma samhället till godo. Detta kan emellertid vara svårt att förena med önskemålet att skapa tillräckligt starka incitament för att exploatering skall komma till stånd trots de kostnader som — med osäkert utbyte — måste läggas ner redan för att träffa på och inledningsvis undersöka en fyndighet.

Den svenska minerallagstiftningen innehåller inte några restriktiva element för att begränsa exploateringen av mineralförekomster utan har sedan länge i första hand gått ut på att stimulera till ökad verksamhet, vilket även avspeglar sig i gällande lagstiftning på området. Bedömningen har varit och är fortfarande att man inte beträffande något mineral nått en så hög exploateringsnivå att särskild restriktivitet kan anses motiverad.

Den rättsliga regleringen kräver aktiviteter från statens sida i form av tillståndsgivning, kontroll, teknisk tillsyn etc. Därutöver har i ökad utsträckning också uppgifter av ekonomisk karaktär kommit in. Statens direkta ekonomiska intressen på mineralområdet har således ökat starkt, framför allt under de senaste decennierna på grund av regeln om kronoandel, som innebär att staten har rätt att inträda med upp till 50 % i ett gruvföretag och i proportion därtill dela vinsten eller förlusten, samt

genom de avsevärda insatser som gjorts i form av statlig malmprospektering. Till detta kan läggas aktieinlösningen i LKAB år 1956 som i praktiken gjorde staten till den dominerande järnmalmsintressenten i landet och den största arbetsgivaren i Norrbottens län.

Under Kungl. Maj:t ligger ansvaret för de statliga aktiviteterna f. n. på främst KK och SGU.

KK svarar för tillsyn och kontroll samt lagtillämpning, för tillståndsgivning i vissa fall samt för utredning och beredning av sådana ärenden, i vilka Kungl. Maj:t beslutar. Vidare svarar KK för utredningar, förhandlingar och beredning i övrigt inför nyttiggörandet av statlig gruvegendom, exkl. sådan egendom som tillhör de statliga aktiebolagen. KK svarar även för redovisning av avgifter m. m.

KK är vidare chefsmyndighet för bergsstaten, som är den regionala organisationen för teknisk tillsyn, utmålsförrättningar, säkerhetsfrågor, yrkesinspektion under jord m. fl. för bergshanteringens speciella uppgifter. Bergsstatens hittillsvarande uppgifter i samband med yrkesinspektion och arbetarskydd avses bli förda till den allmänna yrkesinspektionen (prop. 1973: 1 bil. 7 s. 225).

SGU svarar för insamling och spridning av geologisk information, t. ex. i form av kartor. SGU svarar vidare för malmletning för statens räkning, för geologisk forskning i kontakt med universitet och högskolor samt för geologiska uppdrag av olika slag och tillhandahållandet av geologisk expertis för stat, kommuner och enskilda.

Vid sidan av myndigheterna bör framför allt nämnas LKAB och AB Statsgruvor, som svarar för huvudparten av statens mineralexploatering.

Fördelningen av uppgifter samt avgränsningen mot annan verksamhet hos de ansvariga myndigheterna och företagen har övervägts vid flera tillfällen under 1900-talet. Man har därvid framhållit att den nuvarande ordningen är behäftad med vissa brister. Framför allt har man pekat på att en viss sammanblandning av myndighetsfunktioner och affärsekonomiska funktioner förelegat inom SGU och KK. Vidare har hävdats att en splittring av verksamhetsgrenar på olika organ gjort det svårt att bedöma effektivitet och ekonomiskt utfall av statens aktiviteter, framför allt i fråga om den statliga malmletningen och utnyttjandet av den egendom som därigenom uppkommer. Meningarna har emellertid varit delade när det gällt att finna den lämpligaste lösningen. Däremot har några förändringar vad gäller inriktningen av statens mineralpolitik inte aktualiserats. Förslagen från de utredningar som på senare år arbetat inom det mineralpolitiska området, främst gruvrättsutredningen, 1967 års gruvutredning och 1964 års geologiutredning, bygger således på i stort sett oförändrade grunder.

Den statliga organisationen kan väntas bli ställd inför ökade krav på uppföljning av mineralfrågorna och på aktivt handlande i olika situa-

tioner mot bakgrund särskilt av de kompletteringar av gällande lagstiftning som föreslås av gruvrättsutredningen.

Geologi- och KK-utredningarna utgår i sina delvis överensstämmande förslag från att myndighetsuppgifterna på mineralområdet, såsom lagtillämpning och näringspolitiska frågor, organisatoriskt bör skiljas från de mer företagsekonomiskt betonade uppgifter som har samband med statens gruvegendom. Den prospekteringsverksamhet som f. n. bedrivs inom SGU skall, enligt KK-utredningen helt och enligt geologiutredningen delvis, föras över till ett statligt bolag. Detta bolag skall under affärsmässiga former svara även för förvaltningen av statens gruvegendom. Enligt geologiutredningen kan bolaget också svara för exploateringen av statliga sulfidmalmsfyndigheter m. m.

Vidare bör enligt geologiutredningens förslag statens geologiska verksamhet och statens näringspolitiska uppgifter beträffande gruvnäringen koncentreras till SGU. KK-utredningen ansluter sig här till i den framtidslösning den skisserar, men förutsätter då en översyn och förändring till ett "nytt SGU". Bakom KK-utredningens förslag i denna del ligger bedömningen att en ny organisation bör dra upp rågångar mellan myndighetsuppgifter och uppgifter i anslutning till förvaltningen av de statliga gruvrätterna. Detta önskemål kan tillgodoses med olika konstruktioner vad gäller organisationen i stort. Förutsatt att de olika beslutsuppgifterna blir skilda åt kan enligt KK-utredningen även en sammanhållen organisation som liknar eller direkt motsvarar den rådande vara en möjlighet.

Remissinstanserna har i allmänhet varit positivt inställda till huvudlinjerna i utredningsförslagen. Från flera håll framhålls att en samordning och koncentration av statens insatser är önskvärd med hänsyn till bl. a. statens omfattande prospekterings- och exploateringsverksamhet och den stigande efterfrågan på olika mineral. Meningarna är emellertid delade beträffande förslagets detaljer.

Vad särskilt gäller frågan om förvaltningen av statens gruvegendom föreslår utredningarna — som redan nämnts — att ett statligt bolag inrättas för att ta över dessa uppgifter från KK. Förslagen utgår från önskemålet att skapa bättre förutsättningar för ett affärsmässigt agerande. Genom att verksamheten föreslås bli knuten till den statliga företagsgruppen ges enligt KK-utredningen möjlighet att tillgodose behovet av operativ rörelsefrihet och dessutom goda förutsättningar vad gäller tillgång till ekonomisk och gruvteknisk expertis. Samtidigt möjliggörs en samlad redovisning av kostnader och intäkter för verksamheten, en rationell bedömning av utfallet av gjorda insatser och en styrning av statens prospektering liknande den som sker inom gruvföretagen.

Utredningarna anger som grundläggande krav att bolagets verksamhet skall drivas under affärsmässiga former och uppfattas som en pa-

rallell till annan affärsmässig statlig verksamhet. Möjligheter att tillgodose sysselsättningspolitiska m. fl. samhällseliga intressen föreligger enligt KK-utredningen bl. a. genom det offertsystem som förutsattes vid bildandet av Statsföretag AB (jfr prop. 1969: 121 s. 35). Det företag som enligt förslaget skall företräda staten i samband med förvaltningen av dess gruvegendom bör få en med andra företag helt jämförlig ställning.

Enligt KK-utredningens bedömning föreligger inte några principiella hinder mot att lägga ansvaret för förvaltningen på ett statligt bolag, även om de statliga åtgärderna delvis utgår från privilegier, såsom kronoandelsinstitutet. Några andra hinder från rättslig synpunkt emot att föra de statsägda gruvrätterna till ett statligt aktiebolag har utredningen inte heller ansett föreligga.

Enligt KK-utredningen är statens uppgifter i samband med exploateringen av naturtillgångarna på kontinentalsockeln, icke inmutningsbara fyndigheter på kronomark samt sand-, grus- och stenförekomster inom vissa allmänna vattenområden parallella med dess uppgifter i samband med de statliga gruvrätterna. De omfattar såväl tillståndsgivning som bestämmande i vissa fall av ersättning till staten. Tillståndsgivningen bör enligt utredningen nu särskiljas från uppgiften att på statens vägnar träffa de ekonomiska avgörandena i samband med mineralprospektering och exploatering. Tillstånd bör ges av en myndighet, medan uppgiften att företräda staten vid bestämmandet av den ekonomiska ersättningen bör ligga hos det företag som svarar för förvaltningen av statens gruvegendom. Samma princip bör tillämpas när det gäller att fastställa villkor om statligt deltagande eller ekonomisk ersättning till staten i samband med att koncession beviljas enligt den gruvrättsliga speciallagstiftningen.

Utredningsförslagen har under remissbehandlingarna i vissa delar fått ett mycket blandat mottagande. Framför allt gäller detta de huvuduppgifter som det nya bolaget avses få. Tanken på bolaget som ett ordinärt lönsamhetsinriktat företag med en ställning som är jämförlig med andra företags väcker i och för sig inte någon kritik. Där emot sätts i fråga om inte bolaget genom sin konstruktion i realiteten ändå får en alltför gynnad position. Särskilt diskuteras frågan vilka mineralrättigheter bolaget bör få att förvalta.

Förslaget att till ett aktiebolag föra även sådana mineralrättigheter som staten får utan egen insats, t. ex. kronoandelar, har föranlett vissa erinringar under remissbehandlingen. Enligt KK är den föreslagna bolagsbildningen från denna synpunkt inte helt invändningsfri. Bolaget skulle kunna få ett orättmätigt övertag gentemot andra företag på gruvområdet. Vidare skulle svårigheter kunna uppstå att särskilja resultaten av bolagets olika verksamhetsgrenar. Trots dessa betänkligheter stannar kollegiet för att förorda att även krono- och jordägarandelarna förs till det nya bolaget.

KK biträder även KK-utredningens förslag att bolaget bör få till uppgift att för staten träffa ekonomiska uppgörelser om utnyttjandet av sand, grus och sten på kontinentalsockeln m. m. samt icke inmutningsbara mineral på kronomark. Tillståndsgivningen anses närmast böra handhas av nya KK.

Från andra håll framförs delvis starka betänkligheter mot förslagen. Bl. a. erinrar flera remissinstanser om att kronoandelens syfte måste vara att tillgodose inte bara statens affärsekonomiska intressen, utan också — och framför allt — allmänna samhällsekonomiska intressen. Kritik anförs också mot förslagen om att låta ett bolag företräda staten vid bestämmande av ekonomisk ersättning till staten vid beviljande av koncession och att låta bolaget engagera sig i fråga om täktverksamhet på kontinentalsockeln. Koncessionsgivning måste enligt dessa remissinstanser betraktas som en i princip offentligrättslig akt.

För egen del vill jag anföra följande.

Staten har betydande ägarintressen att bevaka på mineralområdet. Viktigast torde gruvegendomen vara. Denna omfattar inmutarandelar, jordägarandelar och kronoandelar enligt gruvlagen och dess föregångare. Enligt lagen om kontinentalsockeln tillkommer rätten att utvinna kontinentalsockelns naturtillgångar staten. Detsamma gäller rätten till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde i Väneren, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. Staten har vidare betydande ekonomiska intressen i form av icke inmutningsbara mineralråvaror på kronomark. Hit hör exempelvis sand, grus, kalk, fältspat och kvarts.

Det är angeläget att dessa ägarintressen tas till vara på bästa sätt. En affärsmässigt inriktad förvaltning genom ett bolag kan i och för sig innebära vissa fördelar. Som framgår av vad jag nyss sagt är emellertid tillgångarna av oenhetlig karaktär. Det möter stora principiella svårigheter att föra över och koncentrera förvaltningen till ett bolag. Inte minst uppstår problem när det gäller värdering av rätten att utvinna naturtillgångar som nu till stor del är utforskade eller som inte med någon grad av säkerhet kan väntas bli exploaterade. Detta gäller exempelvis icke inmutningsbara mineral på kronomark. Att överföra förvaltningen efter beslut i varje särskilt fall sedan intresse för exploatering visat sig föreligga eller en rättighet grundlagts genom upplåtelse är å andra sidan en opraktisk ordning.

Vad särskilt gäller gruvegendomen, till vilken huvudintresset knyter sig, vill jag nämna följande.

I fråga om inmutarandelar och jordägarandelar anser jag att några principiella invändningar inte kan resas emot att föra förvaltningen till ett helstatligt bolag. När det gäller kronoandelar är läget ett annat. Kronoandelsinstitutet har tillkommit inte bara för att tillgodose statens ekonomiska intresse utan också för att stärka det allmännas inflytande över gruvnäringen. Uppgiften att tillvarata de viktiga samhällsintressen

som kronoandelsinstitutet skall främja bör enligt min mening inte åvila ett bolag. Om kronoandelarna tas undan faller emellertid en stor del av de fördelar bort som skulle nås genom att koncentrera förvaltningen till ett enda organ. Jag vill också peka på att praktiska problem uppkommer om förvaltningen av kronoandelarna läggs på ett bolag. När det gäller befintliga kronoandelar torde svårigheterna inte vara andra eller större än de som uppstår beträffande inmutarandelar och jordägarandelar. Problemet gäller de kronoandelar som uppkommer i framtiden. Det torde inte vara lämpligt att en gång för alla överföra förvaltningen av även framtida tillkommande kronoandelar till ett bolag som arbetar efter affärsmässiga principer.

Av nämnda skäl kan jag inte biträda förslaget att förvaltningen av statens mineralintressen skall handhas av ett för ändamålet bildat bolag. Åtskilliga av de fördelar som kan nås genom en bolagsbildning kan enligt min mening vinnas på annat sätt. Jag återkommer senare till denna fråga.

När det gäller prospektering skiljer geologiutredningen mellan allmännyttig prospektering och prospektering av sådan karaktär att företagsekonomiska bedömningar får avgörande betydelse. Till den förra kategorin hänför utredningen landsomfattande och regionala prospekteringsarbeten som sker för att långsiktigt säkerställa tillräckliga malmreserver för landet. Utredningen förordar att SGU får ansvaret för denna prospektering. Ansvaret för den prospektering, som har sådan karaktär att företagsekonomiska bedömningar får avgörande betydelse, föreslår utredningen skall läggas på det tidigare nämnda statliga bolag som även skall förvalta statens gruvegendom. Utredningen förutsätter att SGU t. v. utför bolagets prospekteringsarbete på uppdrag från bolaget. Om bolaget skulle anse det lämpligt att bygga upp en egen prospekteringsorganisation aktualiseras frågan om SGU i ett sådant läge själv bör utföra sin prospektering eller låta bolaget på uppdrag utföra denna. En överföring till bolaget av SGU:s prospekteringsarbeten skulle enligt geologiutredningens mening medföra betydande nackdelar.

Enligt KK-utredningen är den prospekteringsverksamhet som hittills genomförts av SGU närmast att hänföra till affärsmässigt inriktad prospektering. Utredningen anser att det f. n. inte finns material tillgängligt för en ekonomisk jämförelse mellan alternativen att ha den statliga prospekteringen knuten till SGU eller till den statliga företagsgruppen. Det avgörande för utredningens bedömning är behovet att i organisationsstrukturen skapa klara rågångar mellan allmännyttiga och affärsmässiga uppgifter. Med detta som bakgrund föreslår utredningen en gemensam organisation inom den statliga företagsgruppen med utgångspunkt i de statliga gruvrätterna och mineraltillgångarna och för den statliga prospekteringsverksamheten. Detta innebär att prospekteringsverksamheten bryts ut från SGU.

Förslaget att ett statligt bolag skall ansvara för företagsekonomiskt motiverad prospektering har inte mött någon erinran hos remissinstanserna. Meningarna om var gränsen går mellan olika slags prospektering är dock delade. Flertalet av dem som yttrar sig speciellt härom hävdar att någon sådan gräns inte existerar. Några instanser är direkt kritiska mot förslaget och vänder sig bl. a. mot att SGU bedriver statlig direkt fyndighetsinriktad prospektering. Enligt t. ex. Svenska gruvföreningen är detta ett konkurrensförhållande som knappast kan accepteras från allmän synpunkt. Väsentliga fördelar kan uppnås genom att i stället integrera sådan prospektering med de statliga gruvbolagen, eftersom dessa genom sin övriga verksamhet besitter erforderlig kompetens för att utvärdera projekt. Ett för de statliga gruvbolagen gemensamt prospekteringsbolag är då ett tänkbart alternativ.

Från några håll pekar man på vikten av att statens insatser i fråga om praktiskt prospekteringsarbete inte splittras upp. Det praktiska prospekteringsarbetet är enligt SGU ett komplicerat spel mellan olika metoder, där en rad olika specialister och arbetsgrupper samverkar för att nå resultat. I ett litet land som Sverige måste resurser av ifrågasvarande slag koncentreras. Jernkontoret ställer sig tveksamt till förslagen och pekar på att en del problem visserligen kan lösas automatiskt om den aktiva prospekteringsverksamheten skiljs från SGU, men att fördelen av arbetsmässigt sammanhang med den allmänna malmgeologiska verksamheten då också går förlorad.

Enligt min uppfattning är det väsentligt att här påminna om att all prospektering ytterst syftar till att finna mineral som kan utnyttjas ekonomiskt. Det bör däremot uppmärksammas att prospektering omfattar högst olikartade arbetsmoment, från översiktlig kartläggning till noggrann bestämning av en malmkroppens form, storlek och sammansättning i direkt anslutning till gruvdrift. De olika arbetsmomenten griper i varandra utan klart skönjbara gränser.

Över den statliga budgeten bekostas f. n. både översiktlig prospektering i syfte att avgränsa områden som motiverar närmare undersökning och detaljprospektering inom sådana områden. Verksamheten är koncentrerad till SGU. Som bl. a. SGU anfört är det viktigt att tillgängliga prospekteringsresurser inte splittras. Att bygga upp två parallellt arbetande organ med resurser som kan täcka alla prospekteringsled kan inte vara rationellt. Inte heller en uppdelning av resurserna efter olika slag av prospektering innebär en tillfredsställande lösning. Även vid ett sådant alternativ kommer statens insatser att splittras på ett föga rationellt sätt. Under utredningsarbetet har man från olika håll sökt att skilja mellan allmännyttig och företagsekonomisk motiverad prospektering. Jag anser det tveksamt om det går att dra upp och praktiskt tillämpa en sådan gräns. Som jag redan har nämnt syftar all prospektering till att finna mineral som kan utnyttjas ekonomiskt. Arbetsmomenten går, som

jag också betonat, in i varandra utan klart skönjbara gränser. Övervägande skäl talar således enligt min mening för att prospekteringsresurserna i form av personal och utrustning även i fortsättningen huvudsakligen bör vara koncentrerade inom ett organ.

Vad gäller frågan om var prospekteringsresurserna bör finnas vill jag erinra om det arbetsmässiga samband som enligt vad jag nyss sagt råder mellan å ena sidan geologisk kartering och å andra sidan mineralprospektering. Bland faktorer som direkt knyter samman dessa verksamheter kan nämnas även laboratorie- och analysarbeten samt geologisk forskningsverksamhet i övrigt. Som jag senare återkommer till är det nödvändigt att staten svarar för geologisk forskning och kartering i Sverige. Dessa arbeten har stor allmän betydelse och kan endast i ringa omfattning väntas bli utförda på enskilt initiativ. Inte från något håll har under utredningsarbetena ifrågasatts annat än att de bör ligga hos SGU. Mot denna bakgrund anser jag att de statliga prospekteringsresurserna alltså bör finnas koncentrerade till SGU.

Enligt geologiutredningens förslag skall finansieringen av prospekteringen ske bl. a. genom att det föreslagna bolaget övertar förvaltningen av statens gruvegendom och därmed erhåller vissa intäkter. Prospekteringen kommer på så sätt att i viss mån bestämmas av den kortsiktiga tillgången på rörelsemedel. Det är enligt min mening inte givet att en sådan ordning leder till en rationell styrning och inriktning av prospekteringen. Jag menar att det från samhällets synpunkt kan vara lika fördelaktigt att låta bedömningar och prioriteringar hos statsmakterna vara avgörande med de möjligheter som härmed ges att väga in olika faktorer och ta övergripande hänsyn.

Jag finner med hänsyn till det sagda att inte heller en ordning där prospekteringsresurserna kvarstår inom SGU men där det ekonomiska ansvaret ligger hos ett statligt bolag innebär några egentliga fördelar.

Enligt geologiutredningen talar starka skäl för att det nya bolaget också skall ansvara för viss exploatering, nämligen exploatering av sulfidmalmsfyndigheter m. m., där staten f. n. saknar lämpligt ansvarigt organ. Enligt utredningen kan därvid också övervägas att göra det nya bolaget till moderbolag för statens samtliga mineralintressen.

Endast ett fåtal remissinstanser har berört denna fråga. Några har tillstyrkt utredningens förslag eller gått längre och föreslagit att det nya bolaget skall kunna svara för all statlig mineralexploatering. LKAB/AB Statsgruvor, Statsföretag AB och AB Atomenergi har redovisat motsatt uppfattning och anser att det nya bolaget inte bör vara direkt engagerat i mineralexploatering.

Enligt min mening uppkommer också i denna del principiella och praktiska problem. Bl. a. kan ifrågasättas det rationella i att bygga upp ytterligare en exploateringsorganisation i landet som specialiserar sig på exploatering av sulfidmalmer. I konsekvens med de industripoli-

tiska riktlinjer som jag tidigare redovisat och med bl. a. den inriktning av gruvlagstiftningen som gäller finner jag det f. n. ligga närmare till hands att staten söker åstadkomma goda förutsättningar, totalt sett, för redan existerande verksamhet. Detta hindrar givetvis inte att de statliga företagen utifrån sina synpunkter kan finna det ekonomiskt intressant att t. ex. starta exploatering av för resp. företag nya malmtyper.

Utredningarna och åtskilliga remissinstanser har fäst stor vikt vid att myndighetsfunktioner och ansvar för statens affärsmässiga intressen skiljs åt. Jag delar uppfattningen att en sådan åtskillnad bör eftersträvas. Enligt min mening kan emellertid denna synpunkt tillgodoses på annat sätt än genom bildande av ett statligt bolag, nämligen genom att nu vidta vissa förändringar inom ramen för nuvarande ordning och i samklang med de organisatoriska åtgärder i fråga om industriverket och SGU som jag i övrigt förordar.

Jag vill då börja med att ta upp myndighetsfunktionerna och de övriga allmänna samhällsfunktioner, som enligt vad jag förordar kommer att ligga inom industriverkets och SGU:s ansvarsområden. Dessa funktioner omfattar flera grupper av arbetsuppgifter och ärenden vilka samtliga har det gemensamt att de främst är motiverade av samhällets önskemål att främja en rationell utveckling inom minneralsektorn och att utöva en kontroll över utnyttjandet av naturtillgångar.

De myndighetsuppgifter som bergsbyrån vid nuvarande KK ansvarar för omfattar i huvudsak utrednings-, remiss- och besvärssärenden, tillämpningsfrågor i anslutning till minerallagstiftningen samt beredning av sådana mineralfrågor — t. ex. utfärdande av koncession enligt uranlagen (1960: 679) — i vilka Kungl. Maj:t beslutar. Till myndighetsuppgifterna hör vidare den direkta tillsynen över gruvdriften i landet, beviljandet av inmutningar och utmål enligt gruvlagen, uppföljningen av koncessionsvillkor m. m. Dessa uppgifter utövas av den regionala organisationen, bergsstaten, för vilken KK är chefsmyndighet.

Dessa myndighetsuppgifter bör övertas av industriverket. Vissa förändringar och utbyggnader kan visa sig nödvändiga sedan ställning tagits till gruvrättsutredningens förslag.

Till de instruktionsenliga uppgifterna för nuvarande bergsbyrån hör även bevakning av utvecklingen inom minneralsektorn, planerande och utredande verksamhet i anslutning därtill samt näringspolitiska uppgifter i övrigt inom sektorn.

Nu nämnda uppgiftsområde faller enligt min mening naturligt inom ramen för den verksamhet som industriverket i stort avses bedriva. Såväl verksamheternas syfte som arbetsuppgifternas karaktär stämmer väl överens. Således har mineralfrågorna t. ex. en självklar anknytning till järn- och stålsektorn, ett område som kan väntas bli föremål för betydande utrednings- och planeringsinsatser från det nya

verkets sida. Förutsättningarna för att göra rationella bedömningar och ta initiativ till eller vidta näringspolitiska åtgärder på mineralområdet blir i hög grad stärkta genom en sådan organisatorisk koppling. Inte minst väsentligt är detta med tanke på att staten genom förslaget till ny gruvlagstiftning avses få bättre möjligheter än hittills att påverka mineralutvinningen.

När industriverket tar över dessa aktiviteter från KK bör emellertid samtidigt — inom ramen för den nya organisationen och de resurser som jag senare kommer att förorda — en viss förstärkning ske, framför allt i fråga om utredande och planerande verksamhet. Resurser härför finns inte inom den nuvarande KK-organisationen. Som exempel på uppgifter som jag därvid anser angelägna vill jag nämna översiktliga och långsiktiga bedömningar av naturresursernas utnyttjande i landet, behovsprognoser och marknadsbevakning.

I denna verksamhet bör på sikt ingå även sådan malmprospektering som industriverket kan komma att bedöma nödvändig från sina utgångspunkter. Denna kan komma att ske på olika sätt. Verket kan exempelvis med utgångspunkt från förväntade behov av en mineralråvara söka få fram uppgifter om tillgängliga kvantiteter av varan inom en region, inom landet, inom viss tid, etc. Verket kan då bl. a. söka initiera prospektering hos de företag som är aktiva på vederbörande marknad, t. ex. genom att utverka finansiellt stöd till olika program, eller efter statsmakternas beslut självt lägga ut prospekteringsuppdrag.

Den nu beskrivna inriktningen av arbetet vid industriverkets mineralenhet är en fråga på några års sikt. Som jag senare redovisar behövs även tid för att göra en ändamålsenlig indelning i program av SGU:s prospektering. Frågan om industriverkets resurser i denna del torde därför få anmälas senare. Jag vill redan nu förutskicka att det kan bli aktuellt att lägga fram förslag om att inrätta ett rådgivande organ till industriverket för att ge utrymme för sakkunnig uppläggning och utvärdering av bl. a. malmprospekteringsprogram.

Även SGU har f. n., som jag tidigare redovisat, ansvar för betydelsefulla allmänna uppgifter inom mineralsektorn. Samtidigt har prospekteringsverksamheten i väsentliga avseenden en avgjort affärsekonomisk betoning. De förslag, som jag närmare tar upp i det följande, går ut på att behålla och betona SGU:s ställning som central geologisk fackmyndighet i landet. Detta nödvändiggör bl. a. vissa justeringar med avseende på SGU:s roll inom mineralområdet.

Resurser i form av personal och utrustning för statlig prospektering avses således fortfarande vara koncentrerade till SGU. Verksamhetens planering och finansiering bör emellertid förändras så, att den prospektering som i framtiden utförs av SGU sker i form av direkt betalda uppdrag. Därigenom kommer uppgiften att planera och finansiera olika

prospekteringsarbeten att vila på den som har intresse av att det särskilda arbetet bedrivs och som kan bedöma dess lämpliga inriktning och omfattning samt slutligen nyttiggöra resultatet. Jag vill i sammanhanget understryka att industriverket blir en av de naturliga uppdragsgivarna, liksom även den nämnd för statens gruvegendom som jag i det följande förordar. Andra tänkbara intressenter är gruvföretagen, kärnbränslebolaget m. fl.

Jag betraktar det emellertid som omöjligt att genomföra en hastig övergång för SGU:s del från nuvarande ordning till ett läge med uteslutande uppdragsfinansierad prospektering. Jag återkommer till dessa frågor vid min behandling av SGU:s verksamhet och organisation.

Därmed går jag över till den andra huvuddelen av statens verksamhet på mineralområdet, nämligen förvaltningen av statens mineralintressen.

Förvaltningen av statens gruvegendom handhas av KK. När fråga uppkommer om att upplåta gruvegendom på arrende skall dock ärendet underställas Kungl. Maj:t som enligt riksdagens beslut kan upplåta nyttjanderätten till statsägda gruvandelar för en tid av högst 20 år. KK:s bergsbyrå ombesörjer de utredningar och förhandlingar som krävs i samband med beslut om utnyttjande av gruvandelar. Bergsbyrån svarar också för andra affärsekonomiskt betonade uppgifter, främst beredning av ärenden om upplåtelser av rätt till sand-, grus- och stentäkt på kontinentalsockeln.

Även andra myndigheter har liknande frågor inom sina ansvarsområden. Som exempel kan nämnas att domänverket i princip beslutar i fråga om upplåtelse av grustäkt och brytning av icke inmutningsbara mineral på sådan kronomark som verket förvaltar. Motsvarande gäller andra myndigheter som förvaltar kronomark. Jag anser emellertid att det f. n. inte finns anledning att ta upp den sannolikt omfattande problematiken avseende möjligheterna att sammanföra dessa frågor med förvaltningen av statens gruvegendom. Jag begränsar mig därför i detta sammanhang till de uppgifter som vilar på nuvarande KK.

Som har påpekats av utredningarna och vid remissbehandlingen har KK f. n. en dubbelroll på mineralområdet. Verket fungerar som myndighetsorgan för tillämpningen av gruvlagstiftningen och arbetar med affärsmässiga uppgifter i samband bl. a. med förvaltningen av gruvegendomen. Att KK har denna dubbelroll har väckt viss kritik. Även om rollkonflikter i praktiken mer sällan förekommit har kritiken från principiell synpunkt viss tyngd. Jag har nyss förordat att KK:s myndighetsuppgifter på mineralområdet skall övertas av industriverket. Samtidigt är det önskvärt att den affärsmässigt betonade verksamheten effektiviseras. Kraven på att i en ny organisation skilja myndighetsuppgifter i anslutning till gruvlagstiftningen från förvaltningen av den statliga gruv-

egendomen växer härmed i styrka. Enligt min mening bör därför förvaltningen av denna egendom inte åligga industriverket.

Som jag nyss antytt är det ett centralt önskemål att skapa en sådan ordning att förvaltningen av gruvegendomen kan skötas på ett affärsmässigt sätt. En sakkunnig, snabb och effektiv förvaltning bör eftersträvas för att staten skall få bästa möjliga utbyte av de tillgångar den förfogar över.

Ett syfte med det statliga innehavet av gruvegendom är emellertid också att kunna vidta direkta åtgärder när det enligt näringspolitiska bedömningar är önskvärt. Detta är ett väsentligt motiv för att behålla gruvrätterna i statens direkta ägo. Jag anser det vara viktigt att förvaltningen av de statliga gruvrätterna organiseras på ett sådant sätt att den inte helt skärs av från statens övriga aktiviteter inom mineralsektorn. Allmänna näringspolitiska önskemål bör således kunna göra sig gällande.

Enligt min mening bör det vara möjligt att tillgodose de nämnda synpunkterna genom att en särskild nämnd med självständig ställning och med uppgift att förvalta statens gruvegendom inrättas i anslutning till industriverket. Nämnden bör i första hand överta de förvaltningsuppgifter som nu åvilar KK. I ett avseende bör emellertid en utvidgning ske.

KK bereder ärenden om upplåtelse av statsägda gruvandelar medan beslutanderätten tillkommer Kungl. Maj:t. I KK:s uppgifter ingår bl. a. att föra förhandlingar med hugade spekulanter. Det är inte tillfredsställande för någondera parten att förhandlingar sker med olika befogenheter när det gäller att fatta beslut. En rationellare och affärsmässigt mer effektiv ordning kan enligt min mening nås genom att utrednings-, förhandlings- och beslutsleden knyts samman.

Under den långa tid Kungl. Maj:t har haft riksdagens bemyndigande att avgöra frågor om upplåtelse av statliga gruvrätter har en fast praxis efter hand utbildats. Erfarenheter och kontakter med företagen har byggts upp och utvecklats och man kan utan överdrift säga att flertalet ärenden numera är av ganska rutinbetonad karaktär. Därmed är också sagt att jag inte anser det erforderligt att beslut i dessa frågor alltid meddelas av Kungl. Maj:t. Tiden är enligt min mening mogen att öppna en delegationsmöjlighet. Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att delegera sin rätt att besluta i frågor om upplåtelse av statlig gruvegendom till den föreslagna nämnden. Nämndens befogenhet bör dock inskränkas på så sätt att ärenden av större allmän betydelse skall underställas Kungl. Maj:t. Riksdagens nuvarande bemyndigande är begränsat till att avse upplåtelse under en tid för varje gång av högst 20 år. Denna begränsning bör bestå.

Jag vill i detta sammanhang beröra även frågan om nämnden bör engageras ifråga om täktverksamheten på kontinentalsockeln. Tillstånd

till denna verksamhet meddelas av KK som också bestämmer de ekonomiska villkoren för upplåtelsen. Därvid åligger det KK att ta hänsyn även till motstående intressen som t. ex. fiske och sjöfart. Tåktverksamheten har en ökande ekonomisk betydelse bl. a. med hänsyn till den restriktivitet som numera iakttas från länsstyrelsernas sida när det gäller att ge tillstånd till tåkt på land. Det kan i och för sig vara ett önskemål att särskilja tillståndsgivningen från uppgiften att träffa de ekonomiska avgörandena. En lösning där tillståndsgivningen handhas av industriverket medan de ekonomiska villkoren bestäms av nämnden har emellertid praktiska olägenheter som får anses överväga de principiella fördelarna. Jag förordar således att KK:s uppgifter i fråga om tåktverksamheten förs över till industriverket och att nämnden inte engageras i detta arbete.

Som redan har framgått anser jag att nämndens huvuduppgift bör vara att förvalta statens gruvegendom, inbegripet rätt att besluta om upplåtelse av sådan egendom. Huvudsyftet med nämndens verksamhet bör vara att se till att gruvegendomen tas till vara på bästa sätt. Nämnden avses göra bl. a. övergripande bedömningar av lämpligaste sättet att utnyttja tillgångarna — genom t. ex. utarrendering, deltagande i annat företags brytning eller entreprenadförfarande — och därefter svara för administration av förvaltningen. Vidare skall den kunna ta initiativ av olika slag i syfte att förbättra det ekonomiska utbytet av statens tillgångar och utöka dem, t. ex. genom prospekterings- och liknande undersökningsuppdrag. Verksamheten bör ha affärsmässig inriktning men nämnden bör också samarbeta med industriverket vad gäller allmänna näringspolitiska hänsynstaganden.

Nämnden bör bestå av fem ledamöter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utse dessa. Nämndens beslut i frågor som gäller förvaltningen av statens gruvegendom bör inte kunna överklagas.

Avsikten är inte att nämnden skall ha en egen kansliorganisation. De utredande, beredande och verkställande uppgifterna avses i stället ombesörjas av personal inom industriverkets mineralenhet. På så sätt kan nämnden också tillföras verkets bedömningar i näringspolitiska frågor. Jag anser att en sådan kanslimässig samordning bör kunna godtas också från principiella utgångspunkter. Det viktiga är dock att det beslutsmässiga ansvaret för myndighetsuppgifterna och den affärsmässiga verksamheten ligger på olika håll.

I förhållande till nuläget vid KK innebär mina förslag således att uppgifterna som vilar på bergsbyrån förs över till en mineralenhet inom industriverket, att en utbyggnad sker vad avser utredande och annan näringspolitisk verksamhet, att en särskild nämnd inrättas för frågor om förvaltning av statens gruvegendom och att till denna nämnd får delegeras Kungl. Maj:ts nuvarande bemyndigande att besluta i sådana frågor.

För de statliga gruvföretagens del blir innebörden av mina nu redovisade förslag endast att deras roll förändras i så måtto att de på sikt avses få en mer markerad ställning än f. n. som uppdragsgivare till SGU. Någon inskränkning av deras ansvars- eller intresseområden är således inte aktuell. I förhållande till industriverket och nämnden för statens gruvegendom blir de förhandlingsmotparter på samma sätt som andra gruvföretag. I den mån industriverket tar initiativ till att exempelvis utnyttja en kronoandel för att starta brytning av näringspolitiska skäl torde det dock komma att ligga nära till hands att de statliga företagen blir ombedda att mot offert bedriva verksamheten.

8.4.5 Organisation och resurser

KK-utredningen har föreslagit att det nya verket skall ledas av en styrelse bestående av verkschef och cheferna för de av utredningen föreslagna avdelningarna. Vid sidan av styrelsen föreslås ett nät av råd samt lednings- och kontaktorgan inom vissa sektorer. På så sätt bör enligt utredningen de nödvändiga kontaktytorna gentemot intresseorganisationer och statliga myndigheter kunna tryggas.

Verket kommer att få det huvudsakliga ansvaret för industripolitiken på myndighetsplanet. Detta kräver enligt min mening att verket etablerar ett nära samarbete med andra verk med näringspolitiska uppgifter, i första hand KK, AMS och STU. Lika betydelsefullt är att verket får omfattande och nära kontakter med de organisationer som företräder arbetsmarknadens parter och med de industriella branschorganisationerna. Genom ökningen av stödet till företagareföreningarna, den utvidgade företagsservicen, inrättandet av rådet för mindre och medelstora företag och integrationen av SIFU:s verksamhet med verket bör goda förutsättningar skapas för att verket skall få breda kontakt- och informationsytor med de mindre och medelstora företagen.

I likhet med remissinstanserna anser jag, bl. a. mot bakgrund av verkets behov av breda kontaktytor, att i styrelsen bör ingå förutom verkschefen företrädare för bl. a. arbetstagarorganisationerna och näringslivet. Styrelsen bör vidare ha parlamentariskt inslag. Jag förordar att verket leds av en styrelse med högst nio ledamöter och lika många suppleanter. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utse styrelsens ledamöter.

Jag har tidigare redovisat att fem enheter bör finnas vid industriverket, nämligen en planerings- och utredningsenhet, en industrienhet, en energienhet, en mincralenhet och en administrativ enhet.

Sammanfattningsvis leder mina förslag till följande huvudsakliga fördelning av ärenden på de olika enheterna.

I planerings- och utredningsenhetens kompetens bör ingå utredningar avseende bevakning och analys av utvecklingen inom olika industribranscher, långsiktig prognosverksamhet rörande industrin samt allmänna industripolitiska frågor, däribland frågor rörande utvecklingen

inom mindre och medelstora företag. Denna enhet bör ha ansvaret även för bevakning och samordning av internationella frågor inom verkets arbetsområde.

Industrienheten får ansvar för det finansiella företagsstödet, för utvecklingen och tillhandahållandet av företagsservice samt för administrationen av branschprogram. Den organisation som erfordras för utvecklingsfondens löpande administration knyts till industrienheten. Från KK övertar industriverket tillsynen över företagareföreningarna. Den löpande tillsynen av föreningarna kommer att handhas av industrienheten. Till enheten förs likaså ärenden i anslutning till glesbygds- och hemslöjdsstödet, liksom det säkerhetsarbete rörande explosiva och brandfarliga varor som nu utförs vid KK:s industribyrå. I anslutning härtil tar enheten även över de standardiseringsfrågor med anknytning till den föreskrivande verksamheten, som f. n. handläggs av KK:s industribyrå.

Energienheten övertar KK:s nuvarande funktioner på det elektriska området. Energiprognosutredningens sekretariat knyts till energienheten. Enheten får även efter hand ansvar för bevakningen av utvecklingen inom energiområdet i dess helhet.

Mineralenhetens ansvarsområde kommer att avse myndighetsuppgifter samt utredningar och andra näringspolitiska uppgifter på mineralområdet, ett område som f. n. hör till KK:s bergsbyrås ansvar, samt beredande och verkställande funktioner med avseende på ärenden som behandlas av nämnden för statens gruvegendom.

Den administrativa enheten avses svara dels för de renodlat administrativa frågorna, dels för intern och extern information. Till de administrativa uppgifterna hör bl. a. personal-, anslags- och budgetfrågor för verket och dess lokalstater. Vidare skall enheten mot särskild ersättning sköta kassafunktionen även för KK. Inom ramen för enheten avses även verkets juridiska frågor bli handlagda.

Jag har tidigare dragit upp riktlinjerna för SIFU:s integration i industriverket fr. o. m. 1974/75. Samtidigt bör verksamheten regionaliseras. Som jag tidigare anfört är jag inte f. n. beredd att ta ställning till de organisatoriska detaljerna i en sådan integration och regionalisering utan dessa får utredas av en organisationskommitté. Jag återkommer i det följande härtil.

Tablå över den föreslagna organisationen torde få fogas till protokollet som *bilaga I*.

Två organ — statens utvecklingsfond och nämnden för statens gruvegendom — med ställning av självständiga myndigheter och med egen beslutanderätt bör som jag tidigare förordat i administrativt hänseende knytas till verket.

Härutöver bör möjligheter finnas att knyta rådgivande organ till industriverket. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om vilka rådgivande organ som bör finnas, liksom att fastställa riktlinjer för och

sammansättning av dessa. För översiktens skull vill jag nämna de organ som enligt min mening bör knytas till verket i samband med dess inrättande. Hitt räknas hemslöjdsnämnden som förs över från nuvarande KK till verket. I anslutning till det planerade arbetet på långsiktiga prognoser kommer verket att behöva konsultera utomstående expertis av olika slag. Som jag tidigare förordat bör ett särskilt råd inrättas för detta ändamål.

KK-utredningen föreslår att de uppgifter som f. n. åvilar delegationen för de mindre och medelstora företagen flyttas över till verket. Som redan framgått biträder jag detta förslag. I samband härmed har jag förordat att ett rådgivande organ — rådet för mindre och medelstora företag — inrättas i anslutning till industriverket.

Det nya verket avses vidare enligt mina förslag från nuvarande KK överta funktionen som chefsmyndighet för de s. k. lokalstaterna, dvs. bergsstaten, sprängämnesinspektionen och statens elektriska inspektion. Chefen för socialdepartementet har efter samråd med mig (prop. 1973: 1 bil. 7 s. 225) förordat att bergsstatens uppgifter inom arbetarskyddet skall överföras till den allmänna yrkesinspektionen. Jag har i samband därmed förordat att de fyra bergmästardistriktet sammanslås till två (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 46). Vid överföringen av sprängämnesinspektionen och elektriska inspektionen till det nya verkets ansvarsområde finner jag det väsentligt att dessa lokalstaters kontrollerande arbete blir väl samordnat med chefsmyndighetens utfärdande av normer och tillämpningsföreskrifter på säkerhetsområdet.

När det gäller det personalbehov som uppstår som en följd av de uppgifter, som åläggs verket, vill jag framhålla följande. Verket bör byggas upp successivt. I samband härmed bör resurser av verkstyp vid industridepartementet successivt överföras till verket eller avräknas mot vad som tas upp för verket.

Mot denna bakgrund inskränker jag mig i detta sammanhang till att ange personalbehovet för budgetåret 1973/74. Överföringen av industri-, bergs- och elektriska byråernas arbetsuppgifter samt vissa av allmänna byråns uppgifter innebär att resurser motsvarande 63 tjänster flyttas över från nuvarande KK till industriverket. Härtill kommer sex personer som handlägger det tidsbegränsade omställningsstödet inom vissa branscher. Överföringen till verket av de uppgifter som f. n. åvilar delegationen för de mindre och medelstora företagen och energiprognosutredningen har beräknats motsvara ett behov av nio tjänster. För budgetåret 1972/73 är motsvarande resurser upptagna under trettonde huvudtitelns kommittéanslag. Behovet av nya tjänster under verkets första år har jag beräknat till 41 och således det totala antalet till 113. Av de nya resurserna kommer en betydande del att behövas för att bygga upp behövliga administrativa funktioner. Övriga nya resurser bör under budgetåret 1973/74 avdelas huvudsakligen för planerings- och utrednings-

enheten samt industrienheten. Fördelningen av tjänsterna på de olika enheterna framgår av en förteckning som torde få fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Vid sidan av den utredningsverksamhet som kommer att ske inom industriverket kommer det att bli nödvändigt att ta i anspråk expertis och tjänster från utomstående institutioner. För ändamålet bör industriverket disponera över särskilda medel. Jag återkommer här till vid behandlingen av anslagsfrågorna för nästa budgetår.

Genomförandet av den organisation för industriverket samt det närmare utformandet av den integration och regionalisering av SIFU, som jag förordar, kommer att kräva ett betydande planerings- och förberedelsearbete, som lämpligen bör fullgöras av en organisationskommitté. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga. Kungl. Maj:t bör begära bemyndigande av riksdagen att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för förslagets genomförande.

8.4.6 Vissa lagförslag

Vissa av KK:s arbetsuppgifter regleras i av riksdagen antagna lagar. Enligt lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar har KK sålunda att pröva och bereda ärenden om reglering av elektrisk ström.

KK, som enligt instruktionen är bergsöverstyrelse och chefsmyndighet för bergsstaten, har vidare åtskilliga arbetsuppgifter reglerade genom gruvlagstiftningen. Enligt gruvlagen (1938: 314) har KK att besluta om förlängning av undersökningstillstånd, medge dispens beträffande beskaffenheten av viss karta, förordna om vissa förändringar avscende utmål, utöva tillsyn beträffande gruvdriften samt ge föreskrifter i vissa hänseenden. Till KK skall vidare utdrag ur gruvkartor insändas. KK meddelar behörighet som gruvmätare. Under KK vilar myndighetsutövningen enligt gruvlagen i första hand på bergsstaten. I fråga om beslut av bergmästare är, utom i vissa undantagsfall, KK besvärinstans.

Den gruvrättsliga speciallagstiftningen vid sidan av gruvlagen föreskriver att av Kungl. Maj:t meddelad koncession fordras för rätt att utvinna vissa naturtillgångar. KK:s uppgifter enligt denna lagstiftning varierar i omfattning. Enligt lagen (1886: 46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m. (stenkolslagen) har KK rätt att medge dispens beträffande beskaffenheten av karta som skall åtfölja ansökan om koncession samt att meddela föreskrifter beträffande vissa kartor. Utan direkt hänvisning till KK stadgas vidare i bestämmelser nära motsvarande gruvlagens att bergverksstyrelsen eller bergsöverstyrelsen har att utöva tillsyn över gruvdriften, ge föreskrifter i vissa hänseenden m. m. KK är även enligt stenkolslagen besvärinstans i fråga om beslut av bergmästare.

I uranlagen (1960: 679) finns i fråga om KK:s uppgifter bestämmelser som i sak motsvarar dem i stenkolslagen om dispensrätt, tillsyn, föreskrifter m. m. KK intar även här, med visst undantag, ställning som besvärinstans i fråga om beslut av bergmästare. KK har emellertid enligt uranlagen även en rad ytterligare uppgifter. Enligt denna ankommer sålunda på KK att besluta om undersökningstillstånd och förlängning av sådant tillstånd. I ärende om koncessionsansökan skall KK avge eget yttrande. Anmälan om önskan att frånträda undersökningstillstånd eller koncession skall ställas till KK. KK skall under rättas om fyndanmälan. En särskild bestämmelse finns om rätt för KK att begära uppgifter i vissa hänseenden liksom om skyldighet för KK att meddela föreskrifter om inrättande och förande av uranregister.

Beträffande övrig lagstiftning hör till KK:s myndighetsuppgifter också tillståndsgivning i visst fall och tillsyn i samband med tillämpningen av lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln. I lagtexten hänvisas dock till KK endast i samband med bestämmelser om besvär.

De nämnda arbetsuppgifterna bör i enlighet med vad som förut anförts övergå på industriverket. I överensstämmelse härmed har inom industridepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
2. lag om ändring i gruvlagen (1938: 314),
3. lag om ändring i lagen (1886: 46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
4. lag om ändring i uranlagen (1960: 679),
5. lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln.

Förslagen jämte det tidigare nämnda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Frågan om ändring i övriga författningar som reglerar KK:s verksamhet torde få anmälas senare.

8.5 Sveriges geologiska undersökning

Jag har tidigare lagt fram vissa förslag som berör mineralpolitiken, organisationen på mineralområdet och förvaltningen av statens gruvegendom. I detta sammanhang bör även frågan om Sveriges geologiska undersöknings (SGU) framtida verksamhet och organisation tas upp.

SGU är central förvaltningsmyndighet för ärenden om landets geologiska beskaffenhet. I SGU:s uppgifter ingår bl. a. att verkställa bergarts- och jordartskartering, att uppsöka och undersöka förekomster av malmer och andra tekniskt användbara mineral, berg- och jordarter samt att företa undersökningar i hydrogeologiska syften. SGU skall också be-

driva forskning av såväl vetenskaplig som praktisk natur med särskild uppmärksamhet på frågor av betydelse för näringslivets utveckling och tillgodoseendet av samhälleliga behov. SGU har vidare att inom sitt verksamhetsområde tillhandagå andra myndigheter med geologiska utredningar och får utföra sådana utredningar även åt kommuner och enskilda. Resultaten av verksamheten skall göras tillgängliga för allmänheten genom kartor, uppsatser m. m.

Chef för SGU är en generaldirektör. Verket är provisoriskt organiserat på tre byråer och tre avdelningar. Dessa är allmänna byrån, kartbyrån, malmbyrån, kemiska avdelningen, geofysiska avdelningen och administrativa avdelningen.

SGU ligger i Stockholm, men skall enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) lokaliseras till Uppsala och Luleå.

Frågan om SGU:s verksamhet och organisation har prövats av geologiutredningen i betänkandet (SOU 1971: 17) Malm-Jord-Vatten. Även KK-utredningen behandlar i sitt betänkande (SOU 1971: 69) Näringspolitiken — ny verksamorganisation delar av SGU:s verksamhet, särskilt den statliga prospekteringen och dess samband med samhällets allmänna mål inom de närings- och mineralpolitiska områdena. Vissa frågor som berör SGU behandlas slutligen av 1967 års gruvutredning i betänkandet (SOU 1970: 51) Mellansvensk gruvindustri.

8.5.1 Mål och riktlinjer för den statliga geologiska verksamheten

Jag vill inledningsvis diskutera målen för och inriktningen av den statliga verksamheten på det geologiska området.

Motivet för att med offentliga medel bedriva geologisk undersökningsverksamhet är vetenskapen om att de geologiska förhållandena är av väsentlig betydelse för hur olika områden i vårt land kan utnyttjas.

Att klarlägga och sprida kännedom om hela landets geologiska beskaffenhet är därför en viktig uppgift som staten måste åta sig mot bakgrund av det samhälleliga intresset av att utnyttjandet av landskapet och naturresurserna sker på lämpligt sätt. Ett huvudsyfte med de statliga insatserna bör därför vara att presentera sådana beskrivningar av Sveriges geologi att de kan tjäna som planeringsunderlag för detta utnyttjande.

Det föreligger härutöver ett fortlöpande behov av allsidiga eller speciella bedömningar, utredningar och undersökningar. Som framgår av vad jag nyss sagt ligger det i hela samhällets intresse att ianspråktagandet av naturtillgångarna liksom av landskapet i stort sker mot bakgrund av en god kunskap om dessa tillgångar både i lokalt och i nationellt perspektiv. Ett huvudsyfte med den statliga verksamheten på geologiområdet bör därför vara att tillhandahålla sådan kunskap och att biträda enskilda och myndigheter med geologisk sakkunskap.

Syftena med den offentliga geologiska verksamheten kan sålunda sammanfattas på följande sätt

- att ta fram planeringsunderlag för utnyttjandet av landskapet, särskilt med avseende på berggrund, jordlager och grundvatten,
- att biträda statliga och kommunala myndigheter, företag, organisationer och enskilda personer genom att tillhandahålla sakkunskap och tjänster på det geovetenskapliga området.

När det väl har fastlagts att samhället bör åta sig att bedriva geologisk verksamhet uppkommer frågan om hur detta lämpligast bör ske. Den kompetens, de resurser och den information, som samhället måste ha till sitt förfogande för att kunna verka på det geologiska området, skall utnyttjas så effektivt som möjligt. Inom ett så speciellt område som detta är det knappast rationellt att ha flera vid sidan av varandra verkande statliga organ med likartade uppgifter. Denna synpunkt har också framförts i yttrandena över geologiutredningens betänkande. Att det förutom vid fackmyndigheten även vid våra universitet och högskolor bör finnas kompetens och resurser på det geologiska området är en annan sak — de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna har andra primära syften än fackmyndigheten, nämligen att bedriva högre utbildning och forskning.

Det kan enligt min mening inte ifrågasättas att Sverige — liksom andra länder — bör ha en central förvaltningsmyndighet för ärenden om landets geologiska beskaffenhet. Denna myndighet bör vara SGU.

De nyss nämnda huvudsyftena för den offentliga geologiska verksamheten leder till att SGU bör ha ett antal olika uppgifter, som jag i det följande närmare skall gå in på.

För att utnyttjandet av landskapet skall kunna planeras med hänsyn till naturförhållandena fordras att landskapets geologiska beskaffenhet i stora drag är känd. Det lämpligaste sättet att presentera planeringsunderlaget torde i dag vara i form av geologiska kartor. Sådana produceras främst av SGU. Varken geologiutredningen eller någon av remissinstanserna har föreslagit någon förändring på denna punkt. Även jag anser SGU vara det organ som har de bästa förutsättningarna att framgångsrikt bedriva denna verksamhet. SGU bör således som en av sina huvuduppgifter ha att bedriva geologisk kartering.

Planeringsunderlag kan givetvis erhållas och framställas även på annat sätt än genom kartering. För att en allt större faktakunskap rörande landets geologiska beskaffenhet skall kunna byggas upp fordras att data om de geologiska förhållandena på olika håll successivt insamlas och sammanställs, dvs. att geologisk dokumentationsverksamhet bedrivs. Vad jag i detta sammanhang närmast åsyftar är insamling och sammanställning av sådana data som bara erhålls en gång, t. ex. bestämningar av grundvattenförhållanden eller uppmätningar av magnetfältet vid ett visst tillfälle, fastställande av lagerföljd m. m. i ett grus-

tag som exploateras eller kartläggning av bergartstyper i en tunnel som skall vattenfyllas eller betonginfodras. Sådana data behövs för att man skall kunna konstatera hur de geologiska förhållandena ändras med tiden eller för att man skall kunna rekonstruera hur grunden på en viss plats sett ut och därav dra slutsatser om vad som kan väntas för omgivningen. Dokumentationsuppgifter av detta slag anser jag vara en väsentlig myndighetsuppgift för SGU.

Enligt min mening bör det också åligga SGU att liksom i dag bedriva en reguljär informationsverksamhet gentemot allmänheten. Till sådan informationsverksamhet räknar jag att i lämplig form offentliggöra resultaten av den dokumentation jag tidigare talat om, t. ex. genom att upprätthålla ett nationellt geologiskt bibliotek och ett för landet centralt arkiv för geologiska prover och data, att i museiform sammanföra och ordna representativa föremål som belyser företrädesvis Sveriges geologi, att anordna utställningar som illustrerar aktuella problem av geologisk natur, att medverka i offentliga diskussioner och debatter som berör geologiska problem, m. m.

Ett annat huvudsyfte med den statliga verksamheten på geologiområdet är, som jag nyss framhållit, att biträda statliga och kommunala myndigheter men även företag och privatpersoner med geologisk sakkunskap. Vetande och tjänster på det geologiska området skall alltså av staten kunna tillhandahållas för den som har behov härav. Detta innebär dels att staten måste hålla sig med kompetens och resurser samt skaffa sig information inom geovetenskaperna, dels att staten måste se till att kunskap och tjänster förmedlas till avnämarna på ett ändamålsenligt sätt.

SGU bör därför utöver uppgiften att förse andra statliga myndigheter med utredningar, yttranden och bedömningar inom sitt fackområde även kunna åta sig att utföra uppdrag åt kommuner, organisationer och institutioner av olika slag, statliga och privata företag samt enskilda personer. I dessa fall bör SGU liksom nu debitera uppdragsgivaren de med uppdraget sammanhängande kostnaderna.

Av vad jag nu sagt följer att verket bör ha följande huvuduppgifter

- allmän geologisk kartläggning
- geologisk dokumentation och information
- uppdragsverksamhet.

Dessa huvuduppgifter skiljer sig från dem som SGU f. n. har främst därigenom att jag, som jag anført i samband med min diskussion av verksamheten vid statens industriverk (se s. 144), anser att SGU efter en lämplig övergångsperiod inte skall bedriva prospektering via egna anslag över statsbudgeten. Däremot kommer SGU såsom landets centrala geologiska fackorgan att vara väl lämpad att utföra erforderligt prospekteringsarbete på uppdrag av den myndighet, det företag etc. som för sina syften behöver kännedom om potentiellt exploaterbara fyndigheter

av mineral, bergarter, jordarter eller grundvatten. Jag återkommer senare till denna fråga. Jag vill i detta sammanhang också betona, att viss forskning och teknisk utveckling likaså kommer att ingå i SGU:s uppgifter. Sådan verksamhet bör dock bedrivas med utgångspunkt i verkets huvuduppgifter och inte utgöra någon självständig verksamhetsgren.

Med de nyss nämnda huvuduppgifterna betonas SGU:s karaktär av geovetenskapligt fack- och serviceorgan för hela samhället, samtidigt som SGU:s opartiskhet och objektivitet framhävs. Informations- och uppdragsverksamheten ges betydligt större plats än i dag.

8.5.2 SGU:s verksamhetsområden

8.5.2.1 Geologisk kartering

Geologiutredningen lägger med hänvisning till det betydande användningsområdet för geologiska kartor fram ett ambitiöst förslag om karteringen, vilken föreslås få betydligt ökade resurser. Moderna geologiska kartor finns f. n. endast för en mindre del av landet. Med hänsyn till svårigheten att med äldre kartor uppfylla dagens krav på geologisk information föreslår utredningen att en landstäckande kartering genomförs under de närmaste 50 åren.

Remissinstanserna ansluter sig till utredningens bedömning och förordar genomgående en utbyggd kartering. Många remissinstanser föreslår därvid en ännu högre karteringstakt än utredningen.

Jag delar utredningens och remissinstansernas uppfattning att den geologiska karteringen är av betydelse i ett flertal verksamheter, både sådana som bedrivs av enskilda och sådana som måste anses höra till samhällets åtaganden. Som exempel kan nämnas bl. a. uppförande av bebyggelse, lokalisering av industrier och kraftverk inom ramen för den fysiska riksplaneringen, anläggning av kommunikationsleder, berg-rum etc., avsättande av markområden för jord- och skogsbruk eller som nationalparker och naturreservat, anläggning av fritidsområden, exploatering av mineraltillgångar — lösa avlagringar såsom lera, sand och grus eller delar av berggrunden såsom malmer, s. k. industrimineral och byggnadssten — eller av grundvatten.

Den geologiska karteringen finansieras f. n. genom statsanslag. Utredningen förutsätter att så skall vara fallet även i fortsättningen. Statskontoret tar upp denna fråga och ifrågasätter om inte möjligheterna att på ett mer markant sätt låta konsumenternas önskemål komma till uttryck genom någon form av prismekanism bör övervägas. Även andra remissinstanser uttrycker önskemål om att de som är intresserade av geologiska kartor skall beredas tillfälle att påverka inriktningen av SGU:s kartering.

Jag vill först konstatera, att en allmän övergång till uppdragsverksamhet inom karteringen av flera skäl inte är möjlig att genomföra. En uppdragsfinansiering av denna verksamhet skulle bl. a. sannolikt

medföra att karteringen kom att ligga på en från samhällets synpunkt alltför låg nivå, eftersom mycket få intressenter skulle vilja betala för kartläggning av större områden. De kartor som då togs fram skulle vara av mycket olikartad beskaffenhet och främst ha intresse för uppdragsgivaren, samtidigt som andra intressenter kunde få svårigheter att utnyttja eller t. o. m. att få ta del av dem. Jag finner därför att allmän geologisk kartering — på samma sätt som rikets allmänna kartverks kartarbeten — bör bekostas med allmänna medel och att resultaten bör vara offentliga. Att däremot de allmänna geologiska kartornas försäljningspris liksom hittills måste omprövas från tid till annan är naturligt.

Vad jag nu sagt avser enbart sådana geologiska kartor som systematiskt utformas i en fastställd skala och tjänar översiktliga planeringsändamål. För mera speciella ändamål, t. ex. för detaljerad projektering av byggnader och anläggningar samt för undersökningar avseende exploatering av mineraltillgångar eller grundvatten, erfordras i allmänhet noggrannare geologisk kartläggning. När SGU bedriver sådan verksamhet bör detta enligt min uppfattning ske i uppdragsform. Därvid ankommer det på uppdragsgivaren att bestämma arbetets art och omfattning.

Som jag tidigare nämnt producerar SGU f. n. berggrunds- och jordartskartor. De utnyttjas främst för olika planeringsändamål och som underlag för uppsökande av råvarutillgångar i jord och berg. Vid sidan av dessa karttyper produceras även geofysiska och hydrogeologiska kartor. Geofysiska kartor, vilka upptar data om jordskorpan magnetiska, elektriska, radioaktiva, tyngdkrafts- m. fl. egenskaper, kan tjäna som underlag för framställning av bergarts-, jordarts- och grundvattenkartor, men även i sig själva användas vid prospekteringsarbeten samt grundvattenundersökningar. Kartläggning av den radioaktiva strålningen från markytan kan exempelvis dessutom vara av betydelse i samband med bedömningen av sådana problem som gäller förekomsten av radongas i gruvor och bergrum eller den naturliga radioaktiviteten i områden dit kärnkraftverk kan komma att förläggas. Syftet med de hydrogeologiska kartorna är att klarlägga förekomst, uppträdande och egenskaper hos grundvattnet inom kartområdet. Ett antal remissinstanser föreslår att en reguljär utgivning av de båda senare karttyperna skall påbörjas. 1967 års gruvutredning föreslår att SGU ges i uppdrag att utarbeta ett program för utökad berggrundskartering i Mellansverige.

Remissinstanserna visar på ett behov av att låta kartkonsumenterna utöva ett större inflytande över SGU:s kartering. Konsumenterna är intresserade av såväl prioritering av vissa områden, kartornas innehåll m. m. som fördelningen av SGU:s totala karteringsresurser på olika typer av kartor. Omfattningen av de totala resurserna för karteringsverksamheten får på sedvanligt sätt prövas i det årliga budgetarbetet.

Det ankommer på SGU att finna lämpliga former för att inom ramen för dessa resurser beakta konsumenternas behov och synpunkter. En möjlighet i detta sammanhang kan vara att verket tillkallar kartexpertis och företrädare för avnämare av geologiska kartor.

8.5.2.2 Informations- och dokumentationsverksamhet

Geologiutredningen föreslår att utredningar, investeringar och forskning beträffande jordarternas och berggrundens egenskaper samt beträffande tillgången på råvaror utom malmmineral samlas inom en naturresursavdelning vid SGU. Bakgrunden till detta förslag är att utredningen ansett det nödvändigt att få fram former för att säkra en fortlöpande och rutinmässig utveckling av kunskapen om landets geologiska beskaffenhet. Detta överensstämmer väl med de skäl jag anfört för att SGU som en av sina främsta uppgifter bör ha att bedriva informations- och dokumentationsverksamhet.

Remissinstanserna är i allt väsentligt positiva till utredningens förslag vad gäller behovet av att få till stånd utredningar, datainsamling, inventeringar och forskning rörande jordlagrens och berggrundens naturtillgångar. Bl. a. understryks betydelsen av den insamling av data från brunnborrningar som sker vid det 1966 på försök inrättade s. k. brunnsoch borrhälsverket. Frågan om hur SGU skall tillförsäkras data från sådana borrhälsborrningar övervägs f. n. inom industridepartementet.

Jag tolkar remissinstansernas bedömning så att full enighet råder om angelägenheten av att ytterligare kunskap om landets mineral- och grundvattentillgångar införskaffas och ställs till det allmännas och enskildas förfogande. Formerna för hur detta skall ske kan dock diskuteras. Varken geologiutredningen eller remissinstanserna har närmare behandlat innebörden av det ofta använda inventeringsbegreppet. Enligt min uppfattning kan med inventeringar avses såväl mera översiktliga som relativt ingående undersökningar. Därför kan inte strikt åtskillnad göras mellan kartläggning, inventering och prospektering. Om inventeringsuppgifterna betingas av samhällliga intressen och är av allmän karaktär samt avser att redovisa huruvida kända, eventuellt exploaterbara fyndigheter av visst slag förekommer inom större regioner, bör inventeringsarbetet med fördel kunna samordnas med den geologiska kartläggningen och finansieras genom statsanslag. Om å andra sidan inventeringsuppgifterna betingas av speciella eller akuta behov av tillgång till ett bestämt slags mineralråvaror — eventuellt inom ett givet, mer begränsat område — har inventeringen karaktären av prospektering och bör då utföras på beställning i form av ett särskilt uppdrag samt avrapporteras till och bekostas av beställaren.

En betydande mängd uppgifter om grundvatten, jordlager och berggrund blir fortlöpande tillgängliga genom aktiviteter som ligger vid sidan av geologisk kartläggning, inventering och prospektering. Vid borrhälsborrningar,

schaktningar, sprängningar o. d. kan ofta värdefull information erhållas som det sedan dessa arbeten avslutats inte är lika lätt eller alls möjligt att få. Sådan information bör enligt min mening i rimlig utsträckning tillvaratas och sammanställas för att — eventuellt vid en senare tidpunkt — utnyttjas. För att så skall kunna ske fordras att ett program finns och att vissa resurser reserveras för denna verksamhet, vilken annars lätt skjuts åt sidan till förmån för andra uppgifter, som för stunden förefaller mer angelägna.

Inom den systematiska geovetenskapliga dokumentationsverksamhet som idag bedrivs vid sidan av SGU:s kartläggnings- och prospekteringsinsatser ligger tyngdpunkten på grundvattenfrågor och geofysiska frågor. Det är angeläget att dokumentationen på dessa fält fortsätter.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på de stora mängder data, som framkommer genom den geokemiska verksamheten. Former för bearbetning och publicering av dessa data bör studeras. De torde nu och i framtiden kunna utgöra ett viktigt bakgrundsmaterial vid bedömningar bl. a. av vilka halter av exempelvis tunga metaller som bör anses onaturliga och i vilken utsträckning mänskliga aktiviteter påverkat den kemiska mark- och vattenmiljön. SGU:s geokemiska dokumentation utgör därför ett värdefullt komplement till den bevakningsverksamhet som miljöförhållnings- och arbetarskyddsmyndigheter har vid industriella anläggningar.

För att dokumentationsverksamheten skall fylla någon väsentlig funktion måste den kompletteras med och följas upp av motsvarande informationsverksamhet, vilket också framhålls av remissinstanserna. Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av att även icke geologiskt skolade avnämare kan tillgodogöra sig resultaten av SGU:s verksamhet.

Enligt min mening bör SGU fungera som centralt geologiskt arkiv och dokumentationsorgan i landet samt som museum vad avser mineral samt jord- och bergarter. Det bör ankomma på SGU att insamla, förvara och hålla tillgängligt ett omfattande provmaterial såväl i geografiskt som artstypiskt avseende. Materialet skall vara representativt för Sveriges olika geologiska bildningar.

Förutom att erbjuda nämnda slag av materialservice bör SGU kunna tillhandahålla sakuppgifter avseende geologiska, geofysiska och geokemiska observationer och analyser.

8.5.2.3 Uppdragsverksamhet

Geologitutredningen konstaterar beträffande SGU:s uppdragsverksamhet att efterfrågan på SGU:s tjänster vad gäller utredningar, prospekteringsarbeten och andra uppdrag av större omfattning kan antas komma att öka. En koncentration på dessa typer av uppdrag rekommenderas också av utredningen. Vad gäller smärre konsultuppdrag förordar

geologiutredningen att inga mer samlade insatser görs i avvaktan på att underlag för en utökad konsultationsverksamhet skall växa fram. Bakgrunden till detta ställningstagande från utredningen är att den inte anser intäkterna av konsultuppdrag kunna uppväga de störningar i övrig verksamhet som kan uppkomma på grund av svårigheterna att upprätthålla en jämn arbetsbelastning på uppdragssidan.

Varken utredningen eller remissinstanserna har diskuterat uppdragsverksamheten mer ingående. Flera remissinstanser har dock påpekat angelägenheten av att SGU:s organisation ges tillräcklig flexibilitet för att uppdragsverksamheten skall kunna bedrivas utan att detta menligt inkräktar på verkets övriga uppgifter.

Enligt min mening bör uppdragsverksamheten ges en betydligt mer framträdande plats inom SGU:s framtida verksamhet än den f. n. har. Detta ställningstagande får ses som uttryck för en strävan att i större utsträckning än f. n. låta SGU:s sakkunskap komma till praktisk användning. Samtidigt förbättras det ekonomiska utbytet av SGU:s verksamhet. Den delvis unika kompetens på det geologiska området som SGU besitter kommer f. n. på grund av den bristande kontakten med avnämare av geologisk information inte alltid till användning i den utsträckning som är önskvärd från såväl statsmakternas som de enskilda avnämarnas synpunkt. SGU:s sakkunskap kommer enligt min mening bäst till nytta om intressenterna ges tillfälle att själva påverka verksamhetens inriktning. Detta torde lämpligast kunna ske genom att de som är intresserade av geologisk information av visst slag, vare sig det rör sig om smärre utredningar eller om mer omfattande prospekteringsuppdrag, bereds möjlighet att direkt från SGU beställa denna information. Eftersom framtagnandet av särskild information förorsakar kostnader för SGU bör också kostnaderna för sådana uppdrag debiteras uppdragsgivarna.

Tänkbara uppdragsgivare till SGU är, som jag tidigare nämnt, såväl statliga myndigheter som kommuner, företag och enskilda personer. Eftersom uppdragsgivarna har så olika verksamhetsområden kan uppdragen väntas komma att få en mycket skiftande sammansättning.

Som jag redan angett bör SGU i framtiden utföra prospekteringsarbeten uteslutande på uppdrag. Jag vill i detta sammanhang något utförligare exemplifiera vilka organ som i första hand kan tänkas bli SGU:s uppdragsgivare på detta område.

Den nämnd för förvaltning av den statliga gruvegendomen som jag tidigare föreslagit skall inrättas har som mål bl. a. att genom olika åtgärder öka omfattningen och det ekonomiska utbytet av statens gruvegendom. För att uppfylla detta mål kommer nämnden sannolikt även att behöva bedriva viss prospektering. Jag har härvid utgått från att nämnden i första hand kommer att anlita SGU för utförande av sina prospekteringsuppdrag. Bland industriverkets arbetsuppgifter kan som jag tidigare anfört väntas komma att ingå även branschstödande åtgärder,

service o. d. inom mineralsektorn. Dit får hänföras även åtgärder av typen finansiering av viss näringspolitiskt motiverad prospektering. Jag anser det beträffande sådan prospektering vara naturligt, att SGU utföra arbetena på uppdrag från industriverket. Sådan prospektering som betingas av önskemål om att trygga den framtida sysselsättningen inom av gruvbrytning beroende områden eller motiveras av kraven på försörjningsberedskap bör däremot enligt min mening finansieras av de myndigheter som närmast har ansvaret för sysselsättnings- resp. beredskapspolitiken. Vidare bör givetvis sådana företag, statliga eller privata, som är beroende av mineralråvaror eller bedriver mineralutvinning kunna anlita SGU för utförande av prospekteringsuppdrag.

Eftersom mitt förslag rörande prospekteringen är relativt genomgripande vill jag här beröra det praktiska genomförandet av förändringarna.

En omedelbar överföring av SGU:s prospektering på uppdragsbasis skulle, med hänsyn bl. a. till att närmare två tredjedelar av SGU:s anslag utnyttjas för sådan verksamhet, sannolikt komma att medföra betydande problem för SGU. Jag bedömer det nämligen som osannolikt att tilltänkta uppdragsgivare redan i samband med förändringen av SGU:s organisation skulle hinna lägga upp program och lösgöra medel för prospekteringsprojekt. Detta gäller även de prospekteringsarbeten som i första hand motiveras av försörjnings- och övriga näringspolitiska skäl. Mot bakgrund av att SGU har en utbyggd prospekteringsorganisation, vilken utgör en synnerligen värdefull tillgång och vilken inte hastigt kan omdisponeras utan onödiga kostnader för samhället, och med hänsyn till att SGU har de största praktiska möjligheterna att administrera verksamheten, finner jag att övergången till uppdragsfinansierad prospektering bör ske successivt.

Praktiskt bör detta ske på så sätt att väl avgränsade program tas fram inom SGU:s nuvarande prospekteringsverksamhet med angivande av huvudsaklig intressent. Därefter övertar denne ansvaret för programmens utformning. I den mån intressenten är en statlig myndighet eller erhåller statsbidrag för sin verksamhet blir det denne som erhåller medel för programmets genomförande. Slutmålet är att medel för prospektering inte längre anvisas direkt till SGU. Dock bör medel utgå för vissa basfunktioner som behövs för uppdragsverksamheten. Slutmålet bör kunna nås inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag övergår nu till SGU:s uppdragsverksamhet inom andra områden än prospektering. Förbrukningen av sand, grus och krossmaterial för anläggningsändamål uppgår f. n. till ett värde av ca 1 miljard kr. Årligen och väntas i framtiden öka ytterligare i omfattning. Därvid måste önskemål om exploatering av välbelägna grusförekomster vägas mot kraven på skydd för grundvattentillgångar och mot naturvårdsaspekter. SGU bör

kunna erhålla uppdrag både i form av översiktliga inventeringar och mer detaljerade undersökningar av sand- och grusförekomster.

SGU har en given roll som uppdragsmyndighet vid undersökningar av grundvattenförhållanden. Uppdragsgivare i detta sammanhang torde främst vara kommunerna, men även t. ex. länsstyrelserna, vilka har behov av upplysningar om grundvattentillgångar i bl. a. miljövårdssyfte. Även företag och enskilda har naturligtvis behov av sådana undersökningar.

SGU bör vidare kunna åta sig anläggningsgeologiska undersökningar. SGU har en stor kompetens beträffande berggrundsgcologi, som i ännu större omfattning än f. n. bör kunna utnyttjas i detta sammanhang.

SGU har under en följd av år byggt upp en betydande teknisk kompetens. Jag räknar med att denna kompetens skall kunna användas bl. a. genom att verket åtar sig analys-, mättnings-, forsknings- och utvecklingsuppdrag. Efterfrågan på dylika tjänster kommer sannolikt att växa i framtiden och det är rimligt att SGU, bl. a. med hänsyn till det tilltagande behovet av olika slags arbeten inom miljövården, får väsentligt utökade uppdrag inom denna sektor.

8.5.2.4 *Forskning och utveckling*

Eftersom 1965 års geoutredning, vilken tillsattes av UKÄ på geologiutredningens initiativ, i sitt betänkande Geovetenskaplig utbildning och forskning (UKÄ 1968) utförligt behandlat den geologiska forskningen i landet tar geologiutredningen inte upp SGU:s forskning till närmare granskning och föreslår inte heller några förändringar beträffande forskningens inriktning. Vissa förslag om ökade resurser framförs dock.

Somliga remissinstanser diskuterar emellertid något utförligare forskningens inriktning och berör därvid bl. a. frågan om SGU skall bedriva grundforskning eller huvudsakligen inrikta sig på metodutveckling. Dessutom ger en del remissinstanser förslag till ämnesområden till vilka SGU föreslås koncentrera sitt forsknings- och utvecklingsarbete. Sammanfattningsvis framhåller dessa remissinstanser, att behovet av såväl grundforskning som metodutveckling inom geologins olika ämnesområden är stort.

Enligt min mening har forskningen stor betydelse för den geologiska verksamheten i landet. Det är speciellt angeläget att behovet av forskning inom områden med anknytning till miljövården och den fysiska riksplaneringen tillgodoses. Geologiska forskningsinsatser inom dessa och andra områden kan i huvudsak sägas vara av två slag, dels forskning om geologiska, geofysiska och geokemiska förhållanden utan förutbestämd inriktning på något visst tillämpningsområde, dels tillämpningsinriktad forskning som syftar till att få fram eller förbättra processer och metoder för praktisk användning. Det förra slaget av forskning ligger

företrädesvis inom universitetens och högskolornas verksamhetsområde, medan det bör ankomma på SGU att i första hand bedriva mer tillämpningsinriktad forskning. Härvidlag bör målet vara att hålla SGU:s verksamhet i nivå med den vetenskapliga och tekniska utvecklingen såväl i Sverige som i utlandet.

Det är naturligtvis av betydelse för utvecklingsarbetet att en förlöpande kontakt med universitets- och högskoleinstitutionerna upprätthålls. SGU har goda förutsättningar att initiera forskning eller föreslå forskningsområden vid institutionerna. Särskilt vid den del av SGU som avses bli lokaliserad till Luleå bör en värdefull samverkan kunna åstadkommas i fråga om utnyttjande av utrustning, laboratorielokaler etc. med högskolan där.

Av grundläggande betydelse för forskningsarbetet vid SGU är att forskningen bedrivs i samband med och som ett stöd för verkets övriga arbetsuppgifter. Den gräns mellan metodutveckling och grundforskning som dragits av vissa remissinstanser kan jag inte se som möjlig att tillämpa utan undantag. Även sådan forskning som har inslag av grundforskning bör liksom hittills kunna bedrivas vid SGU, förutsatt att detta sker i anslutning till den övriga verksamheten och att forskningen bedöms nödvändig för att SGU skall kunna fullfölja sina ålagda uppgifter.

1967 års gruvutredning föreslog att vissa högre tjänster inom det geovetenskapliga området inrättas vid någon av de tekniska högskolorna. Riksdagen har senare fattat beslut (prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173) om inrättande av professurer i bl. a. tillämpad geofysik och av en biträdande professur i bergmekanik vid högskolan i Luleå.

8.5.3 Organisation

SGU är f. n. organiserat på tre byråer och tre avdelningar, nämligen allmänna byrån, kartbyrån, malmbyrån, kemiska avdelningen, geofysiska avdelningen och administrativa avdelningen.

Geologiutredningen föreslår ingen betydande förändring av SGU:s organisation. Indelningen på enheter föreslås med vissa modifieringar följa den nu gällande. Med anledning av förslaget om överförande av myndighetsuppgifterna inom bergsbruksområdet från KK till SGU förordar utredningen dock att en särskild bergsbruksenhet inrättas.

Flertalet remissinstanser har ingen erinran mot utredningens förslag till organisation. Några instanser ifrågasätter dock om förslaget tillräckligt tillgodoser behovet av samordning mellan enheterna och pekar på avsaknaden av alternativa organisationsförslag.

Som jag tidigare utvecklat bör myndighetsuppgifterna inom mineralområdet åvila industriverket. Mot bakgrund härav och med hänsyn även till den av riksdagen beslutade omlokaliseringen av SGU till Uppsala och Luleå framstår geologiutredningens förslag till organisation inte längre som i alla delar aktuellt.

Vad gäller ledningen för SGU föreslår geologiutredningen att en styrelse skall inrättas. Med hänsyn till behovet av att låta bl. a. avnämrintressena påverka verksamhetens inriktning och långsiktiga planering anser jag i likhet med flera remissinstanser att utredningsförslaget i denna del bör godtas.

Som jag tidigare förordat bör SGU i fortsättningen fungera som ett centralt geologiskt fackorgan med tyngdpunkten lagd på produktion av geologisk information. Verkets framtida verksamhet avses omfatta de tre huvudområdena berggrund, jord och grundvatten. Inom varje huvudområde bör, som jag tidigare framhållit, en blandning av anslagsfinansierad verksamhet och uppdragsverksamhet kunna förekomma. Det är naturligt att i första hand eftersträva en indelning i enheter som motsvarar de tre huvudområdena. Härigenom kommer det naturliga sambandet mellan kartering, dokumentation, inventering och uppdragsverksamhet inom varje verksamhetsområde bättre till uttryck än med nuvarande organisation. Dessa enheter skulle som arbetsområden ha berggrunden, jordarterna och grundvattnet. Emellertid skulle separata jordarts- och grundvattenenheter bli förhållandevis små jämfört med berggrundsgeologisk verksamhet. De två mindre verksamhetsområdena bör därför sammanföras till en gemensam kvartär- och hydrogeologisk enhet.

Vidare bör den geofysiska verksamheten med hänsyn till de från övriga verksamheter metodmässigt skilda uppgifterna hållas samlad inom en enhet. Detta är också lämpligt eftersom den geofysiska verksamheten, förutom att den förser övriga verksamhetsområden med underlag, också bedrivs självständigt, bl. a. i form av fasta geomagnetiska registreringar, kartläggning och uppdragsverksamhet.

För att bistå enheterna för berggrund, kvartär- och hydrogeologi samt geofysik med tekniska och administrativa tjänster behövs även mer servicebetonade enheter. Dessa bör utgöras av en geokemisk och en administrativ enhet.

Den geokemiska enheten bör ha till uppgift att för övriga enheters och externa uppdragsgivares räkning utföra laboratoriearbeten m. m. En ökad efterfrågan på sådana tjänster kan förutses, bl. a. med hänsyn till det ökade intresset för och satsningen på miljövården. Enheten bör också ha till uppgift att bedriva utvecklingsarbete på det geokemiska området.

Den administrativa enheten bör i stort sett behålla sina nuvarande uppgifter varjämte enheten bör svara för vissa planerings- och samordningsfunktioner. Därtill bör möjligheterna att inom denna enhet bygga upp de centrala funktionerna vad gäller publikationsverksamhet, arkivering av observationsdata, prover m. m. övervägas. Tablå över den föreslagna organisationen torde få fogas till protokollet som *bilaga 3*.

I samband med beslutet om SGU:s omlokalisering uttalade chefen för

finansdepartementet bl. a att den del av SGU som skall lokaliseras till Luleå huvudsakligen bör bestå av de verksamheter som har anknytning till malmprospekteringen, medan huvuddelen av verket bör förläggas till Uppsala. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att landets t. v. enda professurer i ekonomisk geologi och i tillämpad geofysik kommer att finnas vid högskolan i Luleå förordar jag att geofysiska enheten med undantag för vissa funktioner förläggs till Luleå. Av samma skäl bör även huvuddelen av de anställda vid berggrunds enheten, fränsett personalen i Malå, liksom enhetsledningen placeras där. Denna del av berggrunds enheten bör ha kompetens för flertalet typer av arbetsuppgifter inom enhetens verksamhetsområde. Den geofysiska enhetens lokalisering motiveras av att en betydande del av dess arbetsuppgifter har anknytning till prospekteringen. Vidare bör större delen av den geokemiska enhetens resurser, vilka huvudsakligen kommer att utnyttjas av berggrunds enheten, förläggas till Luleå. Övriga delar av verket bör enligt min mening förläggas till Uppsala. Jag har härvid beaktat att en stor del av berggrunds enhetens framtida arbetsuppgifter har anknytning till södra och mellersta Sverige och finner det därför motiverat att vissa delar av enheten förläggs till Uppsala. Berggrunds enheten bör, med hänsyn till behovet av täta kontakter med den övriga verksamheten under den nya organisationens inledningsskede samt i avvaktan på att högskolan i Luleå byggs upp, under en övergångstid ledas från Uppsala.

Det är troligt att det vid upprättandet av en detaljerad organisation för SGU befinns lämpligt att förlägga delar eller smärre sektioner av de enheter som är baserade i Uppsala till Luleå. Sålunda kan den kvartär- och hydrogeologiska enheten — liksom naturligen den administrativa enheten — behöva en mindre sektion i Luleå för att utföra arbetsuppgifter i Norrland som faller inom dess verksamhetsområde.

Vad jag nu förordar kommer endast i ringa omfattning att beröra storleken av SGU:s filialer, verkstäder m. m. i Malå, Lund, Göteborg och Lovön. Jag räknar således med att antalet anställda i Malå kommer att bibehållas på en oförändrad nivå, dvs. omkring 140 personer. Vad avser de två huvuddelarna av verket räknar jag med att personalen i Luleå vid den av mig förordade organisatoriska lösningen inte oväsentligt kommer att överstiga den nivå av inemot 100 personer som angavs av chefen för finansdepartementet i prop. 1971: 29.

Jag räknar med att den nya organisationen kan träda i kraft den 1 juli 1974.

Den organisatoriska lösning som jag förordar kommer inte minst med hänsyn till att SGU:s verksamhet senare avses bli fördelad på två huvudorter att kräva ett betydande planerings- och förberedelsearbete som lämpligen bör fullgöras av en organisationskommitté. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

9. Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t
dels föreslår riksdagen att

1. besluta att en central myndighet med uppgifter inom det industri-politiska området enligt de riktlinjer jag har förordat skall inrättas den 1 juli 1973,

2. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för omorganisation av den verksamhet som bedrivs vid statens institut för företagsutveckling,

3. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för en ökad regional företagsservice,

4. besluta att en fond för stöd till industriellt utvecklingsarbete enligt de riktlinjer jag har förordat skall inrättas den 1 juli 1973,

5. godkänna att av vinsten för år 1972 från Sveriges investeringsbank AB 30 000 000 kr. avsätts till fonden,

6. besluta att en nämnd för förvaltning av statens gruvegendom enligt de riktlinjer jag har förordat skall inrättas den 1 juli 1973,

7. medge att Kungl. Maj:t uppdrar åt nämnden att utöva Kungl. Maj:ts befogenhet att upplåta gruvrättigheter som tillkommer staten,

8. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för Sveriges geologiska undersöknings verksamhet och organisation,

9. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för förslagens genomförande,

dels föreslår riksdagen att antaga inom industridepartementet upprättade förslag till

10. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),

11. lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,

12. lag om ändring i gruvlagen (1938: 314),

13. lag om ändring i lagen (1886: 46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m.,

14. lag om ändring i uranlagen (1960: 679),

15. lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln.

10. Anslagsfrågor för budgetåret 1973/74

Statens industriverk: Förvaltningskostnader

Nytt anslag (förslag) 8 200 000

Jag har tidigare förordat att en ny central myndighet för utredande och verkställande uppgifter inom det industripolitiska området skall inrättas den 1 juli 1973. Myndigheten, som avses bli benämnd statens industriverk, skall enligt förslaget överta de uppgifter inom inrikes- och industridepartementens verksamhetsområden som åvilar nuvarande

KK:s industri-, el- och bergsbyråer. Vidare föreslås till industriverket bli överfört även den verksamhet som utförs av delegationen för de mindre och medelstora företagen och vissa delar av energiprognosutredningens verksamhet. Industriverket föreslås under verksledningen bli organiserat med fem enheter.

Mina tidigare förslag innebär vidare att industriverket övertar KK:s åligganden beträffande de anslag under elfte och trettonde huvudtitlarna för vilka KK f. n. är anslagsäskande och utbetalningsansvarig myndighet. Detsamma gäller även för anslaget till sprängämnesinspektionen, vilket fr. o. m. budgetåret 1973/74 redovisas under trettonde huvudtiteln. Som en följd av mitt förslag om inrättande av en särskild nämnd för förvaltning av statens gruvegendom bör dock denna nämnd överta dessa uppgifter beträffande det under trettonde huvudtiteln uppförda anslaget Statens gruvegendom.

Om det tidigare redovisade förslaget till personalorganisation genomförs, får industriverket under budgetåret 1973/74 113 tjänster, vilket innebär att verket tillförs 41 tjänster för tillkommande arbetsuppgifter.

Vid det nya verket bör för verkschefen inrättas en ordinarie tjänst med beteckningen p. Övriga tjänster bör inrättas som extra ordinarie eller extra.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Medelsbehovet för verksamheten under budgetåret 1973/74 beräknar jag till sammanlagt 8,2 milj. kr. Av detta belopp utgör 2 650 000 kr. en ökning i förhållande till vad som finns upptaget under skilda anslag på riksstaten för innevarande budgetår.

Vid beräkningen har jag utgått från följande fördelning på utgiftslag m. m.

Lönekostnader	7 100 000
Sjukvård	20 000
Reseersättningar (även utrikes tjänsteresor)	170 000
Lokalkostnader	390 000
Expenser	480 000
därav engångsutgifter	(150 000)
Redovisningskostnader	40 000
	8 200 000

Behovet av medel för redovisningskostnader hänför sig till den av riksrevisionsverket föreslagna försöksverksamheten med taxesystem för redovisningscentraler m. m. Vid min medelsberäkning har jag tagit hänsyn till att ersättning skall utgå för de kassatjänster som industriverket avses utföra åt KK.

Det har inte bedömts möjligt att redan under det inledande uppbyggnadsskedet inordna industriverket i den försöksverksamhet med programbudgetering som f. n. pågår inom statsverket. Jag anser det emeller-

tid önskvärt att verket, så snart de närmare förutsättningarna klarlagts; kan delta i försöksverksamheten med programbudgetering. Erforderliga undersökningar avses bli inledda i nära samverkan med industriverket, när detta inlett sin verksamhet. Mot denna bakgrund är det angeläget att bl. a. redovisningsrutiner och intern arbetsredovisning inom verket byggs upp med sikte på en kommande medelsanvisning i programtermer.

För nästa budgetår bör dock verkets utgifter för den organisation som jag tidigare angivit tas upp på sedvanligt sätt under ett förslagsanslag till förvaltningskostnader.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens industriverk inrätta en ordinarie tjänst för verkschef med beteckningen p,
2. till *Statens industriverk: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 200 000 kr.

Statens industriverk: Utredningar m. m.

Nytt anslag (förslag) 2 200 000

Som jag tidigare anfört bör industriverket ha möjlighet att göra både vissa branschundersökningar och studier av allmänna industripolitiska frågor bl. a. i anslutning till de mindre och medelstora företagens problem. Vidare kommer för den prognosverksamhet på industri- och energiområdena, som föreslagits åvila verket, särskilda medel att erfordras för bl. a. statistiska bearbetningar. Även för den föreslagna förstärkningen av företagsservicen erfordras resurser för metod- och programutveckling samt för uppbyggnad av en fortlöpande informations- och kontaktverksamhet med företagareföreningarna.

För en del av de angivna uppgifterna finns redan innevarande budgetår vissa medel beräknade bl. a. inom ramen för nuvarande KK:s anslag och trettonde huvudtitels kommittéanslag.

För att tillgodose industriverkets behov av medel för utredningar m. m. bör i riksstaten föras upp ett särskilt reservationsanslag. Från detta anslag bör bestridas bl. a. huvuddelen av industriverkets utgifter för den utrednings-, prognos- och informationsverksamhet som inte tillgodoses inom ramen för verkets anslag till förvaltningskostnader. Vidare bör verket inom ramen för utredningsanslaget ha möjlighet att anlita tillfälligt expertis.

Som tidigare redovisats, avses KK:s uppgifter rörande det program för omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher som löper till utgången av budgetåret 1974/75 bli överförda på industriverket. Inom ramen för KK:s nuvarande anslag har medel beräknats för dels administration av programmet, dels viss heltidsanställd expertis

för uppsökande verksamhet inom ramen för programmet. Mot bakgrund av verksamhetens tidsbegränsade karaktär bör industriverkets kostnader i samband med omställningsprogrammet belasta detta anslag.

Jag kommer vidare senare denna dag i samband med min anmälan av fråga angående åtgärder för gjuteriindustrin förorda att denna bransch fr. o. m. budgetåret 1973/74 inordnas bland målbranscherna för omställningsprogrammet. Jag avser därvid förorda att ytterligare expertis, avsedd för gjuteribranschen, tillförs den uppsökande verksamheten inom programmet och att denna expertis knyts till industriverket. Kostnaderna för verksamheten under nästa budgetår, vilka jag beräknar till 150 000 kr., bör bestridas från förevarande anslag.

För nästa budgetår beräknar jag medelsbehovet för de angivna ändamålen till 2 200 000 kr., vilket innebär en ökning med 579 000 kr. i förhållande till de medel som finns tillgängliga under skilda anslag innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens industriverk: Utredningar m. m.* för budgetåret 1973/74 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.

Främjande av företagsservice

Nytt anslag (förslag) 2 500 000

Som jag tidigare anfört bör statens industriverk ha ansvaret för samordning och övergripande planering av statens insatser för service till företagen. Jag har därvid även förordat en ökad satsning på den regionala företagsservicen, inriktad främst mot de mindre och medelstora företagen. Härvid bör företagareföreningarna svara för det ökade serviceutbudet på det lokala planet. Särskilda medel bör anvisas för bl. a. förstärkning av företagareföreningarnas resurser för detta ändamål.

För nästa budgetår bör under ett särskilt reservationsanslag tas upp 2,5 milj. kr. för detta ändamål.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande av företagsservice* för budgetåret 1973/74 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

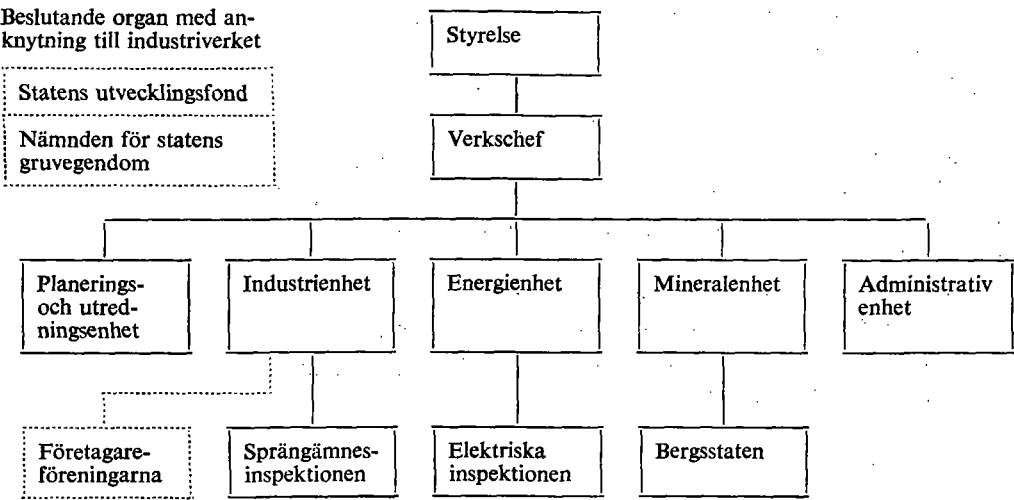
Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Statens industriverk 1973/74

Departementschefens organisationsförslag

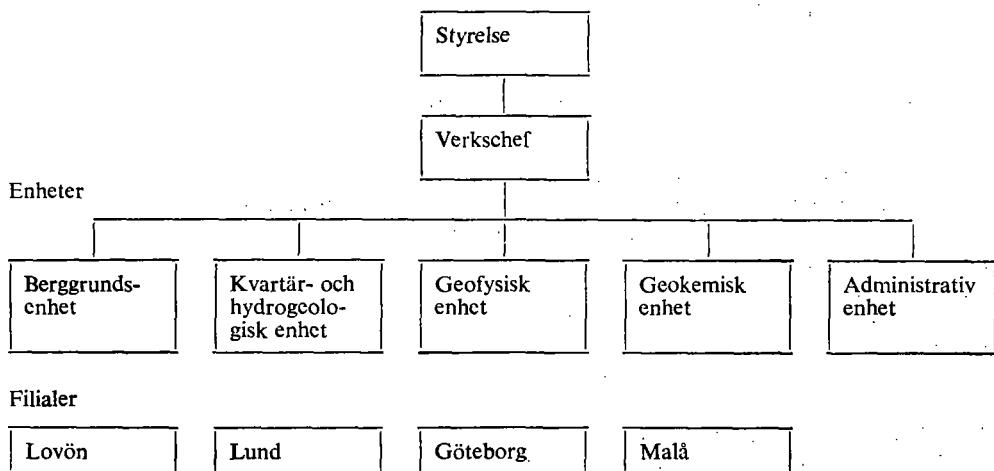

Industriverkets personal 1973/74

Verkschef m. fl.	2
Planerings- och utredningsenheten	21
Industrienheten	25
Energienheten	36
Mineralenheten	13
Administrativa enheten	16
	113

Sveriges geologiska undersökning

Departementschefens organisationsförslag

Lagförslag**1 Förslag till****Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)**

Härigenom förordnas, att 53 § 1 mom. kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

53 §

1 m o m.¹ Skyldighet att erlagga skatt för inkomst åligger så framt ej annat föreskrives i denna lag eller i särskilda bestämmelser, meddelade på grund av överenskommelse eller beslut, varom i 72 och 73 §§ sägs:

a) fysisk person:

för tid, under vilken han varit här i riket bosatt;
för all inkomst, som av honom här i riket eller å utländsk ort förvärvats; samt

för tid, under vilken han ej varit här i riket bosatt:

för inkomst av här belägen fastighet;

för inkomst av rörelse, som här bedrivits;

för avlöning eller annan därmed jämförlig förmån, som utgått av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

för avlöning eller annan därmed jämförlig förmån, som utgått av annan anställning eller annat uppdrag, i den mån inkomsten uppburits härifrån och förvärvats genom verksamhet här i riket;

för pension enligt lagen om allmän försäkring eller på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

för annan härifrån uppburen, genom verksamhet här i riket förvärvad inkomst av tjänst;

för vinst å icke yrkesmässig avyttring av fastighet eller rörelse här i riket eller tillbehör till sådan fastighet eller rörelse; samt

för belopp vilket motsvarar restituerad, avkortad eller avskriven tilläggspensionsavgift, sjukförsäkringsavgift eller allmän arbetsgivaravgift och med vilket avdrag enligt 46 § 2 mom. åtnjuts vid tidigare års taxeringar;

b) staten:

för inkomst av jordbruksdomäner, skogar samt uthyrda eller med tomträtt eller vattenfallsrätt upplåtna fastigheter; samt

för inkomst av rörelse, som ej härflutit av bank- eller försäkringsrörelse eller av kommunikationsverk med tillhörande byggnader och anläggningar eller av industriell verksamhet, som huvudsakligen avser att tillgodose statens egna behov;

c) landsting, kommuner och andra menigheter ävensom hushållningssällskap med stadgar som fastställts av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer:

för inkomst av fastighet och av rörelse;

¹ Senaste lydelse 1971:921

Nuvarande lydelse

d) akademier, Nobelstiftelsen samt stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond, så ock allmänna undervisningsverk, sådana sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor i vilka de studerande enligt gällande stadgar äro skyldiga att vara medlemmar samt samarbetsorgan för sådana sammanslutningar med ändamål att fullgöra uppgifter som enligt nämnda stadgar ankomma på sammanslutningarna, sjömanshus, svenska skeppshypotekskassan, skeppsfartens sekundärlånekassa, norrlandsfonden, *malmfonden för forsknings-och utvecklingsarbete*, järnkontoret, så länge kontorets vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål och kontoret icke lämnar utdelning åt sina delägare, aktiebolaget tipstjänst, svenska penninglotteriet aktiebolag, allmänna pensionsfonden, allmänna sjukförsäkringsfonden, pensionsstiftelser som avses i lagen om trygghande av pensionsutfästelse m. m., allmänna försäkringskassor, understödsföreningar, som icke bedriva till livförsäkring hänförlig verksamhet, personalstiftelser som avses i lagen om trygghande av pensionsutfästelse m. m. med ändamål uteslutande att lämna understöd vid arbetslöshet, sjukdom eller olycksfall, stiftelser som bildats enligt avtal mellan organisationer av arbetsgivare och arbetstagare med ändamål att utgiva avgångsersättning till friställd arbetstagare ävensom sådana ömsesidiga försäkringsbolag, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring: för inkomst av fastighet;

c) kyrkor, andra trossamfund än svenska kyrkan därest de utöva kyrklig verksamhet, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn

Föreslagen lydelse

d) akademier, Nobelstiftelsen samt stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond, så ock allmänna undervisningsverk, sådana sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor i vilka de studerande enligt gällande stadgar äro skyldiga att vara medlemmar samt samarbetsorgan för sådana sammanslutningar med ändamål att fullgöra uppgifter som enligt nämnda stadgar ankomma på sammanslutningarna, sjömanshus, svenska skeppshypotekskassan, skeppsfartens sekundärlånekassa, norrlandsfonden, *statens utvecklingsfond*, järnkontoret, så länge kontorets vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål och kontoret icke lämnar utdelning åt sina delägare, aktiebolaget tipstjänst, svenska penninglotteriet aktiebolag, allmänna pensionsfonden, allmänna sjukförsäkringsfonden, pensionsstiftelser som avses i lagen om trygghande av pensionsutfästelse m. m., allmänna försäkringskassor, understödsföreningar, som icke bedriva till livförsäkring hänförlig verksamhet, personalstiftelser som avses i lagen om trygghande av pensionsutfästelse m. m. med ändamål uteslutande att lämna understöd vid arbetslöshet, sjukdom eller olycksfall, stiftelser som bildats enligt avtal mellan organisationer av arbetsgivare och arbetstagare med ändamål att utgiva avgångsersättning till friställd arbetstagare ävensom sådana ömsesidiga försäkringsbolag, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring: för inkomst av fastighet;

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art:

för inkomst av fastighet och av rörelse;

f) svenska aktiebolag och sådana bolag, som enligt särskild författning äro skyldiga att avstå sin vinst, ekonomiska föreningar, samfund, stiftelser, understödsföreningar, som bedriva till livförsäkring hänförlig verksamhet, verk, inrättningar och andra inländska juridiska personer, därunder inbegripna ägare av för gemensamt behov avsatta så kallade besparingsskogar, häradsallmänningar och andra likartade samfälligheter, som förvaltas självständigt för delägarnas gemensamma räkning, samtliga i den mån de ej inbegripas under punkterna d) och e):

för all inkomst, som här i riket eller å utländsk ort förvärvats;

g) utländska bolag:

för inkomst av här belägen fastighet;

för inkomst av rörelse, som här bedrivits; samt

för vinst å icke yrkesmässig avyttring av fastighet eller rörelse här i riket eller tillbehör till sådan fastighet eller rörelse.

Riksskatteverket må, om särskilda skäl därtill äro, efter ansökan förklara, att stiftelse eller förening, som har till huvudsakligt ändamål att främja nordiskt samarbete, i fråga om skattskyldighet eller eljest vid tillämpning av denna lag skall anses jämställd med stiftelse eller förening, som ovan i första stycket vid e) angives. Sådant beslut må, när omständigheterna det föranleda, av riksskatteverket återkallas. Över beslut, som riksskatteverket meddelat enligt detta stycke, må klagan icke föras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom förordnas, att i 2 § 7 mom. lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar¹ ordet "kommerskollegium" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "statens industriverk" i motsvarande form.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

¹ Senaste lydelse av 2 § 7 mom. 1957: 383.

3 Förslag till

Lag om ändring i gruvlagen (1938: 314)

Härigenom förordnas i fråga om gruvlagen (1938: 314),¹

dels att i 9 § 3 mom., 11 § 1 och 2 mom., 19 §, 21 § 2 mom., 41 § 1 mom. samt 45, 60, 68, 74, 77 och 80 §§ ordet "kommerskollegium" skall bytas ut mot "statens industriverk",

dels att i 41 § 1 mom. och 74 § ordet "kollegium" skall bytas ut mot "verket".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1886: 46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1886: 46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m.,² att i 2 och 48 §§ samt 50 § 3 mom. ordet "kommerskollegium", i 33 § ordet "bergverksstyrelsen" samt i 33, 37, 41, 42 och 61 §§ ordet "bergsöverstyrelsen" skall bytas ut mot "statens industriverk".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

5 Förslag till

Lag om ändring i uranlagen (1960: 679)

Härigenom förordnas i fråga om uranlagen (1960: 679),³

dels att i 4 §, 5 § 1 och 3 mom., 7, 8, 11, 12, 14 och 15 §§, 26 § 3 mom. samt 27, 28, 34, 44, 47, 51, 54—56 och 63 §§ ordet "kommerskollegium" skall bytas ut mot "statens industriverk",

dels att i 14, 15, 28, 34, 51 och 55 §§ ordet "kollegium" skall bytas ut mot "verket".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

¹ Senaste lydelse av

11 § 1 mom. 1960:680 45 § 1952:148
11 § 2 mom. 1952:148 68 § 1952:148
19 § 1952:148 74 § 1963:626
21 § 2 mom. 1952:148 80 § 1971:582

² Senaste lydelse av

2 § 1963:625 48 § 1971:583
33 § 1963:625 50 § 3 mom. 1963:625
37 § 1949:3 61 § 1942:511
41 § 1917:185

³ Senaste lydelse av

44 § 1963:627
51 § 1963:627
63 § 1971:584

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln

Härigenom förordnas att i 15 § lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln¹ ordet "kommerskollegium" skall bytas ut mot "statens industriverk".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

¹ Senaste lydelse av 15 § 1971:585

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1. Inledning	3
2. KK-utredningen	8
2.1 Bakgrund	8
2.2 Huvudförslag	10
2.3 Principlösningen	11
2.3.1 Utredningen	11
2.3.2 Remissyttranden	14
2.4 Utredningsverksamhet med anknytning till den näringspolitiska planeringen, handelspolitiken, det ekonomiska försvaret och konkurrensövervakningen	17
2.4.1 Utredningens förslag om utredningsverksamheten på näringspolitikens, handelspolitikens och det ekonomiska försvarets område	17
2.4.2 Remissyttranden	20
2.4.3 Utredningens förslag angående konkurrensövervakningen	22
2.4.4 Remissyttranden	23
2.5 Det finansiella företagsstödet	25
2.5.1 Utredningen	25
2.5.2 Remissyttranden	25
2.6 Företagsservice	28
2.6.1 Utredningen	28
2.6.2 Remissyttranden	30
2.7 Planeringsinriktad och reglerande verksamhet i anslutning till energipolitiken	33
2.7.1 Utredningen	33
2.7.2 Remissyttranden	34
2.8 Nya KK:s organisation	36
2.8.1 Utredningen	36
2.8.2 Remissyttranden	37
2.9 Verksamheten på mineralområdet	38
2.9.1 Bakgrund	38
2.9.2 Prospekteringsverksamhet och förvaltning av statens gruvegendom	40
2.9.2.1 Utredningen	40
2.9.2.2 Remissyttranden	41
2.9.3 Myndighetsuppgifter på mineralområdet	43
2.9.3.1 Utredningen	43
2.9.3.2 Remissyttranden	44
3. Betänkandet om företagsservice av delegationen för de mindre och medelstora företagen	46
3.1 Principiella utgångspunkter	46
3.1.1 Delegationen	46
3.1.2 Remissyttranden	47
3.2 Statligt bidrag till vissa konsult- och rådgivningsinsatser	49
3.2.1 Delegationen	49
3.2.2 Remissyttranden	49

	Sid.
3.3 Länsorganisation för företagsservice	50
3.3.1 Delegationen	50
3.3.2 Remissyttranden	52
3.4 Central service	54
3.4.1 Delegationen	54
3.4.2 Remissyttranden	55
3.5 Service på regional nivå	55
3.5.1 Delegationen	55
3.5.2 Remissyttranden	55
4. Departementspromemorian angående principer för den framtida verksamheten vid statens institut för företagsut- veckling	56
4.1 Bakgrund	56
4.2 Regional organisation	57
4.2.1 Departementspromemorian	57
4.2.2 Remissyttranden	58
4.3 Anknäytning till industriverket	58
4.3.1 Departementspromemorian	58
4.3.2 Remissyttranden	60
4.4 Riktlinjer för samarbete med andra myndigheter och organ	61
4.4.1 Departementspromemorian	61
4.4.2 Remissyttranden	64
5. Energikommitténs betänkande	65
5.1 Kommittén	65
5.2 Remissyttranden	67
6. Geologikutredningens betänkande	70
6.1 Bakgrund	70
6.2 Geologisk kartering	72
6.2.1 Utredningen	72
6.2.2 Remissyttranden	73
6.3 Prospektering	75
6.3.1 Utredningen	75
6.3.2 Remissyttranden	77
6.4 Inventering av grundvatten samt nyttiga jord- och berg- arter m. m.	78
6.4.1 Utredningen	78
6.4.2 Remissyttranden	79
6.5 Forskning och utveckling	81
6.5.1 Utredningen	81
6.5.2 Remissyttranden	81
6.6 Organisation	82
6.6.1 Utredningen	82
6.6.2 Remissyttranden	82
6.7 Vissa frågor rörande statens mineralintressen	84
6.7.1 Utredningen	84
6.7.2 Remissyttranden	85
7. 1967 års gruvutrednings betänkande	86
7.1 Utredningen	86
7.2 Remissyttranden	88
8. Departementschefen	91
8.1 Inledande synpunkter	91

	Sid.
8.2 De senaste årens industripolitiska reformarbete	92
8.3 Huvuddragen av en ny verksorganisation	98
8.4 Statens industriverk m. m.	104
8.4.1 Utrednings- och planeringsverksamhet	104
8.4.2 Industripolitiska stöd- och utvecklingsinsatser ..	108
8.4.2.1 Inledning	108
8.4.2.2 Företagsservice — företagareföreningar- na, SIFU m. m.	108
8.4.2.3 Finansiellt företagsstöd	120
8.4.2.4 Branschprogram	121
8.4.2.5 Stöd till industriellt utvecklingsarbete ..	122
8.4.3 Verksamhet i anslutning till energipolitiken	129
8.4.4 Verksamhet på mineralområdet	135
8.4.5 Organisation och resurser	148
8.4.6 Vissa lagförslag	151
8.5 Sveriges geologiska undersökning	152
8.5.1 Mål och riktlinjer för den statliga geologiska verksamheten	153
8.5.2 SGU:s verksamhetsområden	156
8.5.2.1 Geologisk kartering	156
8.5.2.2 Informations- och dokumentationsverk- samhet	158
8.5.2.3 Uppdragsverksamhet	159
8.5.2.4 Forskning och utveckling	162
8.5.3 Organisation	163
9. Hemställan	166
10. Anslagsfrågor för budgetåret 1973/74.....	166

Bilagor

1. Statens industriverk 1973/74. Departementschefens organi- sationsförslag	170
2. Industriverkets personal 1973/74	170
3. Sveriges geologiska undersökning. Departementschefens or- ganisationsförslag	171
4. Lagförslag	172

